

קידח

מערכות

בעשור לצה"ל

מערכות

ניסן תשי"ט

כרך ל"ג (ק"ח-ק"ט)

ח וברת-הציון של „מערכות“, המופיעה לקראת נעילת שנת-העשור למדינת-ישראל ולצבאה, אינה מתכוונת להעלות, ואפילו בקיצור ובתמצית, את תולדותיו של צבא-מגן-ותנופה זה. לא זו בלבד שחסרה עדיין הפרספקטיבה ההיסטורית הראויה, אלא אף גורמים ושיקולים בטחוניים-מעשיים היו בודאי מונעים אותנו מלפרוס את מלוא-היריעה של תיאור ההתפתחות, ושל ניתוח מניעיה, שלביה ותוצאותיה. עם זאת יש בדבריהם של ראשי צה"ל — שאחזו בהגה, ועמדו במוצב-הפיקוד, בעשור-שנים זה — הניתנים במדוריה הראשונים של חוברת זו, כדי להבליט, כבזרקור המופנה כלפי עברנו-הקרוב, את האופיני, החיוני והמאלף ביותר שבתקופות העיקריות של התהוות צה"ל ושל פעלו. השרטוטים החותכים לדמות המפקד הישראלי, ולנדרש ממנו, מזה — והעלאת מקצת מדאגותיה ובעיותיה של מחשבתנו הבטחונית, מזה — משלימים מתאך זה של צבא נוצר-והולך, הצר-את-צורתו-הוא יום-יום ושעה-שעה.

המדורים האחרים, המשלימים את מעגל-נושאייה של חוברת-ציון זו — טעמם-אתם, והוא מוסבר דיו בציונים שהוקדמו להם. המערכת מקווה כי חוברת-ציון זו תמצא את מקומה במדף-הספרים ועל שולחן-הקריאה של איש-הצבא „הפעיל“ או „העתודאי“ ושל האזרח הער — בצד שאר הספרים המתארים את מלחמת-הקוממיות של ישראל, ועם ביכורי-ספרות-תורת-המלחמה בשפה העברית, המטופחת ע"י הוצאת „מערכות“.

העורך

נתן אלתרמן

בשנת תשי"ח האמורה,
אשר מלאה מקול חרש,
הפכה האדמה עורה
ותקרא בשם חרש.

ויקראו בשם חרש
קיצה, חרפה ורעמה.
בשם עברי אשר לא תש
קראו כפוריה וחקמה
וסהרה וכוכבי עש
שנלכדו במלחמה.

העם אשר קרא אותה בשמו
צמד עליה חי בנטות ערבה
אחר שהתנפלה להשיבו
אל עפרה אשר ממנו בא.

נצנץ הפלד העומם
והשותק. פניו עזות.
אכחת חרבות גויים היא אם
לחרב היהודית הזאת.

כליל מצור, בטרם פלות שקייד,
גח ישראלי עם אות נאל רואהו
נד המלחמה פרקה הפרית
אשר בינו ובין עולם מכהו.

יומן-מלחמה

יומ
קטעים

ב קל להבין את המגבלות בהן כרוך בהכרח כל פרסום, עשר שנים בלבד מאז מלחמת-הקוממיות, של חלקים מתוך רשימות שורשמו אז ממש על סדן המעשה הצבאי והמדיני. ממילא, בשטח-עשייה לא-מעטים יישאר עדיין הגנות מרובה על מה שניתן כבר לגלות-ברבים. עם זאת, צירוף זה של קטעים — הניתנים אמנם, לעתים, בקיצורים, אך כלשון הכתבם אז, ואפילו כולל אי-הדיוקים באינפורמציה שנגרמו ע"י מסיבות-הזמן — יפרוס בפני הקורא יריעה נרחבת ומגוונת של בעיות ומעשים אשר עולם רבץ על שכס בוניהם של צבאי-מתהווה ומדינה-מוקמת.

הקטעים נבחרו מתוך כונה להאיר, במידת-האפשר, את גילוייו וגלגוליו הוויזניים של מעשה-המלחמה, כפי שנעשה באותן מסיבות יחידות-במינון. לא במקרה מצויה בתוכנם של אחדים מהם חזרה לכאורה, הכונה היתה להמחיש, במידה כלשהי, גם את שגרת-העול-והדאגות המתמדת שהיוותה את הרקע הנוצי-אותי למאורעות-המלחמה הבולטים והדרמטיים יותר — ואשר ממנה ינק צבא-ההגנה-לישראל לא-מעט מכוחו.

חוזרי
ובעיל

ח. עו
ככה.
יכול
אין ב
כולנו

לנוצר
או ש
לעמוד

כל הזכויות

יומן-מלחמה*

קטעים מתוך פנקס-דשימות

מרס-אבגוסט 1948

18099

מסחנה האויב

ערבים בורחים מיפג, מחיפה, בדוים בורחים מהשרון. בני משפחה — חוזרים לכפרים (אלה שבאו מהכפר). גם מנהיגים בורחים — לשכם, נצרת. ובעיקר מבריחים את בני משפחתם. הבדוים עוברים לסביבה ערבית.

11.12.47

ביום 4.1.48 שואל המופתי מקהיר את חאלדי בירושלם: איך המצב? ח. עונה: זיפת. אמיל יספר לכם הכל. — אדוני, אסור שהמצב הנוכחי ישאר ככה. מבוכה ותוהו ובהו יש כאן. אם לא תתקנו את המצב, באלוהים שאיני יכול לעשות שום דבר — — — המצב מסוכן — — — עיר כמו ירושלם אין בה סדר. — — — כל אחד מכס צריך לחזור, מהגדול ועד הקטן — — — כולנו עומדים לעזוב את העיר אם המצב ישאר כך.

4.1.48

אתמול יצאה משלחת ערבית (חכים ועבד אל-רחמן מורד, יוסף דהון) למצרים, ומסרו למופתי דעת הועדה בחיפה: או שירחיק הבריונים שלו — או שהם יתפטרו וחיפה תתרוקן מתושביה הערבים, כי אין בכוח הערבים לעמוד בפני היהודים.

22.1.48

* כל הזכויות שמורות.

- 2. ע"י התקנת
- 3. ע"י נקוי ב
- 4. ע"י התקנת
- 5. בבריכת ר
- 6. ע"י בנין ב

16.3.48

מצב הה
העובדות במקו
להובלת אספקה
10—20 ליום.
10 מכוניות-מש
17.3.48
הטלתי
והרוחניים של
18.3.48
יש ל
יעקב שמעוני,
לווין), עוזרו -
ל"י לחודש לל
הדוח
(1 כל
ליקויים, הגור
350 מטר), ל
פעלו כהלכה)
בישיב
רטנר
זרבות.
יצחק
בערך התחבו
שאל
לערבים יש
להכין גם כו
ישראל
הערבית, לח

12.3.48

הגיע משלוח 34 טון (ט.נ.ט.), 47.000 פרימרים, 130.000 דיטו, 43 פתיל, 108.000 כדורי
"ברדות" (מכוונת איטלקיות), 60.000 כדורי מאוזר, 120.000 פיקות. הושג רשיון יבוא למכוניות
מאמריקה.
יש צורך לקבוע ל"סטון" מעמד רשמי — סגן רמטכ"ל. ישראל מסכים.

דיטו — דאטונטורים.
"בראדה" — מקלע-קל איטלקי.

13.3.48

חי חזר אתמול מלונדון. יצא משם ביום ד' — ולן — במלטה. קניית האוירונים לא יצאה
לפועל. יש אמברגו על האוירונים לארץ — כלומר, ליהודים. היה אמנם רשיון יבוא, היתה
גם המלצה מהנציב («מבלי שהאוירונים ישמחו לצרכי מלחמה»), אך כשטנה מטרד המושגת
למשרד-החוץ — נענה אחרי 4—5 ימים לבירור בעצמו מוצא שאין להרשות דבר זה בשום אופן.
השנאה ליהודים גדולה וגדלה; ממקורות רשמיים מלבנים השנאה, אך רוח היהודים והצינים
איתן. חי נוכח בוועידה של פוע"צ — היה בה הרבה נוער והמוק. וולטש טאל "ידיד" של
ממיניסטרי-החוץ איך להתאים ה"ניטרליות" עם הכנסת כנוכחות מבחון — ענו לו: זהו
הניטרליות: ליהודים יש נשק וארגון — דרוש יגבם לערבים יהיה הויבר, וזה אפשרי רק
אם יכניסו מבחון.
כדאי להשוות זאת עם דברי לונד — המומחה הצבאי של ועדת אר"ם בירושלים. לערבים
יש שריון ותותחים — ליהודים אין תשובה אפקטיבית".

חי — המנוח ה. יששכרוב, ממהנדסי חברת-החשמל בשעתו ואח"כ ממונה על הרבש לחיל-האוויר.
וואלטש — רוברט וואלטש, עיתונאי נודע, עורכו של ה"יודישע צייטונג" הברליני בשעתו.
לונד — קולי לונד הנירבגי, היועץ-הצבאי שב"קבוצת-החלוק" של ועדת-החלוקה מטעם האומות
המאיהדות.

14.3.48

א. גיוס 25.000 של כוח תוקפני (כ.ת.); לכוח זה יש לדעתי בריכותנו 12.000 חיילי
המלחמה האחרונה, בערך 5000 פלמ"ח. עלינו עוד לאמן 8—10.000 איש. לזה יש לקחת כוח
א, של שנים 18—25 (ואולי עד 30). אורך האמון 6 שבועות.
ב. כוח מגן (כ.מ.) של 30.000 חיילים מאומנים בגיל 10—35, בני 17 מסוג א', בני
18—25 מסוג ב', בני 30—35 מסוג א'.
ג. 2000 סניטרים, ברובם נשים.
ד. 3000 אנשי הובלה.
ה. 1000 לסלילת כבישים והנחת צנורות.
בסה"כ — כוח בן 61.000 איש.
לזה יש להוסיף מכוניות משורינות (3—5 לכל 1000 כ.ת.). עם תותחים קלים, 400
מכוניות-משא ואבטובוסים להנעת 10.000 איש, 5 מכוניות-משא לכל אלף איש, לצרכי הנהג
ותחמושת, אמבולנסים ושלושה בתי הולים נודדים לפצועים (מיטה 1 — לכל מאה איש) מלאי
גדול של בניין (מיכליות משורינות), מכשירי אלקוט במספר רב, אוירונים למסירת ידיעות.

15.3.48

כמות המים שיש בירושלים (בסוף פברואר) לישוב היהודי:
1. בורות שעברו לרשות ועדת החירום
לפי 10 ליטר ליום תספיק ל-30 יום, ולפי 5 (צמצום) ל-60 יום.

2. ע"י התקנת בורות קיימים אפשר לקבל עוד (וזה יעלה 8000 ל"י)
  3. ע"י נקוי בורות אפשר לקבל עוד (וזה יעלה 6.800 ל"י)
  4. ע"י התקנת בורות קטנים אפשר לקבל עוד (וזה יעלה 400 ל"י)
  5. בבריכת רוממה יש — — —
  6. ע"י בנין בריכות נוספות — עוד (וזה יעלה 100.000 ל"י)
- הסה"כ יספיק ברווח ל-165 יום ; ובצמצום — ל-330 יום.

16.3.38

מצב הוועדה: ירושלים זקוקה ל-90—120 מכוניות ליום. הגליל — נוסף למכוניות העובדות במקום מטעם המשקים בסו"ב — ל-10 מכוניות לשם הובלת חומרי ביצורים ו-10 להובלת אספקה (זה כולל גם צפת). עבור בן-שמן דרושות 8—6 מכוניות ליום. במקומות שונים — (29—10 ליום). ההובלה לנגב נעשית ע"י משקי הנגב וסו"ב. בימים הקרובים יגמר שריוןן של 10 מכוניות-מיטא בשביל הנגב.

17.3.38

הטלתי על י. ברין לבקר במחנות ולבדוק מצב ההזנה וההלבשה וסידור הצרכים החמריים והרוחניים של המגוייסים.

18.3.38

יש להתחיל בארגון מחלקה להסברה: טד לוריה מנהל, פעולה ערבית — יעקב שמעוני, עתונות עולמית — רות גולדשמיט, עתונאי חוץ — טד לוריה (בירושלים הרי לונדון), עוזרו — פינקוס מדרום אפריקה. — התקציב 1000 ל"י. אישרתי טד לוריה כמנהל ואלף ל"י לחודש לע"ע. שלחתי מכתב מינוי לטד לוריה.

הדוח בפעולת אבו-כביר (13.3.48) מציין נקודות שליליות אלו:

- 1) כל פגזי "2" התפוצצו — אך פרט לשניים. הסרטים ב"שחורה" קרועים ; במכונה כמה ליקויים, הגורמים למעצורים. (2) פגז כבזי אחד (ממרגמות "דוויד"), משקלו 37 קילו (הטוח 350 מטר), לא התפוצץ משום ששכחו להוציא הנצרה של מנגנון-ההדלקה. (יתר סוגי הנשק פעלו כהלכה).

בישיבה

רטנר: — אין לסמוך על "עם בנשק", עם מזוין — דרושים אנשים מאומנים... ודרושות חרבות.

יצחק ש.: — יש לפעול נגד כל ערבי מזוין — ויהיה אשר יהיה. אי אפשר להגזים בערך התחבורה. אין בשום הטיבה משה קרבי. אי אפשר להכין כוח מחץ מאנשים מן השוק. שאלו: — עם מזוין אינו צבא. אבל עם לא מזוין עוד גרוע מזה. לנו יש ביצורים — לערבים יש יתרון מספרי ואין אחד מתגבר על השני. כל ישוב צריך להיות אי-מבוצר, יש להכין גם כוח חרבי וגם כוח מזוין. עלינו להתרכז בהטרדת הערבים. ישראל: — החכמה שלנו: — להרוויח זמן, להתחמק מהתמודדות, להטריד התחבורה הערבית, לחזק בלאי של דלק ומזון.

"שחורה" — הכינוי בהגנה למכונת-היריה (המינוח הנהוג עתה — מקלע בינוני) מהשיטה האיטלקית "סימפליציו". כלים אלה הופיעו בארץ לראשונה עם היחידה-המכתי האוסטרית במלחמת העולם הראשונה; אך אח"כ גם נרכשו בחו"ל, והובאו ע"י ההגנה. רטנר — מריש ייחזן רטנר, כעת אלוף פרופ' י. רטנר. "ארל" — ש. מאירוב, היום ש. אביגור. יצחק ש. — י. שדה ז"ל. ישראל — י. גליל.

108.000 כדורי
 יבוא למכוניות
 ירונים לא יצאה
 לונדון יבוא, היתה
 נשרד המושבות
 זה בשום אופן.
 הודים והציונים
 על "דיד" שלו
 - ענו לו: זוהי
 זה אפשרי רק
 חלטה "לערבים
 להחזיקה
 בשעת
 מטעם האומות
 12.000 חיילי
 יש לקחת סוג
 מסוג א/ בני
 ים קלים, 400
 ג, לצרכי הזנה
 ואה איש) מלאי
 מסירת ידיעות.

מתקדמים בעשית הפיקות (יום יום 40.000 פיקות, יגיע ל-60.000, רוצים להכין מלאי של 3 מיליון). השאלה הבודרת היא דיטו — נתקבלו מאיטליה 30.000, הציל קצת המצב. יש גם 30.000 כוסיות בשביל דיטו למוקשי-נעל. דרושים חצי-מיליון דיטו.

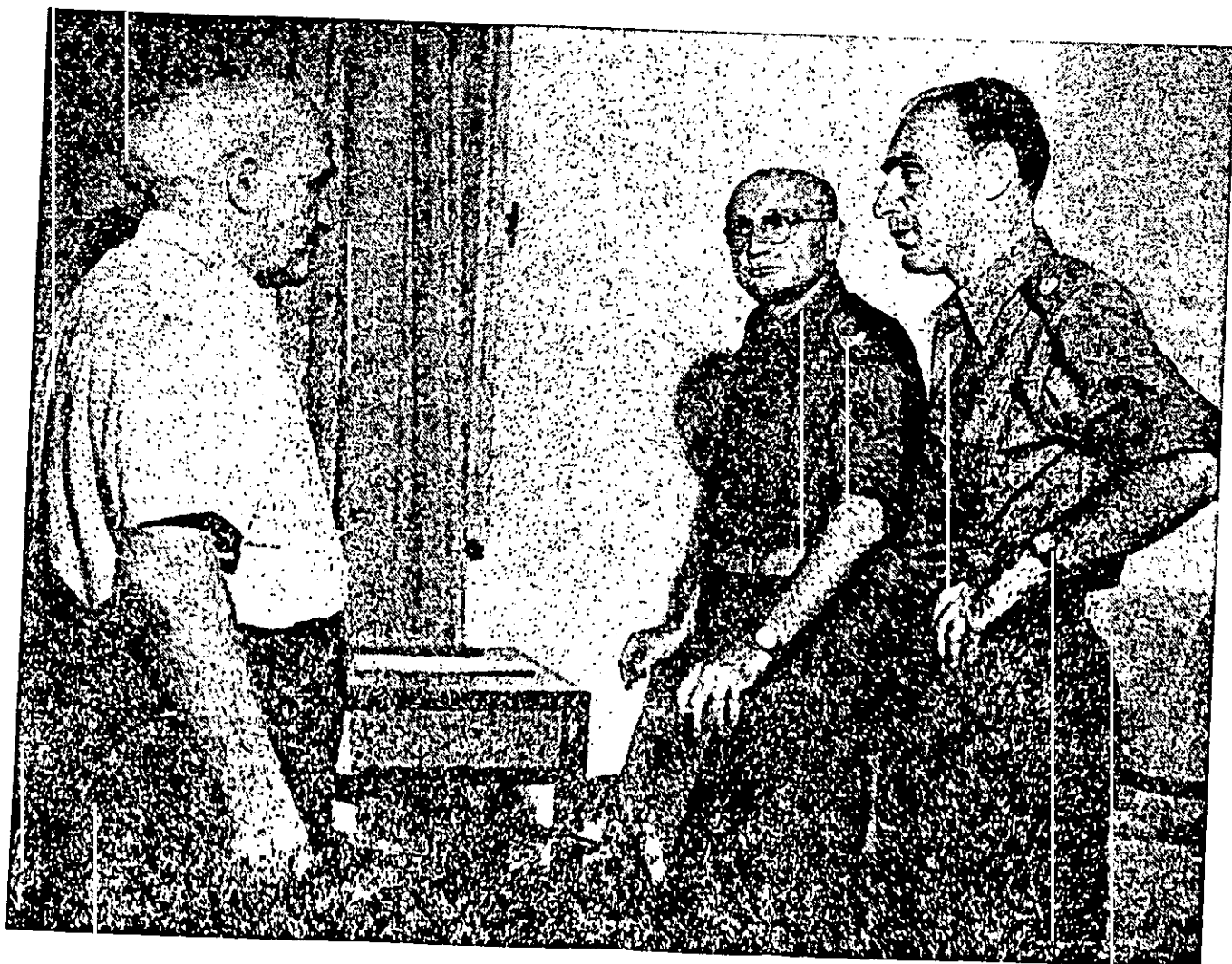
תנש — מוקשים: נגמרו 20.000 מוקשי-נעל מהצד המיכני, ויש למלא אותם. ממלאים אלף ליום. בוחנים אחד למאה — הבחינה מצליחה. בסריה החדשה יכניסו שכלולים. מוכנים למלוי 30.000 מוקשים „אישיים“. דרושים דיטו — אזלי יוכנו בעוד ימים אחדים (הדיטו שהביאו מאיטליה ארוכים קצת, ויש צורך לחתוך אותם).

בעוד שבועיים תגמר סריה ראשונה — 5000 — של מוקשי-כלי-רכב, אם יהיה דיטו. מתחילים למלא פצצות-עשן. הושג חומר בשביל 3000. עומדים להשיג לעוד 3000. פצצות מדמיעות לא הוזמנו עדיין.

עם זורקי-להבות יש עוד קשיים, מכינים כבר המודל. 30.000 בקבוקים כבר נעשו. מכינים עוד 50.000 משוכללים יותר. העבודה נעשית בשבעים בתי-חרושת.

מוקשים „אישיים“ — מוקשים נגד אדם.

יגאל הודיע לי שאתמול רוכזו 27 מכוניות משא (מהגליל-העליון, מהנגב, מרחובות). הקשר בקרית ענבים ומעלה החמשה נתקלקל, ולכן 230 המזוינים שהיו צריכים לצאת להרים נשארו

במטה

משמאל לימין: ד. בן-גוריון, הרמטכ"ל י. דורי, נחמיה ארנוב ז"ל.

בחולדה. 100
יש לדעתי לש
לקרב מכריע

יגאל —

בערב
— והיא המ
טכשיו המלח
מבינים זאת
בתיכון, בת
ומדי פעם
ולעשות זאת
ומיד
הליל

תיכון
חיפה; א
(+ 200)

הזמ
יותר משבע
על דרך יר
הכל
15 „מכונו
וכסמל.
בא
קטנות, 4
האדם: ג
שלחו 106
בסביבה
בסדום ונ
שלחו 150
בירושלם,

ורלי
מכו
פרי
שלום

בחינה. 100 איש יש כבר בהרים, מלבד אלה שבחולדה. ישלחו עוד מחר או מחרתיים 200 איש. יש ידעתי לשלוח יותר, כי האויב ירכז וידרבן כוחותיו נגד תחבורתנו לירושלים ועלינו להתכונן לכך מכריע בשלב זה.

גא' — י. סוקניק; אז — ראש אגף המבצעים במטה כוחות ההגנה; אח"כ — רב-אלוף י. ידן.

בערב באו אצלי אנשי המטה לברר כמה שאלות. אמרתי שכרגע יש שאלה אחת בוערת — היא המלחמה על תחבורת ירושלים, וכוח-האדם שיגאל מכין, 4-500 אינו מספיק. זוהי המלחמה המכרעת. גפילת ירושלים העברית עלולה להיות מכת מוות לישוב, והערבים יבנו את וירכזו הרבה כוחות לניתוק התחבורה, ויש לקחת כל האנשים שאינם הכרחיים בתוכן בת"א ובדרום, על נשקם, ולשלוח אותם לדרך חולדה — באב-אל-ואד — ירושלים. ידעו פעם בפעם לשלוח תגבורת; יש להזמין מיד מפקדי החטיבות ולגייס מיטב האנשים ולקשות זאת מיד — הערב והלילה.

ומיד שבנו למשרד, לארגון הפעולה.

הלילה בא האוירון הראשון בשלום (200 + 40 + 150.000).

תיכון — דהיינו, הגליל ה"תיכון" במבנה ארגון ההגנה, שהשתרע מצפונית לת"א ועד לבואר חיפה; אם כי מדי פעם היו שינויים במבנה בגבולותיו.
(200 + 40 + 150.000) — 200 רובים, 40 מקלעים-קלים, 150.000 כדורים.

הזמנתי את וורלינסקי ודרשתי ממנו שיתמכר במשך השבוע («השבוע» יוכל להמשך יותר משבועה ימים) לריכוז וסידור אספקה בשביל ירושלים — שקרבנותינו ומאמצינו להשתלט על דרך ירושלים לא יעלו בתוהו או לא ימנע ניצולם המלא. הוא קיבל על עצמו. הכלים שנתקבלו הלילה כבר נכנסו לשימוש במלחמה על תחבורת ירושלים. בתוכם גם 15 «מכונות». אמרתי ליגאל שחלק מהמכונות «החפשיות» ישלחו באויר לירושלים — כעידוד וכסמל.

בא פריץ מירושלים. יש להם עכשיו 25 מקלעים, 250 רובים, 500 תתיים, 35 מרגמות קטנות, 4 מרגמות גדולות, 120.000 כדור 303, פגזים "2 כמעט אין, 8 פגזים "3. כוח-האדם: גדוד א' מלא על הנייר, אבל מפוצל, חלקו בעמדות סטטיות, חלקו בעיר העתיקה, ישלחו 106 איש לקסטל וסביבתו, למחצבת סובא, גבעת סובא (משלט), גדוד ב' — מנותק, נמצא בסביבה (עטרות ונוה יעקב 153 איש, כמעט אין תחמושת; בצפון ים-המלח — 80. היו 80 איש בסדום ונשלחו משם ע"י החברה לאחר שהרגו בשגגה ערבי אחד; מגוש-עציון חזרו 76, במקומם ישלחו 150). במוצא יש 70 איש, בהר טוב 68, מקימים גדוד שלישי — מתחילים ב-250 (מהם 65 בירושלים, 70 במוצא, 68 בהר טוב, בדרך 200 איש, מוכנים עוד 100 ברזרבה בשביל ירושלים.

ורלינסקי — ג. ורלינסקי, העומד (ועמד אז) בראש תנובה".

מכונות — מקלעים.

פריץ — פ. איזנשטטר, מקציני הבריגדה היהודית בצבא הבריטי (קפיטן); אח"כ — אלוף-משנה שלום עשת.

שמעון —
מהמטה —
הצבא —
התקפות

15.4.48

משלחת
העמק החרידו
ולהכין מקלטי
אחרים. הם מ
שיחזירו להם
(בעין-השופט
בעמדות)...

בסוג ג
התקפות

18.4.48

ביקול
מנהלה (המ
היה קצין
קצין מנהל
ומשרדו בר
רב שהפיק
להופיע לכ
לח
גדוד. העו
לאוכל ול
במנת המ
מחשיב ה
לקרב ה
להסדר
דו"ח. ב
צריך לה
דו"ח —
יודעים
יצחק
(לא ה
לעמוד
אותם

13.4.48

שעה 1030 — האוירון שלנו בישר שהשירה הגיעה לירושלים: 165 מכוניות-משא (800 טון מזון). מחוץ למכוניות ליווי וציוד. השירה תפסה עשרה קילומטרים באורך. שלחתי ברכה לאנשי "נחשון". מקווים שתצא מחר שירה שניה.
גרשון זק וצבי ל.: אישרתי מבנה המטה הימי וביקשתי רשימה מפורטת של כלי-השיט שבידי היהודים בארץ (כמה מהם אפשר לשרין וכמה זה יעלה? ואם יש תכנית להגנה על אניות עולים מפני התקפה מצרית בים?)

גרשון זק — זמן קצר אחריכן נתמנה ראש-השירות לחיל-הים של צה"ל.
צבי ל. — צ. לשצינור, שימש או בתפקיד סגן ראש המטה; כעת — אלוף צ. איילון.

14.4.48

בבירורים עם שמעון הגיע יגאל למסקנה שהשירה השניה לא תוכל לצאת לפני יום השבת. יש ריכוזי ערבים. ויש לפגוע תחילה בודי-סרה, בית-ג'יו, רמלה, סריס, חרבת-אל-עמור, אולי גם בית סוריק ובית-איכסא. גדוד אחד — חי"ש — יוחלף וינוח בכפר בילו. במקומו יבוא גדוד פלמ"ח. גם מהמטה ישובו כמה אנשים לת"א. הבעתי חשש שעד יום שבת עלולה הממשלה (או הצבא) לעשות משהו שיכביד על השירה ועל פעולתנו הצבאית. כי אני מניח שהממשלה רואה עצמה נפגעת בהצלחתנו-זו בהר ירושלים לא פחות מהערבים. ואם ישאר רווח של 4 ימים — אולי תתחכם. בעזרת ערבים או בפעולה ישירה של צבא (עוצר וכדומה), להרע לנו. אולם יגאל טען: עייפות, חשיש התקפות, הכרח של התקפות קודמות. רצייתי לשמוע דעת שמעון. אבל הוא לא יכול לבוא הנה כשאני חפשי — והוכרתי להשלים עם הדיחוי.

ש. פ. צ. ו. — ש. קור, מפקד חטיבת "גבעתי", פקד על "מבצע נחשון"; אח"כ — סא"ל ש. אבידן.
מ. ה. מ. ט. ה. — ממטה "כוח נחשון".
ה. צ. ב. א. — דהיינו, הכריטי.
ה. ה. ק. פ. ו. ת. ק. ו. ד. מ. ו. ת. — התקפות מכינות.

משלחת מעין-השופט ודליה (גוברמן, ברוך צ'פניק). הם בסוג ג', אבל התקפות משמר העמק החרידו אותם. מה יהיה אם הכוח שלנו יסתלק מהסביבה. יעצתים קודם כל לחפור — להכין מקלטים לילדים בתוך המשק, והסברתי שמצבם בכל זאת טוב ממצב כמה משקים אחרים. הם מוכנים להשיג קומפרסור ובולדוזר לחפירות, אבל אין להם כוח-האדם. דורשים גם שיחזירו להם הנשק שלקחו מהם בזמן האחרון. (מדליה לקחו 18 רובים); דורשים גם "סטנים". בעין-השופט יש 18—10 רובים, מרגמה "2", 3 סטנים, 7 מקלעים. יש להם 100 גברים, 15 בחורות (בעמדות)...

בסוג ג' — היטובים, אשר לפי הערכת חומרת מצבם הבטחוני לא נחשבו על אזורי-חיות מובהקים. התקפות ב. ש. מ. ר. ה. ע. מ. ק. — שנערכו אז ע"י צבא קאוקג'י.

ביקשתי מבן-ארצי לתת רשמיו מסידור פעולת נחשון. לדבריו היה מחסור בקציני מנהלה (המטפלים בכוח אדם, משמעת ואפסנאות; אצלנו — כמעט רק באפסנאות). אליהו כהן היה קצין מנהלה ממונה על בן-ארצי (ששימש קצין אפסנאות). כשהלך אליהו — נעשה ב.א. קצין מנהלה. ל.ב.א. היה קשר טוב עם תל-אביב (היה דרג בחולדה, דרג בנען, ודרג בת"א). ומשרדו בת"א (בית-הדר) פעל 24 שעות ביום — ובסדר. כל מה שביקש נתמלא מיד. היה חסרון רב שהפיקוד-העליון מת"א לא ביקר הגדודים לפני הפעולה, בשעתה ולאחריה. הלל היה צריך להופיע לפני גדוד ערוך במיסדר.

לחיים ל. ניתן גדוד שנאסף ממקומות שונים. המפקד היה טוב, אבל הגדוד לא היה גדוד. העברת חפציהם לא היתה בסדר — כי לא היה תרגול נכון. על בן-ארצי הוטל לדאוג לאוכל ולתחמושת ולמנוע בזבוז, אבל היה בזבוז; במקום לכבס לבנים זרקו אותם. ניתן לחיילים במנת המזון חלב משומר — אבל לא אומנו להשתמש בו, וזרקו אותו מחוסר סדר. הפיקוד אינו מחשיב הצד האדמיניסטרטיבי — לעינם יש רק קרב, אבל חוסר סדר וחוסר מזון מספיק מזיקים לקרב. הקצינים והחיילים לא יודעים לחיות חיי שדה. רק אלה שהיה להם חינוך צופי — ידעו להסתדר. ניתן לכולם סבון — אבל אינם יודעים לכבס. — מפקדי גדודים לא יודעים להגיש דו"ח. בלי דו"ח נכון ובשעתו קשה לספק תחמושת. יוסף ט. שוב לא הגיש דו"ח וב.א. היה צריך להגיש בעצמו תחמושת לפי השערה. אפשר היה לשלוח תחמושת בשיירה, אך מחוסר סדר ידו"ח — שלחו באוירון, ותחמושת רבה ניזוקה. למפקדים אין חינוך אדמיניסטרטיבי, ואינם יודעים שהצלחה תלויה בארגון לא פחות מאשר בלחימה.

יצחק ש. חזר אתמול ממשמר העמק. קאוקג'י הוכה כהוגן, אם כי יחידותינו עייפות-מאוד (לא היתה כלל רזרבה). למפלת קאוקג'י גרמו: חוסר מחשבה צבאית, חוסר יכולת הערבים לעמוד במערכה צבאית. עמדנו 1 נגד 3, בכוח אש — 1 נגד 8.

נשאלתי מה נעשה אם האנגלים יעזרו לערבים? בשיך-ג'ראח נעמוד נגדם ונחשיב אותם כאילו היו ערבים, אבל נשאל עצמנו — לא שאלה מדינית אלא שאלה צבאית — עד

איזה גבול כדאי לנו לעמוד בפני כוח זה? לאחר פעולת שייך-ג'ראח נחליט על השאר; כי פה יבחנו האנגלים, עד היכן הם קשורים לכנופיות הערביות.

בן-ארצי — אפרים בן-ארצי, מקציני הבריגדה היהודית (קולונל-לויט); כעת אלוף א. בן-ארצי אליהו כהן — ממפקדי ההגנה ו"פלוגות-השדה", מחילי יחידות-התובלה היהודיות בצבא הבריטי; אח"כ — אלוף א. בן-חור.
הלל — כינויו של י. גלילי, אשר שימש אז כראש המפקדה הארצית של ההגנה ואתריכך פעל במסגרת מוסדות הבטחון המרכזיים של "ערב-המדינה".
חיים ל. — ח. לסקוב, מקציני הבריגדה היהודית (מיוז); כעת רבי-אלוף ח. לסקוב.
יוסף ט. — י. טבנקין, מבני עין-חרוד ומפקד בפלמ"ח; אז — מפקד גדוד ההגנה "הראל"; אח"כ — סגן-אלוף י. טבנקין.
יצחק ש. — י. שדה המנוח, ממפקדי ה"הגנה" ו"פלוגות-השדה", מפקד הפלמ"ח; אז שימש כמפקד של "שמש" ("שירות-משוריינים") ומדי פעם הוטל עליו פיקוד זמני על מבצעים מסוימים — בתוך ההגנה על מבצע "יבוסיה". אח"כ אלוף י. שדה.

21.4.48

המטה של "יבוסיה": התכנית לערב לא תוכל להתקיים, כי אין הבריטים עוזבים ביה"ס. ולכן יש להם תכנית אלטרנטיבית: התקפת בית-אכסא. שעפט, נבי-סמואל, ילתיע עד יחד יעקב. בקשתים להתייעץ עם יצחק ש. שנסע למעלה-החמשה. סידרתי להב ג'רה של 500 ל"י לצרכים דחופים.

"יבוסיה" — הכינוי הן לתכנית של השתלטות על ירושלים-רבתה, על ידי הבריטים בביה"ס. מכתרות של כוחות-ההגנה משני עברים — והן לכווח אשר כונס ע"מ להגשימה.
ביה"ס — בית-הספר לשוטרים, שבנינו מילא תפקיד חשוב בהיאבקות על החלקים ה"מזרחיים" של ירושלים.

23.4.48

הפעולה בכפרי הצפון לא הצליחה. בית-אכסא נכבשה ונחרבה. אבי סעפט נרצח בק בתים אחדים, ולנבי-סמואל לא הגיעו, ושמונה בחורים. ביניהם המפקד, נהרגו — יחדיו בני-החיים לסגת.

אחה"צ היה אצלי יצחק עם בשורת-איוב נוספת: יוספלה שלח בביתה צידה כשהיא משוריינים — המשוריינים עם "דוד'קה" אחת וכל הנשק נפלו בידי הערבים. 15 בדיינים נהרגו ביניהם גם המפקד, יוחאי.

החלטתי לגשת למטה החטיבה של "הראל" לברר לי המצב. מצאתי את רבני-הביה"ס יוא נתתי להעיר אותו. אתי אמר לי שאין נעדרים מלבד 15 הרוגי המכונות ה"מזרחיים" נהרגו יוא נהרג אלא נפצע.

נתכנס המטה ונעשו הסידורים לפעולה במשך הלילה, אם הבריטים יצאו מהביה"ס. כפי שמסרו המודיעים.

בשמונה הלכתי ל"סדר" החיילים במחנה שנלר. טילגרפתי לידן שיבוא הנה באורון. יש לברר הפעולה לשחרור ה"מזרחיים" ויחידים וגם פעולה בסביבות ת"א. לא נראית לי עזיבת לוד — אבל מרחוק אינני יכולה לדעת. כשאני יודע מה הכוחות שאנני יכולים לגייס.

הצפון — שמצפון לירושלים.
יוספלה — יוסף טבנקין.

יוחאי —
רבי —
איתי —
ג'רה —
לוד: כאן

24.4.48

סוף סוף פגזים, כפי שזו נגד הטנקים ש

25.4.48

יש סכש המשטר

יש שני

30.4.48

בת"א אם כי סודרתי וביקש רשות ההסכם עם

רוטנבר ישראל גולני אבא —

1.5.48

מהו גדוד חי"מ ביחיעם, היחיעם — במטות כ-100 יש עכ"ה הערבים בי

כחסיב שפלו

2.5.48

חור בא

יחאי — יחאי בן-נון, שזכה אחר-כך בשרתו בחיל הים לאות-הגבורה. עתה — סא"ל יוחאי בן-נון.
בין — יצחק רבין, מפקד חטיבת „הראל“; עתה אלוף י. רבין.
איתי — איתי עמיחי, או קצין-המבצעים של חטיבת „הראל“; כעבור זמן — אלוף-משנה א. עמיחי.
נרלה — בנין האסיקורציונאי-נרלה“ בקרן הרחוב יפו ורחוב שלומציון-המלכה בירושלים.
גוד: כאן — טוה-התעופה לוד.

סוף סוף קבלתי הבשורה שנתקבלו התותחים הראשונים — צריכים להיות 31, עם
גנבים כפי שהודיע לי אפרים. זה שוב משנה המצב באופן רדיקלי — לא נעמוד מחוסרי-מגן
נגד הטנקים של ה-„לגיון“ ונגד תותחיהם.

יש סכנה לראשי-פינה. יש שני גדודים ומרכזים עוד גדוד. יפעלו כאלף וחמש מאות
איש. המשטרה של כרכור בידינו. אחרי אולטימטום שלנו מסרו הערבים בידינו הבית.

יש שני גדודים — בגליל העליון.

בת"א נודע לי שנעשו שמות בגשר — פעולה ראשונה של שלב שלישי במלחמה! —
אם כי סודרה הפסקת-אש בהתערבות נציגו של רוטנברג. בערב אמר לי ישראל שבא גולני
ויבוקש רשות לפוצץ הגשר ע"י נהרים, וישראל הסכים; אח"כ טילפן לו אבא שזוהי הפרת
ההסכם עם עבר-הירדן. ביקשתי מישראל להודיע לגולני להמנע מהפעולה.

רוטנברג — הכונה לאברהם רוטנברג, או מנהל חברת החשמל לא"י.
ישראל — י. גליל.

„גולני“ — כאן מפקד חטיבת „גולני“.
אבא — א. חיישי; או — חבר ועדת-המצב בחיפה ומקשר עם ד. בן-גוריון בעניני בטחון.

מהו הכוח הלוחם בחטיבה? גדוד וחצי, 1400 איש, נשק יש רק לשש מאות איש. יש גם
גדוד חי"מ ניד — 330 איש. כמה מאומנים? נפלו 20 הרוגים, 40 פצועים, מלבד אלה שנפלו
ביהיעם. היכן 1400 איש? 740 בהרי הכרמל, עתלית ובית אורן, 230 בצפון (נהריה, שבי ציון
ויחיעם — ביחיעם 45 מרותקים); 100 בבתי חולים (כששים יצאו בריאים); בקלט 180 איש,
במטות כ-100 איש, בשביל לשלוח שיריה לצפון (אילון ועוד) נחוץ גדוד — ואינו.
יש עכשיו מו"מ עם הצבא לפתוח הדרך עד חניתה — אם נאפשר לערבים מעבר לסוריה.
הערבים ביקשו שהות של 5 ימים להתייעץ עם בירות.

בחטיבה — בחטיבת „כרמלי“.
שנפלו ביחיעם — על הדרך אל יחיעם, בשיירה, ב-28 במרס 1948.

חזרתי הבוקר מירושלם לת"א.
בא שלמה רבינוביץ, מגשר, מפגישה עם הלגיון הערבי, וגם סייר באוירון על הגבול

הסורי. בסיוור לא ראה כלום — טס מדרום למשמר-הירדן, מזרחה 10 ק"מ בסוריה, צפונה עד בניאס, וחזרה עד מגרה — ולא ראה גייסות ולא מכוניות, לא בדרך ולא בכפרים. גשר לא ניזוקה קשה, אם כי רוח אנשי גשר מדוכאת, כי יש להם הרגשת אין-אונים להגיב בנשק מתאים. להתיעצות שהזמנתי לערב על חלוקת הכוחות והציוד. לעומת סכנת פלישה, באו רק יגאל ולרר. לאחד במאי, לפי לרר, הגיעו הכוחות שלנו לממדים אלו:

בולגרים — 4448	נוסף מהקלט 714 — ס"ה 5162	בנגב 1061 — ס"ה כללי 6223
לגולני:	2072 חי"ש, 835 חי"מ, 332 קלט — ס"ה 3239	
לכרמלי:	1667 חי"ש, 501 חי"מ, 264 קלט — ס"ה 2432	
לאלכסנדרוני:	2029 חי"ש, 1088 חי"מ, 4 קלט — ס"ה 3121	
לקריתי:	851 חי"ש, 424 חי"מ, 421 קלט — ס"ה 1696	
לגבעתי:	2689 חי"ש, 554 חי"מ, 57 קלט — ס"ה 3300	
לעציוני:	1869 חי"ש, 459 חי"מ, 86 קלט — ס"ה 2414	
ס"ה:	16686 חי"ש, 3861 חי"מ, 1878 קלט — ס"ה 22425	

מלבד זה יש במטכל 49; באגפים: אה"ד 243 + 28 — ס"ה 271; אג"מ 27; ש.א. 385 + 61; ח.ים. תותחנים 476 + 137; מהנדסים 131 + 15; קשר 220 + 4; אכ"א 60; ש.ר. 28 + 12; ש.ד. 10; ש. משפ. 2; מ.צ. 151; אסירים 16; גויים 16; ח"ן ארצי 16; מחת"ר 18; אג"א 1034; ציוד ואספקה 89 + 6; חמוש 71 + 1; תחבורה 792 + 28; אכסון 46 + 1; אכס 17; עלומים 124. ס"ה אגפים 530, שרותים 2451, נוסף מהקלט 293; — ס"ה: סיכום כללי 3274. עם הקודם 25.699.

שלמה רבינוביץ — ממפקדי חי"ש, ואח"כ מקציני הבריגדה היהודית (מיור) אחריכך — האלוף ש. שמיר.
 לרר — משה לרר, שעמד או בראש אגף-כוח-אדם במטה-הכללי; כעת — אלוף משה צדוק.
 "בולגרים" — כינוי "בטחוני" לפלמ"ח.
 ש. א. — שירות אויר.
 ש. מ. ש. פ. — שירות משפטי.
 ש. ד. — שירות-דאר.
 מחת"ר — מחלקת תרבות.
 ש. ר. — שירות רפואי.
 אכס — אגף כספים.
 עלומים — גודי נוער.

7.5.48

צבי קובל על חוסר דואר לחיילים. הדבר מוטל על אגף האפסנאות. יש 6 שקים מכתבים שלא חולקו. יוסף מודיע שבועוד 4 ימים זה יסודר.
 לרר דורש משלוח איש לקפריסין, להעלות מגויסים. אמרתי זהו ענין למחלקת עליה אליהו: אושרה תכנית הדרכה חדשית. אבל אין לו: מדריכים, נשק, תחבורה, מכוניות. הוסכם שתתקיים ישיבה מיוחדת של האגפים לסידור ענינים אלה.
 נחמה: אין מחנות לח.ע.נ. עירערתי על השם. למה המלה "עזר"? מי הוא ח.ע.נ.? פקודת נהגות, טבחות, מחסנאיות, לחימה סטטית, שיירה. אין זה לדעת משה חיל — כי יש להן תפקידים שונים.

ל-14 בח"מ
 מגורים. היורשו י
 משה דורל
 בחיפה, בתיכון.
 בענין הש
 יגאל — הלוחמי
 בצפון יש
 בעמק יש
 בכרמלי
 באלכסנדר
 בתל-אבי
 בגבעתי
 בנגב יש
 בירושלי
 בהראל
 ס"ה:
 הזיון
 רבעמק רק 0%
 בהסכמ
 לאלכסנדרוני

צבי —
 יוסף —
 אליהו —
 משה —
 ת.ע.נ. —
 שיירה —
 אהרון —
 יעקב —

8.5.48

יש
 כמונה —
 להחרים? מ
 היש פיצוי
 כשטרה? ל
 יגאל
 איש (לקחה
 אי כחיפה)
 יוס
 לנ 28.000
 לתבישת
 להזמין כ

ל-14 בח"ז כבר 500 מגויסות. יוסף מקווה שיהיה מחנה בתל-ליטווינסקי. יש שאלה של
 מנורים. היורשו לגור בבית או רק במחנה?
 משה דורש מחנות-מעבר לחיילים העוברים ממקום למקום. דרושים מחנות כאלה בת"א.
 בחיפה. בתיכון. יוסף אומר שיתכן מחנה כזה בת"א. בחיפה אין מחנה. בתיכון יוקם בכפר-יונה.
 בענין השיירות לירושלם הוטל על לרר ארגון הנהגים. על יוסף — דבר המכונות. על
 יגאל — הלוחמים.

2000	אנשי צבא.	2500	לוחמים מתישבים	—	ס"ה	4500
1500	אנשי צבא.	3000	לוחמים מתישבים	—	ס"ה	4500
2000	אנשי צבא.	—	—	—	ס"ה	2000
2200	אנשי צבא.	3000	לוחמים מתישבים	—	ס"ה	5200
600	אנשי צבא.	800	לוחמים מתישבים	—	ס"ה	1400
2000	אנשי צבא.	3000	לוחמים מתישבים	—	ס"ה	5000
1200	אנשי צבא.	1200	לוחמים מתישבים	—	ס"ה	2400
3500	אנשי צבא.	—	—	—	ס"ה	3500
1400	אנשי צבא.	—	—	—	ס"ה	1400
16400	אנשי צבא.	13500	—	—	ס"ה	29900

הזיון — ל-60% מהלוחמים: לאלכסנדרוני רק 1200 מזוינים, לגבעתי רק 1200, בצפון
 יבעמק רק 60% מזוינים.
 בהסכמת ידן יעבור אהרון רבינוביץ (רביט) היה קצין בחי"ל, שלישו של יעקב לפנים)
 לאלכסנדרוני, כסגן מפקד גדוד.

צ ב י — צ. לשצינר (איילון).
 יוסף — י. רוכל, או ראש אגף אפסנאות, כעת אלוף י. אבידור.
 אליהו — א. כהן (בן-חור), שימש או ראש אגף ההדרכה.
 משה — מ. לרר (כנ"ל).
 ח. ע. ג. — "חיל-עזר-נשים" — שם שהוצע תחילה לחיל זה.
 שירה — הכונה למלוי השיירות (בעיקר בדרך לירושלים) שמילאו תפקיד בולט וחיוני.
 אהרון רבינוביץ (הכינוי — "רביט") — כעת אלוף-משנה א. יריב.
 יעקב — י. דוסטובסקי, ראש המטה-הכללי; אח"כ — רב-אלוף י. דורי.

יש צורך בקביעת דין עיר כבושה (או כפר כבוש) — מי שליט: המפקד או מושל
 המונה — מטעם מי? מה סמכותו כלפי הצבא? כלפי התושבים? רכושם? מה רשאי הצבא
 להחרים? מה גורל הוועדה לעניני ערבים? המכרזים על אזור צבאי? מה דינו? מה דין שודדים?
 היש פיצויים לרכוש שדוד? שבויים? מה דין ערבים נשארים? מי שומר במקום: צבא או
 משטרה? למי הם כפופים? מי דואג לנצרכים ערבים? מי גותן התקציב?
 יגאל דורש הקמת חטיבה רורבית מיד — שני גדודים רגליים וגדוד משוריין, — אלפיים
 איש (לקחת מכל חטיבה פלוגה מאומנת, חוץ מירושלם) — כלומר מאלכסנדרוני, גבעתי, מת"א
 או מחיפה). דרושים מפקד ומטה. אתיעץ עם יעקב וייקבע מפקד ומטה.
 יוסף מעורר שאלת התלבושת. עכשיו יש ל-25.000 איש תלבושת מלאה ויחידה. יש
 לנו 28.000 איש (מלבד אנשים יומיים, לא מחויבי גיוס כ-3.500 איש). אם יכנסו ההזמנות — נגיע
 לתלבושת של 30.000 איש. לפי צוי הגיוס יכנסו עוד 10.000 (לרבות בנות). יוסף דורש סמכות
 להזמין כל החסר עדיין ל-30.000 איש ולעוד 10.000 גברים ו-5000 נשים.

אין תשלום למשפחות, ונוקטים בשיטות של עובדות סוציאליות לחקירת המצב, שמעליבות המשפחות. הטלתי על יוסף י. ברוך ושקולניק לברר המצב.

— יצאתי עם יגאל למחנה התותחנים. האימונים נמשכים רק ששה ימים, כמה מהתותחנים הם מהבריגדה, אבל כמה טירונים שרק לפני שבועיים שלווה נתגייסו. על יד כל תותח צות של חמשה: מפקד, 3 עובדים, 1 רזרבי. ירו בכדורי-אימון ובכדורים חיים. ביריה הראשונה בכדור חי — הפילו את המטרה (חבית ענקית). לא יאומן שאלה הם תותחנים בני ששה ימים... עומדים להשלח לגליל ולנגב. אימן אותם ליובה גינזבורג. כשבאנו מצאנו על כל אוהל וצריף ועל מכוניות כתובת: «רוצים חופש!» המלצתי יחד עם המפקד, על מתן חופש של יום אחד. נפרדתי מהם בדברים קצרים על הצעותינו עד עכשיו, שאינם צריכים להשלותנו שהענין קל; על שאנו עומדים אולי לפני המבחן החמור והמסוכן, ושבידם ניתן הנשק המעולה ביותר שיש לנו עד עכשיו. בלי יחידות אחרות התותחנים לא ינצחו — אבל הם חטיבה רבת ערך, ויהיו ראויים לתפקידם בהבאת הנצחה הכופי: עצמאות ושלום!

י. י. יורעאלי, חבר קיבוץ אפיקים, היה אצלנו במפקדה הארצית של ההגנה. ברוך — ברוך רבינוב, חבר קיבוץ ביתאג'א, שהיה חבר במפקדה הארצית ומנהל ראשון של אגף הכספים שלה. שקולניק — לוי שקולניק, או מעורר, שהיה של ה. ברוך, במשרד הבטחון המוקדם והולך. כיום — ל. אשכול. ליובה גינזבורג — אריה גינזבורג, מפקד התותחנים בבריגדה היהודית (קפיטן), כעת — רבי סרן א. גדעון.

יוסף מצ
גורחובסקי, ב
הבלאי, ובעוד
הפורשים — ה
צני מת
— יגא
איתי — התח
הכביש אלא ה
מספיקים.

רפפורט
התותחנים,
סחרוב
כעת — יח
יעקובס
י. יעקובסו
ד"ר לי
לאוטומובי
גורוכו
לופרס

11.5.48

מיד
לכוח מוביל
נגד פלישה
הארץ — א
שבע; לכב
יצח
ירושלם —
דוד
"ג'נרלה"
הע
זרעין) המ
של ירוש
היותה מו
בהרבה ל

הב
הובר
לה
המתו
י
האחר
דוד

9.5.48

יש לנצל השבוע בהתקפות ובכביש מכסימים מקומות. ביום ג' 1030 בבוקר יוזמו קציני-המבצעים של כל החטיבות לקבל הוראות לקראת 15 במאי. יגאל דורש ממני פקודת-יום לחיילים לקראת 15 במאי. לאותו יום צריכים להיות מוכנים שני אוירונים גדולים עם חומר מפוצץ, על כל צרה שלא תבוא.

יגאל מתאונן על חוסר חגור והיציאה מההתחפרות. ביקשתי משקולניק שיטפל בכך מיד. יש לשלוח לכל החטיבות מאגא כל מה שאפשר — מזה אספקה ועוד.

הבוקר יוצאת סוללת-תותחנים ארץ לנגב: 35 אר"ם, 4 תותחים. ביטלו לגבם את יום החופש, בהסכמת רפפורט.

אליהו מתאונן שסידור הגדוד המכונן התנדב בעצלתיים. חסר נשק (תתים, רמונייה, מקלעים) — יש להם רק מכונית ירייה אחת — מרגמה מכשירי-קשר). יש זחלים. חצים על הנהגים לא מתאימים. האנשים שנשכרו בחטיבות הם בלתי-מצוידים.

התקן הוא 457 איש. יש רק 30 זחלנים. יש יוסף, שירות רפואי קשר. אלכסנדרובי וגבעתי שלחו כ"א רק 22 איש.

לרר דורש מחנה לבחורים בני יישובים. יוסף מודיע שעובדים על הכשרתו. גויסו כבר 200 נהגים לשיירת ירושלם. דרישה נכבד ודרישה נהגים של אלף איש. יוסף מציע לגייס מהקואופרטיבים כל חיבי הגיוס. יכנסו ביום יום יום.

הגיעו בשבילנו 150 מכוניות — עדין נכבד. גויסו בארץ 700 מכוניות — טעונות תיקון. לגדוד המשוריין יש לתת 90 מכוניות. 150 נהגים יש להפגיש סחרוב, לרר וצב. יכנסו המכוניות.

לרר מתאונן על חוסר הסדר והכוננות ללחימה שונות.

יוסף מציע להפעיל ועדת ההחרמות לכלי-רכב (יו"ר — יעקובסון; חברים — ד"ר ליפשיץ, גורוכובסקי, ברוד רבינוב, לוברסקי, ויוסף). להחרים היום 50 מכוניות-נוסעים; ישלמו בעד הכלאי, ובעוד שלושה חדשים יחזירו, או ישלמו הכסף. לרר שואל — מה בדבר השתמטות הפורשים — הלחשוב אותם למשחררים? אביא הדבר בפני ועדת ארבעה. צבי מתנדב להכין לי תכנית על ארגון מנהלת הבטחון.

— יגאל הודיעני שדיבר אישית עם מפקד הגדוד. החליף המפקד, והמפקד החדש — איתי — התחייב לכבוש הלאה את בית מחסיר. אמרתי ליגאל שהפעם אין זה ענין של פתיחת הכביש אלא השתלטות ונתונות על שני עבריו במרחב מספיק, ויש להחזיק אחרי הכיבוש כוחות מספיקים.

רפפורט — שמואל רפפורט, מקציני הבריגדה היהודית (לויטננט), מפקדו הראשון של חיל-התותחנים, כעת אלוף-משנה ש. אדמון.
סחרוב — יחזקאל סחרוב, מקציני הבריגדה-היהודית (מיו"ר), מפקדה הראשון של משטרת-ישראל; כעת — יחזקאל סחר.
יעקובסון — יוסף יעקובסון מעוזריו הראשיים של שר הבטחון בעניני אספקה. עתה — י. יעקובסון (סא"ל מילואים).
ד"ר ליפשיץ — ד"ר שאול ליפשיץ, או נשיא הלשכה המסחרית התלאביבית ומנהל החברה הא"י לאוטומובילים ("פורד").
גורוכובסקי — ש. גורוכובסקי, ממרכז הקורופרציה של ההסתדרות; כעת — ש. גורן.
לוברסקי — מיכאל לוברסקי, או מנהל לשכת התחבורה של הסופנות-היהודית כעת מ. בר.

11.5.48

מיד יצאתי ל"בית האדום" והזעקתי יגאל, רטנר וישראל. דרשתי להפוך כל הכוחות שלנו לכוח מובילי, להחיש כיבוש דרך ירושלים והאיים הערביים בתוך הישובים — ולתכנן מערכה נגד פלישה ערבית כוללת. יגאל מעורר שאלות אלו: הנלחם בעבדאלה שרק יעבור גבולות הארץ — או גבולות המדינה היהודית? עניתי שרק י"ג יוכל להחליט. כזו היא גם שאלת באר-שבע; לכבוש מיד או לא.

יצחק מעיר שלאויבים אין דרך משותפת, ולא בזמן אחד יגיעו אלינו. יש לנצל שוני זה. ירושלים — נוח לנו שתהיה שקטה.
דוד — האויב בירושלים חלש, יש כ-800 זרים. הם מתפוררים. רוחם נפלה. נקבל "ג'נרלה" מהצבא; הדואר כבר בידינו.

העירותי שתים: (1) הריסת האיים הערבים בישובים היהודים (רמלה-לוד, בית-שאן, זרעין) המשמשים סכנה מיוחדת במקרה פלישה ועלולים לרתק כוחות לחנם. (2) זיון מוגבר של ירושלים — גם אם תמשך הפוגה. חשיבות ירושלים כשלעצמה, 100.000 יהודים שבתוכה. היותה מוקפת ישושים ערבים רבי-אוכלוסין. כוח יהודי רב בירושלים ירתק כוחות, ויעזור בהרבה לנגב.

"הבית-האדום" — ברחוב הירקון, בית מועצת פועלי יפו-תלאביב לשעבר, ובזמן הכתב הדברים — בית מפקדת כוחות-ההגנה.
"להפוך לכוח מובילי" (נייד) — דהיינו, שהחטיבות לא תהיינה מרותקות דוקא אל המחוזות בהן נתגייסו ועליהן הגנו עד כה.
"י"ג" — הכינוי בו נהגו לכנות את הממשלה-המיועדת, בת שלושה-עשר האיש, בשבועות האחרונים שלפני ההכרזה על הקמת מדינת-ישראל.
דוד — ה. שאלתיאל, או מפקד מחוז ירושלים; עתה אלוף ה. שאלתיאל.

המצב, שמעליבות

כמה מהתותחנים יד כל תותח צות ביריה הראשונה גני ישה ימים... ל כל אוהל וצריף פש של יום אחד. ריכים להשלותנו תן הנשק המעולה הם חטיבה רבת

ראשון של אגף
ון המוקסוהולר.
ז, כעת — רבי

10 בביקר יוזמנו ממני פקודת-יום גדולים עם חומר

שיטפל בכך מיד.

לו לגבם את יום

תתים, רמוני-יד, חלים. חצים של

שר. אלכסנדרוני

הכשרתו. גויסו וסף מציע לגייס

טעונות תיקון.

13.5.48

היה בירור רב אם לתקוף, ולעשות מאמץ להשמיד, את הלגיון שתקף גוש-עציון. ישראל, צבי, רטנר ודוד היו נגד התקפה. יגאל, אליהו, לרר, יוסף — בעד. לדעתי יהיה זה משגה פטלי אם ניתן לחלק זה של הלגיון לצאת מהארץ או להסתובב בתוכה, ואם מלחמה אתו בירושלם עלולה, כדעת ישראל, לסכן מצבנו בירושלם — יש לגייס כל הרזרבות של קריתי ואלכסנדרוני וגבעתי בשביל כיבוש מהיר של שטחי הדרך לירושלם, למען נוכל לשלוח מתוך חירות תגבורת לירושלם. יגאל סבור שבמצב הקיים אין בכוחנו לעשות זאת.

14.5.48

לגבעתי יש 6-7 פלוגות בדרך לירושלם. עציוני נתן שתי פלוגות להראל. יצחק שמע הבוקר ב-0815 ברדיו ערבי שאנשי עין צורים ומשואות נסוגו. העירותי שעלינו להחליט על שני דברים יסודיים: סמכות יותר גדולה למפקדי המרחבים — בתנאי שתנאי הקשר ישתכללו ונדע במהירות ובדיוק מה נעשה ברחבי הארץ למען נוכל לתת הוראות מתאימות; דבר שני — העיקר מכה לכוחות האויב ולא שמירה על נקודות, ולהסביר זאת לכל המפקדים כי יש צורך ברכוז כוחותינו.

בארבע אח"צ הוכרזה העצמאות היהודית והוקמה המדינה. גורלה בידי כוחות הבטחון. — מיד אחרי טקס ההכרזה חזרתי לבית המפקדה, ונתיעצנו על המצב המחמיר. ידיעות קשות על טורים משוריינים של הלגיון, וריכוזי אויב במפרק ובסוריה. יש אומרים — גם בסביבות לוד. לעומת זה הגיעו כוחותינו לנקודות המבודדות בגליל המערבי, ואכזיב ובצה נפלו. כן נכבש ביה"ס לשוטרים בירושלם ועוד משלטים חשובים בבירה. החלטנו על "גיוס" רובים במשקים בשביל הטיבה חדשה, על החשת הייצור ומחסומים נגד טנקים.

כמעט כל אנשי המטה התנגדו לדעתי להסתער בכוח יותר גדול ובמרץ יותר עקשני על כיבוש המרחבים סביב כביש ת"א-ירושלם, בשטח שבין חולדה ושער הגיא. הנימוק — שאין לנו כוח מספיק ואין אנו יודעים מה תכניות האויב. בלי החלטה מפורשת של "י"ג" (לא התרגלתי עדיין להגיד ממשלה) — לא רציתי לתת הוראה נגד דעתם של כל אנשי המטה. אולם אני מרגיש שהחמיצו ומחמיצים כיבוש הקובץ גורל ירושלם — ואולי גורל המערכה כולה. בערב באו ידיעות קשות. גם מהנגב. — היפציצו הלילה את ת"א?

יצחק — נראה כי יצחק שדה ז"ל.

15.5.48

העירו אותי פעמיים הלילה. באחת — להודיע לי שטרומן מכיר במדינה היהודית. בארבע וחצי — ברווח שבין שתי שעות אלה לא ישנתי עוד — שאנשינו באמריקה דורשים שאדבר מיד ברדיו. הלכתי עם ין לסטודיו של ההגנה, במחנה יונה; הדיבור הסתדר רק ברבע אחרי חמש, ותוך כדי דבורי הופצה ת"א — ניכר היה שבסביבת שדה-התעופה. סיימתי את דברי — אם כי לא בקלות, ואמרתי שברגע זה מפציצים את ת"א — ונסעתי לשדה-התעופה. צריף אחד בער, פצועים אחדים נלקחו ל"הדסה". אוירונים אחדים הוצאו מכלל שימוש, ונפגעה גם תחנת רדינג. המטוסים הנמיכו לטוס — כשפסקה אש תותחינו, משום-מה — וזרקו את מטענם. היו כארבעה-המטה מפציצים שבאו וזרחו. מכל הבתים הציצו אנשינו בפיזמות ובכתנות — אבל לא היה ניכר פחד למעלה מהמידה.

— מודיעים
חגורות, 6 ארגזים,
הזמנתי סטון
מסביבה? אמר שיכ
— בחוריני

"י"ן" — יעקב
סטון — "מיק"
במלחמת-הקוממיו

16.5.48

— "כרמלי"
פוצצו גשרים בכ
היה קשה, לשנ
היו עקרים. יש
יוקם בסיס אס
"כרמלי", 70 אי
עם העולים א
דורשים תחמוש
יש הסתערות
לאחר אבדות
שם לא ברור
הם סבורים
החוף — כנו
לא-מרותקות.
סטון ומונדק
"גבעתי" הק
יש רק פלוג
פעל ברמלה.
ברקס" ושי
נספק לדוד
בחי
לאפסנאות.

יצחק
הוא דבר
לסדר חפי
ויש לבצר
שיפעל נ
אלטרנטי
חדשות.
בשבו, 40
כשה

— מודיעים על משלוח אירון שלישי (היכן השני?). 13 ארגזים, כ"א 16 קופסאות עם

המרות, 6 ארגזים, כ"א 3 מכונות כבדות.

הזמנתי סטון ושאלתי אותו כמה כוחות דרושים לו לכבוש דרך ירושלים והכפרים

בכביבה? אמר שיסע לראות את יצחק רבין ומחר בעשר ישוב ויתן לי תשובה.

— בחורינו בשדה התעופה הפילו אירון מצרי, הטייס בדינו.

י"ן — יעקב יובסקי, קצין-הקשר הראשי הראשון של צה"ל. עתה — אלוף-משנה יעקב ינאי.
סטון — "מיקי סטון", כינויו של אלוף דוד מרפוס המנוח, קולונל בצבא ארצה, שהתנדב לשירות
במלחמת-הקוממיות; נתמנה אז למפקד חזית ירושלים.

— "כרמלי" הגיע לראס-אנ-נקורה ועבר מעבר השני ופוצץ בתים וגשרים. גם מחניתה

ביצרו גשרים בכביש הצפוני. עכו עומדת להכנע. בגליל המזרחי המצב די קשה. הקרב במלכיה

היה קשה. לשני הצדדים היו אבדות. האויב הגיע עד טווח של פי"ט. כמה מכדורי פיאט

היו עקרים. יש לנו 150 פצועים בגדוד של 500. כוח האויב מחזיק בבית המשטרה בני-יושע.

י"גם בסיס אספקה בראש-פינה. צפת נתרוקנה מערבים. ממערב הגיעו למזרח 200 אנשי

"כרמלי". 70 איש הגיעו לשם מת"א. למלא מקום הפצועים. עכשיו מורידים התותחים החדשים.

עם העולים אתמול הגיע קצין צרפתי (יהודי) בקי בתותחים. מרעישים עמק-הירדן —

הירשים תחמושת. הסורים ירדו מההרים. פועל שם אירון שלנו ביעילות. גם על "אלכסנדרוני"

יש הסתערות מקלקיליה. הגיעו יחידות של קאוקג'י לקלקיליה. מצב הרוח ביחידות חי"ש

לאחר אבדות ירוד. מנחום בנגב יש תביעה שיבוא לשם איש מוסמך לדון על הנגב. המצב

י"ב לא ברור ליגאל פה. אתמול בצהרם היו התקפות חזקות בניר-עם ונירים ובכפר דרום.

הם סבורים שלא יחזיקו-מעמד. מסתערים טנקים. יש גם ידיעה על טורים מצריים לאורך

החוף — כנראה בין עזה ומגדל. כוח גדול נכנס לבאר-שבע. לנחום יש רק 2.5 פלוגות

לאימרותקות. נחום נמצא בדורות ושם המטה שלו. הדרום חשוף. סטון ביקר בכביש ירושלים.

סטון ומונדק סיכמו תכנית פעולה. הלילה היו צריכים ללכת ללטרון; אין עוד ידיעה על כך.

"גבעתי" הקים גדוד של חי"מ, 500—600 מוזינים. הם בגדרה. עוסקים בחפירות. בבאר-טוביה

יש רק פלוגות משהות. הקו הפנימי זהו חולדה. גור, נען. עוסקים בחפירות. לא ידוע אם אצ"ל

פעל ברמלה. בירושלים מחזיקים מלבד אבו-טור, כל הנקודות מלבד העיר העתיקה. כבשו "אלנבי"

ברקס" ושיך-ג'ראח. עטרות פונתה בשלום. הם נתרכזו בנוה-יעקב. עומדים לכבוש שעפט. אם

נספק לדוד פיאטים, תותחים ועוד — מוכן דוד לעמוד בפני הלגיון.

בחילה-האוויר מרכיבים 5 "ספיטפירים" ל"ספיטפיר" אחד. יש להחיש הקמת בסיס-משנה

לאפסנאות.

יצחק חושב שיש לפנות כל הנקודות עד ניר-עם. לדעתי אין למהר — רווח של זמן

הוא דבר גדול. ביום החמשי יהיו אולי מוכנות יחידות אופנסיביות לנגב. לדרום יצא מהנדס

לסדר חפירות ומכשולים. רטנר חושש שהערבים מתכוננים לתפוס שדה-התעופה של עקיר —

ויש לבצר המקום. מציע להכין "דחלילים" של אירונים, לרמות האויב. יש לנו "שרמן" אחד —

ייפעל נגד הטנקים שלהם. יצחק מציע להטיל על איש — לא יגאל — להכין אופנסיבות

אלטרנטיביות (הצעתי להביא פריץ). במשך השבוע החטיבות שלנו ייפגעו, ויש להכין חטיבות

חדשות. דרושה מדיניות של מילואים. יש לקחת אנשי המשקים. אנו מאבדים בערך חטיבה

בשבוע, ויש להכין חטיבות רזרבה. — יוסף מציע לא למהר בנגב בפנינו, כי גם יחידה של

הצעתי לישראל לכנס ארבעה הגושים ההתישבותיים, לרכו חטיבות מלואים, ולגייס מספר אנשי-משק הרוצים לעזור בסידור בסיסי-אספקה בחלקי ארץ שונים.

— בהסכמת ישראל ז. ואהרון רמו קבעתי סדרי מפקדת חיל-האוויר.

— משלחת מעמק-הירדן, הפט, זקצר, בהיר, חיל עיראק תוקף משקי עמק-הירדן. בעין-גב זה נפסק. יורדים משוריינים ואולי גם טנקים, אחריהם צבא עיראקי. לעמק-הירדן לא נוספו כוחות שלנו. עשרת בחורינו שהיו בקרנטינה עזבו אתמול, 11 בבוקר, המקום. העיראקים הפציצו אחר-כך הקרנטינה. אנשי כפר צמח מחכים בהרים. הם החלו לקצור שדותיהם. בשלוש אחר הצהרים הופיעו אוירונים אחדים וזרקו פצצות. שני התותחים שלנו לא פעלו. לחטיבה של משה יש אנשים בלי נשק. מאפיקים לקחו 35 בחורים, עם 35 רובים ושני מקלעים. נשאר במקום רק 2 מקלעים וכמה רובים (כמה? — 49 רובים). במקום יש עוד 250 גברים, לרבות נוער. בעמק-הירדן יש רק שני פיאטים. בעמק-הירדן יש 7000 נפש, מאלה בעבר הירדן 6000, מהם 1800 ילד. הילדים יושבים במקלטים. יש סכנת ניתוק גשר דגניה. שאלתי אם אנשי המשקים מוכנים לתת עוד אנשים ונשק משלהם להגנת המרחב שלהם, לתת למקומות „סטנים“ במקום רובים, להשאיר רק מעט רובים. מפקקים בכך. בכל עמק-הירדן יש רק מרגמה אחת ושני פיאטים.

יש לדעתי להוסיף מיד לעמק-הירדן מקלעים, פיאטים ומרגמות. לדעתי יש גם להעביר שמה מוטקה מקלב.

— בענין ים המלח — נזכו לא יוכל ללכת לפגישה עם גלוב, כי נקעה רגלו. ילכו זינגר ובן-אהרון, נסכים לשביתת-נשק בשטח הקונצסיה ובית-הערבה, ונדרוש הובלת מזון בלא נשק.

- באחת-עשרה וחצי — שוב הפצצות בת"א.
- ערכתי על יסוד טופס של משה מברק לטרומן.
- סטון הביא הצעותיו לשלטון על כביש ת"א ירושלים.
- (1) שני גדודים במשלטי מפתח לאורך הגיא (defiles) דהיינו — מקומות מיצרים) מחופרים כהוגן, למנוע הגישה לשטח זה לאויב.
- (2) לאויב יש 4 — 75. לנו דרוש נשק ממין זה (65") לפעולות נגד. הסיכויים לפגוע ישירות באויב קלושים — ולכן אין צורך בתותחי שדה. אבל המורל של כוחותינו דורש שיהיה נשק מסייע כבד — כי האנשים ולא הנשק לוחם. מיעץ לתת לכל גדוד 4 מרגמות, 4 פיאטים.
- (3) לדאוג שהדרך לא תקולקל. במקרה של פגיעה מהאוויר, מחסומים או חדירת אויב — דרושים פלטון אחד של מהנדסים וארבעה משוריינים.
- (4) בכניסה לגיא — פלוגת-מחץ במכוניות שילוו השיירות אם הן נתקפות, ואז פלוגת-המחץ תצא מהמכוניות ויתקפו האויב. שיירות ילכו רק בלילה. ישתמשו רק במכוניות המהירות ביותר. פלוגת-המחץ תנוצל גם כמילואים לכוחות השומרים על הדרך.
- המטה קיבל בכללה תכנית סטון. הערב ומחר יסדרו שיירות.

נחום — נ. סריג, מהמפקדים בפלמ"ח, חבר קיבוץ בית-השיטה; או — מפקד חטיבת-הנגב; עתה — סגן-אלוף נ. סריג.

מונדק — ד"ר משה פסטרנאק, ממפקדי ההגנה וחילי הבריגדה-היהודית; או — קצין-מבצעים לדרום הארץ, כעוזרו של ראש אגף המבצעים י. ידון; עתה — אלוף-משנה מ. ברתקוה.

ישראל ז. — זבלודובסקי ממפקדי ההגנה או נתמנה מפקדו של חיל-האוויר. עתה — י. עמיר (סא"ל מילואים).

הצעתי לישראל — ל. גלילי.

אהרון
משה —
בעבר-ה-
מוטקה
רביאלוף
נובו —
זינגר —
בן-אהרון
ומקציני ה-
יצא אל ה-
משה —
לאויב
75"
פלטון

17.5.48
בחמ
הגבורים, כ
ישיב
שנשלחו ענ
מכוניות אט
שאק
שני הגדודי
שלמה. „אל
לרר
זרביית זמ
יגא
הפסקת הא
השי
לנגב. הלח
יושע נכב
נקורה לא
לציון. היר
תכינה ער
צריכה לה
בע
שלנו אומ
רדיו דמע
אניה עם
פח
עוד פיאט
גל
הגליל

א הרון רמז — אז ראש מטה בחיל-האוויר המתהווה; עתה — אלוף א. רמז.
 מטה — מ. מונטג בחר קיבוץ מרהביה, או מפקד חטיבת „גולני“; עתה — סא"ל מ. מן.
 בעבר-הירדן — הכונה לאותם ישובים שנמצאו בנדתי-המזרח של הירדן.
 מוסקה מקלף — מ. מקלף, שהיה אז קצין-המבצעים, ואח"כ המפקד, בחטיבת „כרמלי“; עתה —
 רביאלוף מ. מקלף.
 זרבו — מ. נובומיסקי, מנהל חברת-האשלג.
 זינגר — מהנהלת החברה הכלכלית האמריקאית ואז חבר הנהלת חברת-האשלג.
 בן-א-הרון — הכונה היתה, כנראה, ל"י. בן-אהרון, חבר קבוץ גבעתי-חיים, מפעילי תנועת הפועלים
 ומקציני היחידות היהודיות בצבא-הבריטי (לויטננט) אשר הוצע כי ישתתף בפגישה — אך הדבר לא
 יצא אל הפועל.
 משה — מ. שרתוק, שרי-החוזן (עתה — מ. שרת).
 לאויב — הכונה כנראה לכוחות „צבא השחרור“ של קאוקג'י, אשר באותם ימים שהו עדיין באזור זה.
 75 — הכונה לתותחים בני 75 המ"מ הצרפתיים שהיו בידי צבאו של קאוקג'י.
 סלטון — מחלקה.

17.5.48

בחמש בבוקר שוב נסיון להפצצה — אבל תותחינו ומקלעינו כנראה הגיסו את הטייסים
 הגבורים, כי לא שמעתי קול התפוצצות אלא טרטור המקלעים והתותחים.
 ישיבת המטה. מתברר שהשיירה הצבאית לירושלם לא הלכה בזמנה. מכוניות-המשא
 שנשלחו עם אספקה לנגב — נתפסו ע"י המפקד (שם), ולא החזיר אותם. הלילה מטעינים 28
 מכוניות אספקה לצבא הראל ועציוני. יגאל סבור שהלילה ירדו המכוניות שישנן בירושלם.
 שאלתי מה נעשה לשם ארגון החטיבה. אליהו מסר לו שלשום הגדוד המשוריין, ע"ח
 שני הגדודים הרגליים היו לו 300. מדוע זה אטי? לוחזמנים זה, אמרו צבי ולרר, נקבע ע"י
 שלמה. „אלכסנדרוני“ שלח את הפלוגה שלו — 60 אינוולידים ופצועים (יגאל).
 לרר טוען שהוחלט גם על חטיבה שניה מהלה"ד — חניכים ומדריכים (צבי) כחטיבה
 הרבית זמנית.

יגאל: — „בירושלים קרבות בעיר העתיקה“. מי החל? יגאל: „הערבים הפרו את
 הפסקת האש“. הנמסר הדבר לעתונות?
 השיירה של אספקה לנגב — נתעכבה, כי הלגיון נכנס לעיראק-סואידן. סטון טס היום
 לנגב. הלחץ בתיכון מתגבר. הלגיון נכנס למשולש, עם אירונים ומשוריינים. יש ידיעה שנבי-
 יוטע נכבשה. מחכים לנפילת עכו. הגיעו ליחיעם? לא ידוע, יגאל משער שהגיעו. ראס-אנ-
 נקרה לא נכבשה עדיין. לעבר הלבנוני הגיעו דרך הים. הלגיון מסרפנד תקף אתמול ראשון-
 לציון. היתה מנוסה של תושבים. התקפת האצ"ל ברמלה לא מתקדמת. בשדה-התעופה בלוד יש
 הכינה ערבית רבה. אנו עומדים להפציץ לוד. אירונים טסו לים המלח להביא ילדים. היום
 צריכה להתקיים הפגישה על שביחת-הנשק.

בעמק הירדן — תוקפים בתותחים בית-יוסף; התקפות אירונים באשדות. אנשי הרצליה
 שלנו אומרים שראו בעיניהם אירונים שנפלו הימה. רדיו קהיר מודיע על העדר אירון אחד,
 רדיו דמשק טוען על שלושה אירונים שנפלו. בהפצצה בבוקר נפלה פצצה במחנה-יונה. הגיעה
 אניה עם מעפילים הבוקר, זירדו. יש אנית-עולים שניה.

פריקת אנית-הנשק נגמרה. הגיעו עד עכשיו 3 אירונים עם מטען, לעמק הירדן נשלחו
 עוד פיאטים, חומר-נפץ ועוד.

גיוס נשק ממשקים? „גבעתי“ ריכז 350 רובים, „אלכסנדרוני“ ריכז 600 רובים, מהעמק
 הגליל אין ידיעות. היה צריך להשלח, חבלן לגליל — ולא היה טכסי לשלוח אותו. למה

מלואים, ולגייס

שקי עמק-הירדן.
 לעמק-הירדן לא
 ומקום. העיראקים
 שדותיהם. בשלוש
 עלו. לחטיבה של
 מקלעים. נשאר
 2 גברים, לרבות
 לה בעבר הירדן

המרחב שלהם,
 בכך. בכל עמק

יש גם להעביר

עזה רגלו. ילכו
 ש הובלת מזון

ומות מיצרים)

אבל המורל
 יעץ לתת לכל

יורת אויב —

ואז פלוגת-
 זות המהירות

עתה —
 ים לדרום
 י. עמיר

עומדות ע"י הבית-האדום כל כך הרבה מכוניות? יגאל מתאונן שהוא מתרוצץ שעות לדרך פעולה של אנפים אחדים. שאלתי יגאל: מה תכנית העבודה שלנו לאחר ימי פלישה אלה? נחוצה רזרבה, הדבר המהיר יהיה גיוס הקורסים. אליהו יקבל 1500 מאגא ומדריכים, ויהיו מוכנים לפעולה; ראש הלה"ד יהיה המפקד. נדחה קורס מ"מ. מה בנגב? נתרכז בציר עזה-באר-שבע. נשלח 30 ג'יפים, חלק יצא מחר.

פלוגות פשיטה? מכינים עוד 2 פלוגות מזוינות. הדרך פתוחה. לא לגמרי — בעיראק סואידן. הלגיון מגוש-עציון ירד לבאר-שבע (חלקו לעיראק-סואידן). הנוכל לעמוד כשבועיים — בלי תוספת נשק מחו"ל? יגאל לא בטוח. זה תלוי במהירות גיוס כוח נוסף שלנו פה. רטנר — אנו במצב גישוש. הכוח של הלגיון מחזק כוח של קאוקג'י, ואם יהיה לאלה נצחון — יתווספו כוחות ערביים פנימיים. דרושות פעולות "קומנדו" בעורף הערבי. היש "קומנדו"? על משה דיין הוטל לארגן קומנדו בשביל התיכון. אם לא יהיו לנו אירונים תוך שבועיים רטנר מפקפק אם נעמוד. אנו נלחמים נגד קואליציה — והיא שונה ממלחמה נגד מדינה אחת. צריך לתת נוקיאוט לאחד הצדדים.

התיעצות בביתו של יעקב: ישראל, רטנר, יגאל ויעקב. יגאל דיבר עם דוד טלפוניה. אנשי נוה-יעקב עזבו המקום בלי פקודה (בניגוד לפקודה) ועברו הלילה, עם נשקם, לירושלב. בעיר העתיקה תקפו הערבים הבוקר היהודים לאחר ההפוגה; ודוד מתכונן הלילה לפרוץ לעיר העתיקה. הועדה הקונסולרית, עם ב"כ או"מ (אזקרטה?). נסעו לעבר הירדן למחות בשם מועצת הבטחון על פלישתו לארץ. דוד קיבל פלוגה מהראל, ורבין שואל מה קודם: ירושלים או הדרך. אמרתי ליגאל: — שניהם, ועליו למצוא פלוגה להוסיף להראל, למען שיבצע כיבוש הדרך ושחרורו.

התיעצנו על המצב הקשה בעמק-הירדן. דרשתי תוספת נשק, תגבורת אדם, אם אפשר ומפקד מטיפוסו של מוטקה מקלף. אנשי עמק-הירדן ביקשו שנמסור להם להחליט אם להוציא או להשאיר הילדים. הסכמתי לכך.

החטיבה — חטיבה-שבע.
שלמה — מפקד החטיבה, ש. שמיר.
מלה"ד — מלשכת-ההדרכה.
צבי — צ. הירביץ מהמפקדים ומפעילי ההדרכה ב"הגנה", אז — באגף ההדרכה. עתה, אל"מ צ. הורביץ.
אזקרטה — פבלו אזקרטה, מאישי ספרד הרפובליקאית במלחמת האזרחים ונציגה בחבר-הלאומים.
מוכיר בועדת החלוקה של או"מ לא"י ובתקופת המעבר עם הקמת מדינת ישראל נשתתף בארץ והוסיף לשאת בתפקידים מטעם מוסדות או"מ.

בא אצלי זינגר, שחזר אמש, ומסר לי המכתב ששלחו שלשום לתופיק פשה על מסירת שטח הקונצסיה לעבדאלה בהסכמת רודי. אנשינו יכולים להשאיר, אבל בלי נשק. רק שוטרים תחת פיקוח עבדאלה, יוכלו להשאיר. אמרתי לזינגר שאין זה בסמכותי למסור אדמת המדינה לממשלה זרה, ועליהם להוכיח לנו מיד מה שעשו ואז נודיע להם רשמית שאין אנו מכירים בסידור ושומרים למדינת ישראל כל הזכויות שלנו בשטח. יגאל סבור שבצפון אין להלחם. אין לחמים ואין נשק. יש להעביר הכל לדרום — האנשים והנשק לסדום. אין כוח ערבי בשטח הקונצסיה, ולנו כדאי לרתק אותם אם יבואו להלחם. הצעתי שנפעיל בהקדם האפשרי הכוח של שלמה; ושלמה יצחק ואני נארגן הפעולה. עלינו למהר ולנצח שני גנרלים המאיימים על

ירושלים: — רעב (כולל שטח גבעת יש לסחוט עומד לרשות פעו

תופיק-פשו הקונצסיה רודי — רוח תחילה כקציני-מכע — סא"ל שלמה — ש לפתיחת הדרכי

21.5.48 מעציוני נכנס גם לעין-אנשיו. דרשתי שלמה, אליהו; אלכסנדרוני; ו-3" — 18 ועוז ויפרצו דרך ל

מכונות-

30.5.48 היתה למשקים. הבנ

2.6.48 — יע המקרים גם (א) לסלול דרך הוטל בירושלים. מ בית-סוסין ו חלוק

כבדות הולל אילו היה כ הערים עומ אין חמרי-גזז — הי יוצים רוב פהדת סט

ירושלים: — רעב והלגיון. יש לראות את הארץ כולה כשלושה קטעים — צפון, תיכון ודרום. כליל שטח גבעתי, ונגב, ויש למנות עליהם מפקדות בעלות סמכות רבה. יש לסחוט מכל מקום רובים ולוחמים. אסור שבאיזשהו מקום ימצא לוחם או רובה שאינו עומד לרשות פעולה מלחמתית. נחוץ רק תיאום עליון, שיעסוק בעיקר, ולא בכל הפרטים.

תופיק פשה — תופיקפשה אביר-אלהודא, ראש ממשלת עבר-הירדן דאז.
הקונצסיה — זכיון יס-המלח (כאן הכונה לצפון יס-המלח).
הידוי — רודולף קליין, חבר קיבוץ גן-שמואל, ממפקדי ההגנה; או, במלחמת הקוממיות — שימש החילה כקצין-מטה לעניני האזורים המנותקים שבארץ; ומשנותק כליל יס-המלח — כמפקד אוור סדום;
בעת — סא"ל אמנון זעיר.
שלמה — ש. רבינוביץ, שנתמנה אז למפקד על החטיבה המוקמת, חטיבה-שבע, אשר הועדה לפעול לפתיחת הדרכים לירושלים.

מעציוני יש מברק ("מידוי") שהלגיון כבש רמת-רחל ומתבסס בצור אל בחר. הלגיון נכנס גם לעין-כרם, בית-צפפה, מלחה. לחטיבת שלמה אין די מכשירי קשר, אין אימון לכל אנשיו. דרשתי שיסודר בלי דיחוי מסע צבאי לירושלים, מכל הכוחות המאומנים והמזוינים של ירמיה, אליהו; הבלתי-מאומנים ישלחו לאכסנדרוני, ויחלפו במאומנים (הזמנתי לשם כך את אלכסנדרוני); ויתנו לגדודים כל הנשק החפשי: מכונות 25, בקבוקים 3000, פיאטים 10, מרגמות 3 — 18 ועוד. יעבירו מיד המשוריינים מעין-שמר לחולדה. יקחו לטרון וכל הכפרים מסביב ויפרצו דרך לירושלים, בראש אחד או בשני ראשים.

מכונות — מקלעים.

היתה אצלי משלחת של גוש תל-עדשים. מבקשים החזרת הרובים ומתן מכונות-יריה למשקים. הבטחתי דבר ראשון, דבר שני כמעט לא יתכן.

יש הפוגה או אין? אולי במשך היום דבר זה יתברר, ועלינו לתכנן פעולת החודש לשני המקרים גם יחד.

(א) הזנת ירושלים. רוב הדרך בידינו, מלבד קילומטרים אחדים בסביבת לטרון. אפשר לסלול דרך ארעית מבית-סוסין לשערה-הגיא ולהעלות לילה-לילה שיירות אוכל. הוטל על שקולניק, קוזלובסקי ויוסף לעשות ההכנות הדרושות. לויצה בא הלילה בגיפ מירושלים. ממשטרת אביר-גוש יצא באחת — והגיע למחנה-בילו בשש. נסע משערה-הגיא דרך בית-סוסין ובית-ג'יז. ירדו 13 ג'יפים, והם במחנה-בילו.

חלוקת המים והאוכל בירושלים בסדר, מנת האוכל ועומה אבל יש עוד מלאי. הרעשות כבדות הולכות ונמשכות. מדכא חוסר התשובה. המרגמה הכבדה היא בידי פלמ"ח ולא בעיר. אילו היה כלי כבד אחד בעיר — היה זה משנה מצב-הרוח הקשה של חוסר אונים. אנשי מאה-שערים עומדים מהצד, לא מתגייסים וגם סובלים יותר מיריות, ויש שם תבוסנות. תחמושת יש? אין חמרי-נפץ. כל העיר החדשה, מלבד שיך-ג'ראח, באב אל-זהרה, מושבה אמריקאית וואדי ליו — היא בידינו. מוצררה — שטח הפקר. אפשר להתקדם בשטח זה — אבל אין די נשק: רוצים רובים, מקלעים, מכונות-יריה כבדות, ידן יעלה שני תותחים בקרית-ענבים ויפעלו לפי בקודת סטון.

צ"ל יצאת לדרך
י"ל פליטה אלה?
ימדרייכים, ויהיו
בציר צזה-באר-

די — בעיראק
וד כשבועיים —
שילנו פה.

ואם יהיה לאלה
י"ל הערבי. היש
י"ל איירונים תוך
לחכה נגד מדינה

ם הדי טלפונים.
י"ל לירושלים.
לה לפרוץ לעיר
ות בשם מועצת
י"ל או הדרך.
ע כיבוש הדרך

אדם. אם אפשר

ילדים. הסכמתי

מ צ. הורביץ.
זכרה-לאימים.
בארץ והוסף

טה על מסירת
רק שוטרים.
אדמת המדינה
אנו מכירים
ולחלחם, אין
ערבי בשטח
שרי הכוח של
המאיימים על

- בינתיים (10.45) באות ידיעות על פעולות איבה מצד הערבים בתיכון, בירושלם, בֶּדֶן.
- (ב) הגברת הייצור, הזמנתי סלאווין. — — הפסיק תעשית רובים לגמרי.
- (ג) אימונים — טוראים ומפקדים. יש לחדש לשכת-הדרכה, לחדש קורסים למפקדים ולשירותים מיוחדים, ולאמן החטיבות באופן אינטנסיבי.
- (ד) נקודות התישבות חדשות — ככל היותר, ובכל המהירות.
- (ה) הגברת עליה.

קוֹזֶלֹבְסְקִי — פנחס קוזלובסקי, מפעילי הציבור ובעלי הנסיון המשקי שנצטרפו או אל משרד הבטחון המוקם. כיום — פ. ספיר (ס"ל מילואים).

לוֹיֶצֶה — (בעבר ל. גימפלרבא) ממפקדי ההגנה בירושלים ומחילי יחידות התובלה היהודיות בצבא הבריטי; אז — סגן-מפקד גדוד 163 במחוז ירושלים; כעת סגן-אלוף יצחק לוי.

סֶלְאָוִין — המהנדס ח. סלאווין, אז מראשי הייצור הצבאי.

לְחֵדֶשׁ לְשֵׁכֶת הַהִדְרָכָה — דהיינו, לחדש את פעולות ההדרכה לאחר ההפסקה שחלה עם הפנית המדריכים והחניכים לתפקידי לחימה דחופים, בסמוך לקרבות על לטרון.

11.6.48 הצעתי להזמין המפקדים ליום א' (במקרה שמחר יש הפוגה) — למען סכס הנסיון של האויב, הצרכים של יחידותיהם ונסיונם הקרבי.

הדגשתי ההכרח במשמעת ובשוויון בצבא — יקר לעבר ההגנה והפלמ"ח, אולם מחר כולם חיילים של צבא הגנה לישראל ודין אחד לכל הגדודים והיחידות.

יום א' — ה' 13 ביוני.

12.6.48 הלילה העבירו לירושלם 22 טון קמח, 1200 גלון בנזין, 12½ טון חלב, 4 טון גבינה, 1 טון סיגריות. העבירו הלילה גם 250 מטר "2 ונניח צנור להורים דלק מקצה אחד של המדרון לשני. תיקון הדרך ימשך עוד כששה ימים. דובקין שהגיע הנה באווירון מאשר שלפני שלשה ימים קיבלו 3½ טון קמח, ולפני שניים — 8 טון.

אור ליום ה' קיבל הפיקוד הירושלמי 400 גלון בנזין.

חברת החשמל בירושלם בדינו. הפועלים הערבים עזבו — ונשארו רק יהודים. יש דלק לעוד 3-4 ימים בשביל אפיה, ומבקשים לשלוח גנרטורים להפעלת המאפיות. אם הצלב האדום יוביל אוכל — עליו לדאוג ל-4.000 טון אוכל לחודש. ועם פירות — 5.000 טון.

בירושלם, לדברי דובקין, יש כאלפים פצועים, רבים קטועי רגל ויד, והרוגים מכסימים 600. מלאי המים הוא ל-2½ — 3 חדשים. בכל יום מחלקים 98.000 מנות אוכל.

דוד קובל שאין משמעת, אין מסורת צבאית. יש 3 סוגים: (1) אלה שהיו בצבא, לאקה יש משמעת, אבל יש להם תביעות כאילו היו בצבא הבריטי. (2) ותיקי הגנה, יש להם להם בלחמים, וביצעו הפעולות הרציניות. (3) הדור הצעיר, לרבות מ"מ צעירים — אינם עומדים בפני מציאות מרה וקשה. קשה להם לסבול חוסר שנה, חוסר מים, אינם מחזיקים מעמד. נכונים להתקיף — אבל אינם יכולים לקבל מכה. נעשים ציניים, הורסים אלילים ומזבחות.

בענין הגנבות — מגזימים. יש רעב בעיר, חסרים מים. בירושלם נהרגו מראשית המלחמה 700 חיילים.

(המשך נעתי 157)

מפי קברניטי צה"ל

- מארגון-הגנה - לצבא-הגנה
- בימים ההם - ובזמן הזה
- בשלבי בנין צה"ל
- משלב אל שלב
- פעולות צבאיות בימי שלום
- לקראת הבאות

בן, בירושלם, בן.
ים לגמרי.
ש קורסים למפקדים

רפו או אל משרד

ההיהודיות בצבא

שחלה עם הפנית

זן סכם הנסיון של

למ"ח, אולם מחר

ב, 4 טון גבינה,

אחד של המדרון

ר שלפני שלשה

ק יהודים, יש

יות, אם הצלב

5 טון.

זוגים מכסימום

בצבא, לאלה

יש להם להט,

אינם עומדים

מעמד, נכונים

שית המלחמה

ת קופות-תקופות של גידול ועליה מציינות את תולדות צה"ל בעשורו הראשון. הן קצרות אך עשירות בהתפתחות ובצמיחה. טבעי, איפוא, שכאשר מובאים במזור אחד בחוברת-עשור זו דבריהם של חמשת האישים — הרמטכ"לים — תקלוט אזננו מפיו של כל אחד מקברניטי-צה"ל אלה נימה ודגש מיוחדים, המבטאים דאגותיה, ציווייה ומשימותיה של תקופה אחת ומסוימת בתקופות אלו. והיינו-הן הוא אם הדברים הועלו במישרין מתוך הרהורים ושיקולי התווית-הדרך בני-אותה-תקופה ועתה באה שעתם להתפרסם-ברבים, ובין שנוסחו ונכתבו במיוחד עכשיו בשביל חוברת זו. מעל-לכל אופיינית לצה"ל, צבאה של מדינה מתהווה, מתפתחת ומצמיחה-ענפים, התופעה המתמדת של תנועה וחתירה-קדימה, של אי-רגיעה-על-שמרים, של עליה ממעגל-התפתחות אחד למשנהו. חמשת הפוקים שבמדור „מפי קברניטי-צה"ל" — פרקי תנועה ועליה הם: מכוחות-ה„הגנה“ המחתרתיים-למחצה — אל לצבא העממי הגדול; מצורות ארגון ועבודה מאולתרות, אם גם קולעות — אל טיפוח והפתרונות-לשעה, בימי מלחמת-הקוממיות — אל ראשית הנחת יסודות-הקבע לצבא העממי הגדול; מצורות ארגון ועבודה מאולתרות, אם גם קולעות — אל טיפוח המבנה והנוהג המגובשים והיעילים; מהגבות ראשונות, ובהכרח נסיוניות, על פגע ההסתננות-הרצחנית — אל חישול הכוחות ואורחי-הפעולה לטיכול פורענות זו, וכשיא המאמץ וההישג — אל מסע-סיני; ומצבירת-נסיונות הדרגית בארגון-הכוחות, בהזדיינות-בכל-תנאי, באימון לוחמים — אל המישור הגבוה של עיצוב כוח-לוחם חדיש וגמיש, טיפוח חילות רבי-יכולת ושכלול החימוש, הכשרת-חייל תכליתית והקניית מלוא-היכולת והכושר למפקדי-צה"ל, מלומדי ה„הגנה“ ומלחמת-השחרור, קרבות-הספר ומערכת-סיני.

לא בני דורות רחוקים-זה-מזה הם. כולם הספיקו להטות שכמם, ולחרום מיכולתם לצה"ל, בעשור-שנים זה של התפתחות מהירה ומפתעת. יש בדבריו של כל אחד מהם כדי לסכם תקופה והישגיה — וכדי להאיר דרך לעתיד.

זרדו הראשון.
באים במוזר
תקלוט אזננו
ים דאגותיה,
הך הוא אם
אותה תקופה
כשיו בשביל
ת ומצמיחה
על שמרים,
פי קברניטי
חצה — אל
אל טיפוח
וודות הקבע
אל טיפוח
נת, על פגע
פורענות זו,
גון הכוחות,
כח לוחם
תכליתית
תהשחרור,
ולתרום
דבריו של

מארגון-הגנה - לצבא-הגנה

מאת רב-אלוף י. דורי

הרמטכ"ל האחרון ל"הגנה" והראשון לצה"ל (עד 9.11.49)

בראשית יוני 1947 חזרתי ארצה אחרי ששהיתי שנה וחצי בחו"ל, והוטל עלי מחדש תפקיד הרמטכ"ל של "ההגנה".

התעודה שהציג בפני ד. בן-גוריון עם הטלת התפקיד היתה: קיימת כמעט ודאות כי הכרעת גורלנו תהיה תלויה בנו בעצמנו ובכוחנו הממשי. ומכאן — שההכרעה תהיה תלויה בכוחנו הצבאי. לאור תעודה זו של "היפוך למלחמה", במשמעותה המקיפה של

המלה, — הרי הדבר-הראשון-לעשותו היה לברר לעצמנו פחות או יותר מהו היש המצוי בידנו בפועל, ומה הם הסיכויים למלאו, להשלימו ולהוסיף עליו בחדשים שנותרו עוד לפנינו, במרכיבים השונים של כוח-צבאי;

א. החימוש. הגורם הקובע לגבי צורך זה של מילוי החסר היה הקושי שבמצבנו הפוליטי הבלתי מוכר, מול המשטר המנדטורי העוין. גורמים בין-לאומיים נזדקרו אז כאותם ענקים החוסמים את הדרכים לרכישת נשק כבד — תותחים, טנקים, מטוסים וכדומה. חייבים היינו לתכנן את פעולותינו הבאות בראש-וראשונה לפי אפשרויות-הייצור של ה"תעשי" העצמי שלנו.

ב. כוח-האדם. כאן היינו חייבים להתבונן בחטיבות הקיימות (במאורגן או במתוכנן) של הכוח-הלוחם בפועל, לראות אותן ואת מילואיהן, כפי שהיו באותה שעה ולשקול את כוחם המלחמתי — היינו, את טיב החייל מבחינת כושרו-הטכני-החיילי, את טיב היחידות הלוחמות כשלעצמן, ואת היכולת האופרטיבית של היחידות בצירופים אפשריים שונים. ג. ההיערכות. ההיערכות המלחמתית הארצית נשענה בפועל על התוכניות המעובדות-מקודם של המטה-הכללי (בעיקר זו הידועה בשם "תכנית ד", שהתבססה על היחידות הקיימות, על הישובים העברים — כקווי-מגן, ועל החי"ש והפלמ"ח — ככוח הפעיל בשדה). נוסף על אלה עמדו לרשותנו המערכות הפיקודית והמנהלית שהיו קיימות בגרעיניהן ואשר ניתן היה — כפי שגם הוכח אח"כ, במהלך מלחמת-השחרור, לפתחן ולהפעילן במסגרת מורחבת.

*

אם ירצה ההסטוריון לערוך אי-פעם ניתוח והערכה כוללים של נכסי "ההגנה", אותם גיבשה תחילה בתוכה והורישה אחר-כך לצבא-הגנה-לישראל — וירצה אף לקבוע תאריך

מסוים לרגע הימסרם מרשות לרשות — הרי כמעט ולא תהיה לו יכולת לסמן תאריך מפורש לכך. כי הדרך מן ה"הגנה" אל צה"ל היתה דרך של התפתחות רצופה, התפתחות שהיתה כרוכה במסיבות חיצוניות ופנימיות כאחד. ספק אם יוכל לבוא איש ולומר על יום מסוים כי בו ניתן היה להכריז: — "מת, ארגון ההגנה" — יחי צה"ל!". ואף-על-פי-כן, אם אמנם יבקשו פעם מועד לעריכת "הערכה" כזאת לנכסי ה"הגנה" — נכסים שהיו בגדר נכסי-צאן-ברזל שלה, ואשר שימשו מסד לאשר בא אחריה — הרי יש לבקש תאריך זה אי-מתי במחצית 1947; כי אז חל השינוי הבולט בתעודות, ובהגדרתן.

הגם שחובה היא להדגיש כי מבחינה עובדתית-ממשית כל ההתרחשויות שהתרחשו לאחר הכרזת האומות-המאוחדות (29.11.1947) ושהיה להן חלק כה רב במלחמת-השחרור, נישאו ממשית ובפועל על ידי "ארגון-ההגנה" — הרי כבר תוך-כדי התכונה למלחמה, ועוד הרבה יותר מזה במהלכה, שינתה-ההלכה ה"הגנה" את דמותה — דמות של כוח טריטוריאלי מחד-גיסא, ומחתרתי מאידך גיסא; ולבסוף שינתה גם את שמה.

*

המפעל הציוני הנו כולו מפעל של הגשמה, שרבים הגורמים והשותפים בו: התישבות, חקלאות, עבודה עברית, חינוך עברי, ועוד ועוד. אבל הגורם החזק ביותר, העו ביותר, הגורם אשר נטע בקרב רובו של הישוב את הנכונות להקריב קרבנות עצומים באם יידרש, הנכונות להקרבה עד תום בהיאבקות על עיקרי חייה וקיומה של האומה — היתה ה"הגנה". כל איש שחי בארץ באותן שנים — חש ממש-בגופו, כמעט בכל עת, את הסכנה הצפויה למפעל הגדול שהוא שותף ביצירתו, ואף לחייו הוא. על-כן ניתן לומר כי מבחינה אובייקטיבית שימשה תחולת-הסכנה מכנה-משותף לחברי ה"שורה". עם זאת, החברות ב"הגנה" היתה הביטוי החזק ביותר של ההגשמה האישית: — זו הממשית, הפיסית, ובין חבריה נמנו רבים אשר מנעו עצמם מהגשמה חלוצית "רגילה" בחייהם; ובשבילם היתה החברות ב"הגנה" הביטוי היחיד לשותפותם במסכת ההגשמה הציונית, שנתנה להם את השלמות הנפשית, את התחושה שגם הם ממלאים שליחות. כל אחד מן החברים היתה בו במידה מסוימת התחושה כי הנהו חלק — ויהיה חלק קטן, קורטוב — של הכלל, של מבנה גדול ורב-זרועי העומד על המשמר.

ה"הגנה" טיפחה בקרב חבריה הכרה זו של ערך השליחות שנטלו על עצמם; והודות לכך היתה בה היכולת לעמוד במערכותיה ולשמש עמוד-השדרה לגוף הישובי כולו.

*

כדי להעריך את כושרו של צבא חייבים להעריך תחילה את החייל-הפרט, ואח"כ את יחידות-היסוד של הצבא ואת כושרן — הלוך-ועלה, מן הקטנות ועד לפיקוד העליון. אין אנו יכולים לקבוע הערכה אחידה לכל הכוחות שעמדו לרשות ה"הגנה". על החייל הפרט ייאמר כי רק מספר קטן-יחסית של חברי ה"שורה" אומן והגיע לרמה שתניה את הדעה מבחינת הדרישות הרגילות המוצגות לחייל רגלי בצבא סדיר, ונקל להבין כי בצבא-מתנדבים מיליציוני — ונחתרתי — כפי שהיתה ה"הגנה", לא ניתן כלל להשיג את משך-הזמן הנדרש בשביל אימונים למען יתנו תוצאות רצויות, לא רק מבחינה מקצועית אלא אף מבחינת הכושר הפיסי. עם כל המאמצים הרבים שנעשו כדי ל"מציץ" את כל הניתן מאותו משך-הזמן המכסימלי שיכול היה האיש הממוצע להקדיש לאימוניו — אי-אפשר היה במסגרת-זמן זו להגיע להישגים הנהוגים בצבא סדיר.

גם כאשר הגבלנו עצמנו והתרכזנו במשימותיה המפורשות של ה"הגנה" — שהוגדרה תחילה כיכולת להגן על הישוב; ואח"כ — גם לשמש זרוע-מבצעת למשימות בעלות אופי

מדיני מובהק (כמאבק על העליה, ההתיישבות ולבסוף על העצמאות היהודית בא"י) — הרי מן הנמנע היה, בתנאיו של כוח התנדבותי-מחתרתי, להגיע לרמת-אימון הרצויה. ובשל כך התפתחה, עוד בתקופה מוקדמת-יחסית, התפיסה הכללית שביקשה לפתור את הבעיה בדרך של שילוב: — החזקת כוח מגויס קטן במספרו, שבו אפשר יהיה להגיע לרמת-אימון רצויה — ולגבי שאר הכוח, הנושא אופי מיליציוני מפורש, להשלים עם האימון המועט, ולהתכונן לכך כי הכוח המגויס יהיה מוכשר לשמש "מסך ראשון"; פירושו של דבר — "מסך" לא רק לעמידה-בפרץ בפני הפתעות של פרוץ קרבות או אף מלחמה, אלא גם למתן שהות לגיוס כוח-המילואים המיליציוני למסגרותיו, ולהדרכתו המרוכזת, עד שיגיע לרמה מתקדמת-יותר, או אז ישמש הכוח-המגויס הנ"ל כחוד-החנית של הכוחות הלוחמים בכללותם.

הפתרון היחידי שהיה אפשרי בתנאי התקופה היה, איפוא, אותו מבנה-אופרטיבי אשר קיים בפועל — דהיינו, חלוקת כוחות-ה"הגנה" לשלושה סוגי יסוד: — לכוח מפוזר, המגן על הנקודה הבודדת מסכנת התקפה והשמדה — הוא חיל-המשמר (חי"מ); כוח מגויס-למחצה, העתיד להתרכז ולהתכונן בדחיפות למערכה-רבתי — הוא חיל-השדה (חי"ש); והכוח המגויס בשלמות — פלוגות המחץ (פלמ"ח). קונצפציה זו, שטופחה והתפתחה מאוד בתפיסותינו הארגוני-ניות והמבצעיות, הצדיקה את עצמה לחלוטין במלחמת-השחרור — עד שהתפתחה בינתיים מאחורי חזיון זה מערכת גיוס-החובה-הלאומי, והגיעה לשלמותה.

לעומת סייג זה של אימון מצומצם, רבו בכוחות "הגנה" אלה היתרונות של הכרת השטח, כושר-האילתור, ההעזה והחברות. אם כי האימון התרכז למעשה במקצועות האופייניים לחיל-הרגלים, הרי היו קיימים כבר העוברים והתחלפות גם בתחומים הצבאיים האחרים, והללו שימשו יסוד להתפתחותם המהירה של החילות המקצועיים בימי מלחמת-הקוממיות: — גרעיני-כוחות כאלה היו קיימים במקצועות של קשר, הנדסה, רפואה ועוד; נציין אותם ביתר-הרחבה להלן.

*

מול המציאות, ומול העתיד שנשקף לאור משימות, עמדה לפני האחראים לארגון-ה"הגנה" השאלה: — כיצד להעלות לא רק את כושר חיל-הרגלים שלא היה עוד סגני בו, אלא אף להיות נכונים להקמת יחידות הנשק-הכבד, השריון והארטילריה, בתוקף המסיבות האופרטיביות (תנאי המחתרת) לא היתה אפשרות לקיים ב"הגנה" — מבחינה פיסית גרידא — כוחות כאלה. אבל ה"הגנה" עשתה מאמץ לפתח את המחשבה הצבאית של מפקדיה לעבר הקמת כוחות אלה, ותפעולם. עם הגיוס לצבא הבריטי השתדלה לכוון את מפקדיה ואנשיה, במידת-האפשר, לאותן מסגרות בצבא שבהן יוכלו לרכוש את הנסיון ואת הידע שלא היה בכוח-ההיא להקנות להם בתוכה, ולרכוש נסיון קרבי ומנהלי בכל המקצועות והשטחים — ובכלל זה גם באלה שטרם נתקיימו ב"הגנה". ואמנם, תודות לנכסים שנרכשו באותם ימים, ניתן היה להקים תוך-כדי סערת המלחמה ב-1948, את החילות החסרים — חיל-התותחנים, חיל-השריון, חיל-האוויר וחיל-הים.

*

בתחום האופרטיבי היו נכסיה של ה"הגנה" ערב מלחמת-הקוממיות נכבדים למדי, "תכנית ד", שכבר הוזכרה כאן, היתה השלד של קונצפציה אשר ביסודה היתה מונחת ההעזה לשינוי בתפיסה, לאקטיביזציה של הכוחות, לנכונות להקים שלטון עצמי — ולהגנה על העצמאות. במלים אחרות: — תכונה למלחמה, ולא עוד ל"מאורעות". תפיסה זו שביסוד "תכנית ד", אשר לפיה פעלנו במלחמת-הקוממיות, התכונה לקרא-לדגל את הכוח המפוזר, לכנס את

זאריך מפורש
שהיתה כרוכה
כי בו ניתן
יבקשו פעם
ברזל שלה,
1947; כי אז

תרחשו לאחר
חרור, נישאו
ועוד הרבה
וריאטי מחד-

שותפים בו:
ביותר, העז
באם ידרש,
זה ה"הגנה".
פניה למפעל
בית שימשה
בביטוי החזק
מנעו עצמם
לשותפתם
הם כמלאים
ויהיה חלק

אם; והודות

ואח"כ את

על החייל-
את הדעת
אמת-נדבים
זמן הנדרש
ינת הכושר
המכסימלי
עלהישגים

שהוגדרו
עלות אופי

חיל-השדה ולהשלים את אימונו — ולהביא את כושר-הפעלתו לכך שיוכל ליטול לידיו את היוזמה בכל מלחמה ובכל קרב, ושיהיה נכון לאורח-פעולה אשר יעביר את המלחמה לתחומי האויב; הכלל, מבחינה צבאית כוללת — שיהיה מוכשר להשמיד את האויב, ולא רק להדפו אחורה, אל מקום-מוצאו.

מבנה ה"הגנה", אף כי הוכנסו בו שינויים מדי-פעם — הוא שנשאר מונח ביסודה של מערכת בטחון המדינה עד היום הזה.

המבנה של ההגנה המרחבית לא נשתנה ביסודו גם עם המעבר אל מסגרת צה"ל. פעם סברנו כי החשוב מכל הוא שמירה על כל ישוב. במשך הזמן עברנו מהנוסחה "הגנה על חיי יהודים ורכושם" אל ההגדרה "הגנתה של הארץ" — והקימונו את ארגון המחוזות, המתחלקים ל"גושים"; ולפי מבנה מאוחר-יותר את הגלילות המתחלקים ל"נפות".

אותו מבנה פיקודי שהיה קיים בעבר נשאר, במהותו, גם עם הקמת צה"ל. כמובן — בתוספת רבה של שלוחות מקצועיות ומתקנים טכניים. עצם הרעיון של החזקה בכל נקודת-ישוב נשאר שריר-וקיים גם במלחמת-העצמאות. וגם כאשר נדמה היה בשלבים מסוימים של המלחמה כי קיצור החזית יעזור אולי לנו — עמדנו בעקשנות בלתי-רגילה נגד הרעיון של קיצור החזית. וזאת לא רק מפני הדאגה לרוחו של העם, אלא משום שהקונצפציה הכללית של המלחמה אמרה במפגיע כי יש לשמור על כל ישוב, שכן זאת גוזרים עלינו המערך הכללי של הכוחות, והמסיבות הגיאוגרפיות והטופוגרפיות של הארץ. וכדאי להזכיר כי תכניות ההתיישבות וההאחזויות השונות שלנו בארץ לא היו "קולוניזטוריות" בלבד, אלא כל נקודה נשתבצה, כמצודה, בהיערכות הכללית להגנה על הארץ כעל יחידה טריטוריי-אלית שלמה.

הפלמ"ח ויחידות החי"ש הראשונות שנתגייסו — זה ה"צבא העומד" שלנו אז — נועדו לבלימת ההתקפות הראשונות, עד להתגייסות העתודה הגדולה. כוחות אלה, וביחוד הפלמ"ח, היו במידה ניכרת בלתי צמודים אל שטח אזורים מסוימים דוקא, ועמדו לרשות הפיקוד-העליון. מגדודי הפלמ"ח והחי"ש הללו הורכבו החטיבות הראשונות, שהפכו אח"כ לחטיבות-היסוד של צה"ל.

הפיקוד האופרטיבי היה בנוי כבר אז לפי הגלילות, וכפוף לפיקוד-העליון.

המטרה הכללית, מבחינה אופרטיבית, היזה כבר מכונה פיקודית ומנהלית אשר באמצע-עותה ניתן היה להפעיל את העצמה הקיימת בשיעור-יעילות מתקבל על הדעת — על אף חסרונם של אלמנטים נכבדים מסוימים שהיו באותו-זמן במצב עוברי בלבד, כפי שיצוין עוד להלן.

אשר למגבלות — הרי חסר לנו נשק לא רק בכמות אלא גם בסוגים חשובים שונים — בין משום חוסר כספים לרכשו, ובין משום הקשיים עקב מעמדנו ה"בלתי-ממלכתי" או בהעברתו לארץ, החזקתו ואחסנתו בה. חסרו, כמובן, הנסיון והאימון הדרושים להפעלת כוחות צבאיים באותם מימדים ולאותן תעודות שניצבו לפנינו. אכן, בתחום זה הצדיקה עצמה ראית-הנולד שבהפנית מפקדי "הגנה" רבים לשירות בצבא הבריטי, בשעתו. הללו שנקלטו שם בתפקידים אקטיביים שונים, שבו מן הצבא עם נסיון לא מבוטל, ואת החסר-עדיין השלימו בפעלם בעמדות-הפיקוד השונות; והמכונה הצבאית שלנו, כשיצאה למסע המלחמה, נסעה חלקות למדי, ללא חריקות ומעצורים משבשים.

ברם, חסרו לנו, כאמור, אלמנטים חיוניים שונים. במכונה האופרטיבית — הן במטות

החטיבות והן במטה הכללי — היותה, בראשית המלחמה, האפסנאות את אחד הפגעים החמורים. אכן, יש להודות כי לא קל הוא להקים לפתע אפסנאות לחיל רב-מימדים, הלוחם בגלוי בשדה — כאשר לפני-כן היתה הלוגיסטיקה שלנו סטטית ביסודה. היחידות היו מסכות, ברוב הצרכים אם כי לא בכל, על הישובים בהם פעלו, התאמנו או לחמו. מפקדת ה"הגנה" לא נזקקה למצבורים גדולים של ציוד-אישי ומזון; סוגי נשק כבד חסרו לנו — יא היינו מאומנים באספקה של אפסניה וחלקי-חילוף ליחידות גדולות בשדה, דבר שהפך פתאום להיות אחד הגורמים המכריעים במלחמה.

אגף כוח-האדם לא היה קיים במטה הכללי של ה"הגנה": כל מחוז מהמחוזות השונים ייפול בגיוס כוח-האדם שלרשותו. הנתונים הנוגעים לכוח-האדם ולאפשרויות הגיוס בכל מחוז היו מועברים, בסיכומיהם וקויהם הכלליים, לידיעתה של מחלקת-התכנון במטה הכללי. אך המסגרות שהיו קיימות במקומות שימשו בית-קיבול לבאים אלינו, וכן מדגרה למפקדים.

אגף המודיעין היה מפותח במידה רבה, והיו בו האלמנטים של מודיעין קרבי ואיסטרטגי, ומודיעין-כללי.

אגף התכנון היות למעשה את ראשיתם גם של אגף-המבצעים, ואחרי-כן של אגף המטה-הכללי, אשר התפתחו ממנו תוך-כדי מהלכה של מלחמת-הקוממיות.

לשכת ההדרכה — פעלה בקנה-מידה נרחב, והכשירה את חברי ה"הגנה" באמצעות קורסים ארציים, מחוזיים ומקומיים; ובזמנים מסוימים (כגון, בזמן התקדמותו של צבא-רומל למצרים, כאשר סכנת פלישה ריחפה על הארץ) — גם מספרים ניכרים של בני-הישוב שלא נמנו על ה"שורה".

בעמדי על העניינים השייכים לפיקוד העליון — עלי לציין כי הורגש עד-אימה חסרוננו של משרד-בטחון מאורגן כהלכה — מאורגן על בסיס פונקציונלי. במשך שנים היו מוטלים על המפקדה-הארצית של ה"הגנה", הדאגות למימון, לתעש ולרכש ושאר עניינים המוטלים בדרך כלל על משרד הבטחון במדינות המסודרות. המפקדה הארצית לא יכלה למלא תפקידים אלה ביעילות, משום שהמבנה שלה היה פוליטי ביסודו. הדברים החלו להשתנות מאז נטל על עצמו יו"ר ההנהלה הציונית את האחריות לתיק הבטחון בהנהלת הסוכנות היהודית לא"י. ואולי כאן מקום לציין כי הישגי התעש בתנאי המחותרת הם במידה מכרעת תוצאה של החינוך שנתנה ה"הגנה" לאנשיה, ושל ההקרבה העצמית העל-אנושית של אנשי התעש לקיים את הייצור על-אף הנאי הזמן וסכנותיו.

אשר לחילות הלוחמים יש להזכיר ראשית-כל את חיל-הרגלים — שעל אימונו כבר עמדתי לעיל — אשר ביצע בתושיה, ביכולת ובהעזה פעולות-קרב רבות וקשות, בתנאים של ליגליות-למחצה ובהעדרם של גורמי נשק-מסייע, את הארטיקוריה שלנו היוו המרגמות אך עמדו לרשותנו פיקוד-ארטילרי וצוותות-תותחנים, שנתגלו כמוכשרים; ועם בוא התותחים ביצעו הללו את תפקידם בהצלחה — אם כי נאלצו לפעול בתותחים שחסרו להם מכשירי-הכיוון... רכב-שריון — במובנה המקובל והמלא של המלה — חסר לנו, וכתחליפו שימשו המשוריינים מתוצרת-עצמית. היו לנו התחלות רציניות של חיל-קשר מרכזי, וכן קציני-קשר ביחידות. כן היו קיימות ראשויות של רפואה-צבאית, ושל חיל-הנדסה, באשר לחיל-ההנדסה, היו אנשי ה"הגנה" פעילים בעיקר בתחום הביצורים; ואילו אלה שחזרו מהצבא הבריטי — בתחום הנדסת-השדה, חוזרי הצבא הבריטי סייעו גם להקמתם של שירות-החימוש ושירות-התחבורה, שפעלו לפי האפשרויות האוביקטיביות של צבא מחתרת-למחצה.

אול לידינו את לחמה לתחומי לא רק להדפו

ח ביסודה של

מסגרת צה"ל.

חה "הגנה על ות המתחלקים

ל. כמובן —

בכל נקודת- מסוימים של

ד הרעיון של פציה הכללית

עלינו המערך להזכיר כי

בלבד, אלא דה טריטוריי

שלנו או —

אלה, וביחוד יעמדו לרשות

שהפכו אח"כ

העליון.

אשר באמצ-

על אף שיצוין עוד

ים שונים —

ממלכתי" או, יים להפעלת

זה הצדיקה שעתו, הללו,

ואת החסר- יצאה למסע

הן במטות

גם התחלות של זרועות האויר והים היו בנמצא. אנשי קבוצת האוירים של יחידותינו המגויסות, בהשתמשם במטוסי חברת "אווירון", רכשו כבר כושר-טייסי מסוים; וחזורי הצבא הביאו עמם מנסיונם בשירותי-הקרקע של היל-האויר. הצותים של אניות-ההעפלה שימשו הגרעין העיקרי לחיל-הים הישראלי.

*

ברצוני לעמוד עוד על בעית הרוח ("המוראל") בשירות ה"הגנה". לרוח, בכוח-צבאי, שתי בחינות — והן הקובעות את רמתה: —

האחת היא המשמעת, במובנה המצומצם של המלה: — באיזו מידה הביאו החינוך וההדרכה לידי כך שהמשמעת — שהנה מיסודות הארגון הצבאי ותנאי לכושרו המלחמתי — הופכת להיות לאדם טבע-שני. מתוך הכרת משמעותו העמוקה של ערך זה טיפחנו אותו בכל יכולתנו.

השניה היא הדבקות בתעודה; או, במלים אחרות, באיזו מידה מגיע האדם לנכונות בלתי מסוייגת לפעול למען המטרה הגדולה. יכולים אנו לומר בלי-התרברבות כי באשר לדבקות לתעודה — השגנו ב"הגנה" שיאים שאין להם אח ודוגמה בתולדותיה של כל תנועת-מחתרת בעולם. הגענו לכך ע"י פעולה חינוכית ענפה, ע"י הקפדה בבחירת אנשים לתפקידם, ע"י טיפוח רעות ואחות-לוחמים; בכוח הידיעה שידע כל חבר ב"שורה" כי מפקדיו יהיו עמו בקרב, כי חבריו לא יעזבוהו; וכן בכוח הידיעה הברורה כי תכופות מותנה ביצועה של פעולה בעיתויה, שאם לא תבוצע עתה בשלמות — שוב לא תוכל להיות מבוצעת לעולם. הכרת האחריות האישית, שנשא בלבו חבר-המחתרת, תרמה גם היא רבות, והקרינה את השפעתה על סביבתה.

אשר לציות הלכה-למעשה — בחיי יום-יום, ולא בתפיסה הרעיונית או בגילוייה החיצוני — חובה לקבוע כי נכסינו בתחום זה לא הניחו בכל-זאת את דעתנו. ואין הדבר סותר כלל-וכלל את העובדה כי היו גילויים לרוב של נכונות להקרבה-עצמית, שלא ידעה גבול, וזכורה עדותו הערכתו של קצין בריטי בא"י, בעל נסיון מתנועות-המחתרת באירופה, שהעיד בפני ועדה נכבדה, כי ה"הגנה" היא תנועת-המרי הראשונה בעולם שבה מבוצעות-בפועל הפקודות הבאות מלמעלה. ואף-על-פי-כן — הרוצה לראות את הדברים נכוחה יודה בעובדה כי המשמעת לא היתה מניחה את הדעת. הייתי מעיז לומר כי במידה שהיתה מצויה תופעה זו, השורש לה היה טמון בעיקר בשכבות-הפיקוד, אשר הן-הן הקובעות לגבי פקודיהן את רוח-המשמעת, והחייבות לשמש לפקודים אלה דוגמה בכך.

ה"הגנה" היתה ארגון רחב, עממי והתנדבותי שעם זאת לא נישא על-ידי יחידים אלא בעיקר על-ידי חלקי-ציבור מאורגנים ועל-ידי תנועות בעלות משמעת פוליטית פנימית. עובדה זו גרמה שהתנועות והגופים הציבוריים ביקשו לא-אחת דרך להשליט את השקפותיהם על חברי ה"שורה", ובעיקר על הפיקוד שלה. במסיבות פעולתנו או, כאשר ה"הגנה" לא היתה מושתתת על חוק-המדינה, היה בנסיגות אלה כדי לסכן את שלמות המושג של אבטוריסטה לאומית עליונה אחת ויחידה, ובמקרים ידועים עשוי היה הדבר אף לפגוע ברמה הגבוהה של דבקות-בתעודה, אחד מנכסיה הגדולים של ההגנה.

ודאי שניתן להצביע על כשלונות שמקורם בעיקר זה, וניתן לקבוע כי עובדה זו הכבידה לא-אחת על השלטת אותה משמעת שלמה החינוכית לצבא-לוחם. אותותיה ניכרו בה ושם בכמה התרחשויות ואירועים שחלו בעיקר בתקופתה הראשונה של מלחמת-הקוממיות. אין ספק כי התביעה למשמעת מוחלטת ומושלמת היתה תביעה שקשה היה לעמוד בה בתנאי ארגון-צבאי-מחתרתי, החסר מסגרת קבועה, ומתמדת והמורכב בהכרה מאורגנים, שאינם בכל זאת אזרחים — ומאנשי-צבא, שלא בכל הנם אנשי-צבא.

הצבא — כל צבא — מעורר בעיות חמורות בכל חברה. הצבא הוא מבצר של כוח. ואם הסמכות להפעלתו אינה נתונה אך ורק בידי המרות הלאומית העליונה, מוכרח קיומו לעורר בעיות ודאגה. כי בגוף הצבאי מרוכזים כוח, משמעת וההרגל לבצע פקודה ללא הרהור. המשטר הצבאי ההירארכי — הוא המבטיח את החוסן הבטחוני. אם ישתמשו בגוף צבאי שלא למטרה שלשמה נועד — להגן על שלום האומה — עלול הוא לערער את החברה שלהגנתה נועד. ופירמה מסוכן הדבר בצבא הנתון במחתרת. אם נובעות בו פרצות — עלול הוא להתנוון ולהתדרדר, ואאוצעים יכולים להפוך בו למטרה.

יותר-מכל יכולה ה"הגנה" להתפאר בכך כי היא ראתה מראש את הסכנות הללו והקפידה לשמור על עקרון הסמכות, ועל ההימנעות מניצול הכוח שבה, אלא למטרה המיועדת. ה"הגנה" הקפידה לנטוע בכל אדם את ההכרה שהוא שליח התעודה, שהוא נשוא-הפעולה. ה"הגנה" הקפידה לטפח בכל חבר את ההכרה בקודש-קודשים שלה — טוהר הנשק, שבשום פנים אין להפעילו אלא למטרה המיועדת. הודות להקפדה על אלה ניצלנו מכשלונות ומתקלות חמורות. פעולות צבאיות במחתרת — חסינות מבקורת. לכן העיקר היה בעינינו האדם הפועל. על-ידי פעולת החינוך הבלתי-פוסקת הבאנו את חבר ה"הגנה" לכך שידע ויכיר כי גם הדוכים והאמצעים הם גורמים חשובים להגשמת הרעיון, וכי מצוות העשה של יום-יום חייבות להיות הולמות את האידיאלים הגדולים שביסוד מפעלנו, וכי על כל חבר "הגנה" לקיים קשר מתמיד אל המקורות המוסריים, לעמוד מול הפיתויים הקורצים לאדם נושא-נשק.

ארגון צבאי — ביטויו איננו סכימה בעלמא, כי אם יכולת. נאמנותם של אנשי ה"הגנה" תורגמה במלחמת-השחרור ללשון של ביצוע. הפוטנציאל הצבאי שנוצר ב"הגנה" לא היה ערטילאי אלא כבר בגדר "מוצר מוגמר-לחצאין"; כל אשר נדרש היה להביאו למצב "קינטי" כביכול.

הערכים המוסריים שעליהם נשענה ה"הגנה" לא היו ערכים עובדים-ובטלים אלא ערכים העומדים-לעד.

ה"הגנה" פרעה את השטר שהתחייבה לפרוע אותו בכוא הזמן. היא יצרה מן הישוב העברי המתכנס בארץ-ישראל את העם-הלוחם, ובגאון הנחילה נכס זה ליוורשה — לצבא-הגנה-לישראל.

הידי מן

של יחידותינו וחוזרי הצבא שימשו הגרעין

ה. בכוח-צבאי,

הביאו החינוך המלחמתי —

נחנו אותו בכל

האדם לנכונות

זוה כי באשר

זיתיה של כל

בחירת אנשים

ה" כי מפקדיו

זותנה ביצועה

בוצעת לעולם.

והקרינה את

יה החיצוני —

כלל-וכלל את

זכורה עדותו

ד בפני ועדה

קודות הבאות

המשמעת לא

נורש לה היה

עת, והתחייבות

יחידים אלא

טית פנימית.

השקפותיהם

ה" לא היתה

ל אבטוריטה

הגבוהה של

ני עובדה זו

ה ניכרו פה

קוממיות.

ה לעמוד בה

דחים, שאינם

בימים

מאת
רמט

בשעתו בהי
(ב-3.1949)
צאה שנתכונה
והאופרטיבי —
עתה, כאשר פ
גלילי, בבקשה
מסוימים בהרצ
הסטנוגרמה הנ
הכונה העיקרי
מיד לאחר תו
דהיינו: — ש
מסקנות כבר
ע"י העורך כ
ההתפתחות, נ
במסקנות הר
ומושגיהם ש
אודה
ההנחות המו
זו אמנם הוק
נלמד, מוצה
ההער
ענינים אחד
מלחמת-העצ

אורי קוטאן

בר
עצמה. הב
המנהלתיים

בימים ההם - ובזמן הזה

מאת רב־אלוף י. ידין

רמטכל מ־9.11.49 עד 6.12.52

בשעתו, בהיותי ראש אג"ם במטה הכללי, הרצאתי (ב־28.3.1949) בפני קורס מג"דים מ"מ"פים הר־צאה שנתכונה לסיכום לקחה — בשטח הארגוני והאופרטיבי — של מלחמת־הקוממיות של ישראל. עתה, כאשר פנה אלי עורך "מערכות", סא"ל אל. גלילי, בבקשה כי אעיר הערות בעקבות קטעים מסוימים בהרצאתי הנ"ל (שהוצאו לצורך זה מתוך הסטנוגרמה הנמצאת בארכיון־צה"ל) — הבינתי כי

הכונה העיקרית היא לכך שאנסה להגיב עתה על ההגדרות והמסקנות ההן, אשר הושמעו ממש מיד לאחר תום הקרבות, שעה שהרשמים וההגיגים היו עדיין רעננים, אפשר לאמר "טריים"; דהיינו: — שאגיב היום, לאחר שעברו מאז כמעט עשר שנים, ולאחר שחלקן הגדול של אותן מסקנות כבר יושמו — ונוסו־בפועל — במבנהו המחודש של צה"ל. כן נתבקשתי באותה הזדמנות ע"י העורך כי אדגיש פה ושם, בהזדמנויות מתאימות, באיזו מידה, בסקרנו ב"מבט־לאחור" את ההתפתחות, נוכל ליחס אי־אלה בין אותם החזיונות (הן ההישגים — והן נקודות־התורפה) שהתבלטו במסקנות הרצאתי לגורמים שמקורם נעוץ במסורתה ואופיה של ה"הגנה" — או לאופים ומושגיהם של הנחלים הנוספים האחרים אשר זרמו אל תוך מקוה־צה"ל.

אודה: — בעוברי עתה על דברי דאז, לא יכולתי שלא לחייך; שכן דומני כי רובן של ההנחות המובעות בהם — עלולות כיום להיראות כבנליות, כמובנות־מאליהן. ברם, אם תגובתי זו אמנם הולמת את מצב־הדברים, הרי המסקנה המשתמעת מכך היא כי, אכן, לקח המלחמה נלמד, מוצה ויושם; ואם כן הדבר — הרי עלינו לברך על כך.

ההערות שהוספתי כאן, בשולי דברי־אני שמלפני שנים, באו בעיקרן על־מנת להסביר ענינים אחדים — שכיום יתכן ואינם עוד מובנים־מאליהם — לאותו דור חדש אשר קם מאז מלחמת־העצמאות, ואשר התלבטויותינו בימים ההם אינן ידועות לו.

על מבנה צבא המילואים

"ברור לכל שהצבא יצומצם, — וזאת עקב גורמים שאינם תלויים בנו ואפילו לא בממשלה עצמה. הבעיה היא איך להפיק את כל הנסיון שצברנו בכל השטחים — ובעיקר באלה המנהלתיים — כבסיס למבנה נכון לעתיד־לבוא.

הצבא הקטן יצטרך להיות משובח, ונייד עד למכסימום. אולם הבעיה העיקרית היא כיצד להקימו על הבסיס החדש תוך-כדי קיומו של המבנה והצבא הנוכחיים. כמה שלא יהיה צבא ימי-השלום קטן, הרי במלחמה שתפרוץ — אם תפרוץ — יצטרך הצבא להיות גדול יותר אף מזה הנוכחי. הדרך היחידה להשיג זאת היא: — מכסימום של ארגון מקורות-הרזרבה. והנה מתברר שגיוס כוחות רזרביים זהו מבצע הקשה מכל מבצע אחר בצבא. המחשבה הכללית היא כי, משנגיע אל עצמה מסוימת של כוחות-עתודה, תהיינה החטיבות צריכות להתארגן בדרך כזאת שבשעת הצורך יוכל הגיוס להיעשות במהירות הגדולה ביותר; מאידך גיסא, ההעפלה שלהן תהיה ארצית — כך שאפשר יהיה להעביר את הגייסות לכל מקום שבו יהיה צורך בהם.

יתכן שלרעיון של ארגון מילואים על בסיס כזה — ועם זאת ניתן-לריכוז — היינו מגיעים גם מבלי שירשנו דפוסים מסוימים אחדים שנקבעו עוד בתקופת ה"הגנה", — אולם בדיעבד ודאי שהגענו לכך כתוצאה ישירה ממציאותם של דפוסים אלה, ובהשפעתם. היא שהיותה את הבסיס גם לארגון של יחידות-המילואים בצה"ל, מראשיתן ועד היום — כמובן, תוך הנהגת שכלולים ושינויים רבים, הנובעים מאופי מבנה הצבא בכללו; במיוחד, עלי לציין שנוי-הגיוס — שהופעלה בהצלחה כה רבה ב"מבצע-סיני", ונבחנה עוד קודם-לכן בתמרונים השונים בהם נבדקה שיטת-המילואים בכללותה — הנה המשך ישיר לאורח בו היה מתבצע גיוס יחידות ה"הגנה" בתקופת המחתרת.

לאמתו-של-דבר, אפשר לאמר שאפילו "מחסני החירום", נוהג גיוס הרכב האזרחי, וכיו"ב כרעיונות, ובמידה מסוימת כגרעינים של אורח-הפעולה במציאות — היו קיימים כבר בימי ה"הגנה"; אלא שאת ההיקף היה עלינו, כמובן, לשנות לחלוטין, משהוטלו עלינו החובות — ונתנו בידינו האפשרויות — של צבא-מדינה ארצי סדיר.

יתכן שהדבר אותו היה עלינו לשנות, שינויי-יסודי, היה קשור יותר דוקא בבעיות שבתחום הפסיכולוגי: — דהיינו, היה עלינו להחדיר את ההכרה שהיחידה — על-אף שהוקמה במרחב מסוים וממנו ינקה את כוחותיה, — אין היא מיועדת דוקא להגנת מרחב-גיוסה. בעצם, ראשית המעבר מהתחום הטריטוריאלי אל התחום הארצי בוצעה כבר, בזמנה, ביחידות הפלמ"ח; ובמיוחד התבלטה התפתחותו של נוהג ארצי זה בכוחות-ה"הגנה" (לגבי כוחות-המילואים מובהקים והעברתם בין-לילה מחיים אזרחיים, שחיו אותם במקום שבתם ועבודתם המסוימת, אל קצה האחר של הארץ. את הכרת חיוניותה של בעיה זו — בכל חריפות משמעותה האופרטיבית, האדמיניסטרטיבית וכלכלית — היה עלינו, כאמור, להחדיר בשלב מאוחר-יותר: — שעה שנגשנו אל הקמת צבא-המילואים של צה"ל.

בסיכומו של דבר, ניתן לומר: — כורח התנאים הוא שהביא כבר את כוחות-ה"הגנה" בשעתם, לאותו פתרון, ביסודו, שהפך אח"כ, כאמור, גם ליסוד הפתרונות אשר הונחו במסדר מבנהו של צבא-המילואים אשר לצה"ל.

על תכנון

"רצוני להעיר כאן כי כאשר נגש אדם לתכנון פעולות מסוימות, עליו להשתחרר מן הבעיות האקטואליות של ההווה, המעיקות עליו באותו רגע בקשר עם פרטי התכניות — ולראות את המגמה בכללה. עליו לקבוע לאור המגמה בכללה את שלבי הביצוע — גם אם

המציאות הנה רחוקה אבל למעשה בוצעה ונע...נשאלת השאלה בצירוף התכנון השוטף היא כי אין לבנות על על הצלחת הנחות אלה דברים אלה ואשר בחלקם היוו תוסר הציוה, תנאי במחשבתם של חוגים אלא אף לגבי קביע הקמתו-מחדש של צ אף נחלתם של חלק הדבר פרדוכסלי, נחלתו גם של זרם "ריאלי", שהוא טי של תיכנון מוטעה לא-במעט על חשב לכשלוך מוחלט. המ שבצד המסילה; עליו לרכז את מח

1) נוכחנו שה...
 2) ראינו כי...
 3) התברר ל...
 יסודית ו...
 שלוש ממ...
 "דין" בו חדרנו...
 שהיה עליו לר...
 החוק שבא מה...
 אצל מרבית יח...
 עובדה...
 לעתיד תכנונו...
 וכך נא...
 "יש לו...
 להיכה בתוך...
 כסקנה זאת...
 דבר-הנחות, כי...
 (" לפי

הכציאות הנה רחוקה עדיין מהשגת המטרה. בזמנו, נראתה תוכנית ד'*) כבלתי-מציאותית, אבל למעשה בוצעה ונשלמה עוד לפני שפג תאריך-הסיום שנקבע לביצועה.

...נשאלת השאלה: באיזו מידה עלינו להסתמך על ההנהגות האופרטיביות של העבר — בצירוף התכנון השוטף לצורך-השטוח — בעת שאנו באים לדון על דרכינו בעתיד? התשובה היא כי אין לבנות על ההנחות האופרטיביות הללו, אפילו נקה בחישובן את התוצאות, המעידות על הצלחת הנחית אלו בעבר.

דברים אלה נאמרו בשעתו כתגובה על זרמי-מחשבה מסוימים שקיימים היו בצבא ישראלי בחלקם היוו תולדה של קור-מחשבה שהיה מצוי בשעתו אצל חוגים די נרחבים ב"הגנה". יסר הצירוף תנאי המחותרת — ולעתים אף חוסר ראית המטרה הסופיות — השפיעו תכופות במחשבתם של חוגים אלה לא רק לגבי קביעת המטרה המידית, שהיא בבחינת שלב בלבד, אלא אף לגבי קביעת המטרה הסופית. נגד הלכידות מסוג זה היה צורך להלחם גם בשעת המלחמה-מחדש של צה"ל לאחר סיום מלחמת-הקוממיות; אולם מענין הדבר שהלכידות זה היה את נחלתם של חלק מקצינינו שחזרו אל צה"ל מן השירות בצבא הבריטי. עדיכמה שנראה הדבר פרדוכסלי, הרי אי-היכולת להשתחרר, בשעת התכנון לעתיד, מבעיות ההווה, היתה נחלתו גם של זרם ניכר ששמר על מסורת ה"הגנה" — וגם של זרם ניכר שייצג קור-מחשבה "ריאלי", שהוא טיפוסי-למדי לצבא סדיר. דומני, שעתה משוחרר צה"ל משני הקצוות גם-יחד של תכנון כוטעה: — תכנון קצר-ראיה, מזה, ותכנון בלתי-מציאותי, מזה, וזאת יש לזקוף לאי-מעט על היסודות של לקח מלחמת-השחרור, שהוכיח כי שני כיוונים אלה, כאחד, נידונים לכשלון מוחלט. המתכנן הייב לראות עצמו כאותו נוסע ברכבת, העובר ביעף על-פני עמודי הטלגרף, שבצד המסילה: עד שהוא מחשב הישוב ידוע כלפי עמוד מסוים — כבר נמצא הלז מאחוריו. עליו לרכו את מחשבתו קדימה — מאוד קדימה!

הגענו לכלל שלוש מסקנות עיקריות:

- (1) נוכחנו שהגנת מדינה היא מושג אחר מהגנת הישובים; אולם המסקנות שהסקנו מהנחה זו טרם נצינו עד הסוף.
- (2) ראינו כי צבא הוא צבא כל-זמן שאפשר לרכו ולהפעילו בכל מקום שיש בו צורך — ולא דווקא במקום המצאו ומוצאו.
- (3) התברר לנו שאין אפשרות לדבר על תכנון בקנה-מידה גדול אלא אם כן נעשה רביזיה יסודית ומלאה במחשבתנו.

שלוש מסקנות אלו — שנבעו בעיקר מנסיונו בשלב האחרון של המלחמה, לאחר מבצע "עין" בו הדרנו לסיני — התבססו על אותו "קושי עדין" שעמד בפניו המטה-הכללי, שעה שהיה עליו לרכו כוחות מספיקים לפעולה מסוימת: — וזאת, מחד-גיסא, מחמת הלהי-הנגדי החזק שבא מהפיקודים והמחוזות הטריטוריאליים; ומאידך גיסא — מחמת כך שהסר עדיין אצל מרבית יחידותינו דאז כושר-הניידות האופרטיבי והטקטי.

עובדה זו קיבלה משמעות רבת-משקל, במיוחד, לנוכח ההכרה שהתגבשה כבר אז ביחס לעתיד תכנוני האסטרטגי-הגנתי — שהיה שונה לחלוטין מזה אשר היה קיים בראשית המלחמה. וכך נאמר בהמשך הרצאתי:

"יש לחשוב בקיום אחרים מאלה שהורגלנו אליהם... אי-אפשר לבנות תכנון הגנה על לחימה בתוך שטחי המדינה; דבר, האומר שיש להעביר את המלחמה אל ארצות האויב. אם מסקנה זאת נכונה היא, הרי כל גישתנו בעתיד אל תכנון מבנה הצבא ואימון אנשינו, חייבים להשתנות. כי תנאי לכך שאם נותקף נוכל להכות את האויב בארצו-הוא: — כי נשתמש בשיטות

*) לפרטיה ראה ספר "תולדות מלחמת הקוממיות", בהוצאת "מערכות", עמוד 123.

הדורשות ניידות רבה, ניעל את עבודת קציני המטה בתיאום החילות השונים; ננסה להשתחרר, מבחינה מחשבתית-צבאית, מהגבולות המדיניים של הארצות הסובבות אותנו — ובמיוחד, שנוכל לראות את כל גבולות ארצנו כשדה-קרב אחד; דהיינו, שנאפשר את הגנתו של חבל-ארץ נתקף ע"י כוחות עצמו — כך שכוח-המחץ יוכל להיות חופשי לפעולות שתיעשנה הרבה יותר רחוק — אך שהשפעתן תורגש גם בגזרה הנתקפת. המטרה התכנונית של הגנתנו היא להביא להכרעה המהירה ביותר בזמן, ולהעביר את המלחמה אל שטחו של האויב... "באם נותקף, עלינו להתגונן במקום שהאויב תוקף, אולם עלינו לתקפו באותה נקודה שבה אפשר להניח שנכה אותו". הדברים הנ"ל יובנו יותר באם נזכור שהקו-המחשבותי הקודם — שמטבעו חייב היה להתחשב בהגנה לוקלית — השפיע לעתים על מחשבת-התכנון של חלק מקצינינו. קשה היה לעתים לשכנעם שבעית הגנת הארץ — ברגע שמדובר על צבאות סדירים ועל גבולות מדיניים — אינה יכולה להפתר באותו מקום דוקא שבו תקף האויב; מאותו רגע שהאויב הפך גוף צבאי גדול ומאורגן שאבריו תלויים זה-בזה — ואינו מורכב עוד ממספר רב של חלקיקים קטנים ונפרדים — הרי תקיעת הלהב בבטנו, למשל, תביא להכרעתו ביתר קלות, במהירות לא-פחותה, מאשר אילו הוכה במכה ישירה במלתעותיו. אויב המהוה גוף גדול ומורכב אחד, או מספר גופים גדולים כאלה, הקשורים ותלויים אהדדי, הרי נקודת-תורפתו — כבכל גוף אורגני — אינה זהה דוקא עם חלקי גופו שמתפקידם לפגוע ולמחוץ.

פעולות התגמול שביצענו בראשית מלחמת-העצמאות נגד "קני המרצחים" (לפי הכינוי הרגיל דאז), הוכיחו כבר בתקופה ההיא את נכונותו של קו זה. אולם עבר זמן לא-מועט עד שהוחדרה הכרה זו, ברמה האסטרטגית והאופרטיבית, בתכנון — אשר עתה נעשה כבר נגד אויבים סדירים, שאינם עוד בגדר "קני מרצחים" לוקליים בלבד.

על עקרונות המלחמה

"כאשר אנו מסתכלים אחורה, וחפצים לבחון את הקרבות לאור העקרונות הקלסיים, מתחורים כמה ענינים מאלפים מאוד: העקרונות הטקטיים — כוחם יפה לגבינו כמו לגבי כל צבא, של כל עם אחר; על עקרונות אלה עלינו להתבסס... כל אימנות-המלחמה היא להחליט, בכל מצב, מהו העקרון שאותו יש לנצל עד הסוף".

הכרזה זו, בראשית שנת 1949, נראית כמוזרה במקצת; שהרי היא בבחינת מושכל-ראשון. אולם דוקא ענין זה גרם לנו במלחמת-העצמאות תקלות עזות ביותר, כאשר ניסו לעתים מפקדים אלה או אחרים לפתח את התורה ש"בתנאים שלנו העקרונות הם אחרים". וכאן, כמוכח, נעוצה היתה השגיאה בתפיסות אלו, שלא הבדילו בין העקרונות ובין מידת מיצויים וישומם; שלא הבחינו בכך כי העקרונות הם עקרונות הנכונים לצבא קטן ולצבא גדול כאחד; אלא שהשוני בתנאינו — ולאמתו-של-דבר, השוני והמיוחד שבתנאינו של כל צבא וצבא — חייב להתבטא באופן השימוש בעקרון, ובסדר-העדיפויות של בחירת העקרונות הנכונים שיהיו הולמים אותו מצב מסוים.

וכך נאמר, בהמשך ההרצאה, להמחשת הדברים:

"א) עקרון של ריכוז-הכוח. פעולת "נחשון" היתה הפעולה הראשונה שבה נוצל עקרון זה במלואו — ורק הודות לו הצליחה. עד לפעולת "נחשון" לא היו לנו היכולת והעוז לותר, בשעת הצורך, על עקרונות אחרים למען מימושו של עקרון זה. עקרון "ריכוז-הכוח" מותנה ביכולת המפקד לותר על הקפדה על עקרונות אחרים בשטחי הזית אחרים. גם פרשת מצודת "עיראק סוידן" תשמש דוגמה לכך. יכולנו לכבשה הרבה יותר מוקדם, אולם לא הסתגלנו למחשבה

של חיוניות "ריכוז-הכוח", לא היינו משוכנעים שלא ההעזה בלבד, ולא ההפתעה בלבד תספקנה לכיבושה — אם אין עמדם גם ריכוז-כוח מספיק. רק כשהגענו לריכוז כל כלי-הנשק — דבר שנראה אז כחורג מכל פרופורציה — ניתן היה להשיג את המטרה. שילמנו ביוקר כל פעם כאשר קבענו מטרות טקטיות (ולמעשה — גם איסטרטגיות) ולא הבאנו לכלל שלמות את הנקיטה בעקרון ריכוז-הכוח.

(ב) עקרון החסכון-בכוח. עקרון זה נראה לכאורה כמנגד לעקרון ריכוז-הכוח. למעשה, זהו עקרון המשמש כנושלים לראשון: לשניהם, בצירופם, אפשר לקרוא בשם "בעית הכוח". כאשר מגיע מפקד למסקנה כי שני העקרונות סותרים זה את זה — סימן שאינו יכול להתגבר נכונה על הבעיות העומדות בפניו. על חוסר-יעילות בתכנון ניסינו להתגבר ע"י ההנחה שתוספת כוח — "כמות" — היא שתעזור לנו לגבור על הבעיות. יש בדבר משום אמת — עד לגבול ידוע; אולם בשיטה שתתבסס על השקפה כזו טמון אסון גדול, וזאת משום שהפוטנציאל-הצבאי תמיד נוגבל הנו. אכן, אי-היכולת להשתלט על בעית החסכון-בכוח היתה פעמים רבות מאוד בעוכרנו. במידה שהצלחנו להחזיק במקום מסוים כוח קטן יותר, אך מאומן כהוגן — נוכחנו לדעת שהוא פותר את הבעיות בצורה לא-יעררך טובה יותר מאשר הכוח המספרי הגדול. את שני העקרונות הנ"ל, בצירופם ידענו לנצל פחות מכל עקרון-מלחמה אחר.

הדברים הנ"ל, הנראים לנו היום מובנים-מאליהם, היוו בשעתו, כמעט בכל הדרגים, את אחת הבעיות החמורות ביותר בהנהלת המבצעים; כאן התבלטה במיוחד ההתנגשות בין מסורת ה"הגנה" מן הצד האחד, לבין התפיסה הצבאית-ה"סדירה", אותה הביאו אתם מפקדינו משירותם בצבא הבריטי, מן הצד האחר.

מפקדי ה"הגנה" — ששמו, ובצדק, את הדגש על התחבולה, על ההפתעה — לא הבינו לעתים שבהנהלת מבצעים גדולים אין כל ערך לניצול העקרונות הנ"ל באם בד-בבד אתם לא ינוצלו עד למכסימום אף עקרונות "ריכוז-הכוח", והחסכון בו. כתוצאה מכך, ניסו לעתים לתקוף אזורים מבוצרים-ביותר בעזרת הפתעה בלבד. הפתעה זו לעתים קרובות היתה לה הצלחה מסוימת בשלב הראשון — אולם לא היה אז בידי המפקד הכוח לנצל את ההצלחה. לעומת זאת, בעלי ה"אסכולה" השניה זלזלו לעתים בעקרון-ההפתעה, מתוך תקווה שהכוח בלבד ישיג את הנצחון. שילמנו ביוקר עד שלמדנו, לדעתנו, את הכלל הבא — שנוסח כלהלן בסיום הרצאתי:

"הנני מסכם שוב את ענין העקרונות הטקטיים הכלליים: העקרונות נכונים בשבילנו בדיוק כמו בשביל כל צבא אחר; אולם יש להיות גמיש: — עקרון אפשר להזניח מדעת — אבל לא מתוך הזנחה. העקרונות החשובים ביותר בשבילנו, הם: ריכוז-הכוח וההפתעה! — השאר משרתים את שנים אלה."

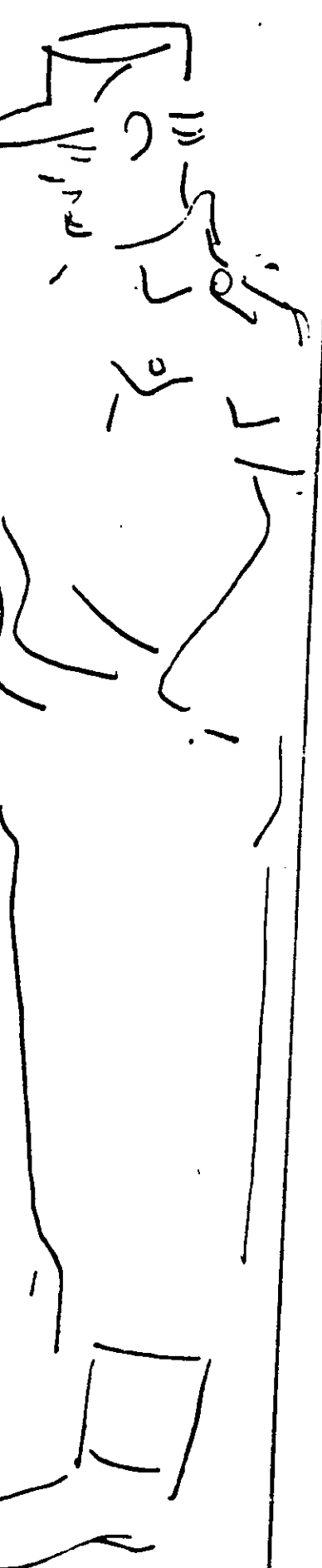
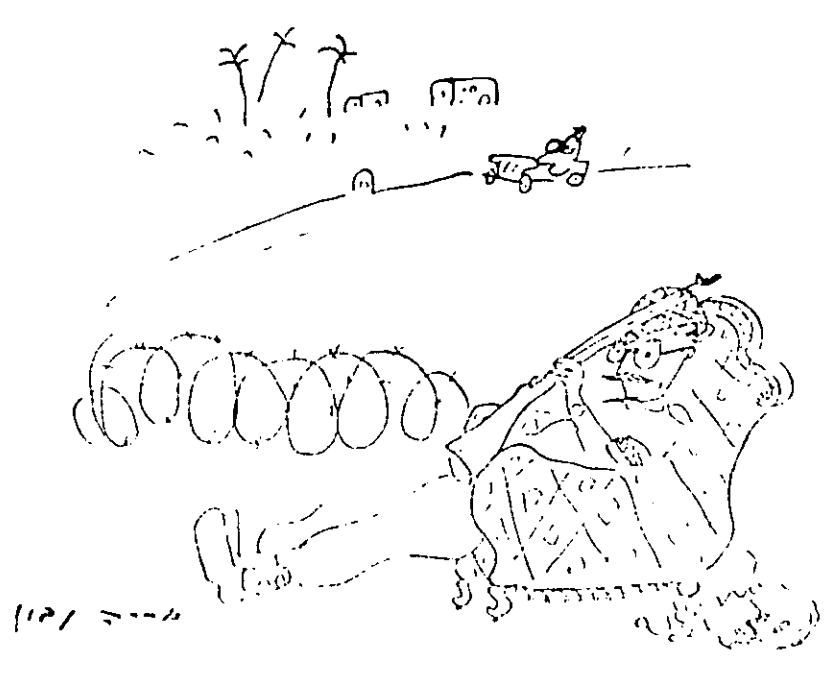
מגבלות והישגים

עתה, בסיכום — אנסה להשיב על שאלה שנשאלתי ע"י סגן-אלוף גילי (כפי שכבר הזכרתייה בפתח הערותי אלו): — מה בהישגיו, וכשלונותיו, של צה"ל במהלך מלחמת-הקוממיות — וברכוש אתו יצא צה"ל מן המלחמה והחל לבנות-את-עצמו לקראת ימים-יבואו — יש לזקוף למסורת ה"הגנה" ונסיונותיה?

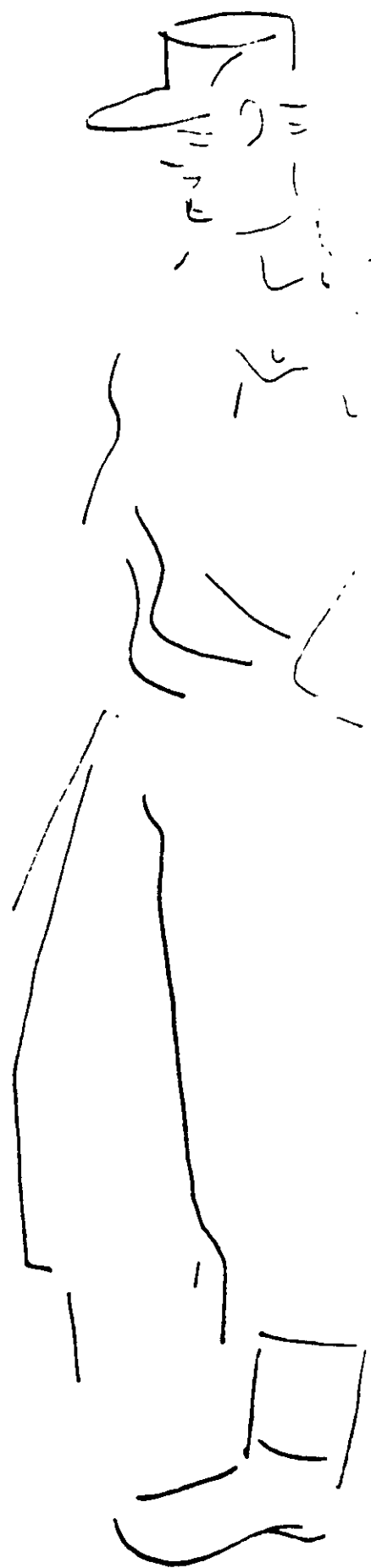
מה שלא הצליחה ה"הגנה" להשיג — וממילא סבל מכך אף צה"ל בתחילתו — היה: (1) חוסר הכשרה מספיקה — פסיכולוגית וחומרית — ללחימה נגד צבאות סדירים, המצוידים בשריון, ארטילריה ואויריה.

- (2) חוסר דגש מספיק על כושר מנהלתי-לוגיסטי, כדרוש ללוחמה המפעילה יחידות גדולות ועוצבות שלמות.
- לעומת הנ"ל, יש לזקוף לזכות ה"הגנה" שורה של הישגים — אשר או שהנם מורשת מובהקת של ההגנה, או שצמחו במישרין מנוהגה ותפיסותיה — הישגים, שהפכו נחלת צה"ל עד היום, ושבוזכותם מסוגלים אנו בכלל לשבת היום בישראל ולהתפלסף על הבעיות הנידונות: שכן, בזכותה של ה"הגנה" הודגמו והוכחו בפעלו של צה"ל אמתות אלו: —
- (1) מלחמת-הגנה על המולדת היא מלחמת העם כולו — ואינה יכולה להתבסס על פעולותיו של "צבא" בלבד.
  - (2) אין להשיג חופש תמרון לכוח-המחץ של הצבא אלא אם-כן תאורגן הארץ בהגנה מרחבית — המבוססת בעיקרה על ישובי-ספר מאורגנים כהלכה, כשביניהם תופסים הקיבוצים את המקום העיקרי.
  - (3) עקרון-העקרונות שבשטח הטקטי הוא: שאין כל יכולת לצבא קטן-במספרו לעמוד במלחמה אלא-אם-כן ינצל את עיקרון האפתעה — וזאת עד תומו — בהיעזרו בכל אמצעי ההסתר והניידות הבאים בחשבון.
  - (4) המושכל-הראשון, שבשטח האופרטיבי והאסטרטגי האומר כי "הגישה העקיפה" היא ה"גישה" האפשרית היחידה המוליכה במישרין אל הצלחת מלחמתנו: — מלחמת המעטים נגד הרבים, ולרוב מלחמת ה"קוים הפנימיים" נגד ה"קוים החיצוניים".

א"י ק"מ

מפעילה יחידות

או שהגם מורשת

פכו נחלת צה"ל

פעילות הנידונות:

סס על פעולותיו

הארץ בהגנה

ינייהם תופסים

עמוד במלחמה

אמצעי ההסתר

העקיפה" היא

: — מלחמת

ניים".

בשילבי בנין צה"ל

כאח דב־אלוף מ. מקלף

רמטכל מ־7.12.52 עד 6.12.53

כשסוקר אני היום את תקופת־בנינו של צה"ל מלפני 8 ו־9 שנים — את המחשבות שנתגבשו אז בדבר יסודות־מבנהו והמסקנות שהסקנו מהערכת הצב והצרכים — אני עומד תמה, באיזו מידה, כפי שניתן לראות היום, חזינו את הנולד, ובאיזו מידה הדמה המערכת הארגונית היסודית שהוקנתה אז צה"ל את המצבים, המאורעות והציוויים שהתפתחו מאז.

היום, לנוכח התמורות המדיניות רחבות־ההיקף המתרחשות בעולם הנתון במאבק הבין־גושי, ולנוכח הענין המיוחד שמגלים שני הגושים במזרח התיכון והמהפכה המרחיקה־לכת בתחום כלי הנשק הגרעיני וה"טילי" יתכן ויש צורך לבחון בחינה־מחודשת את הארגון, המבנה וההרכב של כוחותיה־המזוינים של המדינה. אם אמנם יתגלה צורך זה ובמידה שתיעשה בחינה כזו כיום — מקוה אני שהיא תהיה משוחררת לחלוטין מכל משא־עבר, ומדוקטרינות מקובלות וישגרות, ותיערך באותו אורח של גישה ובירור כפי שנעשה הדבר לפני 8—10 שנים.

שתי עובדות־יסוד היו נגד עינינו:

- (א) למדינות ערב הגובלות עם מדינת ישראל — מקורות־יכולת עשירים ואפשרויות־הפעלה נרחבות: — עדיפות כמותית במספרי כוח־אדם, בציווד ובחומר, באמצעים כמעט מכל הסוגים — וכן במרחב־תמרון, ואף באפשרויות לנקוט ביוזמה, לפתוח בפעילות יוזמה.
- (ב) ולעומת עובדה (א) זו — מגבלות קשות למדינת ישראל: — גבולותיה הארוכים, דלות (ובחלק — אף דלילות) אוכלוסיתה, רמה בלתי־מספקת של חלק ניכר מהאוכלוסיה — שזה עתה עלה ארצה;

דלות גדולה בנשק ובאמצעים לרכישת ציווד וחימוש בשביל צה"ל — כשטיקר משימתה של המדינה מוכרחה להיות קליטת עליה ובנין הארץ. ולא זו בלבד אלא שהיה גם ידוע היטב כי תפקידי שלום אלה ואופיה הכללי של מדינת ישראל ומעמדה הבין־לאומי — וגם מעמדה בקרב העם היהודי — הגבילו ממילא את יכלתה לפתוח בפעולות יוזמות.

שתי עובדות נוגדות אלה קבעו הן את תורת־המלחמה של צה"ל והן את המערכה הארגונית שלו. מה היו המסקנות המתבקשות במצב־דברים זה?

המסקנות שלאורן פעלנו או נתבססו על קביעת הצרכים הבאים: —

- (א) ארגון כזה אשר יבטיח גיוס מהיר של כל קורטוב כוח — באדם ובציוד — שבמדינה, תחת חיפוי של צבא סדיר קטן, אך יעיל ובעל כוח-מחץ, אשר מהווה בר-בזמן גם בית-ספר מרכזי לנוער, להכשרתו הצבאית והאזרחית: — הרכב-כוחות שידמה לאותו מתגושש הדורך שריריו לפני שלחו את אגרופו להנחית את מכת-המחץ שלו — ובאותה-העת מגונן הוא על פעולה זו ע"י פעולת-ההגנה של זרועו השניה.
- (ב) הצבא, לכשיגויס, הכרחי שיהיה נייד במידה כזו שניתן יהיה להעתיקו מדירה אחת לשניה במהירות, ושיוכל להעביר את המלחמה אל שטחי האויב, ולקיימה בהקדם.
- (ג) מכאן, שארגון היחידות חייב להיות כזה שהן תהיינה בעלות נשק מוחץ, עצמאיות באשר לנשק-המסייע ולשירותים החיוניים, ושהיחידות תוסענה בשעת הצורך בכל אותם אמצעי-התחבורה שניתן יהיה להשיג בשבילן; כתוצאה מצורך זה, של ניידות היחידות ואפשרות העתקת הכוחות והפניותם, חייבת היתה המדינה לפתח רשת כבישים ומערכת-תחבורה מתאימה.
- (ד) כדי שצה"ל יהיה מסוגל להחליט מהר את החלטותיו, יש צורך בפיקוד מרכזי — בעל יכולת-החלטה, קשר ארגוני וטכני טוב עם יחידותיו — כשבידי מרכז זה רזרבות של נשק-מסייע וכוח-מחץ, המאפשרות לו לקבוע את גורלה של כל מערכה לפי ראייה אסטרטגית כוללת.

המסקנות שפורטו למעלה — הן שהדריכו את המטה-הכללי בשעת עיצוב הדפוסים למבנה המטה-הכללי עצמו, אגפיו ושלוחותיו, הפיקודים הטריטוריאליים, העוצבות והיחידות הלוחמות, השירותים לסוגיהם, והמתקנים — הארציים-הכלליים, החיליים והפיקודיים.

המטה-הכללי עוצב בתפקיד כפול: — כמטה-כללי של כלל הכוחות, — חילות-היבשה, חיל-האוויר וחיל-הים — ובאותו הזמן כמטה הישיר של כוחות-היבשה. כמו-כן עוצבה או המסגרת המהווה את מוצב-הפיקוד — של שר-הבטחון והרמטכ"ל.

לא כאן המקום לפרט-לפרטיו את ארגונו של המטכ"ל ואת דרכי עבודתו — אולם כאן המקום לציין שעבודה לרוב הושקעה בתיחום תפקידי המחלקות השונות, ובקביעת דרכי חלוקת העבודה, והשיתוף, ביניהן. הדבר נעשה בראש-ראשונה ע"י מיצוי הלקח שנלמד במלחמת-השחרור, וע"י ריכוז התחוקה-הארגונית, במסגרת „הוראות הפיקוד-העליון“, ובהוצאה הקבועה של „פקודות-מטכ"ל" — שני פרסומים אשר הפכו במשך הזמן למעין ספרי-חוק, הקובעים בזרי השלוחות והיחידות השונות בצבא.

מידה רבה של עצמאות ניתנה לחילות האוויר והים בשטחיהם האופייניים והמיוחדים. המציינים חילות אלה: — בקביעת תורת-לחימתם, המיוחדת להם, בשטחי ההדרכה המקצועית-תחילית המיוחדת ובתחום האספקה וההשברה של הציוד המיוחד — אולם בכל השטחים המשותפים, ובכל הנהלת המלחמה בכללותה, קבע כאינסטנציה-סופית המטה הכללי של צה"ל. כמובן, שלא אוכל לעמוד בפירוט, במסגרת מאמר זה, לא על המבנים שנקבעו לעוצבות והיחידות היבשתיות לחילותיהן, ולא על ארגונם הפנימי של כוחות האוויר והים.

ניתן-לומר שמערכת כוחות-היבשה נפרשה על כל שטחה באמצעות פיקודים טריטוריאליים גדולים של המדינה — כשבפיקודים אלה מוצבים הכוחות הסדירים, ובמסגרתם מתכנסות יחידות-המילואים באימוניהן השנתיים. נוסף על שני סוגי כוחות אלה (יחידות-הצבא-העומד — ויחידות-המילואים המתכנסות מדי-פעם) נמצאו במסגרת הפיקודים כוחות ההגנה-המוחזקים אלה הם הישובים השונים, המהוים שרשרת ביצורים ומוצבים. להגנה על הגבולות — ומבחינה מהות תפקידם אפשר לומר, מהוים ישובים אלה חלק מהצבא-הסדיר, העומד בכל רגע על

מוצבו, נכון לפעולה — שהרי יחד עם כוחות הצבא-הסדיר מהוים ישובי-הגנה-מרחבית אלה אתו מערך-הגנה מחפה אשר מאחוריו יתארגן בשעת-חירום צבא-המילואים המתגייס הגדול. ארגון-כוחות כזה — כשנדרש הכוח נמצאת במילואים, ורק אחוז קטן יחסית ממנו, בכל תפקיד בולם בראש-וראשונה, מהוה את חלקו הסדיר של הצבא — כמובן, שחייב הקמת מערכת-מודיעין מתריעה וענפה. מערכת זו נועדה לתת התראה מספקת, לגיוס הכוחות, לפיזורם על פני השטחים ולהיערכות הכוחות להגנה.

ואולי כאן המקום לציין את מקומו של פיקוד-ההדרכה הצבאית. במערכת בסיסי הדרכה, מערכת ענפה ובעלת רמה הדרכתית גבוהה, קיבל החייל את אימונו מן הרגע שבו גויס לצבא — ההל בבסיס-האימון לטירונים ועד לבית-הספר לקצינים ואחר-כך — אף בית-ספר-לפיקוד-יומטה, שנועד למפקדים ברמה הגבוהה ולקציני-מטה. כל חיל, כגון חיל-התותחנים או חיל-ההנדסה, פיתח במסגרת זו גם את בית-ספרו החילי, אשר הוא שהויה גם את מוקד פיתוח תורת-הלחימה החילית של אותו חיל. עשרות אלפים מקרב אנשי צבא-המילואים ואנשי הצבא-הסדיר למדו בבתי-ספר אלה את תורת הלחימה, הארגון והשימוש בנשק, ואף את תורת הפעולה המתואמת הן שיתוף בין החילות — וכן בין הזרועות העיקריות: חיל-האוויר, כוחות-היבשה וחיל-הים. וזאת לזכור: החינוך לאזרחות, והלימוד האלמנטרי בעברית, היו אף הם חלק בלתי-נפרד בתכנית הלימודים בבסיס-האימון ובמערכת בתי-הספר.

בתי-הספר הצבאיים — אשר הורו תורת-לחימה אחידה — העניקו לצה"ל במשך שנות קיומו הראשונות מפקדים ובעלי-מקצוע במספר אשר הספיק בשביל מילוי תפקידי-הפיקוד בכל מערך-המלחמה של הצבא בכללותו. כמעט ולא יאומן עתה שבקרוב פיקוד צה"ל במלחמת השחרור מספרם של אותם מפקדי המחלקות המוסמכים אשר הספיקו לקבל את הדרכתם ב"הגנה" — או מספרם של המפקדים אשר קיבלו הכשרתם במסגרת בתי-ספר לקצינים שבצבא הבריטי, או בצבאות אחרים — לא עלה על מאות אחדות בלבד. על-כן, התפקיד הראשון שהתייצב לפני צה"ל היה: — למלא את שורות הפיקוד באלפים — ואף בעשרות אלפים — של קצינים ומפקדים מכל הסוגים והדרגות. והנה, כיום — אינה קיימת עוד בצה"ל הבעיה החריפה הזאת, בעית המחסור במפקדים.

עם ביסוס מערכת בתי-הספר ורשת-ההדרכה, היה התפקיד החשוב ביותר להעמיד במבחן, בכללותו, את כל הארגון הענף שהוקם — ודבר זה ניתן היה להיעשות באמצעות המרונים. ולא זו בלבד: — שהרי התמרונים הראשונים שימשו מבחן לא רק לחיילים הסדירים ולאנשי-המילואים, למפקדות השונות ולמטכ"ל עצמו — כי אם מעל-לכל היוו הם מבחן אף למשק המדינה כולו, שנבחן עתה בעמידתו בשעת-חירום, כשאנשים וציוד גויסו מתוך בתי-הרושת, משקים חקלאיים, בנקים וכו'; וכששלוחותיה השונות של מערכת השירותים-הציבוריים — כגון התחבורה, בתי-החולים, הדואר וכו' — נאלצו לארגן את דרכי עבודתן לקראת מצבי-חירום.

מבחינה זו אמנם היו התמרונים הראשונים בגדר תמרון למדינה כולה — ולא רק ליחידות הצבאיות בלבד; והלקח, שנלמד ע"י כולם, קבע בהרבה את כיווני המחשבה לעתיד, כתכנון פעילותם של משרדי הממשלה ושל מוסדות ומפעלים חיוניים אחרים.

תוך נשיאה בעול המשימות שרבעו על המדינה, עמדה לפנינו תמיד התביעה — שתבענו מעצמנו, ושהממשלה תבעה מאתנו — כיצד לחסוך בהוצאות-הבטחון.

במידה ונצמצם הוצאות הבטחון במליון לירות — אפשר יהיה לפתוח כך וכך כתות-לימוד בבתי-הספר או כך וכך מיטות בבתי-החולים, שיקולים אלה היו אולי הקשים ביותר מאלה שנפלו בחלקנו באותה תקופה — כי ההכרעה בין קורת-גג למשפחות עולים לבין הצורך בבסיס-הדרכה נוסף, קנית מטוסים או עריכת תמרונים היתה מן הקשות ביותר, ובכל זאת

— שבמדינה,
זמן גם בית-
ותו מתגושש
ובאותה-עת

מדירה אחת
ימה בהקדם.
עצמאיות
הצורך בכל
של נידות
שת כבישים

כזו — בעל
זרבות של
לפי ראייה

ב הדפוסים
ת והיחידות

לוח-היבשה,
עוצבה אז

אולם כאן
רכי הלוקת
במלחמת-
ההקבועה
בעים בדי

המיוחדים,
המקצועית-
השטחים
של צה"ל,
לעוצבות

טריטוריי-
מתכנסות
העומד —
המרחבית;
ומבחינת
רגע על

הצלחנו לצמצם את הוצאות הבטחון בהרבה מאד מליונים של לירות מבלי לפגוע בעצם תפקידי הבטחון החיוניים וביכולת הצבא לשאת בהם. שני עקרונות הדריכונו בפעולה זו.

(1) צמצום בכל הנוגע למפקדות ביניים.

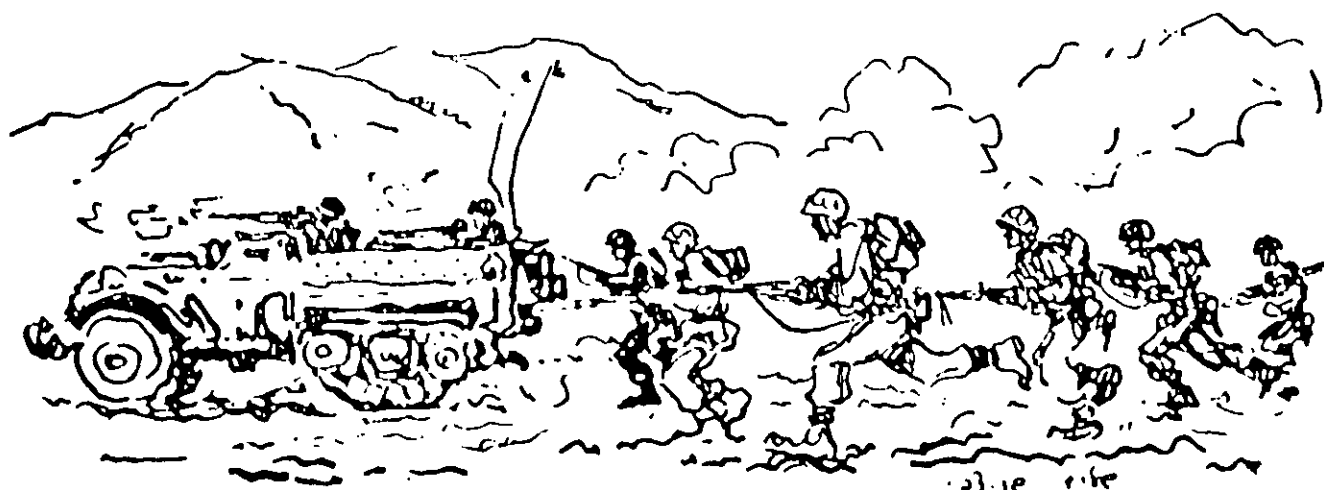
(2) השתחררות מאותן פעולות שלפי מהותן עשויות היו להיות אזוריות.

אין לכם בעולם ארגון הנוטה יותר מן הצבא להוסיף עוד מפקדה בשביל לטפל בכל אחד מהנושאים ותחומי התפקידים אשר עומדים לפניו. "סרקנו" ובדקנו את תפקידה של כל אחת מהמפקדות במערכת הבטחון, ובחנו באיזה מידה ניתן להעמיס תפקיד מסוים זה על דרגי פיקוד, או שלוחות פיקוד אחרים, הקיימים ממילא. צימצמנו — ע"י ביטול שורה שלמה של מפקדות וכל הפעולות והצרכים הנלוים אליהן — רבות בכוח-אדם, ציוד, רכב, מבנים וכו' שנדרשו לקיום צה"ל והפעלתו. קיצרנו באופן בולט את דרכי ההתקשרות, ודרגי ההתקשרות, שבין היחידה בשדה לבין המטה הכללי.

ובסוף, עם התבססותם ההדרגתית של השירותים הממלכתיים, העברנו מעצמנו את כל השירותים שניתן היה לבצע אותם ע"י השירותים הממלכתיים; כגון: בתי-חולים, וכדומה. כמובן, כל הפעולות שיכלו להתבצע במסגרת אזורית, או קבלנית-אזורית, בצורה יעילה יותר — הועברו מצה"ל; וכל-כוח-אדם שבצבא הופנה ליחידות לוחמות, או ליחידות משרתות הפועלות בשדה.

בפעולה זו כרוכה היתה ברכה כפולה: — מצד אחד הביא הדבר לידי חסכון בהוצאות, ואף לידי העלאת רמת השירותים שניתנו לצבא; ומאידך גיסא, העלה הדבר באופן ניכר את רמת כוח-האדם אשר שרת ביחידות הלוחמות, כי כוח-אדם זה לא נלקח עוד למילוי תפקידי-שירות — אשר במקרים רבים חייבו רמת-השכלה גבוהה, או גבוהה-יחסית, אצל מבצעייהם — כי אם פנה ליחידות-הקרב.

כשאני סוקר, במבט המופנה כלפי העבר, את הפתרונות אשר ניתנו לשאלות הארגוניות הסבוכות בעבר, ובאיזה אופן עמד צה"ל במבחנים מלחמתיים ו"מלחמתיים-למחצה" מאז, הריני חדור בטחון מלא שככל שגישת הפיקוד-העליון של צה"ל לבעיותיו הארגוניות תתמיד להיות משוחררת מהשפעות-יתר של אותם פתרונות שניתנו למדינות גדולות, ע"י צבאות אחרים וגדולים וככל שתתבסס על נסיון-העבר — ועל אותו לקח שעוד יילמד, ודאי, בעתיד מגיוסים, תמרונים או פעילות — כן יעמוד צה"ל, ואתו המדינה, בפני המבחנים הקשים אשר יתכן ועוד צפויים להם בעתיד.

לטפל בכל
דה של כל
יום זה על
זורה שלמה
מבנים וכו'
ההתקשרות.

מנו את כל
ם, וכדומה.
זורה יעילה
ת משרתות

ן בהוצאות.
ן ניכר את
וי תפקידי-
בצעיהם -

הארגוניות
מאו, הריני
ות תמיד
צ"י צבאות
אי, בעתיד
ים הקשים

נושלב אל שלב:

- מלחמת השחרור
- פעולות התגמול
- מסע סיני
- מסקנות ולקחים

מאת דב־אלוף מ. דיין
רמטכל מ־6.12.53 עד 29.1.58

מלחמת השחרור לא היתה דוגמה למלחמה ש־
תבוא אי־פעם. בשטח זה ניתנה לנו במלחמת־
השחרור הזדמנות בלתי רגילה ובלתי חוזרת: לע־
שות את ההכנות למלחמה — בנית הצבא, ציודו
וחימושו — תוך־כדי המלחמה.

ספק אם רבים היום זוכרים ויודעים, כי ב־29.11.47, כאשר נשקפה בפועל התלקחות המלחמה, מנה הצבא־המגויס שלנו 4000 איש. ובמשך ארבעת החדשים שלאחר־זאת, אשר היו את השלב הראשון של המלחמה (עד מרס ועד בכלל) — גדל המספר בהרבה מ־4000 איש ועד 21.000 איש. אני מביא את מספר האנשים ואת הבחינה של כוח־האדם, רק כאחד המפתחות להבנת תהליך־בניתו ועשיית־הכנותיו של הצבא תוך כדי המלחמה; כי תהליך מקביל אירע והתרחש באותה שעה בהצטיידות, בחימוש — ובלימוד המלחמה עצמה.

במשך ארבעת חדשים אלה היתה המלחמה — מבחינת הפעולות האופרטיביות — מוגבלת; לאו־דוקא בשטחים, אלא בסוג הפעולות. אלו היו התנגשויות מקומיות הזכורות לנו, כמו ענין רחוב בן־יהודה וה"פּלשטיין־פּוסט" בירושלים, התקפות על שיירת יחיעם ועל שיירת גוש־עציון (ליד נבי־דניאל), התקפות באזורי־ארץ שונים — אבל כל זה ללא קרבות מכריעים, כי הצבא שלנו עוד לא היה מוכן לכך — והצבא הבריטי עוד שהה בארץ.

אופי שונה נשאה מבחינה זו תקופת־ההכנה השנייה, שממרס עד מאי. במשך שני חדשים אלה, לפני פלישת צבאות המדינות הערביות, נמשכה אמנם תקופת ההכנה — אך הצבא, אשר גדל במשך שני חדשים אלה מ־21.000 ל־31.000 איש, כילה למעשה את המלחמה בשטח ארץ־ישראל, עם ערביי ארץ־ישראל, לפני שפלו הצבאות הערביים מהארצות השכנות ונכנסו לקרבות מכריעים. היה זה זמן של כיבוש היפה וכיתור יפו, שחרור צפת וטבריה. הקרבות התנהלו עם שלושת המצביאים המקומיים: — קאוקג'י, עבדול־קדר אל־חוסניני וחסן סלמה. שלושתם נכשלו במלחמתם זו — לפני התחלת המלחמה עם צבאות ערב; ואפילו הקרב בקטע נוסף, הקטע הדרוזי, שהתלקח בקרב רמת־יוחנן — גם הוא נסתיים לפני שפלו הכוחות הזרים. רק לאחר ה־15 במאי 1948, לאחר גמר התקופה של ששת החדשי ההכנה, לאחר שנגמרו כל הקרבות עם ערביי ארץ־ישראל — הקרבות בין הישוב היהודי לישוב הערבי, אשר בחלקי־

ארץ רבים היה באותה תקופה מבוול עם הישוב היהודי — רק אז הגיעה השעה המכרעת של קרבות עם הכוחות הרבים והעדיפים של הצבאות הזרים. ואילו לא היו ששת חודשי הכנה אלה, ואילו לא היו קרבות ממושכים ואטיים שבפניהם הארץ ובפתחיה נגמרים לקראת התקופה החדשה, ואילו נפלנו בבת-אחת גם למלחמה הגדולה עצמה — מי יודע מה היו תוצאותיה. איש מאתנו איננו יכול לחכות לנס כזה במלחמה הבאה.

(5.10.1954)

*

פעולות-התגמול הביאו לנו שני דברים. הדבר האחד היה: גיבוש דמות-המפקד, הכרת-הוא את חובותיו — והקנאות לביצוען-בפועל. והדבר האחר היה: גיבוש סטנדרטים של לחימה לצבא-כולו.

לפי דעתי, יצאנו ממלחמת-השחרור כשהסטנדרטים של הלחימה בהגנה טובים. אני מסופק אפילו אם שיפרנו אותם מאז ועד היום — אבל אין אני זוכר מקרה שהיינו צריכים להתגונן, מאז ועד היום, ושלא עמדנו בו. אם יקרה ונצטרך להתגונן — ונביא אף בחשבון את הנשק האחר, הרב והמשוכלל הרבה-יותר, שנוסף לנו בינתיים — איני חושב שהיינו יכולים להוסיף הרבה על רמת-העמידה שנתגלתה בימי דגניה ונגבה.

איני חושב שמלחמת-השחרור הקנתה לנו סטנדרטים מכסימליים בהתקפה. סבור אני שרוב פעולות-התגמול, כפעולות, היו יותר טובות מאשר הממוצע של הפעולות בזמן מלחמת-השחרור. קודם-כל — באשר לתקיפות-רצונה של היחידה בקרב. יש והמצב בעבר היה שיחידה הפסיקה להלחם כאשר אך היו לה כמה הרוגים, או כמה פצועים; והיו מצבים שיחידה היתה נלחמת רק כאשר היא נאלצה להלחם. וזאת לא רק בימי מלחמת-השחרור.

אולי הסיבה העיקרית לאותו שוני שהיה מצוי ברמת-הלחימה שלנו — בין מצבי ההגנה לבין מצבי ההתקפה — היה צפון לא רק בהעדר נסיון-הקרב, אלא אף בצד המוסרי של הדבר. ענין ההגנה היה טבוע בדמנו. כולם למדו את פרק-ההגנה, וידעו שהענין הגדול בהגנה הוא לא לסגת. כאשר היה ויכוח לסגת או לא לסגת — ידעו כולם שהקו הוא לא לסגת; נסיגה, כמושג לא היתה קיימת כלל. כי זה היה הקו: — אם יבואו ערבים — נהרוג בהם. דגניה, נגבה, גושר-עציון, בית-אשל — כל ישוב כזה היה כענין מוסרי לקבוצת האנשים שישבה שם. ולעומת זאת, "גבעה 232", או "גבעה 444", גבעה שאין עליה כלום — מדוע להוציא את הנשמה, עד האיש האחרון, על-מנת לכבשה, או להיהרג עליה? אם כי מבחינה אסטרטגית וצבאית היא חשובה.

אולי, יותר מאשר כיבוש או אי-כיבוש ע"י האויב של דגניה, של גושר-עציון, גבעה זו, אם לא יכבוש אותה הפלמ"ח יכבוש אותה "גבעתי"; ואם לא "גבעתי" — אז תבוא חטיבה-7. זה לא עמד שוה בשוה עם עמידה עד הסוף על הישוב בתוכו הנך נלחם. היה פה שוני מוסרי.

תהינה הסיבות אשר תהינה — מכל-מקום בהסתכלנו במלחמת-השחרור לא מצאנו שהסטנדרטים-של-הלחימה, במלחמת-התקפה, הם המכסימליים שאנו יכולים להשיג; ובאו פעולות-התגמול ו"הקפיצו" את הסטנדרטים אל-מעלה. אמנם, עשו זאת יחידות נבחרות, אבל קרא ושמע על כך העם כולו; ואני אומר "כל העם" — כי לא רק הצבא, אלא אף נערים בגיל 16, ששמעו את הרדיו וקראו את "במחנה", התחנכו על זה. והיחידה עצמה, כשחזרה מפעולות-התגמול, הרגישה כי הציונים-לשבת, וכל ההדים שהיו באים בעקבות הפעולות, הריהם נחלת הציבור כולו.

ברם, השוני החשוב-מכל הוא אפילו לא בסטנדרטים, אלא בשאלת המפקד. הפעולות הצבאיות אשר היו במדינה מאז מלחמת-השחרור ועד למערכת סיני יצרו דריכות בצבא כולו, והרגשת-סיפוק לכל לובש-מדים. בעקבותיהן היתה השאלה "למה אני בצבא?" או "למה אני לובש מדים?" — מדי-פעם "יורדת מהפרק", וחדלה מלהטריד את

האיש המשרת בצבא; כי מצב הבטחון החמיר-והלך, ואלה שלא לבשו מדים — והם בני אותו הגיל כשלנו, חברינו שבחיים האורחיים — הם שהרגישו אי-נחיות מסוימת בתקופות אלו. כי לאיש שבצבא היה אז מעמדו מובן וטבעי; הוא חש כי עליו להיות גאה על היותו מפקד.

★

מערכת-סיני הנחילה לצבאנו תוספת בטחון בעצמו, בכושר לחימתו וביתרונו על האויב. הישגי מערכת-סיני הושתתו על כושרו של צה"ל בארגון, אימון וחימוש וכו', על רוח-הלחימה שבו — גורמים אשר טופחו ופיתחו בו מיום-היוסדו.

מערכת-סיני החדירה ערך נוסף למושגי הלחימה שלנו, והוא — לחימה מהירה. אך מושג זה אינו בגדר פריט-ציוד פיסית, אשר התוסף על מכלול ציודנו, ושניתן לאכסנו במחסני-החירום, על-מנת להשתמש בו בעת מלחמה. לחימה מהירה — פירושה תביעה מעצמנו ליכולת-לחימה גבוהה-יותר מזו שהיינו מאומנים לה בעבר, ומזו של אויבנו בהווה. משמעותה: לפעול בפחות זמן לא פחות טוב; והאחריות לביצוע משימה זו מוטלת על המפקד. בתקופה שקדמה לסיני הגביר צה"ל את תביעותיו ממפקדי-השדה ביחס לתפקידם ולאחריותם בקרב-ההתקפה. קבענו, למשל, כי מפקד יוצדק באי-הגשמת משימתו רק אם למעלה ממחצית כוחו נפגע; וכי המפקד חייב להסביר לא מה הורה לאנשיו לבצע, אלא גם מה עשה הוא גופו על-מנת להבטיח ביצוע זה. האם רק שלח את חייליו להסתערות — או אף יצא עמם?

אך האחריות למהירות בלחימה איננה נחלת מפקדי-השדה בלבד, אלא מוטלת היא על חברי-המפקדים כולו. הקצב המהיר חייב להיות גם באספקה, בשירותים ובתכנון. המפקד אשר פעולתו פיגרה — יוצדק רק אם גורמים אובייקטיביים פיסיים גרמו לכך, ויצטרך להסביר למה נוצל הזמן.

הזמן עלול להיות הגורם המכריע במערכותינו. על המפקד מוטל לתכנן מהר, על-מנת להתמודד עם האויב כשהלה טרם השלים תכנונו; שומה על המפקד להפעיל מהר את עתודותיו — כדי להפגש עם האויב לפני שהלה הספיק לתגבר את כוחו; לנוע ולהתקיף — לפני שהאויב נערך-מחדש. על מפקדינו לבצע את תנועותיהם בקצב מהיר מזה אשר דרוש לאויב בשביל לבצע את פעולתו הוא, ולהשיג על-ידי כך כי התקפותינו על האויב תבואנה בטרם הספיק האויב עצמו לערוך את כל כוחותיו להפעלה.

★

שאלת היכולת העומדת לפנינו איננה רק שאלה כמותית. היא גם שאלה איכותית: — איך ילחמו. את מערכת-סיני אפשר היה לעשות בתנופה זאת, בהיקף זה, מפני שקדמו לה שנתים של פעולות-תגמול ותגובה, שבהן הראו בראש-זראשונה הצנחנים דוגמה לצבא, דוגמה של פעולות-למופת בקצב ובתנופה. לולא היו השנתים הקודמות — לא היינו יכולים לעשות ביום אחד מבצע בהיקף זה של חצי-האי סיני. מעשה חצי-האי סיני היה בנוי על השנתים הקודמות. לא בכל התנאים ובכל הדברים יכלו הן לשמש דוגמה לפעולת-סיני; אבל אם ניסוג מקנה-המידה הזה — נפסיד את אחד ההישגים העיקריים של מערכת-סיני: הישג המתבטא ברמת הלחימה לא רק של טוראי מסוים, של יחידה מסוימת, אלא אף ברמת הלחימה של הצבא-כולו. הפעולות הקודמות היו אמנם פעולות בודדות: יחידה אחת, פעולה אחת בזמן אחד, במקום אחד. לא העמדנו בהן במבחן את הצבא כולו, לא את האמצעים הלוגיסטיים ולא היקף כזה של יחידות מופעלות ולא ענינים של קשר בדרג הכולל, לצבא-כולו. אך השנתים הקודמות האלו העמידו במבחן גבורה של חיילים, העמיקו דרך-לחימה של חיילינו, ושומה עלינו להפיק את מלוא-הפרי של יכולת-לחימה זאת, של דרך-לחימה זאת, של קצב-הלחימה — ולהפכם, גם לעתיד, לנחלת הצבא כולו.

(15.8.1957)

המכרעת של
זודשי הכנה
את התקופה
תוצאותיה.

(5.10.1954)

דמות-המפקד,
האחר היה:

טובים. אני
יינו צריכים
בחשבון את
יינו יכולים

סבור אני
זן מלחמת-
יה שיחידה
זידה היתה

צבי ההגנה
של הדבר.

נה הוא לא
ה, כמושג,
גבה, גוש-
עומת זאת,

עד האיש
א חשובה,

זו, אם לא
7. זה לא

א מצאנו
יג; ובאו

רות, אבל
ף נערים

כשחזרה
הפעולות,

זני יצרו
למה אני

זריד את

פעולות צבאיות בימי שלום

(לפי הרצאת רב-אלוף מ. דיין בפני ספקדים)

מהו הערך שנודע ל"תקופת פעולות-תגמול" המובהקת בתהליך-ההתפתחות הכללי של צה"ל ובהתגבשות יכולתו? איזה מצבים וגורמים הצמיחו סוג-פעולות זה, ועשו אותו לבלתי-נמנע? איזה תפקיד מילאה תקופה זו של "פעולות-צבאיות בימי שלום" באותה השתלשלות שהולוכה לקראת מבצע-סיני — ובהישוק היכולת שנתגלתה בו? אין לעמוד על כל אלה מבלי לראות את הדברים דרך מציאותה של אותה תקופה עצמה.

א

לנצחונותינו וכשלונותינו בקרבות זעירים לאורך הגבול, ומעבר לו, נודעת חשיבות רבה לא רק בהשפעתם הישירה על "הבטחון השו"טף", אלא אף בגלל השפעתם על הערכת העור-בים את כוח ישראל — ועל אמונת ישראל בכוחה.

ב

את אירועי ה"בטחון השו"טף" חייבים היינו לראות לא כאפיונות-חולפות אלא כמצב המ-שתרר לזמן ארוך — לעשר שנים? עשרים שנה? מי יכול היה לומר כמה זמן נצטרך לחיות בנתוני-הבטחון הקיימים? שומה היה עלינו, איפוא, לעשות מאמץ עליון, כדי להבטיח חיי שלום, ותנאי-עבודה ויצירה תקינים, בישובי-הגבול ובפנים-הארץ. חייבים היינו לקבוע כללי מותר ואסור ביחסי הארצות-הערביות ותושביהן אלינו — ולהי-זהר מלותר ולהסכים לפגיעות-ינו, גם אם הן קטנות-ערך, כשהיה בידינו למנוען. גם לפני כן היו מצד שכנינו הערביים התנכלויות לישוב היהודי, ומעולם לא הצדקנו "השלמה עם המצב" — השלמה עם עלית עדרי-הערבים על שדות-שלה, תבואה ומרעה, או עם תש-

לומי מס, מנחה ושוחד, למוכתרים ושייכים תקיפים.

ולא רק בארץ. בספרו של גלאב על ה"לג-יון", למשל, תואר משטר-ישוד של כנופיות שהשליטה סעודיה בגבולה עם ירדן — שנפסק רק כאשר ננקטו פעולות-תגמול נמרצות על-ידי ירדן.

גניבות וישוד של "מסתננים" הבאים מעבר לגבול, וחוזרים עם שללם אל תחת כנפי ממשלותיהם — בעזה, בירדן, בסוריה ובי-לבנון — ושם מוכרים ומתחלקים עם הגור-מים השונים בביוזה, לא היו לגבינו אלא הגלגול החדש של משטר-כנופיות-ישוד כלפי יהודים.

חייבים היינו לראות במלוא חומרתה את האפשרות כי משטר זה ישתרר בקביעות בגבול-לוחינו, וזה יהיה הביטוי ליחסן של הארצות-הערביות אלינו.

ג

אין זה נכון לבחון את מימדי ההסתננות* את התגברותה או התרפותה, מתוך השואה למצב ששרר מיד עם תום מלחמת השחרור.

* במושג ה"הסתננות" נכללים גם גניבה, שוד, רצח וחבלה.

השעת המלחמה היו הגבולות סגורים. האזורים
הים, ברובם, ברחו מסביבת החזית, וגורמים
אחרים מנעו הסתננות. לעומת זאת, הרי בשנים
האחריותן רק חלקו של הגבול הסורי נשאר
גבול סגור, כבזמן המלחמה. לאורך גבול
זה נשארו משמרות סוריים צפופים, וכן קיימים
בזמנים מסוימים טבעיים — הירדן, החולה ונהר
הבניאס. בשאר הגבולות — משפסקה המלחמה,
ביטלו רוב מוצבי השמירה.

העדר מכשולים פיסיים בגבולות ישראל-
ערב, הקלות אשר בה יכול כל תושב חברון
להתרחק להגיע לבאר-שבע, וכל ערבי מג'נין —
לעפולה, חייבו נקיטת אמצעים אחרים, למען
הגנת מכשול בפני הסתננות, ולמנוע את מעבר-
הגבול.

לאחר המלחמה נוצרו ביחסים שבין ישראל
ושכנותיה מצבים וגורמים חדשים, שאיפשרו
את ההסתננות, ומבלי שיחול במ שינוי — לא
היתה ההסתננות עשויה להפסק.

לפני הקמת המדינה, כאשר היה ערבי גונב
הבואה, פרה או צינור-השקאה, היתה המש-
טרה מתחקה על עקבותיו בארץ ובארצות
השכנות, ואם היה נתפס היה בא על עונשו
והגניבה היתה מוחזרת לבעליה. לאחר מלחמת
השחרור, כאשר ערבי מקלקיליה או מבינת-
אל-ג'יבל היה גונב בישראל ומצליח להגיע
אל הגבול — הרדיפה אחריו היתה נפסקת
במקומה — הוא נמצא נהנה מהגנה עליו ועל
"רכושו" החדש.

אין מספר לאובייקטים בישראל הניתנים
לגניבה, לשוד ולרצח, ואין קושי להעביר את
השלל אל מעבר לגבול באותו לילה עצמו,
או בלילה שלאחריו (לאחר שבמשך היום
הוסתרה הגניבה במערה, בכפר נטוש או
בפרדס).

לכוחותינו לא היתה אפשרות לרדוף אחרי
המסתננים אל מעבר לגבול, לחקור ולהתחקות
בארצותיהם, לתופסם ולהענישם. רק כוחות
ארצם-הם, צבאותיהם ומשטרתם מסוגלים
היו — בעזרת האינפורמציה שבידיהם, לפני
המעשה ולאחריו — לעקוב אחר המסתננים
ולתופסם. ורק כאשר עשו זאת, וכאשר העני-

שו את המסתננים, אפשרי היה כי הגניבה
השוד והרצח לא ישתלמו למבצעייהם.

ד

אין זה קל לממשלה ערבית ולכוחותיה להי-
לחם בהסתננות. רוב הערבים אינם רואים
את הגניבה כחזר כחטא בכלל, ואשר לישראל
— מתוספים, בעקבות מלחמת-השחרור, רצון
נקמה ורגשות איבה.

יחס זה של התושבים, והמדיניות המוצהרת
של הממשלות הערביות בענין כונתן להשמיד
את ישראל, אינם מתישבים עם מלחמה בהס-
תננות והענישת המסתננים על ידם.

אין תשובה קלה בפי השוטר הירדני, כשהוא
בא לאסור את הערבי מקלקיליה החוזר עם
פרה מישראל, וזה האחרון שואל אותו: "מה
איכפת לך אם גנבתי פרה ברמת-הכובש?".
ואין הסבר פשוט בפי החייל המצרי, הבא
לענוש את הערבי שרצח טרקטוריסט יהודי
ברוחמה, חזר עם שעונו לרצועת עזה, ושואל
את החייל: "מדוע לא להרוג יהודי?".

הגורם למלחמה במסתננים ולהענישתם חייב
להיות מונח בתחום טובת הארץ הערבית, ולא
בזה של טובת ישראל. הצבא הערבי יוכל
להילחם בהסתננות, ולהסביר את זאת לעמו,
רק אם ידע להוכיח כי גניבת פרה ברמת-
הכובש פוגעת בקלקיליה, ורצח יהודי ברוחמה
מסכן את תושבי עזה.

מניעת ההסתננות ע"י השלטונות הערביים
— פירושה הטלת עונשים חמורים, ופתיחה
באש על תושבים ערביים על-ידי כוחות ארצם,
השתלטות על אלפי פליטים, לחימה בכנופיות,
מדנים, והתנגשות עם חוגים לאומניים דתיים.
המניע שיביא את הממשלות והכוחות הער-
ביים לעשות זאת — ואת התושבים להבין
זאת — חייב היה להיות מוחשי, ריאלי וודאי:
— פעולות-התגמול של הצבא הישראלי, וחשש
מהן.

ה

כנופיות לרצח והבלה אינן קמות ביזמה
עצמית. הן מורכבות משכירים ומתנדבים.

אשר שולחיהם רואים את הרצח והחבלה כדרך להישגים פוליטיים צבאיים.

המשטרים והרודנים בארצות הערביות נשענים על כוח צבא; וכשלונו — מפלתם. מדי פעם נצבים שליטים אלה, במגע עם ישראל, בפני שאלות של יחסי-גבולות, חילוקי-דעות הקשורים בפירושו של הסכם שביתת-הנשק, ובעיות שונות התובעות פתרון והסדר.

חינוך עמם לזלזול בישראל, וההתפארות בכוחם, מחייבים אותם שלא לותר ולא להסכים לתביעות ישראל — גם אם צודקות הן.

מקומם בקרב צבאם אשר ממנו יצאו, מעדמם בארצם אשר בה הם שולטים בכוח הצבא, חזיקתם לעולם הערבי אשר למנהיגותו הם שואפים, הניעו אותם לנקוט ב"מדיניות-של-כוח" כלפי ישראל.

מטוסים או חיילים, העוברים את הגבול או פותחים באש אל מעבר לגבול — עלולים להיתקל בתגובה מיידית של כוחות ישראל במקום. דרך נוחה יותר היא: שליחת כנופיות-חבלה-ירצח לפעולה בישראל. מחד גיסא — אפשר להכתירן בשם משלחות-עונשין מטעם המדינה הערבית; ומאידך גיסא אפשר להשתמש מאחריות לפעולתן. אם תתפסנה ותכשלנה — לא יגרע מכבוד הצבא הערבי; ואילו כשהן מצליחות ברצח ובחבלה — מתמלא העם הערבי גאווה ונחת.

לכנופיות עצמן היו סיכויים להצלחה. העדר גבול טבעי איפשר כניסה לישראל; הרכב האוכלוסיה הישראלית החדשה מנע התבלטותם כזרים; והאובייקטים הנבחרים — בודאי שלא הכבידו על מילוי-המשימה.

לא היה בידינו להבטיח כל צינור-מים מפיו צוץ, וכל עץ — מעקירה. לא היה בידינו למנוע רצח עובדים בפרדס, ומשפחות בשנתן. אך היה בכוחנו לקבוע מחיר גבוה לדמנו; מחיר שיהא יקר מכדי שכדאי יהיה לישוב הערבי, לצבא הערבי, לממשלות הערביות, לשלמו. יכולים היינו להבטיח כי הכפרים הערביים יתנגדו לכנופיות העוברות דרכם, במקום להושיט להם עזרה. היה בכוחנו להבטיח כי מפקדי הצבא הערבי יבכרו הגשמה

קפדנית של התחייבויותיהם בשמירת הגבול על פני כשלונם בהתנגשות עם יחידותינו. היה בידינו לגרום לויתור הממשלות הערביות על "מדיניות-של-כוח" כלפי ישראל, על ידי הפיכתה להפגנה של חולשה.

7

בודאי ישנם עוד אמצעים, נוסף על פעולות צבאיות, העלולים "ללחוץ" על השלטונות הערביים להילחם בהסתננות — ממשלות זרות, החלטות מועצת-הבטחון, ושיקולים פנימיים שונים. מגבלותיהם של גורמים אלו הן שתיים: ראשית — לא תמיד מעוניינים הם בטובת ישראל דוקא, שהרי הם ממונים על ענייני-ארצותיהם ולא על טובתה של ישראל וכאשר מתנגשים ענייני ישראל בענייני ארצם — לא ישראל היא הקודמת; שנית — השפעתם אינה חזקה עד כדי שתביא את הערבים לכך שילחמו לחימה-של-ממש בהסתננות, מלחמה החייבת כאן להיערך על-ידי כוחות, וממשלות, הרוצים ברעת-ישראל, ובו בזמן עליהם להתנגש במלחמה זו עם ערבים, ולהגן כביכול על תושבי-ישראל. לכך הכרחי גורם נמרץ ותקיף, היוצר הכרח לגבי הממשלה הערבית, המובן לתושבי הגבול והמשפיע על דעת-הקהל הערבית, ואומר לה כי לטובת הארץ הערבית יש למנוע הסתננות לישראל.

כל עוד אין שלום, קיימות ומתעוררות — נוסף להסתננות — בעיות בטחוניות-מדיניות שונות בין ישראל והערבים. נפילת חיילים בשבי, הסגר בסואץ (ואז — גם במיצר-אילת), שימוש במקורות-מים משותפים, ועוד. בשטחים אלה יכולים הערבים להחמיר, או להקל בהתנהגותם כלפינו. החמרה או הקלה, התיאנות או ויתור, נקבעים במידה רבה בהתאם לשיקולים — האם כדאי להם להסתכסך אתנו, או מוטב שלא להגיע לסיבוך אשר יחייבנו — או יאפשר לנו — לפגוע בהם בעקבותיו.

אך הכרעות לצד אי-הסתכסכות עם ישראל באות רק אם יש לערבים יסוד להניח כי אחרה יתקלו בתגובות הריפות וייגררו לסכסוך אתנו, אשר בו תהיה ידם על התחתונה.

בעקיפין, משמל ליחסי הכוחות יש בעיני הממשלות כאשר המצרים נזנים בעקבות גורם על ישראל, הרי ובארצות הערביות כי אין בכוחן לגנו מבחינה זו מן כי ישראל רואה בלת-ינסבלת, ואת הגבול ולפי אינה פעולת-נגד שאם אותה ממ ולא תימנע את הכוחות הישראלי לו היתה או היתה מצוה על ולפגוע בישראל ליגה ואינה ערבייה, חולש ראל, הפגנה מ קשה לממשל פגיעת-התגמו מפכחת לציב יחסי ישראל להשמיד את את הערבים האמנם השמש יש להתיאש בקרב הצברים שונים השחרור, המ לשלטון בא בגורמים זה תם בכלל, לעזמת הד נחלתם של חוילו אחר דעה זה או הערבי

שמירת הגבול עם יחידותינו. ממשלות הער-כלפי ישראל, חולשה.

נוסף על פער על השלטונות ממשלות זרות, זולים פנימיים מים אלו היו מעוניינים הם ממונים על זה של ישראל בענייני ארצם שנית — הש-א את הערבים הסתננות, מל-לידי כוחות, אל, וכו בזמן ערבים, ולהגן הכרחי גורם נבי הממשלה והמשפיע על זה כי לטובת נות לישראל.

תעוררות — ניות מדיניות פילת חיילים מיצר-אילת), ועוד. בש-ר, או להקל, הקלה, הת-רבה בהתאם ותכסך אתנו, י יחייבנו — קבותיו.

עם ישראל, יח כי אחרת כסוך אתנו.

בעקיפין, משמשות פעולות-התגמול הפגנה ליוטי הכוחות ישראל-ערב, כפי שהם נראים בעיני הממשלות הערביות.

כאשר המצרים בעקבות פעולת-עזה, והיר-דנים בעקבות נחלין, אינם מכריזים מלחמה על ישראל, הרי פירוש הדבר — בארצותיהם ובארצות הערביות (וגם בעולם החיצוני) — כי אין בכוחן לנצח את ישראל.

מבחינה זו משמעות פעולת-התגמול היא, כי ישראל רואה את ההסתננות כפעולת-איבה בלתי-נסבלת, והיא מורה לכוחותיה לעבור את הגבול ולפגוע בארץ הערבים. הפגיעה אינה פעולת-נקם. זו פעולת-עונש והתראה, שאם אותה ממשלה לא תשתלט על תושביה ולא תימנע את פגיעותיהם בישראל — יעשו הכוחות הישראליים שמות בארצה.

לו היתה אותה ארץ ערבית מסוגלת לכך, היתה מצוה על כוחותיה לעבור את הגבול ולפגוע בישראל. בשעה שהארץ הערבית מבי-ליגה ואינה עושה זאת — פירוש הדבר, כלפי ערבייה, חולשה ואי-יכולת להתמודד עם יש-ראל. הפגנה מדינית זו של חולשה כלפי ישראל קשה לממשלות הערביות לא פחות מאשר פגיעת-התגמול עצמה, ויש בה משום הפגנה מפכחת לציבור הערבי בשאלה העיקרית שב-יחסי ישראל-ערב — שאלת סיכויי הערבים להשמיד את ישראל. פעולות התגמול מחייבות את הערבים לשאול מדי פעם את עצמם: האמנם השמדת ישראל זו תכנית ריאליה, או יש להתיאש ממנה?

בקרוב הציבור הערבי החלו נשמעים הס-ברים שונים על סיבת כשלונם במלחמת-השחרור. המנהיגות הצבאית הערבית, שעלתה לשלטון בארצותיהם, תלתה את הכשלונות בגורמים זרים, או אזרחיים, או שהכחישה או-תם בכלל. ההכרה בנחיתות החייל הערבי, לעומת החייל הישראלי — ספק אם היתה נחלתם של חיילי הצבא הערבי הצעירים, אשר חיילו אחרי מלחמת-השחרור.

דעה והרגשה איזה צבא עדיף — הישראלי או הערבי — נקבעות לא רק לפי הסברות

מטה-הצבא, אלא גם בכל משלט, על-ידי כל מפקד, ולעתים על-ידי כל לוחם: לפי סיפורים ותיאורים של חיילים ואזרחים ערביים על החיילים הישראליים, שהנם מסתערים ללא היסוס, מסוגלים לעבור מרחקים גדולים במהיר-רות, מתעקשים ומתמידים בהתקפתם, ומשלט אשר לא יפול בהתקפה ראשונה — סופו ליפול בשניה ובשלישית.

נראה היה כי הכשלונות והנצחונות בהת-נגשויות ב"מלחמת-הגבול" — הם שיקבעו את דמותו וכוחו של החייל הישראלי בעיני הציבור והצבא הערביים, יתנו את ביטויים ברוח-הלחימה של החיילים הערביים, ואף בע-מידת הציבור הערבי בזמן מלחמה.

ח

ויהא הדבר ברור: — לא אנו שיוזמו את ה"קרבות בימי-שלום". יעוד הקרבות לאורך הגבול ומעברו הנו, לגבינו, הבטחת-השלום. השלום הוא תנאי להגשמת תוכנה ויעודה של מדינת ישראל. ללא שלום בגבולות לא יוכל העובד הבודד על הטרקטור לחרוש, לא יוכל הרועה להוליך את עדרו, לא יוכל העולה החדש להשתרש כחקלאי בישוב הספר.

אבל כאשר המדינה קובעת כי בשביל להב-טיח את שלום-תושביה יש לבצע פעולה צב-אית — היה על צה"ל לבצעה במיטב כושרו ורמתו, להגשים את המשימה בשלמותה ולהפ-גין את מלוא-יכולתו: לאויב ולעצמו.

כל עם צריך לשאוף לרמה גבוהה של נכו-נות לחימה בחייליו ומפקדיו, ואף-על-פי-כן יש מקום להבחנות מסוימות. צבא קטן, הנלחם על פני שטחים נרחבים, מותר לו שלא להת-עקש על כל גבעה וקו, והמפקד יכול להרשות לעצמו ויתור על שטח תמורת שיפור עמדותיו. עם העשיר בציווד טכני יכול לרפד את שבילי התקדמות חייליו בסיוע אדיר, ולא לתבוע מחייליו לחימה ללא סיוע כבד. עם המבורך ב-אוכלוסייה גדולה יכול לקבוע קנה-מידה נדיב של מספר החיילים הנקבעים לכיבוש כל יעד. נתונינו-אנו מחייבים אותנו לקביעת תנאים קשיחים, ולתביעות גבוהות מצבאנו.

מספרנו המועט מחייבנו: השגת משימות

כבודות במספר אנשים קטן. חימושו הדל מחייב נכונות לפעולות (למשל — פעולות-לילה) ללא סיוע, או בסיוע מינימלי.

חוסר ה"עומק" בשטחי ארצנו מחייבנו לא לותר ולא לסגת. אופי מלחמתנו, אשר בה תוצאות כל קרב עלולות להיות גורליות למע-רכה כולה, מחייבנו לעשות מאמץ עליון לבי-צוע המשימה.

לתנאי לחימתנו, ולטיב תביעותינו מעצמנו נודעה משמעות מיוחדת בתקופת "פעולות-התגמול", שצפו מהן תוצאות, לתקופת "מב-צע-סיני", וודאי גם לאחריו.

ט

יש תקופות עליה וירידה בנכונות-הלחימה של כל עם, צבא, יחידה ופרט. אך בצד גורמים חולפים של התלהבות או דכאון ישנה גם רמה קבועה, נחלת הצבא כולו, של לחימה, של עשה ואל-תעשה, של מותר ואסור, של הנתבע מהחייל והנתבע מהמפקד, של המצופה מהיחי-דה בהגנה ובהתקפה.

התנאים משתנים בכל קרב וקרב, ולמפקד-המבצע יש סמכות מסוימת לשנות את הפקודה לאור התנאים המשתנים. קיימת לכן תמיד אפשרות למפקד ל"התכנסות" בהסברים וב-שיקולים מקומיים, על-מנת להצדיק כשלון בפעולה. הצבא היה חייב עתה לגלות קשיחות להסברי כשלונות, לחקור ולבדוק, האם היה הכרח אובייקטיבי בכשלון, באי-מילוי משימה. חייבים היינו לשאול את המפקד שנסוג מבלי לבצע את משימתו: ההיו לך למעלה מ-50% נפגעים, — ואם לא — מדוע נסוגות? היכן היית אתה בשעת ההסתערות שנכשלה? ההלכת בראש אנשיך, או שהיה זה טוראי או מ.כ. אשר היה צריך להנהיג את היחידה בפעולה, התו-בעת את מלוא המאמץ הנפשי, פעולה בה נקבעים חייו ומותו של החייל?

י

לזכותנו עמדה מלחמת-השחרור, אשר הורי-שה לנו מסורת של רמה גבוהה ביותר בקרב ההגנה ובנכונות להילחם מול אויב עדיף בציווד ובכוח אדם. אך חוששני, כי במלחמת

השחרור לא הגיעה הנכונות והתקיפות במר-בית קרבות ההתקפה לזו של קרבות ההגנה. ההגנה ה"בלתי-מותנית" על כל ישוב ועמ-דה, ללא התחשבות במבנה הטופוגרפי, ביחסי כוחות וכו' — הביאה לנצחון במערכות. אך מסורת זו של מלחמת-השחרור לא היה בה די בשביל לחסן ולבטח את רמת הלחימה של הצבא להבא. החיילים והמפקדים, שנתחנכו עתה בצבא נבחנו לא בקרבות הגנה אלא ב-התקפה; ולא די היה עוד בסיפורים על נפלאות מלחמת-השחרור ובהבטחות כי כך נלחם גם במלחמה הבאה. החייל המשרת בצבא נתחנך עתה בקרבות אשר הוא וחבריו עורכים אותם.

יא

יתכן כי אין החייל והמפקד חשים בימי שלום אותה מידת אחריות ונכונות אשר יחוו בימי מלחמה. אך מבחינה אובייקטיבית — הן מנקודת ראות יחסי ישראל-ערב והן מנקודת ראות ההשפעה החינוכית הנודעת לפעולות אלו על צה"ל ועל המדינה — הח-שיבות של הקרבות בימי שלום, ושל דמות צבאנו המתגלה בהם, אינה נופלת מחשיבות קרבות בימי מלחמה.

אכן, בפועל, במשך כל התנגשויותינו עם הערבים בימי שלום, לא עמדו כוחותינו בפני תנאים קשים כאותם הצפויים לנו ב"מלחמה-ממש".

כך, כמעט בכל המקרים, לא תקפנו מערך צבאי מבוצר וממוקש. תכופות, הותקפו יחי-דות צבאיות במחנותיהן. מחנות אלה היו שמורים — אך לא מבוצרים. הותקפו מוצבים — אך הללו לא היו ממו-קשים, ולוחמיהם היו לרוב פלשתינאים. מ-צבים אלה, ברובם, גם לא היו מוגנים באש-מסייעת.

עם כל הקושי שבביצוע אותן משימות שהיו טלו בפועל על יחידותינו היה עלינו לזכור כי משימות-התקפה שתוטלנה על יחידותינו בימי-מלחמה — תקיפת מוצבי אויב מוגנים ומבו-צרים — תהיינה כבודות הרבה יותר, ללא כל השואה לפעולות אלו. בלחימתנו זו, נמצאנו עדי-מהרה קובעים

ת והתקיפות בפר
של קרבות הנגות
על כל ישוב ועב
הטופוגרפי, ביחסי
חזון במערכות. אך
חרור לא היה בה
רמת הלחימה של
אפקדים, שנתחננו
נות הגנה אלא בי
יפורים על נפלאות
כי כך נלחם גם
זרת בצבא נתחנן
ריו עורכים אותם.

פקד חשים בימי
ז ונכונות אשר
ינה אובייקטיבית
ישראל-ערב והן
חינוכית הנודעת
המדינה — הח
לום, ושל דמות
נופלת מחשיבות

זנגשויותינו עם
כוחותינו בפני
לנו ב"מלחמה-

א תקפנו מערך
הותקפו יחיי
זנות אלה היו

לא היו ממו
שתינאים. מו
מוגנים באש

משימות שהור
לינו לזכור כי
ידותינו בימי
מוגנים ומבו
ותר, ללא כל

הרה קובעים

לניווט להתכצע, ולמצא נוטל
ההתייחסו להתייחסו לפנינו השאלות: — ה
במחוייב-המציאות, כשלון יחידה נבחרת
הכפר ערבי, מוקף גדר זמני על ידי
יבאים מקומיים? הנוכל לצפות כי בגישה
יבצור, יצליחו יחידה נבחרת זו
לפרוץ בוולחנות, לשדה-הציפה או
אויב מוגנים היטב, מול התנגדות נמר

י-ב

השאלות היו (ושמא אף הנו?) — איזה
ערכים אנו להקצות להתקפת מיצב קטן,
המאז כמה מאות מטרים מגבוינו? האם
יבאים אנו להצדיק כשלון הנוכח באמצעי-
ההתקפה מופרזים, מסירבול הכוח משימוש
בכוח נכבד — או האם עלינו להביע מהימפקד
עשה יותר נועזת למבצע, גם אם יש בכך
סיכוי האנשים? מה צריכים אנו להביע מתור
ההנהגה בסיוע? כמה זמן צריך לעבור מעת
בקשת האש ועד קבלתה (בשעות היום)? כמה
יש צורך להימשך הטיחות?

ההתקרב, הערכות-המצב, הבוצות
המבוצות, תהליכי הקשר, נוהלי הארטיילריה
יבא — האם היה עלינו לצפות מהם צתה פחות
נאשר בעת מלהמה? צבא אינו נשתפר בך
היה, אם לא נדע לקבוע לנו עתה רמה נאותה
להחימה, ולא נקפיד לעמוד בה — לא היוצר
נאותה בעת מלחמה, צבאנו וטפחהינו כתי-
הנכים במציאות שירותם, כל ויתור על רמת
החינה גבוהה, בקרבות קלים ופסימיים יח-
כית יחדיר ויקבע רמת-לוחמה ירודה בקרבות
הקשים שבעת מלחמה.

יכולת-הלחימה הגבוהה במלחמה הקוממיות
אינה מבטיחה "ממילא" את רמת צבאנו, ואינה
משמשת ערובה נגד ירידת רמתו, לכן כה
דרוש היה מאמץ נמרץ ואמצעים ניקשים, כדי
לשמור על הרמה הנאותה של היום, ואף
לשפרה, אך הדבר לא יכול היה לבוא מאליה,
כל חינוך, הקפדה ומיצוי-הדין.

י-ג

המבחן הראשון הוא ערכה של הפקודה.
הפקודה השיגרתי, הבסיסית, של כל הצבאות

וכל המלחמות — "עליך לכבוש את .....
עד שעה ..... — מה יהיה ערכה של פקודה
זו אצלנו?

ערעור ערכה של הפקודה, או קידוש, מות-
נים במפקדים — ובדרגים שנוטל ליחידה
המבצעת יותר מאשר ביחידה המבצעת גופה.
יש בינינו קבוצות של חברים וידידים קרו-
בים, לב כולנו עם האיש בשדה, עם היחידה
המבצעת יותר מאשר ביחידה המבצעת גופה.
"עממי", בהשתייכות ל"חבריה", להבין ולהצ-
דיק את היחידה, או את המפקד, שלא מילאו
את הפקודה, ולהאשים ולטעון כלפי מעלה,
כלפי אלה היושבים במשרדים וקל להם
להוציא פקודות".

אין דבר מחפיר ופסול מגיבוי הניתן על-ידי
מפקדים לפקודיהם שלא ביצעו את הפקודה.
החלוקה אינה בין היושבים במטה וה"חבריה"
שבשדה. החלוקה היא בין הפקודה, שהיא
ביטוי לצורך המדינה, ובין המבצעים — אשר
עליהם אמנם כל כובד הביצוע, אך הם מיצגים
את עצמם וגופם. חיפוי על אי-מילוי פקודה,
הוא בגדר מעילה במדינה, לטובת מפקד או
יחידה פלונית אלמונית. זו היא קנוניה בין
המפקד ופקודיו.

הבחינה העיקרית אינה אפילו: האם לא
בוצעה המשימה, ולא פוצצה הבאר, אלא: האם
התמלאה הפקודה. את אי-ביצוע הפקודה יש
לראות לא לאור ערכה של הבאר — היעד —
אלא לאור ערכו של אותו צבא, אשר אין
ממלאים בו פקודות-מבצע.

י-ד

גם אם קוי-החזית במלחמה אפשרית עם
הערבים לא נראו כזהים עם הגבולות הקיימים
של המדינה, הרי ניתן היה להניח כי המלחמה
תתנהל ודאי על כיבושם, ועל הגנתם, של
משלטים חיוניים, דרכים וכו'; ואילו קו-
החזית כולו לא יהיה קו מבוצר ומוגן ביותר,
וניתן יהא לפורצו ולעבור דרכו.

ברור היה כי כל עוד תיערך המלחמה בסבי-
בות ישראל, יהיה על האויב להקים מתקנים-
עורפיים ולקיים קוי-אספקה ממרכזי ארצו ועד
לחזית. קוי-האספקה ומתקנים-עורפיים אלה

עלולים יהיו לשמש יעדים ממדרגה ראשונה לפגיעותינו, החל מסוללות ארטילריה וריכוזי רכב ודלק, וכלה בשדות-תעופה, שיירות אספקה, נמלים ותחנות מסילות-הברזל. אל כל אלה צריך לשאוף לפרוץ.

פשיטות והסתננות אל מעבר לקוי האויב לשם חבלה והשתלטות הן פעולות-קומנדו. אך בתנאי מלחמתנו עלינו להתכונן לכך כי לא רק יחידות-קומנדו, יחידות סגולה, תבוצענה פעולות אלו, אלא כי כל יחידה תוכל להקים בתוכה — ולו גם לצורך פעולה חד-פעמית — יחידת-פשיטה כזו.

בית-הספר ללוחמה-זעירה, שהוקם בצה"ל, מגמתו להקיף את רוב הקצונה שביחידות-הלוחמות, ולצייד אותם בידיעות הטכניות הדרושות לביצוע משימות אלו. אך נוסף לידיעות הטכניות נדרשה הנכונות האישית וההכרה הכללית בצבא, כי אמנם פעולות אלו הן מתפקידיו של כל קצין, וכי היות-מפקד — מובנו לא רק קבלת פקודות מן הממונים והעברתם לכפופים, אלא נשיאה אישית באחריות לפעולה עצמאית קשה ומסוכנת, הנעשית בכוחות מעטים.

תפקידי הקצין וחובותיו — כדברים אותם קבענו — לקראתם מתאמנים ומי שאינו מוכן להגשים לא ישא אותו הצבא בקרב — קביעת דברים אלה כעובדה שאין עליה ערעור, הכרחית היתה בשביל שאלפי הקצינים העוברים דרך מסגרות-הצבא, מתאמנים ומתחנכים בהן, ינחלו — נוסף לידיעות הטכניות — גם את הנכונות הנפשית לביצוע המשימות הללו. והשתדלנו ללמוד דברים מספר. המפקד לא צריך היה כי ישמש "האיש היקר ביותר ביחידה", אשר יש להבטיח כי לא ייפגע. "היקר ביותר ליחידה" הוא יעד האויב, שיש לכובשו. המפקד אינו "יועץ לעניני מלחמה" של היחידה, המייעץ לאנשיו איך להילחם; המפקד ביחידה הוא המפקד.

השליטה ביחידה אינה תשדורות מילוליות בעל-פה, באלחוט ובכתב, השליטה היא הנהגת היחידה, והפעלתה לביצוע המשימה. לשם הפעלה זו דרושים אמצעי השליטה — הכתב,

הדיבור והאלחוט. אך הם לבדם אינם מספיקים.

ההסתערות איננה מאורע חגיגי, אשר די יהיה להודיע לאנשים כי יש להתחיל בו, על מנת שכולם יצטרפו אליו. כדי שהיחידה תתרומם מאחורי המחסה, ותסתער על עמדת האויב, מול אשה ולעבר מקלעיה, נדרש מכל חייל שבה מאמץ עליון. היחידה תעשה זאת רק מתוך הידיעה שזה המעשה האחד והיחיד שיש לעשותו, ואין כל דרך להימנע ממנו.

לשם השגת הכרה והרגשה זו יש להפעיל את כל האמצעים שבידי המפקד — מן ההסברה וההלהבה המילולית ועד ליריה בנוטשים את המערכה.

למדנו: — יש להשתמש בכל האמצעים; אך לא הדיבור, ולא האקדה המופנה כלפי מסרב, הם האמצעים העיקריים. האמצעי הראשי הוא ההנהגה: הפקודה "אחרי!" — הפקודה אשר היחידה רגילה למלאותה, הפקודה אשר היחידה בוטחת בצדקתה, הפקודה, אשר היחידה מכירה בסמכות נותנה לתתה, ומאמינה בהנהגתו להוליכה בה לנצחון; הפקודה אשר נותנה מחייב בה את עצמו — וקורא לחייליו ללכת עמו.

ט-ז

את סמכותו כמנהיג נדרש המפקד שלנו להוכיח כבר בחיי השלום. מוטב היה שביחידה ימנו את חסרונותיו ויאמרו, כי הוא כזה וכזה אך יוסיפו — כן, אבל הוא "לוחם", "גבר" — מאשר יספרו בשבחיו ויסיימו: — כן, אבל איננו "לוחם".

את סמכותו כמפקד-בקרב משיג המפקד על ידי הפגנת סגולות ויכולת התמדה, אי-כניעה ואי-רתיעה בפני תנאים קשים, סגולות של אומץ-לב ונכונות לסכן את עצמו, של החשבת המשימה מעל לכל, של אי-משוא פנים לאחרים, ולעצמו, בעת מבחן.

מבחן המבחנים הנו הקרב. לשמו קיים הצבא, להנהלתו נבחר המפקד, בו תלויים חיים ומות.

את הקרבות המעטים, שנודמנו לנו בימי שלום, היה עלינו לנצל להנחלת סגולות-

המנהיגות למפקדינו בהם. להנחלת אמונת חלתה בקרב עצמם. — אותו עם הקו בעתון בבוקר יום

גאות העם בארץ הסמל להשתחררות חנו העצמאי הנו הגאווה והאמונה היו בראש וראשונם רור. אך עם תום והדור שגדל מאז המתרחשים בימי האחים והאחיות שים והחיילים ה אמונתם בכוחנו

יג. אשר די
תחילתו על
די שהיה
ער על צד
ה נדרש בכל
ה תעשה זאת
האחד יהיה
מנע ממנו.
יש להפציל
— מן ההס
יה בטישים

האמצעים;
מופנה כלפי
אמצעי הרא
— הפקודה
פקודה אשר
אשר היח
ה, ומאמנת
פקודה אשר
דרא החילוני

מפקד שלנו
ה שביחידה
הוא כזה
א "לוחם",
ויסימו:

המפקד על
אייכניעת
גולות של
ל החשבת
נים לאח

שמו קיים
נו תלויים

לנו בימי
סגולות

המנהיגות למפקדינו ולטפוח אמונת החיילים בהם. להנחלת אמונה זו בקרב פקודיהם, להנחלתה בקרב עצמם, ולהנחלתה בהכרת העם. — אותו עם הקורא על הקרב ותוצאותיו בעתון בבוקר יום המחרת.

ט ז

גאות העם בארץ — על הצבא, הצבא הנו הסמל להשתחררות מההשפלה הגלותית. כן חנו העצמאי הנו הביטוי התמציתי לריבונותנו. הגאווה והאמונה בכוחו של צה"ל נעוצות היו בראש וראשונה בנצחוננו במלחמת השחרור. אך עם תום המלחמה לא תמו הקרבות והדור שגדל מאז נתחנך על גבי המאורעות המתרחשים בימיהוא. האחים והאחיות הצעירים, העולים החדשים והחיילים המשרתים בצבא, קבעו את אמונתם בכוחנו לאור הנצחונות והכשלונות

בקרבות של "ימי השלום", קרבות שהם זעיריים אמנם מן הבחינה הצבאית, אך שהיו "לחם-חוק" — והם נצטרפו בתודעת הרבים, אחד לאחד ויצרו את דמות צה"ל בעיניהם. האמונה בעצמנו ובכוחנו אינה דבר קל-ערך. אין זו שאלה של הישג או כשלון באחד ממפעלינו. אמונה בצבאנו הנה אמונה בעצמנו, היא תנאי לזקיפות, לנכונות לעמוד על שלנו ללא ויתורים, לאי-הירתעות בפני איומים, להבטחה כי עצמאותנו לא תיפגע בגלל אולת-יד ומורך-לב לאומי.

לגיבוש אופי זה בצבאנו ובציבורנו תרמו לא-מעט "קרבות-ימי-השלום" המתמידים. וב- כך — יחד עם פיתוח היכולת הממשית בקרב — גם התרומה העיקרית שלהם לנצחוננו במסע-סיני, ולחסנו של צבאנו לקראת הימים הבאים.

לקראת

מאת רביאל
רא

אין זה דבר קל
לאן וכיצד?
שדה למשל; אלא מ
נות לרגלו של מי
מראש פתרונות לב
דות אלו — אפשר
להיקף-שטחו של
אף לגורמים פוליטי
על התפתחות הד
אין זה עדיין מסס
ימצא לעצמו המח
העוברת עלינו ב
עריכת תחזיות מ
בין הסוג
בהצגת-הנתונים
א. התמו
ב. ארגו
ג. הגדר
ד. טיב

אם ננסה
לעשות הוא, ב
להשיג עליונות
יתגלה בכ"ז כ
מירכב ביותר.
והפתרון הכספ
ניגע ת
במציאות של
כצד גורם-המו

לקראת הבאות

מאת רביאלוף חיים לסקוב

ראש המטה הכללי

אין זה דבר קל להשיב על השאלה „מכאן והלאה, לאן וכיצד?״. וזאת לא רק מטעמי בטחון יסדה למשל; אלא משום שרבות הן המלכודות הטמונות לרגלו של מי שמנסה לחזות-עתידות ולקבוע-בראש פתרונות לבעיות הצפויות. מספרן של מלכודות אלו — אפשר לומר כי עומד הוא ביחס ישר להיקף-שטחו של „ערפלה-העתיד“, ולמידת-דחיסותו. אף לגורמים פוליטיים וחברתיים נודעת השפעה רבה

על התפתחות הדברים בפועל; ולמידת המאמץ הכספי והאנושי — השפעה מכרעת על כך. שכן אין זה עדיין מספיק שהמחשב שערכנוהו ימצא קולע והולם. ללא משען כספי של-ממש — לא ימצא לעצמו המחשב ביטוי מעשי. ההתפתחות הנחשונית בשטח הטכנולוגי, האלקטרוני והגרעיני, העוברת עלינו בשנים אלה, מגדילה את מספר ה„נעלמים“ שבבעיות; והללו מקשים ביותר על עריכת תחזיות מהימנות, ומחייבים אותנו לזהירות מרובה.

בין הסוגיות הקובעות לגבי הנושא „לקראת הבאות“ — ואשר תשתקפנה מדי-פעם בהצגת-הנתונים שלהלן — יש לזכור במיוחד את אלו:

- א. התמודדות על איכות טכנית של ציוד;
- ב. ארגונו של הכוח;
- ג. הגדרת ה„מדידים“ של כוח;
- ד. טיב הפיקוד והניהול.

★

אם ננסה לראות את הבעיה ראייה פשטנית-בתכלית, הרי ניתן יהיה לומר שכל מה שעלינו לעשות הוא בעצם, למצוא אותו שטח ותחום בהתמודדות הצפויה שבו נוכל במהירות-יותר להשיג עליונות על פני האויב, משנגיע לידי מגע-קרב אתו. ברם, הפתרון הריאלי לבעיה זו יתגלה בכ"ז כקשה עד-מאוד; כי לאמתו-של-דבר אין ענין זה פשוט כל-עיקר — כי אם דוקא מירכב ביותר. שכן קיימת התמודדות איכותית טכנית בין אמצעי לחימה, ולה משמעות כספית. והפתרון הכספי בהכרח הוא כזה שאינו יכול לתרוג מיכולתה הכלכלית של המדינה.

ניגע תחילה בשטח הטכני — שטח אשר ישנה לו, כידוע, משמעות מבצעית מידית. במציאות של זמננו-זה נתקל הנך בעובדה שמחירו של ציוד-לחימה הפך להיות גבוה-ביותר. כנד גורם-המחיר ישנם בסוגית-הציוד גם כמה תהליכים המתבטאים בראש-וראשונה בזמן —

והם מגדילים את הקושי הטכני והמבצעי גם-יחד. זמן רב דרוש עתה לפיתוח תחילה של ציוד-לחימה — ולקליטתו, לאחר-מכן: — הן מהבחינה הטכנית והן מהבחינה המבצעית; ויחד עם זאת, הרי מהירות התיישנותו של הציוד גדלה אף היא בקצב מוגבר. אלה הם גורמים אשר השפעתם "מקפיצה" את תקציבי-הבטחון של מדינות בצורה חריפה-ביותר. וככל שנעשה הציוד מורכב-יותר, כן גובר ההכרח ביסוד מוגדל של אנשי-קבע בצבא.

ישנה אולי בדורנו סכנה שנתעלם מגורם אשר יתכן שהוא החשוב-ביותר — גורם כוח-האדם, אשר הוא-הוא המפתח אל לבי-לבה של הבעיה. כי בסופו-של-חשבון, הרי לא איכות הציוד היא המנצחת, כי אם איכותו של כוח-האדם המפעיל אותו ציוד, משוכלל-יותר או משוכלל-קצת-פחות.

אך הצגת מכלול-בעיות זה כשלעצמו, וניתוח הגורמים המשפיעים על פתרונו — אין די בהם. נדרשת גם הסתגלות הלוחם לצרכיו ודרכיו של אורח-הלחימה הצפוי. כי הכרחי שתהיה זהות בין מנטליות הלוחם ובין ה"מנטליות" המשתמעת מאמצעי-הלחימה — באופן שהמחשב המבצעי והאסטרטגי — וכן זה המנהלתי והארגוני — יוכלו באמת לאפשר את השגת העליונות. ומכאן גם ההכרח לבטא צורך זה אף בתחום הארגוני. השאיפה ההכרחית להשגת מלוא-אפקט-ההשמדה האפשרי של הציוד המופעל; ועובדת היותו מורכב-ביותר, ויקר עד-מאוד הן בהשקעות-היסוד והן בהוצאות-האחזקה — שנים אלה לא רק מחייבים שהשליטה על הפעולות תהיה יותר ויותר בדרג גבוה-ההולך, אלא אף מחייבים מבנה ארגוני שביסודו מתקרב אל הראייה-הארגונית של כוח אחד ואחיד.

והרי מצויים עוד גורמים המכפילים, לגבי ארצות-רבות, את מימדי-הבעיה. מצבים פוליטיים, ציבוריים-פסיכולוגיים ומוסריים שונים, המתגבשים בשורה של ארצות, מראים לנו כי בשביל מלחמות מסוגים לא-מעטים אמצעי-הלחימה החדשים — בגלל היותם "בלתי-סלקטיביים" ו"סיטוניים" במידה כה מחרידה — אינם עשויים, כנראה, לבוא במקום אמצעי-הלחימה מקובלים. באופן מסתמן איפוא ההכרח, לפחות בשביל מדינות מסוימות, לקיימם אלה לצד אלה: דהיינו, לקיים שתי מערכות-זיון אדירות מקבילות: — זו ה"חדשה-שבחדשה", זו ה"מקובלת". ברם, לא אעמוד כאן על המושג "בטחון" במובנו-הרחב-ביותר — זה הנכנס גם לשטח החברתי, ההתיישבותי, הכלכלי, המוסרי; כי כל אלה ברורים לנו. וכן לא אגע בסינית חומר הנפץ הגרעיני — שהרי ממילא איננו בדינו. אגע כאן במספר שאלות שמקמן בשטח הבטחוני ה"צר" יותר.

"המצב הקיים" של כוחותינו, כולל הגילויים הרבים של שיתוף-פעולה ותואום שהיא מחייב — לא הוא שצריך לשמש נקודת-מוצא להתוית דרך "מכאן והלאה". נקודת-המוצא צריכה להיות האפקט שאנו צריכים ליצור בקרב, אותן תוצאות של הפעלת כוחנו על האויב הנדרשית כדי שנוכל להשיג בפועל את המטרה. הוה-אומר — כפי שיכולים כולנו להבין על-דלקה — כוח גמיש ו"רב-מטרתני". הדבר מחייב; והרי הוא גם מצריך, כפי שכבר ציינו לעיל, גיון ומבנה שיהלמו את צרכי ההתמודדות — כלומר, ארגון ומבנה כאלה שיאפשרו שגישה מלאה ותכליתית על כל העוצבות והחילות; ובסופו-של-דבר — גם על הזרועות. את זאת מחייבים, בצד צרכי הלחימה הישירים, גם גורמים אחרים: — כגון ההכרח — והקושי — לקיים, במסגרת מגבלות התקציב, כוח באופן כזה שיושג ביטוי מירבי של כוח ריאלי לכל פרומט שהושקעה בצבא.

מי שבא לסקור את "משפחות" אמצעי-הלחימה, ואמצעי-הנגד, השייכים שנתגבשו בתקופת האחרונה, וכן את אמצעי-התובלה למיניהם, יראה עד-מהרה שאין עתה "משפחה" אחת שאפשר לראותה כמשפחה (כגילויי-הנשק) ה"אוניברסלית", הכלל-מטרתית שהיא משמשת גורם-היחיד לגילויי-הנשק בתקופה הנתונה — כפי שהיו, למשל, הרובה והמקלע במסגרת-הקלים הראשית או הטנק והמטוס (בהוותם מעין "דו-גורם" משולב) במלחמת-העולם השנייה, כאשר בלטה

העובדה כי הם ששלטו א בשדה-הקרב מחייבים השונים; או, בשפה המק הדרוש. ואין די בכך כי ממשי ודינמי למגמה זו ביבשה כי אם גם באו ב"גדולות", כגון לגבי ה ב"קטנות", החיוניות כ כבזוקה וכמקלע, או תת ביותר הן של כל משט כנגדן — ונמצא כי א ה"נגדיים", כנ"ל, יש ע ברור כבר כיום בארגון הכוחות ובאורו הייליים — ורבי-מטרר שבעבר, עתידות אולי בדרגי-הפיקוד השונים "יבשה", "אוויר" ו"ים" ככ"א מצורות-לוחמה לפנות מקומן לעוצבה

יותר מבכל ה כוירת-קרבות; והמט נובעת גם עליונות ע האוירי של האויב — עם המערכות האחרות תחסרנה ממילא אות יבקיעת מעשיו.

מעצם הכיוון כפני כוח-האדם — היריב. אלה הם הע היתה-בנמצא מצביי כיה, ושל ציוד-הלח

שאלת הפיק — כרור שמחייבת תכופת שירותו. ג ביותר על תוצאות ה"נשאי-מנהלה" — ה"בקר-הלוגיסטי" של "המנוע", בא

העובדה כי הם ששלטו או בשדה הקרב. בעצם, ההיפך הוא עתה הנכון. סוגייהמטרות המופיעים בשדה הקרב מחייבים עכשיו שוירה "בין-משפחתית", השתזרות-גומלין, של כל כלי-הנשק השונים; או, בשפה המקובלת — שיתוף-פעולה בין-חילי ובין-זרועי; כי אחרת לא יושג האפקט הדרוש. ואין די בכך כי נדבר על תלות בין-חילית ובין-זרועית. עתה הכרחי ביטוי הרבה יותר ממשו ודינמי למגמה זו. מציאות שדה-הקרב — והמדובר הוא בשדה-קרב המשתרע לא רק ביבשה כי אם גם באויר ובים — מחייבת, בעצם, כוח אחד. וודאי שדבר זה נכון לא רק ב"גדולות", כגון לגבי השיתוף וההתלכדות בין כוחות אויר ויבשה — כי אם לא פחות מזה אף ב"קטנות", החיוניות כל-כך, שברמה הטקטית: — לגבי השתלבות-הגומלין בין סוגי-כלים כבזוקה וכמקלע, או תת-מקלע, למשל. תופעה כללית זאת נובעת, כמובן, מן הצמיחה האקטיבית ביותר הן של כל משפחות כלי-הנשק השונות, והן של משפחות אנוצעי-הנגד אותם מפתחים כנגדן — ונמצא כי את כל סוגי הפעולה-הלוחמת בשדה-הקרב, הן הסוגים ה"ראשוניים" והן ה"נגדיים", כנ"ל, יש עתה הכרח להפעיל תוך שילוב מהודק-ביותר.

ברור כבר כיום, להוגים בסוגיות המבנה-הלוחם של צבאות, שהחלוקה הזרועית והחילית בארגון הכוחות ובאורחי-הפעלתם עתידה לפנות את מקומה לארגון והפעלה על-זרועיים ועל-חיליים — ורוב-מטרתיים — של כוחות-משנה "מעורבים". במקום סוגי העוצבות והיחידות שבעבר, עתידות אולי להופיע "קבוצה מבצעית" ו"קבוצה מסייעת-מנהלתית" — כשהן כפופות, בדרגיה-הפיקוד השונים, למפקדה אחת. אף החלוקה המקובלת של הלחימה — לפי הסימן של "יבשה", "אויר" ו"ים" — הנה כבר, בעצם, מאחורינו: כולם שותפים עמה, במידה זו או אחרת, בכ"א מצורות-לוחמה אלו. ואף העוצבה ה"רגלית" מזה והעוצבה ה"משוריית" מזה — עתידות לפנות מקומן לעוצבה הכל-חילית, והרב-מטרתית.

★

יותר מבכל התקופות הקודמות, הכוח האוירי הוא עתה המפתח לכל התמודדות עתידה בנרת-קרבות; והמטרה הראשונה חייבת להוסיף-ולהיות שליטה באויר, שכן מהשליטה באויר נובעת גם עליונות על היבשה והים. דבר זה מחייב כל צד-לוחם לפעול להשמדת עיקר הכוח-האוירי של האויב — וזאת לא כ"שלב" בהתמודדות, אלא כפעולה ב-זמנית, המתבצעת בד-בבד עם המערכות האחרות, שתתנהלנה על היבשה ובים. והרי גם זה ברור: — ללא שליטה באויר — תחסרנה ממילא אותן ידיעות טקטיות ואסטרטגיות חיוניות שעליהן נשען כל מפקד בחישוביו יקביעת מעשיו.

★

מעצם הכיוון בפיתוחם של אמצעי-הלחימה, אשר הוצג כאן, מהדרישות שמעמידים עתה בפני כוח-האדם — אפשר ממילא לראות איזהו השטח שבו יש לבקש ליצור עליונות על פני היריב. אלה הם השטחים של מהירות, ושל הגדלת אפקט-האש — באויר, ביבשה ובים. ואם תהיה-בנמצא מצביאות מתאימה, שתדע לנצל סגולות מחשבתיות-רוחניות וטכניות של כוח-אדם מזה, ושל ציוד-הלחימה מזה — יושג היתרון הנדרש הזה על-פני היריב.

★

שאלת הפיקוד — אם לא לראותה כדבר מובן מאליה, אלא כענין הטעון תשומת-לב מיוחדת — כרור שמחייבת עתה העמדת דרישות מעשיות חריפות בפני המפקד, בעת חינוכו ותוך-כדי הקופת שירותו. גם במצב-דברים שבו ניצול כושרו של המנוע הופך לגורם מן המשפיעים- ביותר על תוצאות הקרב, וכשבגלל חשיבות חיונית זו של הפעלתו רב הוא הדגש הניתן כעת לנושאי-מנהלה — אסור לנו לשכוח שהמפתח לניצול שנים אלה (היכולת-המנועית הרבה — והמערך-הלוגיסטי המטופח) הוא בכ"ז המפקד; וזאת — לאורך צינור-הפיקוד כולו. גידול ערכו של "המנוע", באספקט הרחב ביותר של גורם זה, וצמיחתו של גורם המנהלה וסוגיותיו — לא

וח, תחילה, של המבצעת; ויחד הם גורמים אשר ל שניעשה הציוד

ביותר — גורם הרי לא איכות תר או משוכלל-

פתרונו — אין י הכרחי שתהיה באופן שהמחשב זשגת העליונות. ת: מלוא-אפקט- ד הן בהשקעות- לתו תרוכו יותר נראיה-הארגונית

הבעיה. מצבים ות, מראים לנו יתי-סלקטיביים" חימה מקובלים. אלה בצד אלה: וזו ה"מקובלת". נכנס גם לשטח בסוגית חומר- בשטח הבטחוני

ותיאום שהוא נהמוצא צריכה זאויב הנדרשות ין על-ינקלה — ל, ארגון ומבנה ולאה ותכליתית ים, בצד צרכי- וסגרת מגבלות- קעה בצבא.

תגבשו בתקופה " אחת שאפשר זת גורם-היסוד נולם הראשונה, כאשר בלטה

אכן בסו
שמדובר בהתנג
המסקנה
שאיכות הכוח
לישם את עצמ

ה"מדיד
דרך, או דרכ
והתביעות הג
את הצבאות ל
צורה הולמת,
אלה.

את ה
לראות אך ו
כספיות ומש
ציוד; וזאת
בדיוק, אלא
והניסוי (ות
על ציוד דומ
הציוד תחיל
זירת-המלחמ
שיהיה בשי
הקרב העת
לאח
למצבי-לחי
הפיקוד ולו
המוראל וכ

רק שאסור כי יבואו על-חשבון מעמדו ואיכותו של הפיקוד שבכל דרג, אלא נהפוך הוא: — במציאות מציגים לפנינו שני שטחים אלה בעיה קשה ותפקיד חיוני של פיתוח כושר-המנהיגות, ו"טכניקה-של-פיקוד" טובה-יותר מזו המצויה-כיום, אשר יהלמו יותר את תנאי-הקרב החזויים — באויר, ביבשה ובים. שכן באיכות הפיקוד טמון יתרון לא-ישוער, שאותו יש לטפח ולקיים מעל-לכל.

*

אסור כאן להתעלם משיעור חדש-ישן: — באם ננסה להשוות את ההשפעה ה"תוצאתית" של המבצעים בדרג האסטרטגי — שהיא השגת יתרון על ידי האופן הנכון של הבאת-גיסות, וחישובי תנועה ואספקה — להשפעה ה"תוצאתית" של מבצעים בדרג הטקטי — שהיא השגת הכרעה על ידי אפקט מירבי של ניידות-שריון ומחץ-אש ("תנועה ואש") — ניוכח בכך שעל כפות-המאזנים של השואה כזו תהיה שקולה-יותר, בערכה והשיבותה, זו של הדרג הטקטי; כי בו, בסופו-של-דבר, תלויות תוצאות ההתמודדות.

*

קל, לכאורה, למצוא פתרון לבעיות תכונתו של צבא לקראת מבחני-מלחמה אפשריים על ידי השואת סדר-הכוחות שלו לסדר-הכוחות של האויב. וכן דבר קל הוא לבנות כוח מסוים באופן שיהיה מותאם להגנה; וכוח שני — להתקפה; שהרי במלחמה שלב-ההתקפה ושלב-ההגנה מתחלפים ביניהם. אולם נסיונות-פתרון כאלה, האומרים "כוח-להגנה — לחוד; וכוח- להתקפה — לחוד" — אינם אלא תיאורטיים, היות והם מתעלמים מכמה דברים. סך-הכל כמותי של יחידות — אין בו עדיין פתרון, למשל, לשאלת כוח-התמרון; כשם שאין פתרון כזה גם בעצם הנוהג של בנית הכוחות להגנה-לחוד או להתקפה-לחוד. הנאחזים בנסיונות-פתרון מהסוגים האמורים — לא זו בלבד שהם מתעלמים מהעובדה כי את צרכיו של כל כוח-צבאי יש להשיג במסגרת כספית-תקציבית מסוימת, אלא הם מתעלמים גם מהעובדה, החשובה לא-פחות, כי בכמות בלבד אינה טמונה עדיין הודאות לנצחון. אם ישנה ודאות כזו, הרי היא צפונה בשילוב כל גורמי-הכוח — המוראלי, הפוליטי, הכלכלי, החברתי, ה"גיאוגרפי" וכל האחרים — וכמובן, שילוב מרחיק-לכת של כל סוגי הכוח-הצבאי — כדי שאפשר יהיה, בעזרת שיטת-הפעלה נכונה, להשיג עליונות כלפי האויב, ולקיימה.

*

כפי שכבר צוין, תוצאות הפעלת כוחותינו מוצאות את ביטוין המכריע בדרג הטקטי. מכאן, שנקודת-המוצא להערכת כוח, להערכת יכולתו לבצע משימות, היא יחסי-הכוחות בנוגע- קרב עם האויב. במידה רבה משפיעים על יחסי-הכוחות במגע-הקרב הגורמים של מהירות הפיקוד-הנמוך, היכולת להשיג עליונות בקרב-האש, והכוח לבצע את הלחימה בקצב עדיף. זהו דבר שאפשר לראותו בבהירות; כי, למשל, כאשר גדוד פועל בהיערכות ב"שתים קדימה" — הרי למעשה יוצרות את המגע לכל היותר ארבע המחלקות הקדמיות, ואותה אש-מסייעת שהוקצאה לגורתן.

מכאן, שלא על דרך הכמות דרכנו. לפנינו דרך אחת — והיא דרך האיכות, הנובעת משילוב כל גורמי הכוח — כגון, רוח רמה, מנהיגות-מלפנים, מהירות, פשטות — שכן אפקט-הכוח עומד ביחס ישר לגורמים אלה, ולעוד מספר גורמים אחרים שלא מניתים כאן. השגת התפתחותו המלאה של אפקט-האש, מחץ-השריון, הניידות-המוטורית והגמישות של כוחות — ותביעה אחרונה זאת כוללת את כל הזרועות של הכוח-המזוין — מחייבת וכפי שכבר צוין) וכוונת-נוחשבה כזו, אך גם אוגון כזה של הכוחות, וטכניקה כזו של קרב, אינו יאפשרו בכל שעת-צורך, לפזר את הכוחות, ולהניעם ולרכוסם-שוב, בצותי-קרב אופטימליים באופן שיושג אפקט מכריע על המטרה.

אכן בסופו של דבר, המפתח ליכולת לבצע כל אלה טמון באיכות הפיקוד-הנמוך, במידה שמדובר בהתנגשויות הטקטיות הישירות — וברמת מצביאות-גבוהה, לגבי הדרג הגבוה. המסקנה מהנחת-מפתח זאת היא, שוב, אותה מסקנה עצמה שכבר צוינה לעיל: — שאיכות הכוח נובעת מצורת שילובם הנאות של כל גורמי-הכוח — והיא תוצאה של היכולת לישם את עצמת-האש במקום ובזמן הנחוצים וההולמים.

*

ה"מדידים", שלפיהם ניתן לקבוע את רמת-איכותו של כוח-צבאי, נובעים ממילא מאותה דרך, או דרכים, שהפעולה לפיהם היא המאפשרת בתקופתנו את השגת העליונות. הצרכים והתביעות הגלומים ב"מדידים" אלה מחריפים-והולכים עתה במידה כזו שהם מחייבים כיום את הצבאות לגישה ארגונית ומבצעית חדשה ביחס לניהול-קרב — גישה, שיהיה בה כדי לאפשר צורה הולמת, גמישה ודינמית של שילובי גורמי-כוח — ולא רק "סכום" כמותי של גורמים אלה.

את הקשיים שבלוחמה עתידה — שהם ה"מפתח לכאות" — אפשר, בגלל אופיים וטיבם, לראות אך ורק במונחים ומושגים איכותיים; אלא שכמובן, ישנה להם גם משמעות ובחינה כספיות ומשמעות ובחינה ארגונית. כך, קשה לבצע קפיצות נחשונות בהערכת איכותו של ציוד; וזאת לא רק מבחינת התנאים של התמודדות צפויה עם האויב, שקשה לשערם-מראש בדיוק, אלא גם שעה שנחוצה להעריך בצורה מציאותית, את היחס-הצפוי שבין משכי הפיתוח-והניסוי (ותהליך-הייצור) — לבין משכי הזמן שבהם יהיה עדיין לאיכות-טכנית מסוימת יתרון על ציוד דומה אצל הצד השני — ולקבוע לפי זה את כדאיות השקעות-היסוד וההשקעות בפיתוח הציוד תחילה, ובקליטתו, לאחר-מכן. לא פחות מזה קשה גם התפקיד לראות-מראש את תנאי וירת-המלחמה; וכן — להכשיר את הלוחם, שיהיה בשיא-יכולתו — ולבנות את הארגון, באופן שיהיה בשיא-גמישותו מבחינת יתרונותיו — ודוקא לאותה עת בה ידרש הדבר — במגע-הקרב העתיד.

לאחר-הכל וככלות-הכל, בתוך גורמים איכותיים אלה, השזורים בכל התחזית האחראית למצבי-לחימה ואמצעי-לחימה — תופש עלי-כן, כאמור, מקום ראשון-במעלה הצורך לחשל את הפיקוד ולהכשיר את החייל ואת החיל; כדי שגורם מכריע זה במלחמה — שביסודו הוא גורם המוראל וכוח-האדם — ימצא בשעת-המבחן את מלוא ביטויו ויישקל במלוא-משקלו.

הפוך הוא: —
"המנהיגות,
הקרב החזויים
לשפה ולקיים

ה...תוצאתית
הבאת-גייסות,
— יהיא השגת
לכך בכך שעל
ה...הטקטי; כי

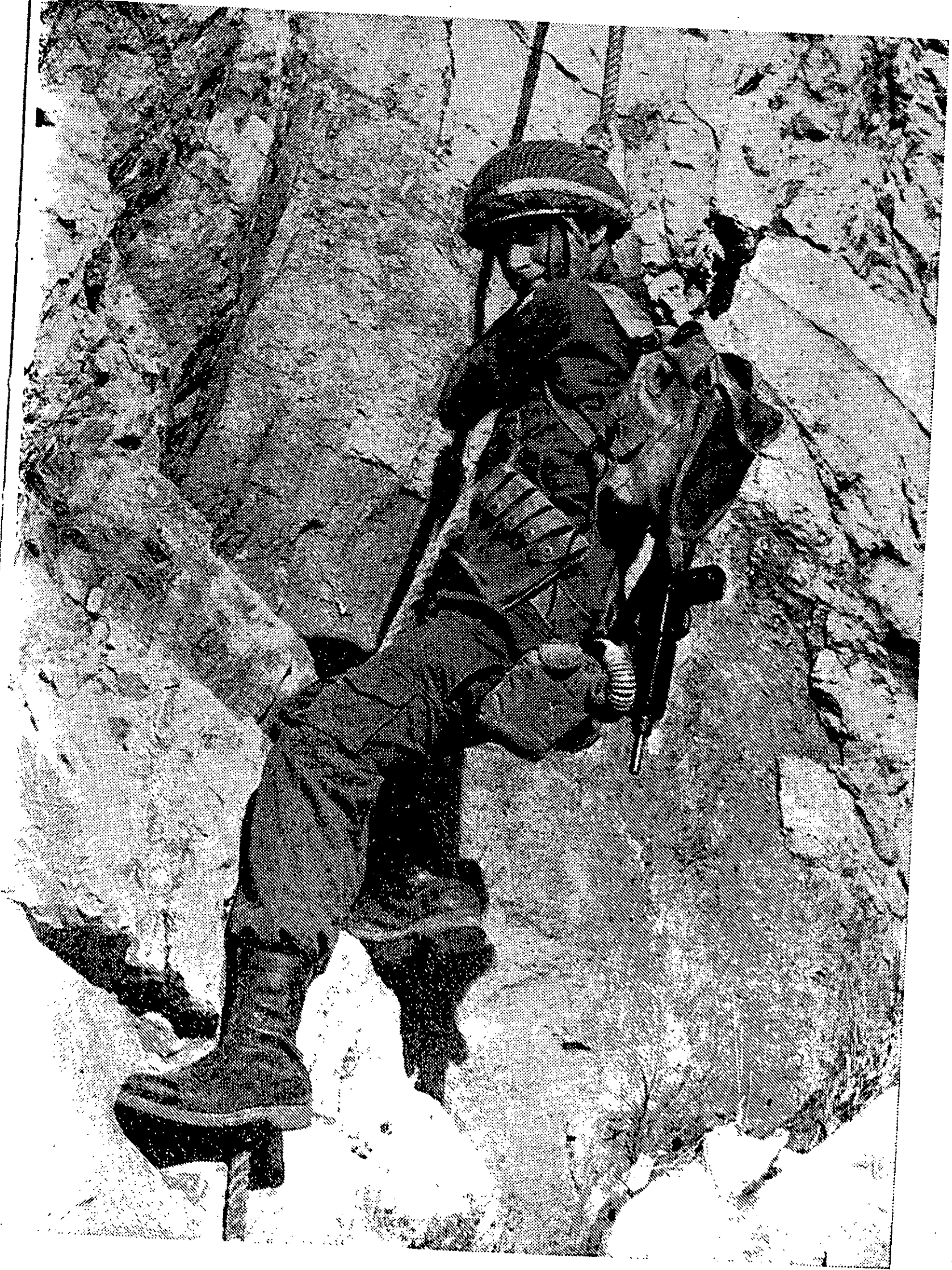
ה...אפשריים על
נת כוח מסוים
התקפה ושלבי
- להוד; וכוח-
סך-הכל כמותי
פתרון כזה גם
פתרון מהסוגים
באי יש להשיג
לא-פחות, כי
צפונה בשילוב
ים — וכמובן,
שיטת-הפעלה

בדרג הטקטי.
הכוחות במגע-
ם של מהירות
קצב עדיף. זהו
ים קדימה" —
וייעת שהוקצאה

איכות, הנובעת
שטות — שכן
זניתים כאן.

רית והגמישות
- מחייבת (כפי
של קרב, אשר
ב אופטימלים,

מפקד ודמותו

- למפקד הצעיר בצה"ל
- קוים לדמות מפקדינו
- על מפקדים ועל מנהיגות

כ תב לפני שלוש שנים ומעלה מסתכל הדעין, הבא מדיפעם מעבר-לימים לביקורי-התבוננות ברחבי המזרח-התיכון: — «וצבאות-ערב למדו מנסיונם להכיר את ערכו הלוחם של צבא-הגנה-לישראל, אך מעל-לכל נוהגים הם דרך-ארץ — וחשש — בפני כושרו ותעוזתו של המפקד הישראלי». והוא מוסיף להתרשמות כללית זו סיפור-דוגמאות וקטעי-שיחות המאמתים את דבריו.

מנין בא לו לעם-ישראל גזע-מפקדים זה? כיצד קמה בו שכבת קצינים יודעי-מלחמה, מנהיגים-בקרוב? לא חסרו, על פני הדורות, גם בתקופת-הגלות הארוכה מפקדים ומצביאים מזרע-ישראל, אך לא כלפי בודדים-פרטים מתיצבת השאלה — כאותו מונש, מצביא גייסות-אוסטרליה במלחמת-העולם הראשונה, או כיוסף טרומ-פלדור, סמל המפקד-הנמוך הנועז ורבי-התושיה במלחמת רוסיה-יפן. המדובר כאן בתופעה חברתית-קייבוצית, בגלוי היסטורי חדש בחיי ישראל — ואלה לא יכלו להיוולד אלא עם גל תקומה לאומיון ובזיקו של צבא-עם, התנאים לכך נוצרו, חחילה, בתנועת ה"הגנה" — ואח"כ במסגרת צבא-הגנה-לישראל, נושאת-נפש גדולה העלתה שכבת-מפקדים זו, שנות שירות — «מחותרתי» וגלוי — הכשירוה וגיבשוה, מבחני-קרב צירפיה-באש וחיסולה; חיסונה הנוסף, ביכולת מוגברת ומשתכללת, והצמחת דורות מפקדים צעירים כהמשך לה — אלה הם צרכים ראשוניים-במעלה לצבאנו, גילויים שונים — אך מצטרפים בנקל למחרוזת אחת ומלוכדת — של צורך-יסוד זה באים ב"מכתב אל המפקדים הצעירים" של ר/א יגאל ידין, בשילובי דבריו הקצרים של ר/א משה דיין ובהרצאתו המקיפה וקובעת-הנשימות של ראש המטה-הכללי, ר/א חיים לסקוב.

מפקדים
רו
לפקודיהם
אתם היי
ומפקדים
יום-יום
הצבא.
שאיני

האדם
אזרחי
המבוגר
הסדיר
אתם
אתם
מטיל

וכאן

ותי
לבנו
כוח
תוק
אשו
בק

לי

וב

נו

ע

צ

ש

ו

י

מפקדי הצעיר בצה"ל

(אגרת ראש-הנוטה הכללי — תשי"א)

מפקדים צעירים!

רוצה הייתי להפגש עם כל אחד ואחד מכם לשיחה אישית על יחסי מפקדים לפקודיהם ועל הינוך חיילים-לוחמים. אתם באים במגע יומיומי עם החיילים; אתם היים ועובדים אתם; אתם מדריכים אותם במסלולי המקצועות הצבאיים ומפקדים עליהם במישרין; אתם הבונים בעצם את יחידות צה"ל וקובעים במעשי יום-יום את רמתן. מי שמדריך ומכוון אותכם מנחה ומכוון את הינו ועבודתו של הצבא. ואין כשיחה האישית לקירוב לבבות ולהשגת הבנה משותפת. אולם כיון שאיני יכול להפגש עם כולכם, החלטתי לפנות אליכם באגרת.

לידכם נמסר הנכס היקר ביותר של עמנו: כח-האדם; או, ביתר דיוק — האדם עצמו. העולה שניצל מהשמדה, הלוחם הישראלי שניצח במלחמת-השחרור, אזרח-ישראל הצעיר בו תלויות תקוות בנינה וביצורה של המדינה ואזרח-ישראל המבוגר והמנוסה, המשרת במילואים, — כל אלה מסורים בידיכם (אם ביחידות הסדירות ואם ביחידות המילואים) ואתם הקובעים את צורת חייהם ותוכן חייהם. אתם המאמנים ומחנכים אותם לתפקיד הבטחוני. אתם נוהגים אותם בקרב. רשאים אתם להיות גאים בתפקידכם — במידה שתחושו ותדעו את האחריות שתפקיד זה מטיל עליכם.

הדבר החשוב ביותר באדם הלוחם הוא רצונו להלחם ורוחו העשויה ללא-יחת. וכאן נעוץ תפקידכם החשוב ביותר — בשטח האימון והחינוך.

המשימות החינוכיות המוטלות עלינו ברורות: — להפוך כל אזרח ישראלי (ותיק וחדש) ללוחם, וכל חייל ולוחם בצבא — לאזרח-שותף במאמץ הבנין והיצירה; לבנות יחידות צבאיות, מלכדות, איתנות ונועזות; להקים את צה"ל כגוף כביר-כוח שיהיה מסוגל לחרף נפשו על משמר בטחונה של מדינת ישראל ולמגר כל תוקפן; לחנך יחידות וחיילים המוכנים להחלץ לעזרת העם בכל תפקיד חלוצי וקשה אשר יוטל על צבאנו, — אם במשמר ואם בקרב, אם ביישוב הארץ ופיתוחה, ואם בקליטת העליה.

אולם כשם שהמשימות ברורות — כן קשות הן לביצוע. אימון החיילים וחינוכם, ליכודן וגיבושן של יחידות, הקמת צבא לוחם וחלוצי, אלה הם תפקידים המחייבים — בכל מקום ובכל זמן — כושר מנהיגות גבוה, הבנה עמוקה בנפשו של אדם ובמהותה של חברה, ידיעת הארץ והמתהווה בה, ואחריות אישית לפקודים — נוסף לידיעות המקצועיות ולסגולות ההדרכה, למאמצים ולדבקות-בתפקיד. וזאת על אחת כמה וכמה, בתנאים המיוחדים שלנו. אין פלא, איפוא, שאתם — מפקדים צעירים — נתקלים לעתים בבעיות אשר אינכם יודעים עדיין לפתור אותן ובקשיים, שנדמה ולא תוכלו להתגבר עליהם בנסיון הצבאי המועט שהספקתם לרכוש. הלימוד בלבד אינו מספיק כשם שגם הנסיון בלבד אינו מספיק. רק כשהם מצטרפים זה לזה — מכשירים הם את המפקד למילוי תפקידיו. אתם עברתם את השלבים

די-פועם
צבאות-
ישראל,
ותעוזתו
סיפור-
שכבת
דורות,
אך לא
מצביא
רומ-
דוסייה
סטורי
תקומה
תנועת
גדולה
—
הנוסף,
המשך
—
ד זה
ילובי
ימות

הראשונים באימונכם כמפקדים, ועוד תמשיכו ללמוד מפעם-לפעם בקורסים נוספים; אולם לא פחות מכך עוד תלמדו מהנסיון בעבודתכם המעשית. בדברי אלה אליכם לא תמצאו אמנם "תרופות בטוחות" וחטופות לקושי מסוים זה או אחר; אך מצוא תמצאו בהם את מגמותיו וכוונותיו של הפיקוד העליון בכל הנוגע לדרכי החינוך והפיקוד בצה"ל.

ראשית כל, דאגו לחייליכם. דאגו להם באימונים ובעבודה. השתדלו לסגל להם אורחות בני-תרבות. השתדלו להדריכם וללמדם את מקצועות הצבא, לפתח את כושרם, יוזמתם, לטפח בהם רוח-צוות ולהפיח בהם אומץ-לב. קדמו אותם באחריות ובתפקיד, חנכו אותם לאהוב את הארץ, דאגו אף לצרכי-הפרט שלהם. זכרו תמיד כי כל חייל הוא בן-אדם וכבן-אדם יש לו צרכים משלו. יש לו למשל, צורך להרגיש עצמו יציב ומכובד בחברתו (במקרה זה — ביחידה הצבאית לה הוא משתייך); יש לו צורך להרגיש עצמו שותף למשימה ולמבצעים של יחידתו; יש לו צורך לחוש בחשיבות התפקיד שהוא ממלא; יש לו צורך להאמין ביעילות הצבא בו הוא משרת; יש לו צרכים תרבותיים (בהתאם לרמתו והרגליו); יש לו צרכים של סיוע כלכלי למשפחתו; ועוד ועוד.

מפקד אחראי, הדואג לחייליו, — נענה כראוי גם בחיי יום-יום, ביחידה, ועל אחת כמה וכמה — בשעות פעולה וקרב. הדאגה לחייל-הפרט אינה עומדת בסתירה למשמעת. גהפוך הוא — רק במסגרת המשמעת-הצבאית המעולה מוכשר המפקד לדאוג לחייליו; ועצם דאגתו מסייעת לטיפוח משמעת מעולה-יותר. כל חייל — ויהא הפרימיטיבי ביותר — מרגיש מיד אם מחשיבים את צרכיו ודואגים לו, והוא מגיב בהתאם לכך. את המפקד שהפקיר אותו לשגרה, וליד-המקרה של החיים ביחידה, הוא לא יחבב. ובבוא שעת-מבחן עלול יחס זה ללבוש גילויים חמורים יותר, של שנאה למפקד והתפרקות מאחריות. לעומת זאת, אחר המפקד שמטפל בו, ודואג במידת האפשר לסיפוק צרכיו — ילך "באש ובמים".

גם בשטח דאגת המפקד לפקודיו, כבהרבה שטחים אחרים, קיימים בצה"ל גילויים חיוביים ושלייליים. אל-נא תלמדו מן השלילה. לימדו מן החיוב. הבינו-נא כי מפקד שאינו דואג לחייליו מפקיר בעצם את יחידתו, והוא עלול להכשל דוקא באותו רגע בו יצטרך לסמוך על ליכודה. על כוחה ועל האמון שהיא נותנת בו. השתדלו להקנות לחיילים את הרגשת השותפות בחיי היחידה, במאמציה, במבצעה ובהישגיה. במידה שתשיגו שותפות כזאת — השגתם הרבה מאוד. טיבו של אדם שהוא נותן משלו שיעורין-שיעורין, ושעור המתן שהוא מסוגל לו כשיעור שותפותו בענין, תנו לו את הרגשת השותפות — וזכיתם ברצון טוב, בהתמדה, במסירות, בהתנדבות והתלהבות. הוא יתגבר על קשיים; הוא יסבול ברוח טובה; הוא יהיה שותף אתכם לענין.

אחת הדרכים להשגת שותפות כזאת היא ההסברה. הסבירו לחייליכם נוה אתם עושים במשותף ולמה אתם עושים זאת. הסבירו לחיילים את משימות-הקבע של יחידתכם ואת התפקידים המוטלים עליה מפעם לפעם. אם ידעו נוה הם עושים ולמה, ואם יכירו בחשיבות הענין — יתחילו להרגיש עצמם שותפים. והסבירו להם לא רק במסגרת שעת-ההסברה הרשמית, עשו זאת בכל הזדמנות ובצורות שונות. לפני ביצוע משימה, ותהא הרגילה ביותר, הסבירו לפקודיכם מה מתכוונים אתם לבצע; ובסיום — הסבירו מה השגתם. פותחים אתם בשיעור, — הסבירו מה הנושא ומה יש ללמוד. יוצאים אתם לעבודה מסוימת — הסבירו לחיילים מה מטרתה.

יוצאים אתם לסיור או למארב. — הסבירו להם מה צריך להתרחש. ערכם של משפטי-הסברה קצרים אינו נופל לעתים מערכן של הרצאות ארוכות; במיוחד, אם נאמרים הם ברגע הנכון ובבהירות. הסברה נכונה ובהירה תגביר אף את רמת המשמעת; פשוט, משום שהחיילים יבינו בדיוק מה צריכים הם לעשות.

אל תתשלחו בענין זה. ואל תשלחו עצמכם בהנחות ש"הלא החיילים יבינו הכל מעצמם...". או ש"בין כה וכה לא יבינו מאומה...". כשאין מס. ירים להם אין החיילים מבינים, משום שתחום-ראיתם כטוראים מצומצם מתחום-ראיתכם כמפקד-דים. אולם כשמסבירים להם — הם מבינים, אף המשכילים-פחות שביניהם. הכל תלוי בטיב ההסברה. התאמצו איפוא לפתח את הכרתם. חיילים בעלי הכרה הם העוים שבלוחמים.

שנוטו לחייליכם מופת. הנעלה שבסגולות המפקד היא סגולת המופת, היכולת להיות דוגמה של הגשמה אישית, אשר ממנה לומדים הפקודים ואליה רוצים הם להידמות. בכוח המופת ישכנע המפקד את פקודיו להתיחס בכובד-ראש אל חובותיהם החייליות. בכוח המופת ירגיל אותם להתיחס זה אל זה כבני תרבות וכאחים לנשק. בתוקף הדוגמה האישית ישפיע עליהם להתנהג ולפעול כחיילים, בקטנות כבגדולות, בחיי יום-יום ובמבחן הקרב. בכוח המופת יבצר המפקד את כבודו בעיני חייליו וירכוש את אמונם. רוצים אתם משמעת ביחידתכם, היו ממושמעים אתם. רוצים אתם סדר, דייקנות, דבקות-במטרה, — סגלו מידות אלו תחילה לעצמכם. חפצים אתם ביחסי-יריעות בין חייליכם, — התיחסו אליהם אתם בכבוד רוצים אתם חיילים אמיצים, — נהגו אתם באומץ-לב. אין נסתר מעין החייל. הוא יעריך אתכם כפי שהנכם ואף ינהג עצמו כך. זכרו זאת תמיד, והשתדלו לתת אותו מופת אשר צה"ל זקוק לו.

ברוח-הצוות ורוח-הלחימה תלויה, בסופו של דבר, עצמת יחידותינו. ורוח זו מופקדת בידי המפקדים. בידם לדלדלה ולטשטשה ובידם לעוררה וללבותה. תפקיד זה — בכל צבא וצבא — אינו קל. בצבאנו קיימים גם קשיים מיוחדים. קצב העלייה והיקפה, מעמידים בפני המפקד בצה"ל תפקידים שמפקדים בצבאות אחרים אינם רגילים בהם. במלחמה החדשה ישנה זהות בין החייל והאזרח. היקף המלחמה ועצמתה מחייבים זאת. תכונותיו של האזרח הן-הן הבונות את החייל: שילובו בחברה הלאומית, שרשיותו במולדת, הפטריוטיות שלו, הרגלי המשמעת הציבורית שלו, רמת השכלתו, כושר עבודתו וכו'. לנו חסר עזיין האזרח המושלם; ואנו מצווים לעצב אותו בריבזמן שאנו מחנכים את החייל. הרי שנוסף על התפקיד המוטל על כל צבא אחר — לעשות מהאזרחים חיילים — הרי מוטל עלינו גם עוד תפקיד: — לעשות מהחיילים אזרחים; או, ביתר דיוק: — לעשות מיהודים יוצאי כל הגלויות, שאינם אזרחים מושלמים עדיין ואינם חיילים, — אזרחים ישראליים מושרשים, אוהבי המולדת ובעלי-הכרה, — וכן חיילים-לוחמים. משימה זו פותחת בפני המפקד אפיקי פעולה רחבים יותר מאשר בכל צבא אחר.

מן הראוי שתתנו על כך את לבכם ותכשירו עצמכם לעבודה הקשה. מדינת ישראל בוטחת בצבאה. צבא-הגנה-לישראל מאמין במפקדיו הצעירים. אמון זה מחייב אתכם.

יגאל ידן — רב-אלוף
רמטכ"ל

קוים לדמות מפקדינו

המפקד העברי אינו נושא דמות אביר מימיהבינים, או אציל מעולם שחלף. אין לו מדי-שרד או תלבושת-נשף, לא חרב-גינונים ולא דורבנות של כסף.

המ"מ של צה"ל הנו נושא יעודי-הבטחון של עמו: — יעודים כבדים וגורליים לעם מצער ודל. קצינים אלה יודעים לאמן בשקידה ובאהבה את העולה החדש מתימן וממרוקו לשאת נשק. קצינים אלה יוצאים בראש העם לחפור תעלות-קשר ועמדות-מקלעים בישובי-הספר, לגדרם ולבצרם להגנה — וקצינים אלה הם שפרצו בראש צה"ל, בעת שסירבה ישראל לחזות באדישות בטבעת-החנק המתהדקת סביב צוארה, והם ששטפו את חצי-האי סיני — ובשבועי-מים מיגרו, מעזה ועד שרם-אל-שייך, את כוחות האויב הערוכים בו.

(מתוך דברים במסורה-הסיום של מחזור בביה"ס לקצינים)

אינני חושב שיש איזה שהוא חייל או מפקד אשר יש לו קושי — משום שהוא חייל — שלא לבצע פעולה צבאית כל-שהיא. ואם הוא סבור כי על ישראל לנקוט בענין מסוים בפעולה צבאית — הרי סבור הוא כך כאזרח, ולא משום שהוא מפקד וישנה תחת פיקודו יחידה צבאית והוא תאב להעסיקה. והעובדה שאין עושים פעולה צבאית אינה מעיקה עליו יותר מאשר על אזרח אחר.

לא כן המצב כאשר נעשות פעולות צבאיות. אז החייל ואי-שהצבא שונים מהאזרח. כי כווי שחיילים ומפקדים יבצעו כראוי את פעולותיהם — חשוב מאוד שאמונתם בפעולות אלה לא תפגם. לחייל יהיה קשה מאוד אם יצטרך לעשות פעולה שאינו מאמין בה; ולא כל שכן — אם יחשוב שהיא מזיקה לעמו. וזאת, בין שהוא בעצמו יצא להרוג אחרים וליהרג, ובין שיורה לאחרים לעשות זאת. צה"ל אינו צבא-שטירים ולא צבא קרייריסטים. רוב המפקדים הנמצאים בצבא-הקבע אינם עושים זאת בגלל המשכורת ותנאי העבודה שבו. רובם נמצאים בצבא למרות התנאים. אנשים אלה אף לא הלכו לצבא משום שהמקצוע קסם להם. אינני יודע כמה מהיושבים באולם זה נמצאים בצבא משום שהם אוהבים את הצבאיות. בטוחני, כי רובם נמצאים בצבא לא בגלל הצבאיות אלא למרות הצבאיות, והם נמצאים בצבא רק משום שהם חושבים שקיום הצבא הוא הדבר החיוני ביותר למדינת ישראל, וכל פעולה צבאית שהם שולחים או נשלחים לבצעה נעשית משום שהיא הכרח לישראל. והחיילים נחלצים ומתנדבים לפעולות אלו משום שהם מאמינים במלוא-לבם שבעשותם זאת הם משרתים את המולדת. לגבי יכולתי הצבאית של צבאנו, ולגבי יכולתו לעמוד במשברים

על מפקדים ועל מנהיגות

שנים הם הדברים אשר נבקש במפקד: — כושר-מנהיגות וידיעת מלאכת-הפיקוד. צירופם של אלה — הוא המכשירו למלחמה-העתידה. יהיו תנאיה המשתנים של הזירה כאשר יהיו. הם המסגלים אותו לתפקידו: — להשיג יתרון איכותי — ואפילו למול יתרון כמותי של האויב.

היה מי שאמר: "מנהיגות — כמוה כנערה; תעזבנה ליום — תעזבך ליומאים". גדול המכשולים הרובצים לפתחו של מפקד היא הנטייה מצדו לקבל את כושר-מנהיגותו כדבר שאין עוד צורך לדאוג לו ולטפחו בתמידות; הנטייה — "לעזבה ליום".

הפתרון לבעית כושר-הפיקוד הנו למעשה די פשוט, ואינו טעון ניסוחים ארוכים. נוסחתו קצרה — וקשה. האמת היא כי מציאת פתרון זה נתונה בידי כל מפקד ומפקד, לדרגיו; וכמובן שמעל-לכל — בידי המפקדים שבדרג-הגבוהה. הפתרון הוא בכך שכל אחד ידע את הדרוש ואת הנדרש ממנו — שיזכור את אלה תמיד — ושיקיים אותם בפועל. משהושג דבר זה — יבוא במהירות ובקלות השינוי לגבי כל הטעון תיקון, במפקד ובפיקוד. ומכאן חשיבותו העיקרית של תפקיד חינוך מפקדים והכשרתם — במוסדות המיוחדים לכך, ובעבודת יום-יום. יש ושומעים מפי קצינים-בכירים "כי עול תפקידים רבים רובץ על שכמם וכי תכופות לא מתאפשרת להם המידה הרצויה של מתן תשומת-לב ופיקוח הן על התאמנות יחידות-המשנה שלהם והן על התפתחות המפקדים הצעירים הנתונים למרותם".

מוסריים, יש חשיבות רבה לאמונה כי הקרבות שהוא יוצא אליהם — הנם תנאי-חיים לישראל.

*

למפקדים יש חובות וזכויות. הזכויות הנקבעות בפקודות-מטכל אינן כל כך רבות אבל במציאות החיים בצבא הזכויות הן רבות. גם לטוראים זכויות — אבל ההבדל בינם ובין המפקדים הוא גדול למדי.

בזמן-מלחמה — חובותיו של המפקד מתייצבות בשורה הראשונה, לפני כל הזכויות. גם בזמן שלום עובדים אצלנו המפקדים יותר מאשר הטוראים; ואני חושב שהסגל הגבוה שבעוצבות וזה שבמטות — במחלקות, באגפים — עובד יותר מהטוראים ויותר מהקצינים-הנמוכים. אבל העובדה שבמערכת-סיני, ובפעולות-התגמול שקדמו למערכת סיני, היה כה גבוה, באופן-יחסי, מספר המפקדים שנפגעו, נהרגו או נפצעו, מעידה על טיב חובותיו של המפקד בזמן מלחמה.

(שילובי דברים מפי אלוף מ. דיין)

אציל
ינונים

עודים
לאנון
נשק.
זדות-
אלה
ישות
חצי-
את

(קצינים)

משום
על
ולא
טיקה.
אזרח

הצבא

—
צטרך
לעמו.
עשות
צאים
רובם
קצוע
שהם
אלא
זצבא
ז או
דברים
יתים
ברים

אכן, אין תקלה גדולה מזו, ובצה"ל ודאי שלא יהיה מקום להשלים עם כך כי מפקד גדוד לא יאמן כראוי את מפקדי-המשנה שלו ולא ישקוד על התפתחותו של המפקד הזוטר. כי המפקד הזוטר — החל במפקד הכיתה — הוא דרג-הפיקוד הקובע לפני-הכל את ההצלחה או אי-ההצלחה במגע-קרב עם האויב. ויתכן כי דוקא בשל חיוניותו זו של המפקד-הזוטר — רצוי כל כך כי רבים מאוד מן המקצועות הנחוצים לו, ומרמות-הידיעה אשר עליו לרכשן בהדרגה — יוקנו לו לא-דוקא במוסדות-השתלמות מיוחדים כי אם בתוך יחידתו, בגדוד-בו הוא משרת.

בשירותו והתאמתו אלה, השלובים-יחד, של המפקד — כזוטר כבכיר — יהיה אחד הכשרונות העיקריים הנחוצים לו, הכשרון להשתחרר מעודף-העבודה גזול-הזמן, הנובע בעיקר מ"ניירת", מישיבות רבות וממושכות מדי, מהתכתבות רבה שאינה בגדר הכרח ומשקיעה ב"תיקים", אך גזול-זמן זה, העלול למנוע מהמפקד את המילוי הראוי של תפקידיו הישירים והחיוניים, עלול לנבוע גם מריכוז מוגזם של סמכויות, ומכך שלא ישתמש באפשרות ולא יקיים את החובה — להטיל חלק מסמכויות אלה על מפקדי-משנה, לפזר סמכויות. אם ימצא מי שיתמה וישאל: — "מדוע כה גדולות ורבות התביעות?" — הרי התשובה היא שדוקא בצבא כצה"ל, אשר המנהיגות בו לא נכשלה במלחמות ובמבחנים שאחרינו, אך אשר ודאי צפויים לה מבחנים נוספים וחמורים — חובה היא להצביע על כל ליקוי אפשרי, וחובה היא להרבות בהצגת תביעות למפקד של היום ולמפקד של העתיד.

*

אין אולי אפשרות לראות בבירור את טיב הדרישות הנדרשות על-ידינו מן המפקד וממנהיגותו, אלא אם נתאר לפנינו את "התנאים התקינים" אשר ניתן לקבוע כי הם שישררו בשדה-הקרב של המחר הקרוב. אם נלך בהגדרות כלליות, הרי נוכל לומר כי גם בשדה-הקרב זה יידרשו ממפקד כל אותן תכונות, מידות וסגולות שדרשנון ממנו עדי-כה — אך ביתר-שאת, ביתר קיצוניות. הנחה-כללית זו — נוכל להמחישה ע"י שנאמר כי לגבי כוחות היבשה יהיה זה בגדר מצב-נורמלי להימצא בתנאים של כוח "מכותר ומבודד", או של זה אשר "נשטף ע"י כוחות-אויב משוריינים", או לעמוד בפני ההכרח של צליחת שדות-מוקשים שלא פונו — או של הסתערות דרך רצועת-מסך של אש-ארטילרית שלא נוטרלה. אלה הם תנאים של לחימה שתצטרך להתבצע — לפי התכנית, או מתוך סיגול מתמיד של תכניות, אך תמיד מתוך דבקות במטרה — למרות הפרעות חמורות מצד כוחות-אויב וכוחות-קרקע אויבים. ומעל-לכל — תצטרך היא להתבצע תוך הרגשת בדידות מתמדת; שכן אף את אותו קרב-אויב שיתנהל ע"י כוחות-אויב מסייעים, לעזרתם — לא יראו כוחות-הקרקע (וכך — גם כוחות-הים) הנעזרים על ידו, ויתכן כי אף לא ידעו אודותיו, ולא יהיה להם הביטוי החזותי, הראותי, לידיעה כללית זו שמתנהל ודאי אותה שעה המאמץ-המשותף של הזרועות השונות. ואף לגבי הזרועות האחרות עצמן — רב יהיה החידוש באורח-הלחימה, גדולות תהיינה הדרישות החדשות הנתבעות מאת המפקד, כך, בחיל-האויב, יהיה עצם משך-המגע שבין מטוס למטרתו (גם אם זו מטרת-קרקע ניחת או ניידת — ופיי כמה כשהמדובר במטוס אויב) — קצר ביותר, במידה שקשה אף לדמותה; ותהיה דרושה כאן מנהיגות פעילה ומהירה, שתוכל להשיג תוצאות-של-ממש אף תוך משך-

זמן זעוררי
לכת ביותר
בתנ
התכונות ה
הות

●
●
●
●
●
תק
ועד למפ
באנשיו,
הצורך ב
כך הכרח
אחת

ה
ניתן או
ומפורש
כוחותיו
ב-איזור
עצמה,
גדולות
הנדרשו
הליקוי
במעמד

האח
בחי

זמן זעירי כזה. ואף לגבי כוחות-הים יחייבו תנאי הלחימה, העזה ומהירות מרחיקות-
לכת ביותר.

בתנאים אלה, בהם תידרש המנהיגות להגיע אל שיא-היכולת — מה תהיינה
התכונות הראשוניות הנדרשות מכל מפקד?

הוזה אומר, כי בראש-זראשונה תהיינה הן אלו:

- כושר פיסי;
- תבונה והבחנה-חדה;
- חוש-ניידות וקצב-מהיר;
- עצבים איתנים וקור-רוח;
- רצון-התקפיות והעזה.

תלך ותגדל חשיבותם של דרגי-הפיקוד מדרג-המגע — הוא מפקד הכיתה —
ועד למפקד-הגדוד ועד-בכלל. המפתח לכל תהיה יכולתו של המפקד לבטוח
באנשיו, לתת בהם אמונו כי ילכו אחריו. לשם כך הכרחי לו כי יהיה חזק כדי-
הצורך בשביל שלא לתת לגורמי-מצב ולהשפעת הפרעות-אויב להשתלט עליו. ולשם
כך הכרחי שיהיה מפקד היודע לפקד.

אחת מתכונות-היסוד של מפקד — ומדרישות-היסוד אליו — הנה האחריות.
האמת היא כי זהו נושא נרחב, ולא קל להגדירו ולשימו במסגרת מדויקת.
ניתן אולי להבחין כאן בשני "איזורים" של אחריות, שלמעשה אין גבול ברור
ומפורש קיים גם ביניהם. האחד הוא — ה"איזור" בו משמשים כנקודת-מרכז רצונו,
כוחותיו או פקודותיו של המפקד הגבוה-יותר, הממונה על אותה יחידה, ואילו
ב"איזור" השני — רצונו, כוונותיו ופקודותיו שביוזמתו-הוא של מפקד היחידה
עצמה, שהם תולדה של דבקו בתעודתו-הוא ובתעודת יחידתו. נקל להבין מה
גדולות התביעות — לאופי, לביקורת-עצמית, לשליטה-עצמית, לחוש-האחריות —
הנדרשות כאן מן המפקד-המרכז, שב"איזורים" משני הסוגים גם-יחד. וכמספר
הליקויים-האפשריים — כן גם מספר המצוות-החיוביות הנדרשות מן המפקד, בין
במעמד האחד ובין במעמד אחר: —

א. נחוץ לו הכשרון לקבל אחריות מרצון — ואל-לו להתחמק מאחריות,
ותחת להחליט החלטה-נדרשת על אחריותו-הוא, ואפילו יסתכן בטעות,
לגשש ולברר תחילה "דעת הממונה מהי?".

ב. כמסקנה מזה — אל-לו להסתתר מאחורי ה"גב" של הדרג-הממונה בכל
ענין שאינו קל או שאינו "פופולרי"; וגרוע-מכל הוא לומר: — "אני
מסכים אתך" ("שהרי — זהו מה שהוא רוצה"...).

ג. אל-לו — במקום ל"תרגם" בפשטות את הפקודה שנתקבלה מן הדרג
הגבוה-יותר למונחי המחשבה והמעשה של הדרג המבצע הנוגע-בדבר
— להעבירה הלאה כלשונה; דהיינו, מבלי ליישם אותה אל המצב
המסוים הקיים שם, אך עם זאת, יתכן, גם בתוספת גיבובי-מילים
מיותרים.

ד. וכשיא-החטאים תיראה-נא בעיניו של המפקד — הנטיה לחפש אחרי
"שעיר-לעזאזל".

אחות ישנה לאותה תכונה של אחריות, ושמה — לויאליות: — וכקשי הגדרת
האחריות, כן קשי הגדרת הלויאליות. אך אפשר לנסות ולפצל גם אותה לשתי
בחינות האומרות לנו מה משמעותה לגבי המפקד בצבא.

ים עם
וד על
תה —
עיקרב
כל כך
לרכשן
חידתו,
כבכיר
ועודף-
מדי,
ון זה,
יוניים,
ז ולא
כויות.
צות ?
כשלה
וספים
רבות

על
ינים
גלך
אותן
יות.
ז זה
אשר
ית-
שלא
תוך
עות
צע-
ויר
ים
תי,
ות.
ות
צם
י-
יה
ך

א. יש לויאליות אחת, שלצורך הסברה אפשר לכנותה „לויאליות כלפי מעלה“ — ופרושה, שמפקד נוטל על עצמו את האחריות למילוי נאמן של הפקודה, שניתנה לו ע״י דרג-ממונה ולישומה הראוי במצב המציאותי הנתון.

ב. וישנה זו שאפשר להגדירה כ„לויאליות כלפי-מטה“ — והיא אומרת, בראש-ובראשונה דאגה מלאה לפקודים ומתן מלוא התמיכה האפשרית למפקד-המשנה המבצע פקודותיו.

הגדרות אלו של לויאליות זקוקות אולי לציון סייגים מסוימים, הן לגבי הקצין הפועל כמפקד, והן לגבי זה הפועל כקצין-מטה. אין לראות, למשל, חוסר-לויאליות בדיווח כלפי-מעלה על פעולות שנכשלו, אפילו אם לא נעים הדבר לדרג-הממונה המקבל דיווח זה; ולעתים — אף לא במתיחת ביקורת על קצין המשרת בדרג-הממונה, אך יהיה דוקא משום לויאליות לקויה באי-דיווח על ביצוע פקודות שקיבל המפקד מלמעלה, ועל אופן הביצוע של מה שיוזם בעצמו, אפילו יצטרך דיווח כזה לכלול ציונים לתקלות ולכשלונות.

ושוב: אל-לו למפקד לראות גילוי של „חוסר לויאליות“, כביכול, בכך שהדרג הממונה עליו יעביר גם הלאה ידיעות כאלו, או לראות בדיווחו של קצין-מטה שבמפקד-הממונה מעין „התערבות בעניניו“, ועוד: — עיקר-העיקרים של חובת-הלויאליות המוטלת על המפקד הוא כי ירכז את מלוא המאמץ האפשרי בהשגת מיטב התוצאות שניתן להשיגן, באמצעים שבידו ובתנאים הקיימים — מבלי לשאוף „לקבל את הכל מן המוכן“, על-חשבון דברים אשר אין למפקד-הממונה רשות לנתנם (כגון, אילו היו אנשי חיל-הרגלים, למשל, מתאוננים על „קיפוח“ לגביהם באיזה מצב בו היו עדים למאמצים גדולים לחיזוקו, נאמר, של חיל-השריון, מתוך שיקולי צורך צבאי אוביקטיבי).

אסור כי השם „מפקד“ יהיה שם בלבד, שכן ראשית חובתו של מפקד להחליט — ולאחר-זאת לפקד על ביצוע. לפקד — ולא „לפקח“; לפקד — ולא „לנהל“. יש ודאי צורך בשלבים מסוימים, בניסוח הנחיות ובמתן הוראות; אך בשלב הפיקוד על הביצוע — אין הן יכולות לשמש תהליף לפיקוד, תחת אש, או למול התנגדות-אויב פעילה, לא תצלחנה בקשות ופניות, לא תהיה שהות להסברה ולשכנוע — כאן מקומה של פקודה ברורה ומפורשת, הניתנת ע״י מפקד שהרגיל עצמו מזמן לתת פקודות, ואת אנשיו — לקבל פקודות ולבצען, כבאותו חדר-ניתוח שבו פועלים המשתתפים-העוזרים בניתוח לפי פקודות-מפעילות ברורות ומפורשות של המנתח-הראשי — כך גם בתרגולת-בשדה, ואח״כ בקרב עצמו; והשוני היחיד הוא בכך שבקרב, שלא כבחדר-הניתוחים, מתוספות גם הפרעות מצד האויב; ומכאן — משנה-החשיבות לרגילות המפקד והפקודים למתן הפקודות ולביצוען.

על כן, מהרגע שנכנס קצין לשירות, ועד לרגע צאתו מן השירות, עליו להרגיל-עצמו ולסגל-עצמו ליכולת קבלת החלטות — וליכולת לפקד על ביצוען.

*

לנוכח הנדרש מן המפקד, חובה היא על כל קורס ובי״ס להכשרת מפקדים — ועל כל מפקד יחידה המפקח על התפתחות קציניו-הזוטרים — והאחראי לה — לשקוד על כך כי בחשטר בתיה״ס והיחידות, במגמת הדיונים, בעריכת החוגגילים ללא-גיסות ועם-גיסות, במתן פתרונות לבעיות טקטיות, בטיפוח משטר-הנוחשבה

— יתמידו לשקוד ולהחזיר, כמשימת המשימות, את התכונות הבאות למפקד העתיד והמתחיל (והמלה "מפקד" כוללת כאן גם את הקצין — דהיינו, ממילא מפקד הפועל בתפקיד-מטה):

- א. יכולת לקבלת החלטות ולמתן פקודות.
- ב. לדעת — ולזכור — כי לפקודה בעל-פה תוקף לא-פחות מאשר לפקודה בכתב (ויש ובתוקף גורם-הזנון, ודחיפות המצב — אף הרבה יותר!).
- ג. תקיפות-החלטה, דינמיות — ויכולת לרכז מאמץ לביצוע המשימה המסוימת והחיונית.
- ד. הידיעה שלא די לבקר ולנתח תכניות ותרגילים — אלא שיש לחתור תמיד להשגת פתרון התקפי ולהשגת המהירות בקצב הביצוע.
- ה. שליטה ב"טכניקה" של מלאכת-הפיקוד; לא נושג, כיצד לפקד — אלא יכולת לפקד ולבצע.
- ו. לויאליות "כלפי-מעלה" — דהיינו, הרגילות והנכונות ליטול את מלוא האחריות להגשמת הפקודות שהגיעו.
- ז. לויאליות "כלפי-מטה" — כלומר, המתן המתמיד, כדבר טבעי ומובן-מאליו, של מלוא התמיכה האפשרית לאלה הכפופים לך.
- ח. אחרון-אחרון הביב — מידה גדולה של שליטה עצמית; ובתוך זה — עמידה בפני פיתויי שאפתנות חולנית.

*

הראשונה בחובותיו של המפקד — כתנאי לא רק למילוי תפקידו, אלא גם לביסוס נאמן של מעמדו ביחידה, והפיכת היחידה לכלי-מלחמה ראוי — היא: הטיפול באנשיו. כלל זה חל, כמובן, על תשומת-לבו וטיפולו בפקודיו בשירות ובתפקיד; אך דמותו של החייל מתגלה לא רק בשירות ובאימונים, אלא גם בהופעתו ברחוב, בנסיעותיו, במגעיו בעניני משפחתו, ועוד ועוד. מפקד נאמן יידע לא רק לפקח בשקידה על האימונים אלא גם לקבל בעוד-מועד לראיון חייל — בטרם יגיעו עניניו הפרטיים של הלז עד-משבר; הוא יידע לזכור ולבקר אצל החולה או הפצוע מיחידתו, השוהה בבית-ח; הוא יידע לשים לב גם לאותם "פרטים קטנים" שמביאים את האנשים לבתי-חולים — ותהיינה אלו תאונות-הדרכים ועניני הסעה, או בעיות בריאות וסידורים ביחידה, או דבר השלטת סדר ומשטר-יחסים כאלה אשר ימנעו בעד תקלות-משמעת ובעד הזדקקות החייל למנגנון השיפוטה-הצבאי ולטיפול המצ. חוקת-השיפוט של צה"ל — חוקה טובה היא; אך מחובת המפקד (ולא רק של "איש-המקצוע", הקצין-המשפטי) לדעת כיצד להשתמש בה, לנהוג לפיה ולחנך את החייל למסגרתה ולקיומה. בכך תיבחן יכולתו לעצב דמות יחידתו.

מחובתו של מפקד לדעת ליצור בסיס בריא ליחסים בינו לבין אנשיו — ואין הכוונה, חס וחלילה, למין יחסים שייבנו על ויתורים על החוק, ויתורים על גודל-המאמץ, או שיושגו ע"י העלמת עין מחולשות ומתקלות (דהיינו, בסופו של דבר — על חשבון בטחונו של עם ישראל). כוונתי לאותו דבר המכונה "אחות אחים-לנשק", שתוכנה העיקרי אמון-הדדי, והרגשת-בטחון (ואף אהבה) בתוך היחידה ביחסה אל המפקד; אותה הרגשה, שבסגנון המוני-במקצת אפשר לנסחה: — "אחריו — מוכנים לאש ולמים".

תחושה כזו ביחידה — היא גורם מנצח; ואותה יש לטפח ולבסס בקרבה.

מה הדרכים להשיג זאת? אין „מתקון בית-מרקחת“ לכך, אך הנה מספר עצות בדוקות-נסיון: —

- א. בשעת מבוכה, כאשר המצב סביבך מסתבך ומחמיר — צריך לעשות את כל המתרחש לפשוט, למובן-בנקל בקויו העיקריים: — זאת — בכדי שייראה העיקר, ובכדי שהחייל (והמפקד-הזוט) יוכל להבין בבירור את המצב, ואת המתחייב ממנו.
  - ב. כבר בשלב התדריך — לדעת להסביר לחייל את אשר יידרש ממנו, כנקודת-הדגש שבתכנית; ותוך הסברה זאת — לטעת ולהקרין השראה ורגש-תנופה ללב האנשים.
  - ג. לטפח בעצמך אומץ-לב — ולא רק בפני האויב, אלא אף „אומץ-לב אזרחי“: להגיד את אשר הנך חושב, ובמקום ובמסיבות המתאימים — ולא להסתפק בדברי ביקורת בהיעדרו של בעל-הכתובת הנכון.
  - ד. לשקוד וללמוד, לסגל-לעצמך ולדעת, את מקצועך-תפקידך — כי אין עוד דבר אשר כה יחוש בו הגייסות בעת קרב ומבחן כאשר ידיעתו ויכולתו של מפקדם.
  - ה. לגבש בקרבך את היכולת והתכונה להתרכז במאמץ להשגת המטרה — ואף להעז כדי להשיגה.
- אם אלה יהיו למפקדינו, וכאלה יהיו אמצעי-המנהיגות שלהם — וסללנו דרכנו אל ההצלחה.

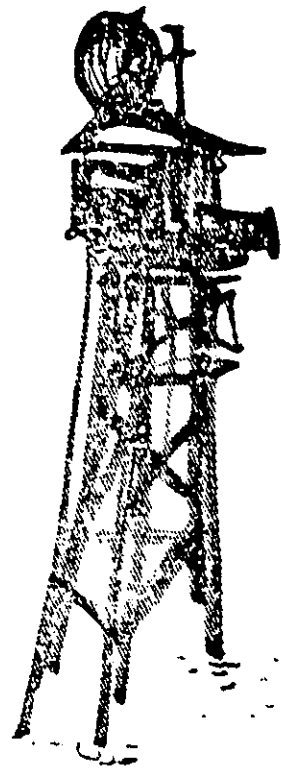
★

אין אולי ניסוח תמציתי יותר לתכונות-היסוד של מפקד מזה שנוסח פעם ע"י הגנרל לי, אשר היה המצביא-הראשי של כוחות הדרום במלחמת-האזרחים האמריקאית לפני קרוב ל-100 שנה. הוא בעצמו ודאי שידע מה זאת להיות מפקד מוכשר, תובע גדולות מגייסותיו — ועם זאת נהנה מיחס של נאמנות מוחלטת מצדם. די לציין כי ביום הכניעה הסופית של צבא-הדרום בפני צבאותיו המנצחים של גנרל גרנט, בהודיע לי לשרידי גייסותיו על חתימת הסכם-הכניעה — הריעו אלה לכבודו כהריע צבא מנצח; ואין תעודת-כבוד גדולה מזו למצביא, עם תום פעלו.

ואלה דבריו:

„הללו הן תכונות-היסוד הנחוצות למפקד:

1. דע ידוע-היטב את מקצועך הצבאי ואת אמנות-המלחמה.
  2. טפל כראוי באנשיך.
  3. היה בעל אופי.
- זוהי על רגל אחת, התורה כולה; והטאר — הריהו פירוטה וביצועה.

ממצפה בטחון

- עם עשור בטחוננו
- מחשבות על מעמדנו

נות

שות

—
רור

מנו

ראה

לב

—
כי

אשר

—
ללנו

פעם

יחים

ופקד

לטת

יחים

רעו

תום

ה.

בשטח הבט
שהערבים ימשיכו
גם בלי אשליה.

צבא כזה
ארגון גמיש של
שויון אפשר במי
ומול התותחים ש
אם יהיו החיילים
מהמטוס שלהם;
ממקום למקום או
הדבר הרא
איזה נוער יהיה
ונצחון? הנה יצא
נוער; נוער שה
אישים כאלה —
גבורת "גויליאם"
הדבר הט
בעיה השכלתית
צבאית — כמו
הקובעת גורלות
של אוניברסיטא
ודאי שנקוה כי
של בעל התוד
והדבר
הכללי שלנו ש
צנחנים — באו

אנו קוו
אינטלקטואליים
לאינטלקטוא
לבנות ב"קפיא
אנו בני

ר אשית-תפקידים וראשית-תפקידים של המופקדים על משמרת-הבטחון
הריהו, כמובן, בתחום מלאכתם הישירה וחיונית: — תצפית ותכנון,
ארגון והצטיידות, יצירת התנאים לאימון כוחות-המגן ולחישולם. עצם
פירוט והמחשה אלה של מלאכת שומר-הבטחון — די בהם להוכיח
לנו עד כמה טבוע בה, לפי מהותה, הכרח ההתבוננות בבעיות חוץ
ופנים, והצורך במבט הסוקר את האופק, ובמחשבה המנתחת (לכל
ותקופה ומצב נתונים) את הגורמים הצרים את צורתו המוכרחת של
המאמץ-הבטחוני שלנו. המושג "צופה-לבית-ישראל" לבש מובן ומש-
מעות חדשים בדור זה; והעומדים על מצפה-הבטחון של מדינת-
ישראל, במוסדות-הבטחון המרכזיים שלה — אי-אפשר להם שלא ינסו
מדי-פעם לסכם לפחות מקצת מן המחשבה המושקעת על ידם במילוי
תפקידם, ומן ההתרשמות המתגבשת בהכרתם; ומהיגס בשנת סיכום
וחשבון, כשנת-העשור למדינה ולמערכת-הבטחון שלה. בעטיו של
המסיבות לא ניתן היה לפרוס במזר "ממצפה-הבטחון" את מלוא-
היריעה של נסיונות-חשבון והרהורים אלה — לא מבחינת מעגל-
המושגים ולא באשר למכלול-הנושאים.

עם עישור בטחוננו

בשטח הבטחון, כמו בכל שטחי חיינו, אין עשור-המדינה מציין סיום או הפוגה. כל זמן שהערבים ימשיכו בבנית עצמה אויבת, ובטיפוח איבה מתעצמת, עלינו לבנות, בלי פניקה אך גם בלי אטליה, כוח שיש בו משום תשובה הותכת לסכנות אפשריות, וכיום נראים לפחות

חמשה תפקידים:

א. לבנות צבא שיהלום את צרכי העתיד

צבא כזה חייב לשאת בחובו: — איכות גבוהה של לוחמים, רמה משוכללת של טכניקה, ארגון גמיש של נייחות, כי בשביל להדוף את צבאות-ערב דרוש לנו יתרון, ולא רק שוויון. שוויון אפשר במידה ניכרת לרכוש מבחון. הערבים רוכשים מטוסי-קרב; גם אנו נרכוש. ומול התותחים שלהם נציב תותחים משלנו. אולם יתרון אמתי אפשר ליצור רק בפנים: כלומר, אם יהיו החיילים שלנו טובים מהחיילים שלהם; ואם המטוס שבידינו יקבל טיפול טוב-יותר מהמטוס שלהם; ואם נהיה מסוגלים לרכז את הכוח שלנו מהר יותר משהם יהיו מסוגלים להעביר ממקום-למקום את הכוח שלהם.

הדבר הראשון מאלה שציינתי כציוויים לצבאנו — איכות הלוחם — הוא חינוכי ביסודו. איזה נוער יהיה לנו: — „בני טובים“ (כאן „טוב“ — בלשון סגל-גהור); או בני מאבק, מלחמה ונצחון? הנה יצא לאור הכרך השני של הספר „גויליאם“ — ובו שיאים של גבורה ורוח של נוער; נוער שהוא בדרך-כלל אילם בביטוי ואריר במעשים. ואם בין בני-הנוער שנפלו היו אישים כאלה — סימן שגם בין הנוער החי עמנו ישנם רבים כאלה. ועלינו להנך דור לאור גבורת „גויליאם“.

הדבר השני — שהוא מתבטא בראש-זראשונה ברמה הטכנית של המפעילים — הרי היא: בעיה השכלתית ביסודה. יתכן שנוסף ל„תודעה היהודית“ דרושה לנו „תודעה טכנית“. כי עצמה צבאית — כמו עצם בסיס הקיום-הכלכלי — מושתתת בימינו על התקדמות טכנולוגית אדירה. הקובעת גורלות עמים ויבשות. וחיוני הדבר שכבר החל מצעצועי הילדים שלנו, ועד למעבדותיהן של אוניברסיטאות, יעבור חוט-שני של ידע טכנולוגי מתפתח, תוסס ומתקדם. הטייס המגנץ — ודאי שנקוה כי יהיה הטייס בעל „תודעה היהודית“; אולם המטוס המשובח, הוא זה שבידינו של בעל „תודעה הטכנית“; ולנצחון דרושים השניים כאחד.

והדבר השלישי — צבא נייך — הוא דבר ארגוני ביסודו; ואפשר לסמוך על המטה-הכללי שלנו שיארגן בכל מקרה ומקרה את העצמה הנדרשת — של, נאמר, מטוסים, טנקים או צנחנים — באופן המאפשר להעתיק את „נקודת-הכובד“, נקודת הנצחון, לכל מקום שיידרש.

ב. איזון בנשק

אנו קוראים כל הזמן על צוללות ומטוסים וטנקים הזורמים לארצות שאין בהן „צוענים אינטלקטואליים“ (כפי שכונינו בפי משלחיהם של כלי-משחית אלה), כי אם ישנם בהן רודנים לא-אינטלקטואלים — לארצות-ערב. אכן, אנו — אין אנו יכולים להיתפס לאמונה שכוח אפשר לבנות ב„קפיצת-דרך“, ולא בטיפוח מתמיד, ובקוו-התפתחות יציב. אנו, בכדי שיהיה בידינו נשק מאוזן — חיוני הוא שנהיה מוכנים לצמצם שירותים ונוחיות.

על מנת שלא לצמצם תקציבים הדרושים לרכישת נשק. ועוד יותר חיוני הוא לטפח יחסים עם המקורות המספקים את הנשק. למען לא יוצר "ואדי", ואולי "ואדי-אכזב" במקום שדרוש נחל איתן. בתחום זה, יש לשמוח לסוג היחסים הקיימים בינינו לבין צרפת. ניסינו לרכוש נשק מהצרפתים — ורכשנו לא רק נשק כי אם גם כוח מסוג נוסף: — ידידות עם צרפת.

ג. המשך הנקיטה בקוהמדיני של צדק וקשיחות

אף כלפי עצמנו חייבים אנו תמיד להיות צודקים. אולם כלפי אחרים אין זה מספיק להיות צודקים, כי אם יש גם צורך להיות קשיחים. הפשרות בינינו לבין ערבים, המוצעות ע"י חוגים או מעצמות מסוימים, אינן בגדר פשרה בין שני עניינים הצודקים במידה-שווה, כי אם פשרה-של-נוחיות. מחפשים מדי-פעם-בפעם על מי יותר קל ללחוק, ומי יותר נכון לוותר — וכלפיו מופעל כל הלחץ. אכן, ישראל — אין לה על מה לוותר. אילו היתה היא שואפת למלחמות, הרי הדבר הראשון שהיה עליה לעשות — הוא וויתור על הלוחמות. ברם, בגלל זה שאין הערבים נכונים לוותר על הלוחמות שלהם — אין בדעתנו לוותר על האדמה שלנו, או ההשקיה שלנו, או התחבורה שלנו.

כידוע, היתה לפני זמן-מה התנגשות בגבול הצפוני. והאוי"ם מצא שחרגנו במטר אחד מן המגיע לנו. אין אנו נושאים את עינינו למטרים של אחרים; אולם אין גם את נפשנו לוותר על סנטימטרים שלנו. כי הנדרש מאתנו הוא עקרון של ויתור; וסנטימטר של ויתור — אף הוא בגדר הפרת עקרון: — עקרון-אנו. הסיבה לכך שאין הערבים תוקפים אותנו טמונה בעיבדה שהם פוחדים מכוחנו. ו"נאומי-גילדהול" למיניהם, אף אם יחזרו, יתנפצו אל גבולותיו של עם הנכון להלחם בעקשנות על אשר מגיע לו.

ד. ידידות עם עמי אסיה, אפריקה ואירופה

בדבבד עם כל ידיעתנו את עמדת הערבים — נהפש לנו גם מגעים אחרים. לא רק מגעים של שלום, כי אם גם יותר מזה: — מגעים של ידידות. כי עבד אנ-נאצר מאיים לא רק על מדינת-ישראל כי אם גם על שורת מדינות באפריקה ובאסיה. ומבצע-סיני, כמו מפעל-הפיתוח של ישראל, יצרו רקע של יחסי ידידות עם עמים שמשום-מה נחשבו כרחוקים וזכורים. כבר נאמר במקום אחר שאין אנו רק מדינה מזרח-תיכונית כי אם גם ים-תיכונית. אך ההבדל האמתי הוא בכך, שאלה הטוענים שאנו מדינה מזרח-תיכונית רוצים להצמיד את ישראל לסד היחסים עם מדינות ערב בעיקר; ואלה הטוענים ל"ים-תיכוניות" מאמינים שלא פחות מגיאור-

מחשבות על בטחון

יש להזכיר וזכור "שעומקה" של המדינה אינו ענין גיאוגרפי בלבד. עומק המדינה — כנוספת היחסים היושבים בה, כנוחל שדרות-המגינים עליה, רוחב המדינה — כצפיפות נקודות-הישובות וכנוסחן ודודי-השריון המכסים אותה, ומרחב האוויר שלרשותנו — כאחידה התושבים וחישוים וכעוזו הטייסים ומזירות נוטוטיהם, המדינה עודנה נתונה במצור. בימי מצב זה חלוי ביכולתנו לשנות את עצמנו; ורק בביצוע העצמי נוכל למלא את אשר נבצר מאתנו מרצוננו. יש לזכור שאין מקרים — ישנה עשייה אין בארץ נסים — ישנן צמצום-לב ומסירות.

אל נסתמך על צחנות העבר; אל נבנה כוחנו על אמונה בדבר נחיתות הערבים; אך עלינו לסמוך על ציפיה עליונותנו של הכוח העברי; עלינו להאמין בכוחנו הנורוכז לבנות נצחון לבדנו.

גרפיה חשובה הפוק ליצור עמם יחסים גיאוגרפית — והמח ודאי, במרחק שאנו מוכנים לוותר הספרות הירדנית, ו סביבה המוכנה לע

מלחמה לנו הגנה-לישראל עונ במלחמות — אין אנו שואפים לא ר בנגב, בגליל, במש

ישנם צדד אחד דומה, ודבר דומה כי ד את אשר נודע ל ומבטיח-נצחון. א מחדש, ונוצר מצ הברית-הצבאית את מדינת-ישראל שיווי-משקל באי שצה"ל הוחלש המוכרת — העו

מפתיעה, מופלאה משך ש דומה ל גם "קו" אלא ש רפתה בהם — מלחמות

הייתה השובה הפוליטיקה. כלומר, עלינו ליצור יחסים קרובים ביותר עם אלה שהאפשרות
ליצור עמם יחסים קרובים היא הקרובה ביותר, ולאודוקא עם אלה הקרובים לנו מבחינה
גיאוגרפית — והמתנכלים לנו מבחינה פוליטית.

ודאי, במרחב המשתרע, נאמר, בין ישראל לתימן, קיימות גם מדינות אחרות. אלא
שאנו מוכנים לוותר, בשלב הנוכחי, על הדמוקרטיה הסעודית, על תרבות-החברה המצרית, על
הספרות הירדנית, ועל הכלכלה התימנית, בעיקר מפני שאין הם רוצים ביחסים אתנו. אנו נחפש
סביבה המוכנה לשתף עמנו פעולה — ולאודוקא סביבה המנסה להקיא אותנו.

ה. התישבות בטחונית

מלחמה לנו באויבים, מלחמה לנו במדבר, מלחמה לנו בגבולות חשופים ופרוצים. וכשצבא-
ההגנה לישראל עונה על שאלות ישראל, הרי הוא יודע יפה שאם כי הדבר הראשי הוא לנצח
במלחמות — אין זה הדבר היחידי. עלינו גם לבנות בטחון במדינה, ולקראת העשור השני
אנו שואפים לא רק למחנות צבא-יעיל, כי אם גם להתישבות בטחונית קבועה — באיזור ניצנה,
בנגב, בגליל, במשולש — למתישב ולחלוק.

הדומה והשווה בשתי מלחמותינו

ישנם צדדים דומים, וצדדים שונים, למלחמת-הקוממיות ולמבצע-**"קדש"**. אזכיר רק דבר
אחד דומה, ודבר אחד שונה, הדרושים לנו לצרכי לקח-לעתיד.
דומה כי הערבים לא היו תוקפים את מדינת-ישראל ב-1948 אילו ידעו בראשית המלחמה
את אשר נודע להם בסופה: — כי אין להחניק את ישראל בכוח צבאי, אפילו הוא נראה עדיף
ובבטיחות-נצחון. אולם בראשית 1956 הם שכחו את אשר למדו בסוף 1948, והדמיון הערבי התאושש
מחדש, ונוצר מצב בדומה ל-1948. עבד אנ-נאצר האמין שבכוח הנשק החדש והמבריק, בעצמת
הברית-הצבאית הערבית המצלצלת, במזל ההצלחות המדיניות המסחררות — יכול הוא להשמיד
את מדינת-ישראל. הלקח מהצד הדומה הוא, איפוא, שבמשטר של אי-שוויון באיבה, יש לקיים
שוויון-משקל באימה. וכל זמן שהערבים יפחדו מצה"ל — יש סיכוי של שלום; ברגע שיחשבו
שצה"ל הוחלש — יש סכנה של מלחמה. קיומו של צה"ל חזק הריהו, על ידי עצם עצמתו
המוכרת — הערובה הטובה ביותר לשלום.

ועל הבטחת-בטחון

קרו במדינת-ישראל שני דברים בלתי-רגילים: האחד — המדינה קמה במהירות
מפתיעה, ומוסדות-השלטון שלה נבנו תוך זמן קצר מאוד. אולם התופעה השניה — שאינה
מופלאה פחות — מתבטאת בזה שהזמניות התחלפה בקביעות, והמקורות — בשיטתיות,
משך שנים אחדות בלבד. אפשר לומר שמדינת-ישראל, מבחינת קצב ארגון מנגנונה,
דומה לאותו תלמיד-בית-ספר אשר מדי שנה בשנה לא בלבד שהוא עולה בכתה, כי אם
גם **"קופץ כיתה"**. וחובה עלינו להמשיך במאמץ בלתי-פוסק זה של תיקון תוך עשייה.
תפקידו של משרד-הבטחון בימי שלום הוא להכין הדרוש לנצחון בימי מלחמה.
אלא שאצלנו אין עדיין תחום בין שלום למלחמה. שנאת השליטים הערביים לישראל לא
רפתה עד היום; ועל כן גם הגורם לאי-שלום ולסכנת מלחמה — במידה שהדבר תלוי
בהם — לא נחלש; אכן, עצמת צבא-הגנה-לישראל הוגברה, ועל כן הגורם למניעת
מלחמות — אף הוא לא הוחלש.

טפח יחסים עם
במקום שדרוש
לנו לרכוש נשק
יפת.

אין זה מספיק
המוצעות עיי
הישה, כי אם
נכון לוותר —
אפת למלחמות,
שאין הערבים
ההשקיה שלנו,

במטר אחד
נפשנו לוותר
ויתור — אף
אותנו טמונה
אל גבולותיו

זרים. לא רק
מאיים לא רק
כמו מפעל-
וקים וכורים.
אך ההבדל
ישראל לסד
פחות מגיאו-

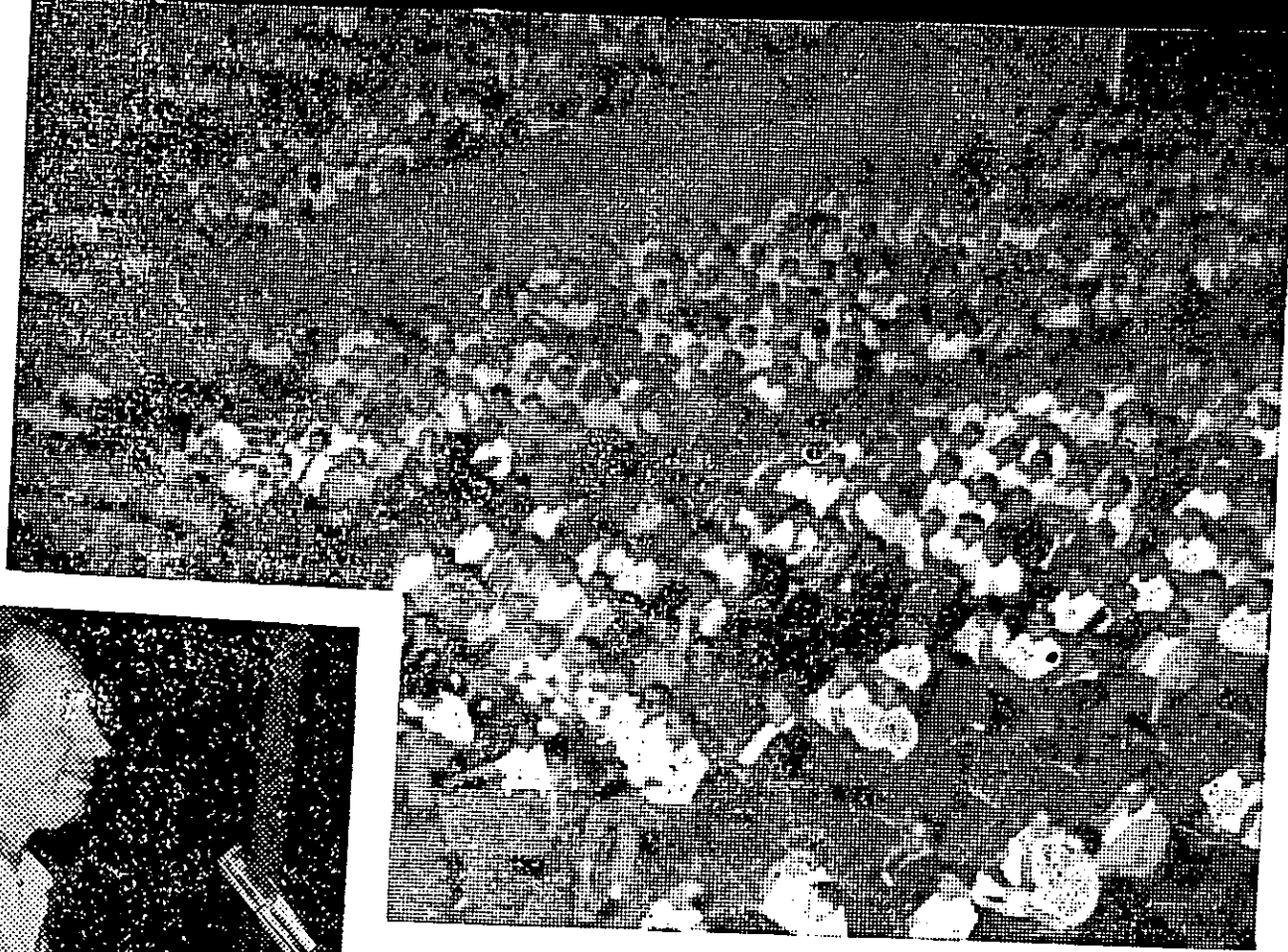
בלבד. עומק
חב המדינה
רחב האויר
הם. המדינה
יצור העצמי
עשיה. אין

ת הערבים;
רוכז לבנות

שנית
שלישי
ורביעי
עלינו
ולפרס
בנגב
בריב
בשנת הע
נצחונות מזהירי
להתגאות במאזן
טייסים, ספנים,
הארץ. נמל באי
אלה — לא הס

ומן המש
המשתמעים מן
העתיד מה
הקמת דו
מאוחריו
בעתיד, יי
של מדינ
אולם המ
אין איש
אלא לה
צפונותיו
ביותר
הלוחמיו
הטייס
של חומ

אולם ישנו גם הבדל יסודי בין שתי המערכות. ב־1948 לא היה לנו זמן להתכונן, וכתוצאה מכך סבלנו אבידות באדם ובשטח. אך ב־1948 אפשר היה בכל זאת להילחם — ותוך כדי־כך גם להתכונן. ב־1956 אי־אפשר היה להילחם בלי להתכונן תחילה. במבצע־"קדש" הבריך יתרון הפיקוד הישראלי, והר עוז־הרוח של החייל־הלוחם. אבל המבצע הצבאי שהתחולל בסערה אדירה, מסחרר בקצבו וקצוב בזמנו, לא יכול היה להתחיל כפי שהחל, ולא יכול היה להסתיים כפי שנסתיים, אילולי הוכנו מקודם בהקפדה, בתכנון ובשקידה. הכלים אשר איזנו באיכותם — ועל כן גם שיתקו בכמותם — את הנשק הערבי החדש. הלקה העיקרי מהצד השונה הוא שאם ברצוננו להיות, למשך המלחמה, אדונים לקצבה ולתוצאותיה — עלינו להיות עבדים להכנותיה: הקפדניות, הממושכות, הסבלניות ומרהיקות־הראות.

שלושה אֲדָנִים וארבע תעודות

שלושת אדניה של המסילה־הבטחונית הם: — קיום כוח צבאי בעל עצמה ומוכר בעצמתו, על מנת שירתיע את הערבים מנסיונות־התנכלות נוספים; שותפות כוח זה במאמץ הפיתוח של המדינה; והכנת הכלים הדרושים להפעלת הכוח, לכשידרש הדבר. קיומם הנאות של אדנים אלה גם לעתיד יהייב את ביצועה של סדרת משימות שלמה. בין משימות אלו — בצד המשימה המרכזית הראשונה — האדרת כוחו של צה"ל, ברמה טכנית־צבאית ההולמת את אפשרויותיהן של התמודדויות ביבשה, באויר ובים, העלולות־לבוא — מן־הראוי לציין את התעודות הבאות: —

- מערכת־הבטחון חייבת להיות שותפה בבנית המסילה המקבילה — מסילת ההתישבות והפיתוח. הדבר מתבטא במספר ענינים: ראשית — הצורך לקמץ כל פוטנציאל מ"הב"המגן", על מנת להפנותה ל"יהב העלייה". חייב להדריכנו באכזריות בכל מעשינו;

שנית — הצבא צריך להוסיף ולהיות בית-הספר לקליטת העליה, כפי שהיה בעבר; שלישית — עלינו לטפח בית-רשאת הזרוע הצבאית וההתיישבותית; — חיל-הנחל; ורביעית — ואני מודה שזה אחד התפקידים המקסימים ביותר שנועדו לנו — עלינו להשתתף בפועל בתכנית למשוך את השמיכה הירוקה של מדינת-ישראל ולפרטה וראו-שבע והלאה, דרוונה. אם מהגות צבא רבים וחשובים ייבנו באמת, בנגב — הרי שנהיה בין הראשונים להביא בשורות-חיים-ובטחון לשטח הנמצא בריבונות ישראל, ועדיין לא הפך להיות בשלמות חלק ממדינתנו.

סיכום — והמשך

בשנת-העשור, כשאנו עורכים סיכום-השבוע של צה"ל, הריהו סיכום אדיר: — שני צהרונות מזהירים בעשר שנים, על פני כוחות עדיפים — ב-1948 וב-1956; וכל צבא יכול היה להתגאות במאזן כזה. אולם מאזנו של צה"ל כולל גם הינוך עולים, מיזוג גלויות, יצירת גרעיני טייסים, ספנים, טכנאים ומארגנים; התישבות הלוצית ובטחונית של נח"ל על פני מלוא מפת הארץ. נמל באילת; ניצני אור ותקוה באדם היהודי ובאדמה הישראלית. כל הישגים-תפקידים אלה — לא הכתימו עם העשור הראשון. הם תובעים המשך לעצמם גם בעשור השני.

משימות לעתיד

ומן המשימות הנובעות ממכלול היהסים והמצבים שבינינו לבין שכנינו — אל התפקידים המשתמעים מן הבעיות שבינינו לבין עתידנו.

• העתיד מחייב אותנו לשים לב יותר לפיתוח המדע העצמי, פיתוח שבראש-וראשונה מחייב הקמת דור נודעני רחב. היה זמן, וגורלן של מלחמות נקבע ע"י מספרם בלבד של הלוחמים. מאוחר-יותר, נקבעו תוצאות המערכה לפי היקף הייצור, וגודלם של הכוחות החמושים. בעתיד, ייקבע גורל המלחמות — או, מה שהשוב יותר, גורל השלום — לפי ההיקף המדעי של מדינה ויכולתה המדעית-הטכנית המחודשת. ודאי, האנשים משכללים את המכונות אולם המכונות המשוכללות מהיכות גם שכלול האנשים.

• אין איש יודע אם ניאליץ להלחם פעם נוספת; ואם כן — מתי והיכן. ברם, אין לנו ברירה אלא להוציא את ראשנו מ"קליפת-הצב" ולהחדיר מבט נועז לתוך עתיד רחוק-יותר, על כל צפונותיו וסכנותיו. הדבר הגדול ביותר במאה-העשרים הם הישגי המדע. הדבר המסוכן ביותר במאה-העשרים הם הישגי המדע-הצבאי. מדע-צבאי זה — הוא שצייד, למשל, את הלוחמים באמצעי תחבורה מהירי-טוס — שהם כלי-כך מהירים עד אשר הם "משאירים את הטייס על הקרקע". והתפתחות טכנולוגית זו — היא שאיפשרה לגלם, בכמות קטנה יותר של חומר, עצמה גדולה-בהרבה של נפץ.

*

עלינו לשנות את מציאות-העבר — על מנת להביא אחדות; עלינו לשנות יחס השכנים — על מנת להביא שלום; עלינו לשנות את פני-העתיד — על מנת להביא שפע ובטחון. גם בעבר היה כל אחד מאתנו נקרא למעשה החלוצי. עתה אנו חייבים — כולנו, כקיבוץ — להתגייס על מנת לשנות את עתידנו מעיקרו. בלי להכנס כאן לפרטים, אבל לשם כך עלינו להיות לישוב בן 4-5 מיליון תושבים; עלינו להקים משק נושא את עצמו; עלינו להקים דור חלוצי ומשכיל; עלינו לגייס לרשותנו מכמני הטבע וצפונות הטכניקה; עלינו לתכנן את העתיד, ולהיות מסוגלים להגן עליו, שביצירה מייצרת שעונים. ישראל יצרה לוחות. אלא שגורל נושאי-הלוחות תלוי, בתקופה זו, גם בשעון. ההיסטוריה של היהודים, מזה — והכרוניקה היומ-יומית של ישראל, מזה — מצוות עלינו להיות עם מאוחד, המקיים את צבאו החזק והמתכנן עתידו — ומכינו.

ד"ר זכא וכתוצאה כדי-כך גם

לוחם. אבל התחיל כפי ובטקידה

ים לקצבה ומרהיקות

מה ומוכר- זה במאמץ- ימם הנאות ית אלו — והולמת את לציין את

ההתישבות

ב העליה"

18110

מלחמות

על

אמרתי כי א
שלהם כלפי ישראל
אם ירצו בדבר. אך
ולא בחורבן. ואף
עלול להביא עליה
מאמץ צריך להעני
שלום הוא בנין, ו

בינינו ובין הערבים שורר מצב של "לא מלחמה ולא שלום", ולכאורה מצב זה מוסכם ע"י שני הצדדים. אבל הערבים, או המצרים, מוכנים למצב של לא מלחמה ולא שלום — בתנאי שלא יהיה שלום. היינו, הם מוכנים לא לעשות מלחמה. בתנאי שמהותו של המצב לא תהיה שלום. הם מוכנים ל"לא מלחמה ולא שלום" בתנאי שהפליטים לא יישובו, הנגב לא יושקה, הסואץ יהיה סגור, אילת תשאר נצורה, טבעת החרם תהודק, פדאיון יאורגנו, וכו'.

ישראל מוכנה למצב של "לא מלחמה ולא שלום" — בתנאי שבתחומי גבולותיה וזכויותיה לא תהיה מלחמה. ישראל מוכנה לחיות ללא שלום עם הארצות הערביות בתנאי שמהותם של חיים אלה לא תהרס ע"י מלחמה: — בתנאי שהוכל ליישב, להשקות, לשוט בימים ולנהל אורח-חיים תקין של חיים אזרחיים.

שני הצדדים מוכנים לכאורה למצב של "לא מלחמה ולא שלום". אך השאלה היא על מה הדגש: על "לא מלחמה" — או על "לא שלום"? והנה, הערבים אינם מוכנים למצב שישראל תהיה ותתפתח כאילו אין מלחמה; ואילו ישראל אינה מוכנה לשאת מצב שאין בו שלום מינימלי לתושביה ולפיתוחה. אם מצב זה לא ישתנה, עלולה המתוחות לגבור ולהביא להתפוצצות ולמלחמה — גם אם אף אחד מן הצדדים לא יתכון להגיע לכך; אלא די בכך שהוא יבכר השתלשלות אפשרית זו על פניו ויתור על מדיניותו.

* * *

אינני אומר שבכל המקרים הדרך היא כוח. אני רק מביא עובדות המראות כי ביחסם הנוכחי של הערבים לישראל, כשאין הם מוכנים לאיזה הסדר שהוא אתנו, אנו נאלצים לבחור בין הברירה של שימוש בכוח להבטחת זכויותינו וחיינו — לבין הויתור עליהם.

מסופקני אם יש דרך אחרת אשר תבטיח את שלומנו. מדינת-ישראל ניסתה ללכת בדרך אלטרנטיבית. בזמנו הפעילה ישראל את סעיף 12 של הסכם שביתת-הנשק וקראה לירדן לשיחות ודיונים משותפים על הגשמת הסכם זה. לפי סעיף 12 של הסכם שביתת-הנשק חייבת ירדן להיענות ולדון על היחסים בינה לבין ישראל. ירדן לא באה, אלא כאשר היה צריך להוקיע את ירדן על כך שלא באה — "התנדב" מזכיר האו"ם. דאג המרשל, ואמר: — ירדן לא באה, משום שאני לא הזמנתי אותה, אף-על-פי שלפי הסכם שביתת-הנשק אין לו כל סמכות שלא להזמין. ואחרי-כן באה ההצעה המפורסמת בעלת 11 סעיפים, שהוגשה מטעם מעצמות-המערב, אשר-אמרו: — אם הערבים אינם רוצים לשבת אתכם — נהיה אנחנו המתווכים. והם הציעו הצעות שישראל לא יכלה לקבלן.

* * *

בהכרעות
למה ישראל
מדיניות-הבטחון
צה"ל יהיה מסוג
צריך גם כלי-בי
באם תרצה, תו
קשים — ובתנא

מהן הח
הוא רוצה לחי
לגייס מהר את
הקפיץ מופעל
והתגובה הראש
מנת לאפשר ל

הנכון
הנקבעים עי
לה — נאמר

עמדות

אמרתי כי אין לדעת אם הערבים יוצו לותר על מדינות האיבה הפעילה שלהם כלפי ישראל; אך בודאי שיוכלו לעשות זאת, מבלי שייפגעו ע"י כך — אם ירצו בדבר. אך התוכל ישראל לשנות את דרכה? מהותה של המדינה היא בבנין ולא בחורבן. ואף-על-פי-כן, התוכל לותר על דרכה — גם אם המשך דרכה עלול להביא עליה מלחמה? במידה שהשאלה היא בנין או חורבן — אין ספק שכל מאמץ צריך להעשות לשם מניעת החורבן והבטחת הבנין. אך במצבנו, לא כל שלום הוא בנין, ולא כל מלחמה היא חורבן.

(15.1.56)

***

בהכרעות השונות העלולות לעמוד בפני מדינת ישראל אין השאלה רק "למה ישראל תהיה מוכנה?" או "איזה צעדים תהיה ישראל מוכנה לנקוט בדרך מדיניות-הבטחון?". יש עוד פרט קטן: מה תהיה ישראל מסוגלת לעשות; מה צה"ל יהיה מסוגל לעשות. לא מספיק אומץ-הלב של מדינת-ישראל ועם-ישראל, צריך גם כלי-ביצוע שיהיה מסוגל ללכת ולעשות אותם דברים שמדינת ישראל, באם תרצה, תרצה אותם במצב יחסית-כוחות חמורים או בתנאים פוליטיים קשים — ובתנאים אלה להביא לנצחון.

(28.3.57)

***

מהן החובות שמוטלות על העם היושב במדינה כזאת, במצב כזה? אם הוא רוצה לחיות — והוא רוצה לחיות — צריך הוא להיות מוכן לפעול מחר, לגייס מחר את המילואים, לעשות פעולות מהירות, ובמקרה של התקפה עליו — הקפיץ מופעל — ומקימים אותם כוחות שמקימים, גם לקיום-היש וגם לתגובות. והתגובה הראשונה — לעצור את ההתקפה הבאה ממול, ולהבטיח מרחק הנחוץ על-מנת לאפשר לגבש את הכוח בכללו.

***

הנכון הוא, שכיום, ביחסי האיבה הקיימים בינה לבין הערבים, הנקבעים על-ידי הערבים, יכולה מדינת ישראל לגונן ולשמור על מה שיש לה — נאמר זאת בלשון ציורית — כמות אורך-הרבו של צה"ל.

(5.1.1956)

לכאורה מצב מצב של לא שות מלחמה, ולא שלום" אילת תשאר

גי שבתחומי עם הארצות זנאי שתוכל יים.

אך השאלה צרבים אינם אינה מוכנה לא ישתנה, נף אחד מן ות אפשרית

זית המראות הסדר שהוא נו וחיינו —

וראל ניסתה במ שביחתי פי סעיף 12 'בין ישראל, לא באה —

ם שאני לא לכות שלא- גשה מטעם גם — נהיה

מתנות פו"מ

- על מלחמות מעטים-נגד-רבים
- עקרונות המלחמה לנוכח הנשק הגרעיני

כ פולה היא התעודה בה נושא בית-הספר-לפיקוד-ומטה של צה"ל :
 — עיצוב מפקדים וקציני-מטה — וגיבוש מחשבתנו הצבאית והבט-
 חונית, במובנה הרחב ביותר ולשטחיה המגוונים ביותר. במידה
 שדפוס-מחשבה אלה עוסקים בתורות-לחימה ובנוהגי ארגון וביצוע —
 ברור לכל כי לא לפרסוס-ברבים נועדו. אך מצויים בדיעתה הנרחבת
 של פעולת בית-ספר רב-צדדי זה נושאים רבי-משקל אשר אין
 הסודיות-הבטחונית חלה עליהם ; ויש גם ענין בכך כי הנסיונות לעצב
 נוסח-מחשבה בתחומים אלה יופצו גם מחוץ לכותלי בית-הספר ויהיו
 לנחלתו של ציבור-הקוראים הרחב-יחסית של במתנו הצבאית. במדור
 זה מובאות שתי עבודות של חניכיו, מאלו שזכו בשנים האחרונות
 לציוני-שבח מיוחדים : — אחת, העוסקת בתחום שאפשר לומר כי
 משתלבים בו אהדדי בעיות טקטיות ואופרטיביות — וגורמי-תוקף-
 נפשי, רוח-גייסות ורצון-עם ; והאחרת, המנסה להעלות בצירופם,
 ובהשפעת-הגומלין שלהם, את גורמי הקדמה הטכנולוגית-
 הצבאית החדשה ביותר (ה"גרעינית" וה"טילית") מזה, ואת מושגי
 "עקרונות-המלחמה" הכוללים (וגלגוליים-ישומים) מזה.
 בעל העבודה הראשונה, "על מלחמות מעטים נגד רבים", הוא סגן-
 אלוף אלחנן אורג, ומחברה של השניה, "עקרונות-המלחמה לנוכח
 הנשק-הגרעיני", הוא סגן-אלוף אסא לפן. שתי מסות המוצגות
 אלו, אשר באמצעותן ניתנת לקוראי חוברת-עשור זו הזדמנות נאותה
 לעמוד על רמת הישגיה של מערכת-ההדרכה של צה"ל גם בנושור זה,
 וודאי שאינן היחידות בין עבודותיהם הנורובות של חניכי בית-הספר
 שהיו ראיות וכדאיות להתפוטט בו בים.

המח
 הנובעות
 טובתה
 שבצבא
 בו נקנה
 ביותר

האמנם
 וכאשר ניצ
 נשקו ? מי
 להשיב על
 שליד-הרש
 עלינו ל
 עצמן, ואס
 וכעלילות
 כלחמות
 אינן מעני
 משמע הר
 רבות הן
 למנות ר
 א. בזמ
 ביח

על

מלחמות מעטים נגד רבים בתולדות ישראל

"עם ישראל במלחמותיו עם אויביו עמד פעמים רבות בנחיתות מספרית ובאיכות ירודה של כלי-נשק, וניצח. נתוני-יסוד אלה עומדים בעינם גם כיום. נתח את הגורמים שהביאו להצלחת ישראל בעבר והצבע על הצורך ליישומם כיום".

נושא לעבודות חניכים בביה"ס לפיקוד ומטה

"חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלוהינו" (שמואל ב' י"ג, 12)

גילויי החזיון בעבר ובהווה

ב. בדורנו: — המאבק לעצמאות ומלחמת-העצמאות (נראה שעוד מוקדם לכלול את מבצע "קדש" בסקירה זו, ויש אף קושי להגדיר ברורות אם היה בגדר "מלחמה").

העוסק במלחמות רק מבחינתן הצבאית, די לו כשהוא בוחן יחסי-כוחות כמותיים במודד צבאי. אבל להבנת מניעים ומגמות של מלחמות, חשובים לא פחות יחסי-הכוחות בין העמים היריבים. אם נמצא, למשל, שלא אחת היה העם (או — "הישוב") קטן מאויביו, אך הוציא למערכה לוחמים במספר עדיף — נראה בכך בצדק "ריכוז-כוח" מובהק. לכן נבחין בין "יחסי-כוחות (בכמות) לאומיים", יחסי-הכוחות שבין העמים, לבין "יחסי-כוחות צבאיים", אלו שבין הצבאות. אבל מה דין מלחמה בה היתה לנו עדיפות "צבאית", ואפילו "לאומית" בכוח-אדם? — האם עדיין היא בתחום הנושא? וכאן עולה הצורך בבדיקת יחסי-הכוחות בנשק, כי עליונות טכנית או כמותית בנשק עשויה לשים-לאל יתרון כמותי עצום של מחנה-אויב נחות-חימוש, והפצצה האטומית תוכיח¹. משמע, אף מנצחון בתנאי נחיתות בנשק בלבד, או בכוח-אדם בלבד, נוכל להפיק לקח מאלף. נבחן עתה מלחמה-מלחמה.

1) דוגמה קודמת: — כיבוש מכסיקו ופרו בידי קומץ ספרדים מזוינים בנשק חם.

"המסוכנות שבאשליות הן אלו הנובעות מסילוף ההיסטוריה למען טובתה המדומה של הרוח הלאומית שבצבאות. אף כי גבוה ביותר המחיר בו נקנה לקח זה, עודנו ענין שמתקשים ביותר לסגלו". (ב. לידל-הארט)

האמנם "פעמים רבות" ניצח ישראל במלחמותיו? וכאשר ניצח, האמנם נפל במספר אנשיו ובטיב נשקו? מי שבא להפיק לקח ממלחמותינו, נתבע להשיב על שאלות אלו — לבל יתפס לאשליות שלידל-הרט מתריע עליהן.

עלינו לדון במלחמות-עם, ולא במערכות בפני עצמן, ואפילו מפוארות הן כמעשה גדעון בעין-חרוד וכעלילות ברק ב"תענך על מיימגידו". יתר על כן, מלחמות שסופן כשלון — כמרד ברכוכבא — אינן מענייננו, אלא רק מלחמות בהן ניצחנו. ונצחון — משמע הישג בריקיימא, לפחות לתקופת-מה. אכן, לא רבות הן בתולדותינו מלחמות עטורות-נצחון; ונוכל למנות רק את הבאות: —

א. בזמן העתיק: — כיבוש הארץ, הקמת מלכות בית דוד ותקומת מלכות החשמונאים;

כיבוש הארץ²

על ממלכות-עיר אלה עלו ממזרח לירדן שבטי העברים, הרעבים לקרקע. נראה כי עצמתם המספרית לא הספיקה בשביל "להוריש" את הארץ כולה, אלא רק כדי להתנחל בחבל-ההר דליה-אוכלוסיה⁵. זאת באשר ליחסי-כוחות בין שני העמים; אלא שנראה כי העברים נהנו מעדיפות-במספר בכל התנגשות-קרב עם עיר או ברית-ערים מסיימה, כי הערים קטנות ודלות-אוכלוסין היו⁶ — אבל העברים חסרו נשק אשר בו יוכלו לעמוד בפני מרכבות הכנענים ("...מגן אם יראה, ורומח..."; שופ' ה', 8) וכן חסרו לחלוטין כלי-מצור, בהם יוכלו לערים הבצור (רות⁷). העדיפות (הכמותית) הצבאית ועם זאת נחיתות-החימוש של העברים מביעות חותמן על הכיבוש.

המלחמה וגורמי-הנצחון

המערכה נפתחת ממזרח, ב"שטח-רגלים" מובהק של בקעת הירדן (שהיתה בימים ההם עשירה בצמחיה), והרי-ההודו, שם אין ערך למרכבות הכנענים. הניידות של בני-המדבר קליהיון מנוצלת למסעות מפתיעים במהירותם, כגון מסע הלילה, שהגנגל לגבעון, ולי

(2) לפי: — אע"פ עמ' 263—269; מער' יחייט, ייבין: "גיאוגרפיה ואסטרטגיה בתולדות א"י"; מער' כ"א, מזר: "כנען שלפני הכיבוש הישראלי"; מער' כ"ז, נה, כ"כ, ייבין: "כיבוש הארץ", אטלס, מפה 3.

(3) "...ערים גדולות ובצורות בשמים" (דבר' ט, 1); וראה מער' כ"א, גרסמנג: "נשק וביצורים בכנען".

(4) מער' עח, ייבין: "לתכסיס המלחמה של הכנענים והחתיים".

(5) ייבין גורס: — החדירה (להר אפרים) נערכה בעיקרה בכוח הזרוע... ונתאפשרה משום דלילות אוכלוסיה בתקופה שקדמה להתנחלותם של בני ישראל.

(6) מזה, למשל, אומד את תושבי יריחו ב-1,500 לפי גודל התל. חצור יצאה מהכלל: — ישובה נאמד ב-40,000. בין מכתבי חת-עמרנה נמצאה דרישת סוחיתפ מלך ירושלים לתגבור ב-50 (!) איש, לנוכח סכנת ה"חבירו" (הם, כנראה, העברים).

(7) אפילו צבאות מאורגנים התקשו באותה תקופה לגבור על מבצרים. תחותימס מלך מצרים, הצליח להביס את הכנענים בשדה לפני מגידו, אחרי שהפך חיעם במסע-לילה. אלא שגברה תאות-הביוה, וניתנה שהות לכנענים להיסגר בעיר. עתה נדרשו שבעה חודשי מצור להכניעה ברעב. (מער' יחייט פולוצקי: "מערכות מגידו, קדש").

...לא נוכל לעלות אל העם, כי חזק הוא ממנו! (במדבר י"ג, 31) ...עלה נעלה וירשנו אותה, כי יכול נוכל לה" (שם, 30).

רקע זיחסי-כוחות

כנען שנגלתה למשה מהר-נבו, מפוצלת ומפורדת היתה לממלכות-עיר קטנות. לעתים חברו כמה ערים בברית (כגון חמשת מלכי האמורי, יהושע י', 5), ויש ומלך-עיר פורש שלטונו על חבל-ארץ שלם, כיבין מלך חצור ("...כי חצור לפנים היא ראש כל הממלכות האלה". יהו' י"א, 10). למצרים היה השלטון העליון בכנען, והיא שימשה להם "ראשי-גשר" מעבר למדבר סיני, על נתיבי-הסחר המוליכים אל ארסי-נהרים. מושליהם ישבו בעזה ובבית-שאן, מרכזי-המסחר שעל דרכים אלו, בתקופה שקדמה לכיבוש רפתה יד המצרים — עדיין החזיקו בדרכי המסחר, אך הבלי ההר נשמטו מידיהם.

הכנענים ידעו לבצר את עריהם³, וקיימו חיל-רכב לפעולה ניידת. נקודת-התורפה במערכת היתה כנראה בחיל-הרגלים: — נראים הדברים כי הוא נתדלדל במספר והפך לחיל-עזר בלבד לחיל-הרכב. לכן הוגבלה יכולת-הלחימה הכנענית בעיקר למישור ולהגנת הערים הבצורות⁴.

התוצאות

מושגת אחיזה בשטחיה הר המרכזיים, אבל המחיצה הכנענית בקו יבוס—גור מונעת התלכדות לאומית. העברים אינם מסתגלים עדיין לנשק הכנעני¹¹ ועל שטחי ההתנחלות מרחפות סכנות כבדות — הפלשתים מופיעים ממערב, ושבטי מדבר לוחצים ממזרח, ודוחפים גם את עטון וטואב לדחוק מערב¹². הלחץ החיצוני מכריח את השבטים שיתלכדו ויגבשו שלטון לאומי (זהו לחצם של העמים הקטנים שמסביב בלבד, כי נוצרים עודנה רפה מלשוב ולחדור להר, אבל ידה משגת לשמור על נתיביה הסחר שבשפלה).

רשימת מקורות וקיצוריהם

(בסדר א"ב)

- אטלס — אטלס גיאוגרפיהסטרי של ארץ ישראל (הוצאת מטכל/אכא)
- אסטרטגיה — „אסטרטגיה של גישה עקיפה“ לידלהארט
- אעוי — אנציקלופדיה עברית, כרך ו'
- „בהילחם ישראל“ — מאת ד. בןגוריון
- גמדי — ספר במדבר
- „במערכה“ — מאת ד. בןגוריון
- גור — מאת י. אהרוני (הוצאת מטכל/אכא)
- דברי — ספר דברים
- דובנוב — „דבריימייעעעולם“, ש. דובנוב
- הספינה — „הספינה שניצחה“, ב. חבס
- „הביוןעוז“ — מאת ת. גולומב
- „חזון ודרך“ — מאת ד. בןגוריון
- ירושלים — „ירושלים בימי החשמונאים“, ציריקובר (הוצאת מטכל/אכא)
- מזחמות יהודה — „מלחמות יהודה המכביי“, וילנאי (הוצאת מטכל/אכא)
- מזחמת העצמאות — ראשי פרקים להסברה (הוצאת מטכל/אכא)
- קצין חינוך ראשי ו' — אגמ/מהד — ענף הסטוריה)
- מלכי — ספר מלכים
- נמלכת דוד — (הוצאת מטכל/אכא)
- מער' — חוברות „מערכות“
- „מערכות צפון“ — מאת אלוף מ. כרמל
- „צבא ובטחון“ — מאת ד. בןגוריון
- קוים — „קוים למערכות ישראל בימי הבית השני“, סא"ל א. גלילי
- שופי' — ספר שופטים
- שמוי' — ספר שמואל

מרדף נמרץ בעת שהושג יתרון בקרב⁵). המגמה היא להפגיע בכוח הניידות והעורמה (כגון המארב בעי) ולגרוור את יושביה הערים לשדה הפתוח. המחנה העברי העיקרי, שבהנהגת יהושע, פועל כריכוז אחד הפינה בתחילה דרומה, ואח"כ לצפוןהארץ.

העברים יראים את הכנענים שבשפלה, ובחרים להתנחל בהר ולהכשירו לעיבוד⁶). שבטים היורדים לשפלה, אינם מהזיקים מעמד: — יששכר היה „מס' עובד“, דן נבלם בין צרעה ואשתאול, ובסוף נדחק לקצה הצפון. ומקום שאין העברים מצליחים בו בעירמה, אינם כובשים. כיבוש ההר אינו נשלם, כי יבוס (ירושלים) הוצאת בין שבטי הדרום והצ' (סוף 10⁷).

8) „ויבוא אליהם יהושע פתאום, כל הלילה עלה מן הגלגל... אל תעמוד, רדפו אחרי אויביכם וזינבתם אותם, אל תתנום לבוא אל עריהם...“ (יהו' י, 9, 19).

9) יהושע אומר לבני אפרים „...עלה לך היצרה ובראת לך שם...“ והסיבה לכך: „...כי רכב ברזל לו (לכנעני), כי חזק הוא“ (יהו' יז, 15; 18).

10) בשירת דבורה אין זכר ליהודה, ראש שבטי הדרום.

11) עד ימי דוד סובלים העברים ממחסור בנשק כגז. בני בנימין נודעים כקולעי אבן, שמשון לוחם באשר תמצא ידו, דוד בכף הקלע, אף אנשי גדעון הנועטים לוחמים בחרבות. בתיאור כיבוש חצור מודגש: „...את סוסייהם עקר ואת מרכבותיהם שרף באש“ (יהו' יא, 9).

12) מתחוללות מערכות הראויות לציון, כמעשה גדעון בעמלקים — ניצול עליון של הפתעת-לילה, בקימין נבחרים, ומרדף תוך הזעקת העם, והמערכה עם חיל סיסרא בתענך — נצחון עברי בלתי צפוי על חיל הרכב הכנעני (כנראה בגלל גשם מפתיע).

לירון שבטי
תם המספרית
ן כולה, אלא
סיה י). זאת
אלא שנראה
ל התנגשות
כי הערים
העברים חסרו
בות הכנענים
ה, 8, וכן
לערים הוצר
ת ועם זאת
ת חותמן על

גלים“ מובהק
ירה בצמחיה,
ענים. הניידות
עות מפתיעים
לגבעון, ולי

יחייט, ייבין;
מער' ככא,
מער' כדכה,
מפה 3.

(דבר' ט, 1);
נורים בכנעני.

של הכנענים

נערכה
משובם דלילות
תם של בני

ריחו ב'1500
ישובה נאמד
מצאה דרישת
איש, לנוכח

איתה תקופה
צרים, הצליח
אחרי שהפ'
ביוה, וניתנה
נדרשו שבעה
ייט פולוצקי:

הקמת מלכות בית דוד י"ו

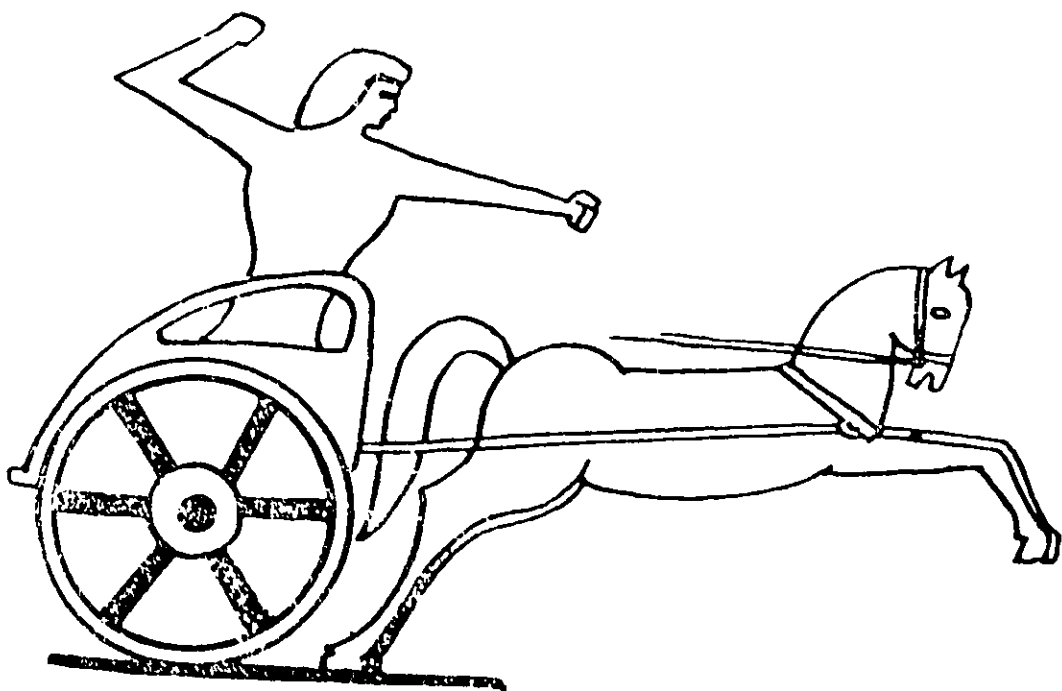
העם אשר את שאול ואת יונתן, ותימצא [רק] לשאול וליונתן בנו". (שמו' א', י"ג, 19; 22)

מלחמות דוד הגורמי-הנצחון

עם מות שאול עולה קרן דוד בזכות גבורתו והצליח בתו במלחמת "כנופיות" בפלשתים. מסדר-פעולותיו אחרי-כן אנו למדים כיצד התהפך הגלגל לאט-לאט במלחמות עם הפלשתים ושאר שכני ישראל. דוד מת-בסס תחילה בהר יהודה (מושבו בחברון), ואחרי-מלחמת-אחים בנאמני בית-שאול הופך דוד למנהיג היחיד שהעם מתלכד סביבו¹⁶. כדי לחזק את הקשר עם שבטי הצפון, עליו להכריח את המובלעת הנוכרית שבקריה-רכס — יבוס, ועם כיבושה היא הופכת למרכז ממלכתו, "עיר דוד", וגם למרכז הדתי¹⁷.

הפלשתים חשים בסכנה לשלטונם, ומנסים להכניעה, אבל דוד מצליח להדפם בעמק-רפאים (שמו' ב', ה', 17—25). עתה הוא עובר למלחמת תנופה בשפלה. רק אחרי שהסיר את האיום ממערב לירדן פונה דוד דרומה-מזרחה, ועולה מדרום לצפון — מאדום לירמואב, מכאן לעמון, ובסוף לארם.

כלומר — אחרי שביצר עמדה מרכזית מוצקה ברכס ההר, מגיח דוד מעמדתו המרכזית, לכיוון הרצוי לו: — תחילה נגד הפלשתים, שהוכו בקרבות שבהר, והם מבודדים ונתונים ללחץ מצרי מעורפם¹⁸; אחרי-כך הוא עולה על הממלכות הקטנות, שבמערב הירדן המזרחי, אחת-אחת, בעזרו נזהר מלהתנגש בשלב מוקדם-מדי ביריב החזק ביותר — ארם, התוקה גם ברכב¹⁹). לפנינו ניצול למופת של העמדה המרכזית ("הקוים הפנימיים").

"ויחזק דוד מן הפלשתים בקלע וב"אבן, ויך את הפלשתים וימיתהו, וחד"רב אין ביד דוד". (שמו' א', י"ז, 50)

רקע ויהסי-כוחות

הלחץ מבחוץ דוחף לקראת המלוכה. שאול יוצא לעזרת יבש-גלעד שממזרח לירדן, והנה עולים הפלשתים ממערב ונאחזים בבמת ההר¹⁴. עד מות שאול מתנהלת "מלחמת שחרור" נגד הפלשתים. הטקטיקה היא לרוב פרטיזנית, כמעשה יונתן במכמש, אבל בגבור ישראל נערכים גם קרבות, כגון בעזקה, שם הורג דוד את גלית. בסוף נופל שאול בקרב בגלבע. ספר שמואל מבליט את עדיפות הפלישתים וממעיט את דמות חילו של שאול¹⁵. אמנם נוהג שאול ל"הצעיק" את ה"עם" למערכה כתגבורת לחיל-הקבע. אבל חשובה מיחסי-הכוחות המספריים היא הנחיתות המוחלטת של העברים בחימוש — לנוכח נשק-הברזל הפלשתי: — "וחרש לא ימצא בכל ארץ ישראל, כי אמרו הפלשתים פן יעשו העברים חרב או חנית... והיה ביום מלחמת ולא נמצאה חרב וחנית ביד כל

13) לפי: אע"פ עמ' 270—274: "ממלכת דוד". אטלס, מפה 4.
14) "...ונציב פלשתים אשר בגבע..." (שמו' א', י"ג, 3).
15) למשל, שמו' א', י"ג, 2, 5.
16) דוד השכיל לגול מעליו אשמה בהשמדת בית שאול (שמו' ב', ג', 35—39; ד', 9—12, ה' 1—3).
17) נראה שהשתלט במפתיע על מקור המים של העיר. שמו' ב', ה', 8 (הדברים סתומים, אך זה פירוש מקובל).

18) דובנוב א', עמ' 80.
19) לא ידוע די על הטקטיקה של צבא דוד. התנך מדגיש תמיד את הסכנה מרכב האויב ופרשיו, ומצין מספרים (בהגזמה ברורה). למי של שמו' ב', י', 18). יתכן ורמז לטקטיקה העברית עולה מתיאור מלחמות אחאב בארם. שרי ארם יועצים למלכם: "...אלוהי הרים אלוהיהם, על כן חזקו ממנו. ואולם גילחם אתם במיטור, אם לא נחזק מהם!" (מלכ' א', כ', 23). כלור מר, בני ישראל מיטיבים ללחום את לחימת-הרגלי בשטח ההררי, ומונעים את האויב מלנצל את יתרונו ברכב ואבן, בגבור יד אחאב מקים אף הא חיל רכב חזק. ראה דובנוב א', עמ' 118). דוגמה להיר ערכית של יואב מול איום משני אנפים מצא בשמו' ב', י', 8—11.

דוד ער גם למגבלות טרף אל גיבורי גדודו אין מלחמתו בפלשתים מיהם, כמנהגי-הימים, לוחמיהם מצרף לצבאו נזכרים בשמו' ב', ט"ו. "סדיר" ומפתח מערכת את חיל-הרגלים הוא מנרתע מלהכניס לצבאו

החוש הלאומית — לעולם את

רקע

בעקבות מפעלים ציון מ-300 שנות אלכסנדר מוקדון ניש כיבושיו, וביהודה ללא כפיה מבחוץ, בדת-העם האדוקה בממשל והכוהנים, ויותר על השלטון (12—3). התמרדות

20) מער' ק"א, רב של דוד ושלמה".
21) שמו' ב', ח', בהדרגה, מבלי שיש מהירה מדי הכרוכה דוד, עמ' 38). של הבונה "ערי-רכב".
22) על שטח-כיבוש עמ' 17—26. השל נזר נכללה בממלכתו לשלמה (מלכ' א', ט"ו).
23) לפי: — אע"פ "ירושלים". אטלס, 21) פרופ' קלוזנר 25) מסתבר — לה בדומה ל"פאזאעה" 29—31.
26) קוים עמ' 34 חשמונאים א'—ב' 27) שכ, עמ' 1 מלחמה לחיך המ

1 [רק] לשאול
 נחון
 נבורתו והצל-
 סדר פעולותיו
 לגל לאט-לאט
 דוד מת-
 ברוך. ואחרי
 דוד למנהיג
 וק את הקשר
 לעת הנוכרית
 זופכת למרכז
 (1)
 סים להכניעו,
 שמו' ב', ה,
 יפה בשפלה.
 דן פונה דוד
 - מאדום לי
 בזית מוצקה
 זית, לכיוון
 וכו בקרבות
 מעורפם (18);
 ות, שבעבר-
 ר מלהתנגש
 ארם, החזקה
 עמדה המר'

דוד ער גם למגבלותיו של צבא האורחים, המצ-
 טרף אל גיבורי גדודו במלחמותיו הראשונות. לכן
 אין מלחמתו בפלשתים מלחמת-השמד של כל לוח-
 מיהם, כמנהגי-הימים, אלא הוא מכניעם, ומבחריר-
 לוחמיהם מצרף לצבאו ("הכרתי", הפלתי" והגתים
 נזכרים בשמו' ב', ט"ו, 18). הוא יוצר גרעין-קבע
 "סדיר" ומפתח מערכת-ארגון לגיוס "מיליציוני" (2).
 את חיל-ההרגלים הוא מצייד בנשק מגע, הרומח, ואינו
 נרתע מלהכניס לצבאו רכב, במספר מועט (21).

התוצאות

חלה תמורה מכריעה במעמד ישראל. הממלכה מז-
 פשטת מן ההר אל המישור, ומשתרעת על שטחי-
 כיבוש נרחבים בדרום, במזרח ובצפון, ונכרתת ברית
 עם חירם מלך צר. העמדה המרכזית האהנה והשליטה
 על הדרכים הבינלאומיות, נושאת גם פירות כלכליים,
 ובימי שלמה נפתחת דרך-הים למזרח מעציון-נבר
 שלחוף מפרץ אילת (22).

תקומת מלכות החשמונאים (23)

לקחת משביקש אנטיוכוס ה-4 לכפות את דתות יון
 על כל ממלכתו ולהכריח את הפולחן היהודי. הניגור-
 דים הפנימיים והחיצוניים משפיעים על יחסי-הכוחות:
 א. דלת-העם הכפרית מתמרדת מתוך מניעים

"החוש הדתי העצמי וחוש החירות
 הלאומית — התמוגגותם הנמרצת הביאה
 לעולם את מדינת המכבים".
 (מומסקן, "דברי-ימי רומא").

רקע ויחסי-כוחות

בעקבות מפעלם של עורא ונחמיה נהנים שבי-
 ציון מ-300 שנות אוטונומיה עדתית ודתית. אבל
 אלכסנדר מוקדון נושא את בשורת יון לכל ארצות
 כיבושיו, וביהודה מתפתחת ה"התיינות", תחילה
 ללא כפיה מבחוק, אבל תוך התנגשות פנימית בין
 דלת-העם האדוקה במסורת ("חסידים") ובין שכבת
 הנמשל והכהונים, ראשי המתיונים, הנשענים יותר
 ויותר על השלטון הסלווקי ("ירושלים", עמ'
 3-12). התמרדות ה"חסידים" נגד השלטון הזר מת-

דתיים;
 ב. המתיונים נשענים על תמיכת הסלווקים, והי-
 קיצוניים אף מסייעים בידיהם לעתים במלחמה;
 (שם, עמ' 22-26).

ג. אחר שהושגה החירות הדתית, יואפים החש-
 מונאים להגשים את חזון העצמאות המדינית.
 אבל רבים מה"חסידים" מזהים כל שלטון
 גשמי-מדיני עם התיינות. לכן נחלשת תמיכת
 העם בחשמונאים, כשאלה ממשיכים במאבק
 לחירות מדינית (24).

החשמונאים ליקטו גרעין יציב וקבוע של תומכים,
 יתכן כ-3.000-5.000 איש, ההופכים לחיל מזוין
 וממושם, מצטייד משלל האויב, מבלי שיחקה את
 תכסיסי הפלאנגה הסלווקית. סביב גרעין זה מתקבץ
 מדי פעם המון כפריים (25). עוצמת היריב הסלווקי
 אינה עולה, כנראה, על 6.000-10.000 איש (26). זהו
 צבא דיאדוכי אופיני — מחד-גיסא הוא סובל מהת-
 פוררותו של אותו ליכוד לאומי שהיה נשמת הפלאנגה
 המוקדונית, ומאידך-גיסא מקשיח והולך גופו (27).

המלחמה וגורמי-הניצחון

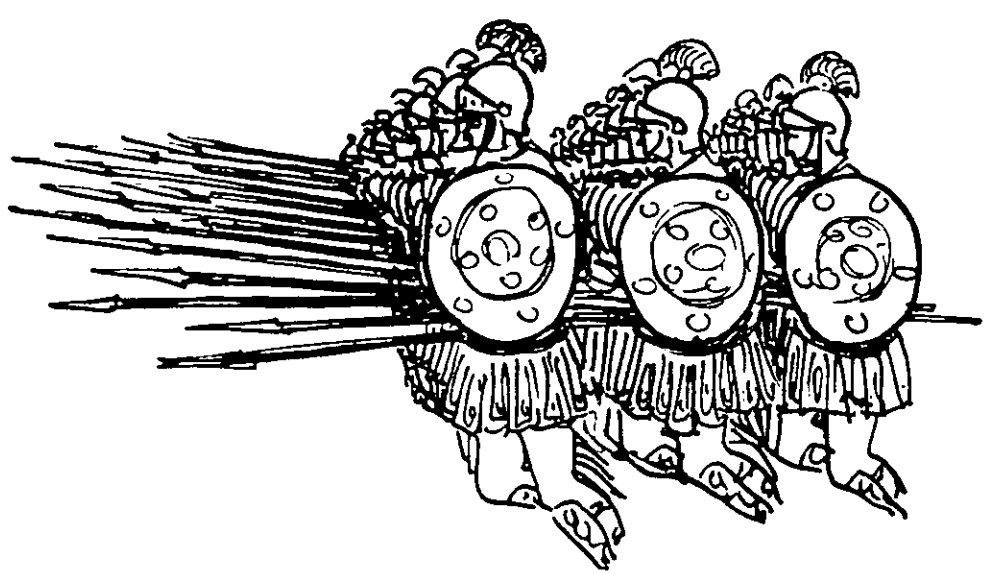
יהודה המכבי מנצח בקרבות, כל עוד הוא מצליח
 להימנע מהתנגשויות-מצח. כאשר צבא הסלווקים
 מנסה לעלות על ירושלים ממערב, מנצל יהודה את
 אייכותלתה של הפלאנגה לפעול במורדות הררי-יהודה.
 הוא משלב, כבקרב חמתא, מודיעין ער, כושר-תנועה

20 מער' ק"א, רביאלוף י. ידין: "צבא המילואים
 של דוד ושלמה".
 21 שמו' ב', ח', 4. נראה שרצה לפתח חיל זה
 בהדרגה, מבלי שישבש את צבאו בתמורה מהפכנית
 מהירה מדי הכרוכה בהקמת חיל-רכב גדול ("ממלכת
 דוד", עמ' 38). שלמה הוא המלך הראשון בישראל
 הבונה "ערי-רכב".
 22 על שטחי-כיבוש וממשל בהם עיין "ממלכת דוד",
 עמ' 17-26. השליטה בחוף עדיין אינה שלמה: —
 נר נכללה בממלכה רק כשנתנה פרעה מלך מצרים
 לשלמה (מלכ' א', ט', 16-17). וראה גור, עמ' 20-26.
 23 לפי: — אע"ו עמ' 313-352, "מלחמות יהודה",
 "ירושלים", אטלס, מפה 6.
 24 פרוכ' קלונר: "מסות היסטוריות", עמ' 74.
 25 מסתבר — לפי הנוסח הישן של "ויצעקו העם",
 בדימה ל"פאזאעה" הערבית בימינו. ראה קוים, עמ'
 29-31.
 26 קוים, עמ' 34-35. קלונר נוקב מספרים מספרי
 החשמונאים א'—ב', הגם שהוא הושדם בהגזמה.
 27 שם, עמ' 21-25. אגב, גם מכניסים פילי-
 מהחנה לתוך המערך הסלווקי.

אם כיום בעיר
עצמאות וקיבוץ
מה היו אלה אז
היו אלה ש

באביב 1936
את הישוב היהודי
הישוב היהודי
טורי, המגיעה ל
מדינה יהודית,
בפרוץ ה"מאור"
נפש ותוך אותה
(אחרי "עלית-שמי")
או כ-750.000
החשודה בהגזמת
עד או התרכזו
מות השפלה,
נאחזנו, חוץ מ
התנגשויות-ה
האירועים הקרוב
לגבי פיתוח חיל
את התוצאות:
בתנועות הלאומ
העולמית בין ה

מעבר-הירדן ומהגליל³¹). בהיעדר ציוד-מצור אין
החשמונאים מצליחים להכניע את החקרא, זה הקוץ
הסליוקי בגופה של ירושלים, אלא בימי שמעון³².
אבל העצמאות החשמונאית לא הושגה רק בשדות
הקרב. אחר מות יהודה נוקט יונתן שילוב גמיש
ואופורטוניסטי של פעילות צבאית ומדינית נגד מה
נגדיו מבית, ונגד השליטים הסליוקים מחוץ. אחר
תהפוכות מדיניות נשמטת יהודה מיד הסליוקים,
בגבור הלחץ הפרטי על סוריה ממזרח, ובהתקרב
האיום הרומאי ממערב. כבר יהודה בא בברית עם
הסינאט הרומאי, אבל הברית מבשילה פירות מסוי
מים רק אחר מותו³³. יונתן נופל בסופר-שלדבר
בפח שטמן לו תכסיסן טורי³⁴, אבל בידי שמעון
עולה ביצור-העצמאות, והוא הראשון במרחיבי גבול
המדינה, בכובשו את גזר ואת יפו³⁵. כיבוש זה
פותח ליהודה שער לים.

התוצאות

הושגה עצמאות מדינית, אבל לרועץ לה היא
הניגוד, שנתגלה כבר מראשית המרה, בין לאומיות
דתית — וחילונית (הטבועה במידת-מה בחותם ההתיר
נות). כיבושיהם הנרחבים של הורקנוס וינאי הם
הישג-ארעי, ואילו נגע הפירוד מכרסם בקביעות בנוף
המדינה.

בלילה בשטח מוכר על-בוריו, ואת יתרון כלי-הזין
הקלים על נשק-הפלאנגה בנתונים אלה²⁸.
אבל הסליוקים למודי-הכשלונות משנים את הצירים
האופרטיביים. ליסיאס מתקרב לירושלים מדרום, מחבי
רון האדומיה, והמכבים נאלצים להתמודד בבית-צור
שבקורה-רכס, כאשר השטח מקנה עדיפות. לפלאנגה.
ירושלים ניצלת רק בזכות הסכם שכורת המצביא
הסורי עם היהודים בגלל נימוקים מדיניים²⁹. במער
כה האחרונה של המכבי, מגיע באכזיזס במהירות
מפתיעה מצפון, מחבל השומרונים, וגובר על יהודה,
— שחילו קטן הפעם מתמיד — בקרב בו מוצא הלו
את מותו³⁰.

כוחו של יהודה לא הספיק להחזיק בכיבושים
מחוץ לארץ יהודה, אף כי ערך כמה "מסעות-עונשין"
נגד תומכי-הסורים, והוא מעדיף לקבץ ליהודה יהודים
28) "מלחמות יהודה", עמ' 16—20.
29) שם, עמ' 40—44. אטלס, מפה 6 אינו מראה את
מסע ליסיאס.
30) שם, עמ' 48—50. כוחו של יהודה מנה הפעם
כ-3000 איש, מהם כ-800 בלבד נטלו חלק בקרב.
השוה דובנוב ב', עמ' 43.
31) שם, עמ' 26—36.
32) ירושלים, עמ' 30 (נראה כי רק לעתים רחוקות
ולחקופות קצרות נעשו נסיונות לצור על החקרא).
33) אע"פ עמ' 342.
34) שם, עמ' 343—344.
35) בגלל חשיבות גזר נזכרה בהסכמים עם רומא,
ראה גזר, עמ' 26—28.

המאבק לעצמאות בימינו (1936-1947) 136

העולם השנייה, באוירת "מינכן" ובמלחמה עצמה, והן ההתנגשות בין האינטרסים הבריטיים והאמריקאיים מכאן והסוביאטיים מכאן — לאחר המלחמה.

האירועים וגורמי-הנצחון

בראשית המאורעות נאלץ הישוב לנקוט הגנה, אסטרטגית וטקטית, תחת הסיסמה המדינית "הבלגה", וכוחות-הבטחון הבריטיים ליוו שיירות וערכו לעתים טריקות ופעולות-עונשין נגד הכפרים בסיסיה-כנור פיות³⁹). רק כעבור זמן הוקמו "פלוגות-השדה" בהשראת וינגייט ובהנהגתו, ואלה הגיחו לפעול במר-חב.

אך בדרכו עם ההגנה הצבאית עבר הישוב ל"מת-קפה" כלכלית-ישובית. כדי לפרוץ את ההסגר הערבי על נמלי חיפה ויפו ועל התחבורה, הוחל בהקמת נמל תל-אביב ונסלל הכביש ה"חדש", דאו, מת"א לחיפה⁴⁰). כדי למנוע הכרעה מדינית שלילית — סגירת הישוב היהודי ב"תחום-מושב" צר בגבולות ההתישבות הקיימת — הוקמה מערכת ישובים כדי לחבר בין ריכוזי-הישובים, והוקמו ישובים באיזורים חדשים, בנוסח "חומה ומגדל" — לפנינו דוגמה לברי צוע משימה התקפתית באמצעי טקטי-הגנתי⁴¹.

הערבים נכשלו מבחינה צבאית, אבל זכו בהצלחה מדינית — "הספר הלבן", שהוצא ב-1939. הישוב פותח עתה במאבק נגדו, והמצב המדיני מסתבך עוד יותר בפרוץ מלחה"ע השנייה ("נשתתף במלחמה כאילו אינו קיים", הספר הלבן, ונילחם ב"ספר הלבן" כאילו אינה קיימת המלחמה). התביעה המדינית היא "מדרי נה לאלתר", ולו גם מתוך השלמה עם חלוקה; אבל

אם כיום בעיניך רואה את עצמאות וקיבוץ-גלויות — נה היו אלה אז? את יודעת: — אז היו אלה שמוות אניונ"ן... (נתן אלתרמן)

רקע ויחסי-כוחות

באביב 1936 יצאו הערבים בניסיונם הגדול להכריע את הישוב היהודי, ונפתחה התמודדות משולשת בין הישוב היהודי, האוכלוסיה הערבית והשלטון המנדטורי, המגיעה לסופה, להלכה עם הכרזת או"מ על מדינה יהודית, ולמעשה — בצאת הבריטים מהארץ. בפרוץ "המאורעות" שנו יהודי הארץ כ-400.000 נפש ותוך אותה שנה עמדו לעלות 100.000 עולים (אחרי "עלית-שיא" של 60.000 ב-1935). הערבים מנו אז כ-750.000 נפש (לפי הסטטיסטיקה המנדטורית, החשודה בהגזמה), וחרדו פן ייהפכו במהרה למיעוט. עד אז התרכז הישוב היהודי ברצועה צרה של אד-מות השפלה, שיצרה כעין N התישבותי³⁷). בהר נאחזנו, חוץ מירושלים, רק בנקודות מספר.

ההתנגשויות-הקרוב נושאות אופי בלתי-סדיר³⁸), ומ"האירועים הקרביים הפיקה ה"הגנה" לקח טקטי רב לגבי פיתוח תילותיה. אבל יחסי-כוחות מדיניים קבעו את התוצאות: — הן ההתנגשות האזורית של הבריטים בתנועות הלאומיות, הערבית והיהודית, הן ההתנגשות העולמית בין הדמוקרטיה ובין ה"ציר" לפני מלחמת-

36 לפי: — אעו' עמ' 545—569; "חביון עוז" ב' עמ' 31—34; "הספינה", עמ' ז'—י"ב. אטלס, מפה 10. 37 הכינוי המקובל בפי המתכננים ב"הגנה". 38 לוחמי הכנופיות הערביות מנו כ-2000 (אעו', עמ' 546), עוצמת ה"הגנה" בפרוס מלחמת-העצמאות מפורטת ב"מלחמת-העצמאות", עמ' 8—10: הפלמ"ח מנה בתקופת המאבק עד 3000 איש. הכוחות הבריטיים ב"מאורעות" וב"מאבק" היו גדולים מזה לאין ערוך (בעת המאבק כ-100.000, מתוכם כ-35.000 בכוחות-שדה). יש לזכור, כמובן, את תמיכת האו"כ לוסיה בלוחמים הבלתי-סדירים.

39 הישוב תבע מהשלטון, כי זה יגן על יהודים מפגיעה, ומדיניות הבלגה נבעה ממגמה זאת. ראה "במערכה" א, עמ' 71. שם נזכרות המגמות הבאות: — הימנעות מטרור-נגד, הקמת כוח מזוין יהודי, רכיית עזרת הצבא והעם האנגלי להגנת עמדתנו וביצוע שאיפותינו בארץ.

40 הכביש נמשך מכפר-סבא צפונה לחדרה (במקום לקקזיליה—טול-כרם שב"משולש המסוכן" הערבי).

41 כגון בהרי אפרים, בעמק בית-שאן ובגליל המערבי, וראה "במערכה" א, עמ' 32—43, "חביון עוז" ב', 31—34, 199—212.

יצור אין זה הקוץ ומעון³² בשדותי רב גמיש נגד מתי חוץ. אחר הסליוקים, ובהתקרב בברית עם רות מסויה פורש-לדבר ידי שמעון חיבי גבולי כיבוש זה

ן לה הוא ין לאומיות ותם ההתיור וינאי הם וביעות בגוף

בארץ גופא המשכנו ליצור עובדות שתסלקנה אפש-
רות כי הארץ תחולק: — חדרנו לאיזורי-התישבות
חדשים, כגון הנגב, וניסינו למתוח רצועות-ישובים
לרוחב הארץ⁴².

כל משך מלחמת-העצמאות התנהלה מערכה למען עליה ונגד
גירוש מעפילים⁴³, ובגמר המלחמה הוגברה תנופת
ההעפלה עד שהפכה לתנועה המונית ולמכשיר מדיני
ראשון במעלה: — „אחת הצורות העיקריות והמקור
ריות ביותר של המערכה על חירותנו“ (ש. אבי-
גור)⁴⁴.

מאז המאורעות נמשכו מאמצים ליגאליים, „ליגא-
ליים-למחצה“ ובלתי-ליגאליים לבנות כוח-מגן עצמאי.

ובעיקר — הקמת הפלמ"ח והחי"ש⁴⁵, כן טופחה
ההתגייסות לצבא הבריטי. הוקמו מפעליו הראשונים
של ה"תעש", והגענו לעצמאות-מה בחימוש. הישגים
אלה הופגנו ב"מאבק" הבלתי-סדיר בשנות 1946—
1947.

התוצאות

הנצחון המדיני הושג בסוף ב' 29 בנובמבר, 1947.
עת נתקבלה באו"ם ההחלטה בדבר מדינה יהודית.
גם מאמצי ההעפלה וההתישבות וה"מאבק" הצבאי
נשאו פרי. הישוב נמצא נכון נפשית ופיסית להיאבק
ולחפור הישג מדיני למציאות חיה.

מלחמת העצמאות⁴⁶

לנגב, עזות למאמץ הישבי מאז מאורעות 36—1935.
אך ירושלים הופקעה מהמדינה ונועדה ליהפך לאיזור
בין-לאומי. אי-לכך, משנתלקחו הקרבות ניצבה בפני
מטה ה"הגנה" בעיה אסטרטגית כפולה: — הגנה על
„היש" והתקפה — להציב למדינה גבולות שיעניקו
לה בסחון קיום, ולכלול בגוף-המדינה את ירושלים,
„לבי-האומה“.

מכאן — ליחסי-הכוחות⁴⁷. לפני פלישת צבאות
ערב, בעוד הצבא הבריטי חונה בארץ ומתערב מדי-
פעם בתגרות ובקרבות, היה כוחנו עדיף מספרית, אבל
מרותק להגנת כל ישוב ולהבטחת התחבורה. השל-
טון היה עוין והגביל ביותר את אפשרויותינו להצי-
טיד בנשק וליטול יוזמה התקפית. לערבים ניתן לרכז

„מהיום המדינה החיה תילחם על חייה...
וברוך שהביא את עמו עד הלום“...
(נתן אלתרמן)

רקע ויחסי-כוחות

מפת החלוקה, אותה התותה ועדת-האו"ם, שיקפה
את הישגי ההתישבות היהודית עד 1947, והראתה
שתי מדינות החוצות אהדדי, מעשה שתי-וערב⁴⁷.
אכן, בניגוד לתוכניות-חלוקה קודמות הוכרה זכותנו

בגמר מאורעות 36—39 נמשכה רק רצועה יהוד-
דית אחת לרוחב הארץ, בעמקים זבולון — יזרעאל —
בית-שאן. עתה עשו לחיזוק הקשר לירושלים (מענה
החמישה, נוה-אילן, חידוש כפר-אוריה והריטוב) ו-
„נתקעו יתדות“ בקו נגבה — גת — גלאון — גוש-
עציון.

43 הספר „שליחות עלומה“ (מאת מ. מרדור) חושף
את קשיי המאבק ואת כבד השיקולים המדיניים שקבעו
לגבי כל פעולה. דוגמה מובהקת לכך היא הטמנת
מוקש באנית המעפילים פאטריה, כדי למנוע את
גירושם, עם מעפיליה, מן הארץ (שיקולים מדיניים
ראה עמ' 54).

44 כ" 72.000 העפילו בשנות 45—47 („הספינה“,
עמ' י"א). וראה „במערכה“ ה', עמ' 118—119. („ההע-
פלה היא מלחמת העם כולו“) דרך אגב, הנסיון הימי,
ובכלל זה בחבלה ימית, שנקטה במלחמת ההעפלה,
עמד לחיל-הים בהיוצרו.

45 במגמה ליצור כוחות-שדה מערכתיים שלא יהיו
מרותקים לעמדות מגן שבישובים, ויוכלו לפגוע
בבסיסי-האויב.

46 לפי: — אע"י עמ' 569—594; „מלחמת-העצ-
מאות“: מער' סב—סג; „אסטרטגיה“ (נספח 2) אטלס,
מפות 10—12.

47 אטלס, מפה 10.

48 ראה „מלחמת-העצמאות“, עמ' 6—14 — סקירה
מפורטת על הכוחות היריבים ועל חימושתם.

מן טופחה
הראשונים
הישגים
1946—

בר, 1947,
ה יהודית.
ק" הצבאי
ית להיאבק

1935—36
פך לאיזור
יצבה בפני
הגנה על
ת שיעניקו
ירושלים,

שת צבאות
תערב מדי
ופרית, אבל
ורה השל
יתינו להצ
ניתן לרכז

כוחות עדיפים בהרבה נגד ישובים (כמו טירת צבי ומשמר העמק) ונגד השיירות היהודיות הנאלצות לחצות שטחים ערביים (כמו שיירות יחיטט וגוש עציון). רק החל בחודש מרס 1948 נתאפשר לנו ליצור ריכוזים התקפיים, כמבצע "נחשון".

יחסי כוחות חדשים נוצרו בפלוש צבאות ערב. כי בתקופת ה"התחממות", שקדמה לפלישה, נתרחשו שני תהליכים מנוגדים: — הישוב החל מגייס כוח אדם וציוד, ומארגן עיצבות לוחמות, ואילו הכוחות הערביים המקומיים התפוררו לחלוטין⁽⁴⁹⁾. מעתה מתהווים יחסי כוחות "צבאיים", במובן המקובל יותר, בין צה"ל וצבאות ערב. מטעמי סוד תצוינה רק העובדות הבאות⁽⁵⁰⁾:

- א. שרר שיוון במספר העוצבות הרגליות. דוקא לפני הפוגה א' יש לנו יתרון מספרי קל בעוצבות הי"ר, ואחרי כן יש יתרון קל לאויב.
- ב. עד הפוגה ב' נהנה האויב מעדיפות מכרעת בארטילריה, ביסריון ובאוויר, ונקודת תורפה קריטית שלנו היא המספר הזעום של כלי-נשק נגדי-טנקיים קלים וכבדים.
- ג. בשלבים מאוחרים יותר מושג איזון כמותי בשריון ובארטילריה (בתותחים, אך עדיין נחוצים תים הננו בתחמושת), ומשתפרים יחסי הכוחות האוויריים, מתוך מאמצי רכש והדרכה מפתיעים ביעילותם ובמהירותם.

עובדות אלה מפתיעות, לכאורה. אבל הסברן נעוץ בהתפתחות המערכה. בתחילה היה על צה"ל לעמוד

(49) ראה מער' ק"י, סא"ל י. בר: "לקראת קום המדינה".

(50) הנאמר מתבסס על היקי אגם/מהד — ענף הסטוריה, שנמסרו לעיוני. התיקים מפרטים יחסי כוחות כמותיים בעוצבות, ובכלל זה מצבות כוח אדם וציוד לחימה מקורבית, לתקיפות הבאות: — עד הפלישה, עד הפוגה א', קרבות "עשרת הימים" ואחרי הפוגה ב'.

(51) אמנם האויב לא ריכז ולא תיאם את מאמציו, אבל לחץ בריזמנית מכיוונים רבים. (אטלס, מפה 11).

(52) מתקפת "יואב" בוצעה ביחסי כוחות 1:1 בעיצובית, התקפת הנגד המשבשת "ברוש" — ביחסים 1:1 בה"ר, וללא שרייון נגד אויב בעל שרייון.

(53) אמנם הכביש נסגר שנית אחר זמן קצר, וירושלים נכנסה למצור עד שנפתחה "דרך בורמה".

(54) ראה מער' ס"ב—ס"ג ז. רומל: "דמותם של שניים לצבאות האויב" (עמ' 25—27), י. שמעוני: "סיבת הכשלון הערבי" (עמ' 16—24).

מול פלישה משותפת של כל צבאות ערב י". כדי שלא להפקיר ישובים, וכדי להשהות את הפולשים, נגזר עלינו פיזור מרחיק-לכת, בעוד צה"ל משולל נשק נגדי-טנקי ונגדי-מטוסי, ועצמתו הארטילרית דלה ביותר. במשך הפוגה, הן הערבים והן צה"ל מתגברים את כוחותיהם, ומעתה מצליח צה"ל תדיר לרכז כוחות בגזרות בהן ברצונו לתקוף, בעוד האויב נמנע מלנצל את עדיפותו הוא בגזרות שצה"ל נאלץ להחלישן ולחושפן.

יזכר, כי בלחימה בתימינו ישאף התוקף בדרך כלל לרכז כוחות עדיפים מן המגן, בשיעור ממוצע של 3:1 לפחות. במתקפות צה"ל נעזרה לרוב אותה עדיפות מינימלית שהיה בה כדי "לערוב" להצלחה, וזאת גם בגזרות שבהן ריכז כוחות להתקפה⁽⁵²⁾. ניתן, איפוא, לקבוע: — בשלבי ההכרעה של מלחמת העצמאות ניצח צה"ל לא בזכות עדיפות מספרית, אלא ביחסי-כוחות כמותיים שליליים, או לפחות בעדיפות כמותית הנחשבת כ"בלתי-מספקת" למתקפות.

גורמי-הנצחון

אילו גורמים עיקריים חוללו את הנצחון? — בתקופת ה"התחממות" שלפני הפלישה בולטת גבורת הישרים בעמידתם בפני כוחות עדיפים. בעוד כוחות השדה — פלמ"ח וחי"ש — מרותקים בעיקר לסיוע לישובים, לאבטחת התחבורה ולפשיטות-הגמול. בינתיים נעשים ב"עורף" העירוני המאמצים הארגוניים ליצור "עם לוחם". רק בזכות כושר-המגן של הישרים, ניתן לרכז בינתיים כוחות להתקפה למטרות אופרטיביות חיוניות — כגון 3 גדודי "נחשון" (כולל גדוד מחטיבת "הראל" שהופעל במבצע זה), שפתחו את הכביש לירושלים⁽⁵³⁾, והכוחות שעקרו מובלעות ערביות ויצרו מרחבים רצופים לקדם את פני הפלישה (בכלל זה כיבוש הערים טבריה, צפת, חיפה, יפו, מבצע "בן-עמי" לכיבוש עכו ולשחרור הגליל המערבי, טיהור איזורים נרחבים במרחב "גבעתי" בדרום, וב"מרחב "יפתח" בצפון).

בתום מערכת ההתגוננות מול הפלישה, בה שוב נוטלת ההתישבות חלק נכבד, ממצה צה"ל את מלוא-היתרון מעמדתו המרכזית ומצירי-התחבורה הקצרים שבשפלת-החוף. הוא מרכז במפתיע עדיפות מקומית, והולם בגזרות בהן בחר — בעוד בולטת אייכולתו של הפיקוד הערבי למצות את העדיפות הכוללת של צבאות-ערב ואת עמדתם הגיאוגרפית המאיימת⁽⁵⁴⁾.

אחת הסיבות לאי־יכולת זאת טמונה בפשיטות הנוע־
זות של יחידות צה"ל לעומק שטחי־האויב (כגון
הפשיטה לטעסע ופעולות גדוד הפשיטה הממונע
בנגב). כך רותקו כוחות לשטחי־עורף ולקוי־התחבורה,
והוחלשו החזית והגייסות שניתן לרכום להתקפה.
האסטרטגיה של "הקיום הפנימיים", תוך נקיטת ה־
"גישה העקיפה", באה לידי ביטוי כפעם בפעם⁵⁵.
מאידך־גיסא, כאשר האויב מחזיק בעמדה המרכזית
ב"משולש", וצה"ל תוקף בגזרה אחת — בגיזין —
מבלי שזרוע אחרת תרתק את הכוח הנתקף בגזרת
סול־כרם (כמתוכנן), נוחל צה"ל כשלון כבד־מחיר⁵⁶.
היעדר השריון, ויחסי־הכוחות הקשים באשר לחיל־
הרגלים, חייבו את צה"ל לבצע כל התקפה בליזה,
תוך פיתוח ושכלול מתמידים של הטקטיקה הלילית
ולנקוט לחימה הגנתית בלבד בשעות היום. ההתקפות
גערכו בגופים גדלים והולכים — החל בגדודים,
והמשך בחטיבות ואף בחזיתות. סגל־הפיקוד, שנתנסה
ב"מאבק" ובצבא הבריטי, היטיב להסתגל, למימדי־
הכוח שהתרחבו.

מה"הגנה" ירש צה"ל ערכי התנדבות, מסירות
וגבורה, אבל היה עליו לצקת ערכים אלה בדפוסים
חדשים של גיוס המוני וארגון צבאי חדיש, על כל
חילותיו הלוחמים, המסייעים והמשרתים⁵⁷. התושיה
ועצמאות המחשבה שטופחו בעיקר בפלמ"ח, ונסיון־
הקרב שלו ב"מאבק", נתגלו עתה במלוא־ערכם. הנסיון
הצבאי הסדיר, אותו קנו המתנדבים לצבא הבריטי
במלחמ"ע השניה, ובעיקר בבריגדה היהודית ובחיל־

55) המונח ננקט כאן בהוראה שגורס ליד־הרט בספר
"אסטרטגיה". וראה סקירת רב־אלוף י. ידן בגספח 2
לאותו ספר.

56) "מלחמת־העצמאות", עמ' 28.

57) ראה "בהלחם־ישראל", עמ' 355 (ערכי־ההגנה),
עמ' 151—194 (המעבר מהגנה לצבא).

58) ראה מער' נ"ז, "מלקח שנת קרבות בלילה"
(עמ' 48—51), מער' סבי"ג, "הפלמ"ח במבחן המל־
חמה" (עמ' 75—98), "מורשת הח"ל במבחן מלחמת־
השחרור" (עמ' 67—74).

59) "במלחמת שחרור אפשר לעשות — ועושים —
דברים שאינם כתובים בשום תקנון". סא"ל י. בר.

60) הבריחה־בראשיתה מחיפה הפתיעה, ורק בהמשך
המלחמה הובן שהבריחה משלימה הישגים צבאיים
ופותחת מרחבים להתישבות ולקליטת עלייה.

האוויר המלכותי, התבטא עכשיו בידע ארגוני, ביכולת
לקלוט נשק כבד, בפיתוח מערך־ההדרכה ובהקמת
המערך הלוגיסטי⁵⁸. לעומת הכושר הארגוני והטכני
היהודי, התקשו הערבים בתחזוקה ובניצול יעיל של
ציודם הרב־יותר.

נתגלה הבדל קיצוני ברמת רוח־המלחמה, בין הישוב
וצה"ל מכאן ובין האוכלוסיה הערבית וצבאות ערב
מכאן. במרבית המקרים מגלים הלוחם והפיקוד
היהודי גבורה, קשי־עורף ונכונות להקרבה⁵⁹. ובשור־
רות האויב אתה מוצא לרוב רתיעה, אזלת־יד, ובסוף
— בריחת האוכלוסיה⁶⁰.

הפעילות של המעצמות הגדולות ושל מנגנון או"ם
מאלצת לשור פעולות צבאיות במאבק המדיני. בדרך־
כלל ידעו הממשלה והמטכ"ל להפיק יתרון מן ההפוך
גות שנכפו מדי־פעם. משכי־הזמן הקצרים נוצלו היטב
לפעולה "חופשית" עד להתערבות מבחוץ. אבל הלחץ
המדיני החיצוני הגביל חמורות את התמרון האופרטי־
בי ("בכל מבצע היה מום — או"ם". אלוף י. אלון)
והשמיט מדינו הישג צבאי מובהק, כאשר כפה את
הנסיגה מאל־עריש והציל את חיל־המשלוח המצרי
מכשלון.

התוצאות

הושג נצחון כביר — ישראל לא נתמוטטה מעצמת
הפלישה, ולא עוד אלא שכבשה שטחים רבי־חשיבות,
ומעמדה נשתפר לאין־ערוך: —

- א. התבססנו בנגב ובמפרץ אילת;
  - ב. ירושלים נקשרה לשפלה בפרוודור איתן,
והפכה למאחו מוצק במת־ההר;
  - ג. שוחרר הגליל בשלמותו.
- אולם הכרעת צבאות ערב לא נשלמה ובטחון־
אמת למדינה טרם הושג. איום חמור עדיין נשקף
משטח ירדן לירושלים ולרצועת־החוף הצרה בין
תל־אביב וחיפה והמצרים נשארו מחזיקים ב"קרש־
קפיצה" ברצועת עזה. המדינה הצעירה הוצרכה לבסס
בעליה ובהתישבות את כיבושיה הצבאיים, שכן:
"לא מספיק לגרש את הפולש הזר — עלינו להכניס
את המתישב העברי" (ד. בן־גוריון).

ביכולת לל
מעיקרי כוח

עם ישראל, או
מאויביו מבחינה מ
אולי פרט לכיבוש ה
הצליח להעמיד למ
מבחינה מספרית,
כאן, בה לא סבל
מנחיתות בחימוש
בעת העתיקה, והעד
צי, בדורנו. הנחיתות
בכוח־אדם, הטביעה
ומכאן — לעיקר

לקח
בכל המלחמות ש
כמרכז איזורי (ב)
עצמות העולמיות
הקיום הלאומי תמ
זאת, וכאשר הצט
דחפוה הצרכים ה
בשטחי המעבר
להחזיק באותם
המרכזות.

יכולנו לעמוד
הפנימי, אבל לא
החיצוני" (אולי
הלקח מכאן כפוי
בידינו, מלהתמוד
אהדת כוחות עולמי
הכוח של אויבינו
האסטרטגי שלנו
הצורך לתמרון ב
הגדולות. השילוח
צבאי והעפלה,

61) ראה "צבא
בעיות־חון ובט
62) הפולמוס
רצועת־עזה.

„ביכולת ללמוד, בגמישות הרוחנית — אחר מעיקרי כוחנו ויתרונותינו על אויבינו.“ (סא"ל י. בר)

עם ישראל, או הישוב היהודי בארץ, היה נחות מאיביו מבחינה מספרית בכל המלחמות שנסקרו, אולי פרט לכיבוש הארץ בימי יהושע. אמנם, לא אחת הצליח להעמיד למערכה כוח צבאי עדיף או שקול מבחינה מספרית, אולם אין מלחמה מהנסקרות כאן, בה לא סבל הכוח היהודי לפחות בתחילתה, מנחיתות בחימוש — היעדר נשק־מגע וכלי־מצור בעת העתיקה, והיעדר שריון ואוריה, שלא לדבר על צי, בדורנו. הנחיתות בחימוש, יותר מיחסיהם מספרים בכוח־אדם, הטביעה חותמה על מלחמותינו. ומכאן — לעיקרי הלקחים, היפים גם לימינו.

לקחי מדיניות-בטחון

בכל המלחמות שנסקרו, מזדקרת עמדת ארץ־ישראל כמרכז איזורי (ב„מעגל הפנימי“) וכארץ־מעבר למ־עצמות העולמיות שבתקופה (ה„מעגל החיצוני“). הקיום הלאומי תבע בעבר ובהווה שנתבסס בצומת זאת, וכאשר הצטמצמה המדינה לשטח־ההר, תדיר דחפוה הצרכים הכלכליים והממלכתיים להתנחל גם בשטחי המעבר שבשפלה. גם כיום שומה עלינו להחזיק באותם שטחים שיעניקו יתרון לעמדתנו המרכזית.

יכולנו לעמוד בהתמודדות עם שכנינו מה„מעגל הפנימי“, אבל לא עצרנו כוח מול המעצמות שב„מעגל החיצוני“ (אולי — פרט ל„מאבק“ שקדם למדינה). הלקח מכאן כפול: שלילי — להימנע, ככל שהדבר בידינו, מלהתמודד עם מעצמות, והחיובי — לרכוש אהדת כוחות עולמיים שתסייע לאון כלשהו את יתרון הכוח של אויבים מה„מעגל הפנימי“. חופש־הפעולה האסטרטגי שלנו עלול להתקפח לא־במעט מחמת הצורך לתמרן בתחום המדיני באי"מ בין המעצמות הגדולות. השילוב בן־ימינו של ההישוב, מאבק צבאי והעפלה, המחיש התאמה מקיפה של דרכי

61 ראה „צבא ובטחון“: יחוד ויעוד (עמ' 186—229); בעית־חזון ובטחון (עמ' 339—360).
62 הפולמוס בנושא זה התעורר גם כשנכבשה רצועת־עזה.

פעולה למגמות ולשיקולים מדיניים, וכשדה הצבאי עצמו המחישו זאת כמה ממהלכינו במלחמת־העצמאות, כגון: הסירוב לפנות ישובים מהנגב בראשית המלחמה ומבצע „יואב“.

ביחס־יכוחות קשים ניצחנו במלחמות שנשאו כולן אופי של מלחמות־התנחלות או מלחמות־שחרור. לא מעט מהיתרון הכמותי של כוח האויב נתאון על־ידי הרוח שקמה בעם, בזכות מטרת־המלחמה. אבל משהושגה החירות, נתרגשו על העם פורענויות מבית לנוכח הלחץ מבחוץ: — ממלכת שלמה נתפלגה וממלכת החשמונאים נתערעה מבפנים. האין הסכינה מבית אורבת לישראל גם כיום? — יתכן שהעבר יכול להצביע כיצד נעמוד בפניה: —

א. למדינה חיוניים צביונה הלאומי וזיקתה לעם היהודי⁶¹. אין המדינה יכולה ליהפך לייצור־כלאיים דו־לאומי או ל„מדינת־מיעוטים“. אמת זאת לא נעל־מה מכובש־הארץ ומיהודה המכבי (שקיבץ יהודים מהגליל ליהודה, במקום להרחיב גבול בטרם־עת), ולימדתנו להעדיף בדורנו מדינה בחלק מהארץ על שאיפה לשלמות הארץ, אם תהיה זאת כרוכה בטש־טוש לאומי⁶².

ב. אין ממשות ככיבוש שאין עמו התנחלות בשטחי הכיבוש. ומכאן ההכרח בעליה: — „אין בטחון בלי עליה והתישבות, בלי עליה רבתי, המונית, ובלי התישבות רחבת־מימדים“ (חזון ודרך“ ב, עמ' 173).
ג. על אחת כמה, אין ממש בכיבוש־התפשטות על עמים זרים. לא כיבוש־ידוד ולא כיבוש־הורקנוס וינאי, נתקיימו בידינו. המדינה לא תוכל לחרוג מעבר לשטחים המיושבים ביהודים.

לקח אסטרטגי

מבחינה גיאוגרפית שונה מצבנו האסטרטגי כיום לחלוטין מזה שבעת העתיקה. אז היינו עם חקלאי נושא־עצמו, שנאחו בהר — כ„שטח החיוני“ לקיומו ולהגנת עצמאותו. כיום מרוכז כוחנו הכלכלי בחוף — ה„שטח החיוני“ לקיומנו נדד למישור. אבל שטח חיוני זה פגיע, ויקשה לאבטחו אם לא נחזיק בתוא־יקרקע חיוניים להגנתו, בריחוק שיש עמו בטחון, ובכוחות קטנים יחסית. אולם הישג אסטרטגי כזה מותנה, כאמור, ב„הכשרת־קרקע“ מדינית ובהתעצמות האוכלוסיה והכלכלה.

אל צורפו, כשם שעשינו במלחמות הפרטיזניות שלנו (וכשם שעשו הערבים לנו בראשית ה"מאורעות" ובראשית מלחמת העצמאות). הכוחות המוצנחים מישימים לקח זה כיום.

ככל שיחריפו יחסי הכוחות, כן עולה ההכרח שנקיים בדינו יזמה, ונפתיע מבחינה אופרטיבית וטקטית. במלחמותינו הפרטיזניות, ולעתים אף במלחמת העצמאות⁶³, חתרנו להשיג גם מטרה הגנתית ביזמת הפתעה התקפית, באין אפשרות אחרת ביחסי הכוחות הקיימים. אכן, לכך נדרשות ערנות מודיעין דרוכה, הכרה אינטימית של שדה הקרב ולחימת לילה נועזת.

סכום הלקחים

רביאלוף י. ידן סיכם "אבות-לקח" ממלחמת העצמאות במלים: — "מכל עקרונות המלחמה, הרי עקרון ההפתעה — הוא העקרון בהא-הידיעה, ואילו כל השאר, הקרויים, עקרונות-מלחמה' הינם בבחינת עקרונות-משנה... מאלה בלסו, בלי ספק, שלושת הבאים: — רוח תוקפנית, ריכוז וניידות; רק כשי ניצלנו את כל שלושת האמצעים השגנו את ההפתעה השלמה, ורק כשהשגנו את ההפתעה — ניצחנו בקרב"⁶⁴.

יתכן שאין לקח זה יפה לכל צבא. אבל ראוי כיצד נתאפשר במלחמות שנסקרו כאן, במצבים בהם נפל עמנו בכוחו משכניו-אויביו, והיה דל מהם בחימוש — וניצח. אך זהו לקח צבאי "טהור" ואין הוא צופן בחובו את הלקח כולו. כי צבאנו "א"א לא העט — והרוח המפעמת בעם היא המפיתה להט בצבא. במלחמות עם שכנינו — עמדה לנו היתה עת לחמנו לקיומנו ולחירותנו. משהו ממנה מצוי בדברים שנאמרו לפני עשרים שנה, וטעמם טרם פגה... במשקל כוחות האיתנים המתגוששים עכשו בעולם — אין בדינו להכריע את הכף. אולם בפניה קטנה זאת שבכדור העולם, בארץ-ישראל — אנו הגורם המכריע... כי אנו האומה היחידה בעולם ששאלת ארץ-ישראל היא בשבילה שאלת הרוח והמדות"⁶⁵.

הנחיתות-בשטח מחמירה את יחסי הכוחות השליליים בכוח-אדם ומבליטה את ההכרח שינוצל מלוא הפוטנציאל האנושי והמשקי למלחמה. השיטות לגיוס המילואים, בכוח-האדם ובמשק מלחמתי, טעונות שכלול מתמיד. וככל שהצבאות מתפתחים טכנית כן גובר הצורך בכוננות ובכשירות גבוהה. שילוב צבא-קבע בצבא-עם מגניס לעת-חירום, כבימי דוד, עודנו יפה לדורנו, תוך כדי התאמתו לצרכי-התקופה.

במלחמותינו (פרט למאורעות 39—1936) השכלנו לנצל אסטרטגית את הצמדה המרכזית שלנו לריכוז-כוח בגזרה אחת. אמנם, במלחמות שנסקרו לא אירעה התמוטטות בחזית שהוחלשה, כאשר הכוח רוכז להכרעה בגזרה אחרת — כשם שאירע לפריד-ריך הגדול ("אסטרטגיה", עמ' 99—103). אבל נכון להסתכן בכך גלומה במהות הפעולה בקיום פנימי, כמעשה לודנדורף ליד טננברג (שם, עמ' 173—174). ויש להרהר האם נועזים-למדי היינו בריכוזי הכוח שלנו.

לקח מערכת וטקטי

לחימה בקיום פנימיים מצריכה איזון נכון בין ניידות גבוהה של עוצבות-השדה — ובין כושר-מגן של כוחות-המשמר וישובי ההגנה המרחבית. בימינו, אין זאת עוד ניידות "רגלית", כשל כוחות יהושע, דוד ויהודה המכבי בעבר, ושל הפו"ש והפלמ"ח בדורנו, אלא ניידות אווירית ושריונית. גם חיל-הרגלים — אף כי עודנו זקוק לכושר לצעוד וללחום רגלית — נתבע להדביק את קצבה של ניידות כזו. מכאן הצורך לאמץ במהרה הישגים טכניים חדישים — אבל תוך הכרה מפוכחת במגב-לוחינו (כשם שדוד, בשעתו, לא אץ לפתח חיל-רכב ופרשים מעל ל"כולת-הקליטה" הצבאית והכל-כלית שהיתה מצויה בזמנו).

נשפר יחסי-כוחות בחזית אם נרתק כיהות-אויב

63 ראה מערכות צפון, עמ' 236, והשוה דברי אלוף ת. כרמל במערי ס"ב-ס"ג, עמ' 99.
64 מערי ס"ב-ס"ג, "בפתח החוברת".
65 "במערכה" א' עמ' 67.

מלחמת העולם הראשונה של הירושלמי לא עלה על ביו לשבור את רצו להביא לכניעת בשדה הקרב, ומסוכנת, שהיה של אבידות. את עצמה המצו בזירת המלחמה בעולם — מהפס דרכי המחשבה כללי ביחסי ה היא לבחון אם את עקרונות ד שהם יסוד כל השאלה, יהיה המלחמה כשלע כלשהו בעבר לפחות, את ה קיימים ה האסכולה הארצית הגרמנית-עקרונית בה חפה טיבית ניתנים לשי בתקופת הבקיבות גם ויכח המלחמה יסדה או

עקרונות המלחמה לנוכח הנשק הגרעיני

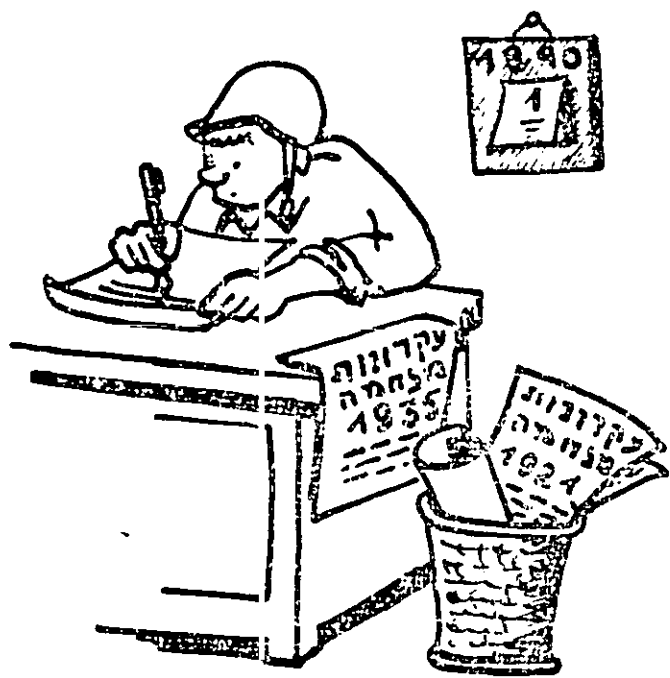
פרי תמציתי של לקחי העבר, כעין נסיון שזוקק וטוהר מן הטפל. העקרונות מנוסחים במגמה שישמשו מדריך בסיסי למתכנן הצבאי. יוצא, שעקרונות אלה אינם אלא כללים אמפיריים ויחסיים, שהועלו לרמה גבוהה של הפשטה; הם מבוססים על הנסיון והנם פרי ניתוח הגיוני. מאחר שהנסיון וההגיון אינם שווים לכל, הרי יש לצפות שיהיו קיימים הבדלים ביחסם של עמים שונים אל עקרונות המלחמה. הבדלים שישקפו שוני באופיים של העמים ובתפישתם הצבאית. עם השוכן על אי, כמו האנגלים, הגיוני שיעריך את עקרון הניידות — כשהצי משמש מכשירו; יותר מאשר עם „יבשתי“ כמו למשל הרוסים שגודל אוכלוסייתם הביא אותם להדגשת יתר של עקרון הריכוז, הפעלת ההמון. יתכן אפילו שיחולו שינויים בגישתו של אותו צבא עצמו, לרגלי הרחבת נסיונו וכתוצאה ממחקר מעמיק יותר בנסיון העבר. כך רואים אנו שצבא ארה"ב משנה את עקרונות המלחמה המקובלים אצלו באורח-רשמי, ארבע פעמים בין 1921 לבין 1949.

אם אמנם נראה את עקרונות המלחמה כסיכום של נסיון צבאי, המנוסח ברמה גבוהה של הפשטה,

לחמת העולם השנייה הסתיימה בשואה הנוראה של היינטימה וננטאקי. שתי פצצות, שגודלן לא עלה על בית קיבולו של מטוס בינוני, הספיקו לשבור את רצון הלחימה של עם אמין ועקשן, להביא לכניעת צבא חזק שעדיין לא הוכרע סופית בשדה הקרב, ולהסוך לבעלי הברית פלישה קשה ומסוכנת, שהיתה מביאה בעקבותיה אלפים רבים של אבידות. בפעם הראשונה בהסטוריה הוכיחה את עצמה המצאה טכנית מכריעה. מרגע הופעתה בזירת המלחמות, היה ברור לכל, שחלה מהפכה בעולם — מהפכה שלא רק תחייב הערכה-מחדש של דרכי המחשבה הצבאית, כי אם תגרום לשינוי ערכים כללי ביחסי הכוחות הבין-לאומיים. מטרת החיבור היא לבחון אם יש בהופעת הנשק הגרעיני כדי לשנות את עקרונות המלחמה (כפי שהם מקובלים בצה"ל) שהם יסוד כל מחשבה צבאית. כדי לאפשר ניתוח השאלה, יהיה צורך לעמוד על אופיים של עקרונות המלחמה כשלעצמם ולראות אם אמנם חל בהם שנוי כלשהו בעבר; וכן נצטרך להבין, במידה מינימלית לפחות, את תכונותיה של פצצת האטום.

עקרונות המלחמה

קיימים שני דרכי-מחשבה ביחס לעקרונות המלחמה. האסכולה האחת, שחסידה החשוב ביותר הוא התיאור רטיקן הגרמני המפורסם קלאוזבין, רואה בהם: — „עקרונות בסיסיים, שעליהם מבוססים כל הלכי מלחמה טובים, שהיו שרירים וקיימים בכל עת... אינם ניתנים לשינוי... ואינם תלויים בנשק שמהמשמים בו, בתקופה או בזירה“. האסכולה השנייה, שהיא המקובלת כיום על מרבית הוגי הדעות הצבאיים, וגם חיבור זה יקבל אותה, אינה רואה בעקרונות המלחמה חוקים מדעיים דוגמת אלה המצויים במתמטיקה או בפיזיקה, כי אם כללי התנהגות וחשיבה.

יות שלנו
אורעות
המוצנחים

ההכרח
ופרטיבית
אף במל
ה הגנתית
ת ביחסי
תמודיעין
זימת-לילה

חמת-העצ
הרי עקרון
ואילו כל
בבחנית
שלושת
רק כש
ההפתעה
ניצחנו

אבל ראינו
צבים בהם
דל מהם
הור" ואין
באנו אינו
נפיתה להט
לנו הרוח.
גמנה מצוי
טרם פג:
וים עכשיו
וולם בפניה
ל — אנו
דה בעולם
לת החיים

נבין שבצורתם זו, — ז"א בצורה של עקרונות — אין הם יכולים לשמש מדריך שימושי ומעשי לפעולות של ממש. הכרחי לפרטם תחילה למטבעות הקטנות יותר של הנחיות, כללי פעולה, והוראות מפורטות. בהצטרפם יחד, מהווים כל אלה את תפישת המלחמה של צבא מסויים. כל צבא חייב להגדיר את יישומם של עקרונות המלחמה לאמצעים העומדים לרשותו, לזירה ולאותה מטרת המלחמה שינסה להשיגה. צדק דיקרט שאמר שאין די בזה להיות בעל שכל שנון, יש גם להבין איך להשתמש בו למעשה. אם עקרונות המלחמה הם פרי נסיון העבר, הרי ה"דוקטרינה", ז"א תורת הלחימה המעשית, הנה זיווג של נסיון זה עם התקדמות הטכניקה של ימינו. למשל, העקרונות אומרים שיש לרכז את המאמץ בנקודה המכריעה — אולם לרגלי שינויים בטכניקה, וכתוצאה מזה בנשק ובמבנה הכוחות, יחולו גם שינויים בצורת הריכוז, באופי המאמץ, ובהגדרת הנקודה המכריעה. בדור אחד אפשר להכריע בקרב ע"י שמטילים נגד האויב המעורער את גוף הפרשים הכבדים. בדור שני — כוח האש של הארטילריה הוא הגורם הקובע ביותר, וקצבי האש של המקלע מונע בעד התקפה בתכלית של הפרשים. כעבור זמן-מה החזיר מיזוגם של הארטילריה והפרש בדמות הטנק לזירת המלחמה חזיונות של התקפות ניידות הדומות מאוד להסתערויות ה"קירסירים" או ה"אולנים" שבעבר. הכרחי איפוא, בכל דור, להגדיר מחדש את יישומם של עקרונות המלחמה לאור התפתחויות הטכניקה. ההתקדמות הטכנית, כפי שאמרנו, היא שגורמת לשינוי הדוקטרינה. אולם האם גורמת היא גם לשינוי

בואנופרטה זה אינו מבין את עקרונות המלחמה...

בעקרונות המלחמה? כשהגנרלים האוסטריים ניסו להרץ את כשלונם במערכת 1796 באומרם ש"בואנו-פרטה זה אינו מבין אל נכון את עקרונות המלחמה" — כלום התכוונו באמת לעקרונות המלחמה? האם לא התכוונו רק לשינויים ב"טכניקה" של המעשה הצבאי, כגון לשיטת התחזוקה הגמישה של צבא המהפכה, לגיוס ההמוני שהגדיל את מקור התגבורות שלו, לאר-גונו בדיביויות, שהקנה לו ניידות, ועצמאות החלקים שבתוכו, עדיפות בהרבה על אלו של הצבא האוסטרי (טרוי?) ופוליון הכיר יפה, בכוח הבחנתו, את עקרון נות המלחמה האמתיים, ופעל לפיהם. באלה לא חל כל שינוי. אם נבחר דוגמה אחרת ואולי, מהפכנית עוד יותר — כגון השפעת המטוס בזירת הקרבות של ימינו — האם נוכל להגיד ששינתה את עקרונות המלחמה? בדיקה עניינית של מערכות מלחמת העולם השנייה מוכיחה שגם ביחס לסוג נשק זה טמון היה מקור הכשלונות בהזנחת העקרונות; לדוגמא: — בהזנחת עקרון ריכוז המאמץ ע"י היטלר, כשתקף את רוסיה בטרם הכרע הענין בחזית המערב שלו. כתוצאה מפיזור המאמץ האוירי בשתי זירות — לא הצליח להכניע את יריביו באף אחת מהן. ההחשבות מישכלת בעקרונות המלחמה גרמה להצלחות; לדוגמא: — בעת שמפציציהם הכבדים של האמריקאים, לאחר תקופה של כשלונות, הצליחו לבסוף להפציץ ערים גרמניות לאור היום, כשהם נתקלים בהתנגדות מעטה בלבד, — וזאת כתוצאה מכך שהשיגו הפתעה, ע"י פעולות הטעיה.

דוגמאות היסטוריות מעין אלה רבות הן ובמיוחד בולטות הן בתחום הטקטיקה. הטקטיקה — יסודה במיזוג תנועה ואש המשפיעים האחד על השני השפעת גומלין. מאחר שהכוח התוקף פגיע יותר לאש מאשר הכוח המסתתר מאחורי עמדות מורכבות מראש, יוצא שכל התפתחות בכוח האש מגבירה את עוצמת ההגנה (*). לעומת זאת, פיתוח הניידות

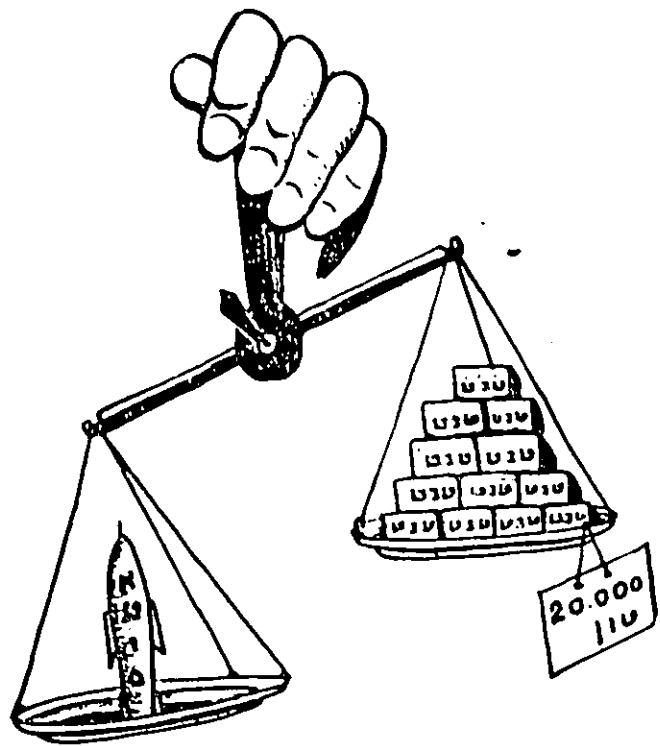
(* וזאת לזכור, כי ה"עקרונות", כמובנם הידוע לנו כיום ובניסוחם המגובש, לא נוסחו אלא הרבה יותר מאוחר — ואילו במאה הי"ח מקובל היה לדבר על "העקרונות של המלחמה", כלשון אותם גנרלים אוסטריים, והכונה היתה, בדרך-כלל, ל"נוהגי המקור בל" — המערב. (* פרט, כמובן, לאותם סוגי נשק אש המערך ערים את חוסן ביצורי ההגנה: — כהשפעת ראשוני התותחים על טירות הפיאודלים, וכזו של ארטילריית הידה הכבדה יותר, בהמשך התפתחותה של מלחמת העולם הראשונה, על מערכות הביצורים בחזית המערב. — המערב.

דות גורם לעלית כוח באית מראה לנו תקופת עובר מן ההתקפה אית תחילת המאה הארבע עפני הלם הפרש וניי החם והתחפרות בש שבאו הטנק והאוירי אף שינויים גדולים בתורת הלחימה של בעקרונות המלחמה. אלכסנדר מוקדון כב לעומת זאת, מבחינת של עקרונות מלחמה עקרונות, זו לעומת עולה כוח האש וההאפשרויות של הניי "משחקים" במלוא תמרון. אף כי ההפך רק בתקופות בהן בולט וברור.

בסיכום יש לה ששעקרונות המלחמה המשתנה. אולם ל כאלה אפילו כשה הפוכות מרחיקות משתנית; העקרונות שונים — בעקבות ההנדסית מצד אחד — תלה תמורה ג מסויימים — וב מישות, ההפתעה

כדי להבין את להכיר את הנשק קריות. במיוחד סוגי נשק אחרי בלי לדבר גם על והטיל המונחה, קנות רבות נוב הנשק הגרעיני לעבר מרחקים

פרי התפתחויות הבליסטיקה בת-זמננו. מסיבה זו צריך לראות, לצורך חיבור זה, את הפצצה האטומית ואת מוביליה כשלמות אחת.

ארבעה הם ההבדלים העיקריים בין הנשק הגרעיני של ימינו לבין תמורות אחרות של נשק בעבר.

ראשית כל — עצמתו. האטום המיועד לשימוש סקטי ומערכתי מופיע בצורת פצצה „נומינלית“, (ז"א „יחידת נפץ“ המשמשת קנה-מידה לעצמת ההתפורצות, וכוח ההרס שלה שווה לזה של עשרים אלף טון טנ"ט). בהפצצה הכבדה ביותר של מלחמת העולם השנייה לא הוטלו בבת אחת יותר משמונת אלפים טון טנ"ט, שנישאו בבטנם של למעלה מאלפיים מטוסים. כיום מסוגל אוירון אחד או תותח אחד ליצור ריכוז אש העולה פי שניים וחצי על זה של ההפצצה הכבדה ביותר בעבר. כוח ההשמד של פצצת 20 ק.ט. (קילוטון) משתרע ברדיוס של שני ק"מ סביב נקודת הפיצוץ. להשפעת ההדף והרסק הידועים לנו מן הפצצה „המקובלת“, מתוספות בפצצה האטומית השפעות קטלניות ממין חדש — של קרינת חום ושל קרינה רדיו-אקטיבית. פצצה מימנית עולה בכוחה ההרסני פי אלף ויותר על המידות שצוינו כאן לגבי פצצה אטומית „רגילה“. מסיבה זו, תמצא את שימושה בהפצצה האיסטרטגית בעיקרה.

ההבדל השני הוא בטווח שאליו יוכל להגיע הטיל הגרעיני. בעבר היה הטווח היעיל של התותח, שהיה הנשק העיקרי ליצירת ריכוזי אש גדולים, עשרים — עשרים וחמשה ק"מ. טווח המפציץ הכבד בדרך כלל לא עלה על אלף ק"מ. כיום קיימים טילים

זות גורם לעלית כוחו של התוקף. ההיסטוריה הציבאית מראה לנו תקופות שונות שבהן מרכז הכובד עיבר מן ההתקפה אל ההגנה — וחוזר חלילה. עד תחילת המאה הארבע-עשרה עמד הניגון אך בקושי בפני הלם הפרש וניידותו. בהמשך הזמן נתנו הנשק החם והתחפרות בשדה את העדיפות למגן — עד שבאו הטנק והאוויריה והקנו שוב יתרון לתוקף. על אף שינויים גדולים אלה, המשתקפים בתהפוכות בתורת הלחימה של כל העמים, איננו רואים שינוי בעקרונות המלחמה. כוחם של אלה יפה בקרבות „קלנטור מוקדון כמו בקרבות ורון או טטלינגרד. לעומת זאת, מבחינים אנו בשינוי במשקל היחסי של עקרונות מלחמה מסוימים, או של קבוצות של עקרונות, זו לעומת זו. במיוחד רואים אנו שכאשר עילה כוח האש והביצור, והמגן מתחזק, מצטמצמות האפשרויות של הניידות וההפתעה; שכן עקרונות אלה „משחקים“ במלואם רק כשקיימת אפשרות של תמרון. אף כי ההפתעה והיוזמה חשובות תמיד, הרי רק בתקופות בהן עדיף התוקף מוצאות הן ביטוי בולט וברור.

בסיכום יש להגיד שתיאורטית אפשרי בהחלט שעקרונות המלחמה ישתנו, ככל דבר התלוי בנסיון המשתנה. אולם למעשה איננו מבחינים בשינויים כאלה אפילו כשהתפתחויות טכניות גרמו בעבר לתהפוכות מרחיקות לכת בתורת הלחימה. הדוקטרינה משתנית; העקרונות — לאו. לעומת זאת, בזמנים שונים — בעקבות התקדמות בכוח האש וביכולת ההנדסית מצד אחד, או כושר הניידות מן הצד השני — חלה תמורה בערכם-היסודי של עקרונות מלחמה מסוימים — ובמיוחד בעקרונות הניידות — הגמישות, ההפתעה והיוזמה, — לעומת האחרים.

הנשק הגרעיני

כדי להבין את אופן השימוש בו במלחמה, צריך להכיר את הנשק הגרעיני לפחות בתכונותיו העיקריות. במיוחד צריך לעמוד על ההבדל בינו ובין סוגי נשק אחרים. קשה להתייחס אל פצצת האטום כלי לדבר גם על מטוס הסילון ארוך-הטווח, הרקיסה, הטיל המונחה, שמביאים אותה אל המטרה. מסקנות רבות נובעות לאו דוקא מעצם תכונותיו של הנשק הגרעיני כי אם מטווחם ומדיוקם בקליעה לעבר מרחקים גדולים של האמצעים להטלתו, שהם

האוסטרלים ניסו
ומרם ש„בואוני
ות המלחמה“ —
לחמה? האם לא
המעשה הצבאי,
צבא המהפכה,
ירות שלו, לאר
צמאות החלקים
ל הצבא האוס
נתו, את עקרי
באלה לא חל
גולי, מהפכנית
בזירת-הקרבות
; את עקרונות
מלחמת העולם
זה טמון היה
לדוגמא: —
טור, כשתקף
המערב שלו.
זירות — לא
ן. התחשבות
לחות; לדוג
האמריקאים,
סוף להפציץ
כ בהתנגדות
יגו הפתעה,

גן ובמיוחד
— יסודה
על השני
פגיע יותר
עמדות מר
זאש מגבי
תוח הניי

גם הידוע
לא הרבה
זיה לדבר
ם גנרלים
הג-המקור
ה המער
ראשוני
רטילרית
מלחמת
וית-המע

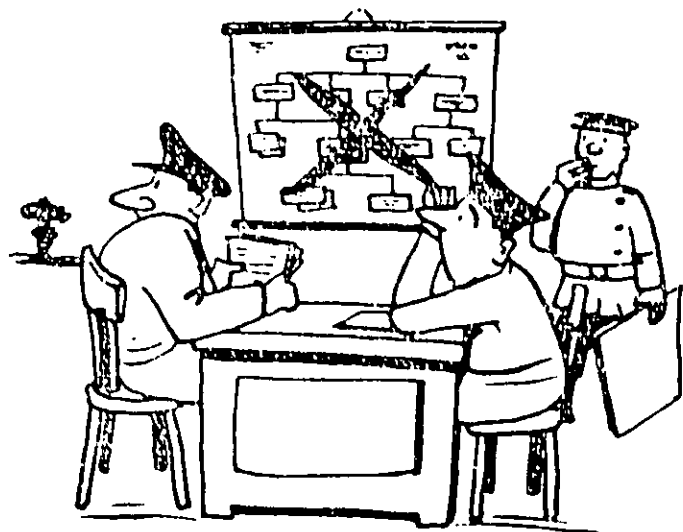

מונחים "בין-בשתיים", ומטוסי הסילון הכבדים של חיל-האוויר האיטרטגי האמריקאי סובבים את כדור הארץ בלי לנחות. גילויים בשטח האלקטרוניקה מאפשרים ניווט של טילים מונחים על פי קרני רדיו ובעזרת הכוכבים. לא כל הניסויים הצליחו עדיין, אבל לא רחוק היום בו אפשר יהיה להנחית טיל גרעיני "מכל מקום בעולם — אל כל מקום בעולם".

בהשפעה הנפשית העצומה של הנשק הגרעיני צריך לראות הבדל נוסף (שלישי) בינו ובין תמורות טכניות-צבאיות קודמות. עד היום לא נתגלתה הגנה יעילה בפני הטיל האטומי המונחה. מימדי מכתו — שטחם של ערים ומחוזות שלמים. גם מחוץ לטווח השמדה זה, יסבלו אנשים, מחמת שקיעת אפר רדוד אקטיבי, נזק ביולוגי שתוצאותיו יעמידו אולי בסמך שאלה את המשך קיום המין האנושי. טבעי להניח שהשפעת הפחד בפני הפצצה האטומית, שתתבטא בפעילות מדינית תבוסנית לפני המלחמה ובשיתוק החיים הנורמליים בחלקי ארץ שלמים בזמן המלחמה, תעלה על זו של הפצצה עצמה.

עד עתה נהגו שינויים בתורת הלחימה להופיע באיטיות. ניידותו של צבא פרדריקוס לא עלתה על זו של צבא אלכסנדר מוקדון. קצב האש בקרב סאדן עלה אך במעט על זה של זריטק, כושרם ההנדסי של הרומאים עלה על זה של כמעט כל הצבאות שאחריהם עד הזמן החדש. אולם מה קרה כעת? מן הרגע שהוטלה הפצצה האטומית הראשונה התחילו הצבאות הגדולים שבעולם לחשוב על כך כיצד ניתן יהיה לשנות באופן יסודי את ארגון כוחותיהם ואת שיטת הפעלתם. במהירות שבה הבינו כולם את המהפכה, וניסו ליישם אותה הלכה למעשה, יש משום ביטוי לאותו שוני-שליממש הקיים בין עובדת הופעת הנשק הגרעיני לבין תמורות בתחום הטכני

ניקה שחלו בעבר. ובעצם מהירות זו של השפעת הנשק החדש על מערך-הצבאות, ועל המחשבה הצבאית בכללה — מתבטא ההבדל העיקרי הרביעי בין חזיון טכני חדש זה לבין החידושים והתמורות שקדמו לו במהלכה של ההיסטוריה.

עקרונות המלחמה לנוכח הנשק הגרעיני

כעת יש לבחון האם הופעת הנשק הגרעיני מהייבט שינוי בעקרונות המלחמה. שינוי כזה יכול להתבטא בביטול אחד (או אחדים) מהעקרונות המקובלים; בהיספת עקרונות, או עקרונות חדשים; או בשלילת ערכם של עקרונות המלחמה בכללותם. בדיקת השימוש בנשק-הגרעיני לאור כל אחד מן העקרונות תהיה השיטה שבה נחפש את התשובה לשאלה שעומדת לפנינו.

עקרון הדבקות-במטרה

עקרון הדבקות-במטרה קובע שהכרחי היא לקבוע במלחמה מטרה ברורה לכל פעולה ולכוון את כל המאמצים להשגת אותה מטרה. לראות אותה ולא לעמוד בפני כל פיתוי להפנות את כוחנו אל כיוונים שלא נקבעו בתכנית — אפילו כשאלה למראית עין, מבטיחים תוצאות גדולות. עקרון זה יוצא מן ההנחה שכל פעולה במלחמה חייבת להיות מתוכננת לפי מיטב יכולת ההגיון האנושי.

המטרה העיקרית של כל מלחמה — לשבור את רצון הלחימה של האויב. להלכה ניתן להשיג מטרה זו בדרכים שונות, כגון, ע"י שיטות-ידים את כיהיתו המזויינים או את בסיסו התעשייתי, את רשת התחבורה שלו או את פיקודו המדיני או הצבאי. כל אחת מן הדרכים הללו לעצמה, אם ניקטים בה בכוח מספיק ובעקביות, עלולה, לפי ההנחה להכריע את האויב ולהביא לנצחון במלחמה. אבל אפשר להגיד שעד עתה לא הצליחו באף מלחמה לעשות זאת. בדרך כלל נאלצו הלוחמים לנקוט בשיטות משיטות שונות בתקווה שסך הכל המאמצים המשותפים יביא בסופו של דבר למשבר בתוקף-ריחו של הצד הנגדי. במלחמה-ע הראשונה הפעילו בעלי הברית הסגר ימי כדי לשחק את התעשייה של אוסטריה

וגרמניה להרעיב את א כדי לבודד אותן מבעלי איים עליונים במשך צבאן. לבסוף, גרמו כ בשתי המדינות ולכניע על האמצעים הנ"ל ל שלא שוערו מראש; ר ותעשייתה ניוזקה ק לבסוף רק על ידי כ להכריע את האויב ע לחימה, כשהוא לעצמ

מה המצב כיום? כמעט כל אחת מדרכי מות רבות הרבה יו בעבר. כוחה-השמד שונה, "למחוק" ע מגיע אל מרכזי הש יב; בקרינה הרדיו שלמים בפני מעבר תקופה ממושכת קדמיים מן העורך שלמים מכללי-שימ

הנשק הגרעיני, אמצעי להגיע ל ה"כל-יכולה" יש עצמה — ושינוי מטרות "שמנות" שימוש כזה ל המירבית. ביחד הסטייה-מן-העיקר בתנאי-לחימה א נזקים שקשה לה בעבר, יהיה קש את המטרה ש רצון עצום, ב החזקה של נש כוח-ההרס והט מית — אין ב יותר מאשר יכוון נגד מ בהנחה שמהלך לא יצדק מי

ו זו של השפעת
על המחשבה הצ
העיקרי הרביעי
דושים והתמורות

כזה עניני

הגרעני מחייבת
ה יכול להתבטא
נות המקובלים;
או בשלילת
ללותם. בדיקת
מן העקרונות
שובה לשאלה

דה

זי הוא לקבוע
לכוון את כל
ת אותה ולא
של פוש. יש
גו אל כיוונים
למראית עין,
א מן ההנחה
לתוכנת לפי

— לשבור
ניתן להשיג
שמידים את
לי את רשת
או הצבאי.
נוקטים בה
ה להכריע
בל אפשר
ה לעשות
בשיטות
ה המשול-
רוחו של
לי הברית
אוסטריה

וגרמניה להרעיב את אוכלוסיתן, הביאו לחץ מדיני
כדי לבודד אותן מבעלי בריתן, ועשו מאמצים צב-
איים עליונים במשך ארבע שנים כדי להרוס את
צבאן. לבסוף, גרמו כל אלה ביחד להסיכת המשטר
בשתי המדינות ולכניעתן. במלחמה השנייה נתווספה
על האמצעים הנ"ל ההפצצה האיסטרטגית, בממדים
שלא שוערו מראש; רוב ערי גרמניה הושמדו בחלקן
ותעשייתה ניזוקה קשה. בכל זאת הוכרעה גרמניה
בכסוף רק על ידי כיבוש כל ארצה. לא ניתן היה
להכריע את האויב ע"י שימוש בלעדי באיזשהו אמצעי
לחימה, כשהוא לעצמו.

מה המצב כיום? הטיל האטומי מאפשר לבצע
במעט כל אחת מדרכי המלחמה הנ"ל בקלות ובשל-
מות רבות הרבה יותר מכפי שאיפשר נשק כלשהו
בעבר. כוח ההשמד שלו, מאפשר, זו הפעם הרא-
שונה, "למחוק" ערים ומפקדות מן המפה; טווחו
מגיע אל מרכזי השליטה המרוחקים ביותר של האו-
יב; בקרינה הרדיואקטיבית ניתן לחסום שטחים
שלמים בפני מעבר ושהייה של בני-אדם בהם למשך
תקופה ממושכת — באופן המאפשר לנתק כוחות
קדמיים מן העורף, או להוציא משאבים לאומיים
שלמים מכלל-שימוש.

הנשק הגרעיני, ככל נשק אחר, אינו כמובן אלא
אמצעי להגיע לתוצאות הרצויות. בגלל עוצמתו
ה"כליכולה" יש סכנה שיהפך מאמצעי למטרה בפני
עצמה — וששני הצדדים יזרקו פצציה אטום על
מטרות "שמנות", מבלי לבחון בדיוק האם ייטיב
שימוש כזה לשרת את מטרת המלחמה במידה
המירבית. ביחד עם אפשרות ההכרעה גדלה סכנת
הסטייה מן העיקר. המלחמה הנה פעולה דו-צדדית.
בתנאי-לחימה אטומיים, כשכל צד עלול לסבול
נזקים שקשה לתאר את גודלם ושיחרגו מכל הידוע
בעבר, יהיה קשה ביותר להחזיק במיד לנגד עיניך
את המטרה שנקבעה בתכנית. הדבר ידרוש כוח
וצון עצום, בעיקר מחמת ההשפעה הפסיכולוגית
החזקה של נשק האטום. ברם, הגידול הכמותי של
כוח-ההרס והטווח שלרשות אמצעי הלחימה האטו-
מית — אין בהם כדי לעשות מאמץ-משני למכריע
יותר מאשר בעבר. אם החליטו שהמאמץ העיקרי
יכוון נגד מערכת הלחימה האטומית של האויב,
בהנחה שמהלך זה עלול להביא להכרעת המלחמה, —
לא יצדק מי שיטיל חלק מנשק האטום על כוחות

השדה של האויב, אסילו אם נראים הם כמטרה כדאית
להתקפה אטומית. אם תילקח מן האויב יכולת התגמול
בנשק גרעיני, כשאפשרות זו נתונה בידינו —
יביא הדבר מאליו להשמדת כוחותיו. לעומת-זאת
הפניית המאמץ למטרות-משניות ופיזורו עשויים
להכשיל את השגת המטרה העיקרית.

כתוצאה מן השיקולים לעיל, יש להניח שבמלחמה
אטומית יחול שנוי רב לעומת המלחמות שבעבר,
בקדימויות באשר להפעלת המאמץ הלאומי העיקרי.
במלחמות קודמות ניתנה הקדימות * הראשונה לכך
שיוקם צבא חזק ומצוייד כדבעי, ושיקויים כמכשיר
עיקרי להכרעה. במדינות שלא החזיקו צבא בהיקף
כזה — כגון באנגליה — כחן המאמץ הלאומי (המ-
דיני והפיננסי) לכריתת בריתות עם מעצמות אחרות,
בעלות כוחות יבשתיים חזקים. במלחמה העתידה,
ספק אם צבא כזה יופעל בכלל; ואם כן, הרי יופעל
בממדים קטנים בהרבה מאלה שבעבר וכנראה לא
כדי להשיג את ההכרעה אלא רק כדי לנצלה. אחת
הסיבות לכך היא שצבא נשען על משאבי-הכוח
של מדינת האם. ללא ההספקה הסדירה של כוח אדם
ושל אמצעי-לחימה פעולתו מוגבלת בזמן. לכן
יתואר שבמלחמה אטומית יהיה סדר הקדימויות
כדלקמן: —

- קדימות א: — מניעת תגמול אטומי איסטרטגי.
- המטרה לפגיעה: — בסיסי חיל האויר האיסטרטגי ומערכות הטילים ארוכי-הטווח;
- קדימות ב (**): — ניתוק כוחות השדה ממשאבי הכוח.
- המטרה לפגיעה: — מרכזים בקווי ההספקה כגון גמלים, מרכזי מסה"ב וכבישים;
- קדימות ג: — ניתוק כוחות השדה מבסיסי הספקה עורפיים. המטרה לפגיעה: — מחסנים וריכוזי עתודות בעורף.
- ואילו הפגיעה בכוחות השדה הלוחמים תופיע רק בסוף סדר-הקדימויות. עצבים של ברזל יהיו דרושים לפיקוד עליון שישאר דבק-למטרה בהתאם לסדר-קדימות כזה. על אף נכונותה וחיוניותה העק-רונית של התנהגות כזו מצדו.

* "קדימות" — דהיינו: — קביעת המוקדם והמאוחר מבחינת חשיבות התפקיד ותכיפותו.
** ויצוין כי עצם ההבחנה בין קדימויות ב' ו-ג' מותנית בכך באיזון מידה מרוחק צבא-פועל מסוים ממרכזי "מדינת-האם" ואף מטיבו של מרחק זה — כאשר מצוי, למשל, ים באמצע; ויש מקרים בהם עשוי יות שתי הקדימויות כמעט-ולהזדהות

מסקנתנו הראשונה: במלחמה אטומית, אפילו יותר מבעבר, יהיה הכרחי לקבוע במדויק מהי המטרה המרכזית של המאמץ המלחמתי, ומהו סדר הקדימויות בהשגתה. יש לעמוד בפני לחץ פסיכר-לוגי ופיסי: גם מצד האויב וגם — ואולי לא פחות — מצד ידידנו; לחץ שמגמתו להסיט אותנו מן המטרה שקבענו.

עקרונות היוזמה והתוקפנות

היוזמה והפעולה התוקפנית הנם ההגנה הטובה ביותר, וכלל זה נכון גם בקשר עם איום אטומי. יתרונו של היוזם עשוי להיות כה גדול עד כדי כך שיוכל להשיג תוצאות מכריעות כבר במהלכים הראשונים של המלחמה. עד כה לא היה דבר זה בגדר האפשרות, כשלחמו שני צדדים שקולים. בעבר ניסו ארצות תוקפניות שונות להשיג יתרון מכריע ע"י התקפה מקדימה. התקפתם של היפנים על פארו-הרבור דוגמה טובה. הם ריכזו את עיקר כוח-המחץ שלהם, והשיגו הפתעה מלאה. התוצאות המיידיות עלו על כל מה ששערו וקיוו. בכל זאת לא השיגו הכרעה. מאזן הכוחות נטה לטובתם במי שך שנה, אולם בינתיים הצליחו האמריקאים לתקן את הנזקים, למנוע את היפגעותה של המולדת, על המערכת-התעשייתית שלה, לרכזו כוחות ולעבור למתקפת-נגד שהכריעה את המלחמה. הסיבה לכך היתה שהיפנים יכלו לפגוע רק בכוח הקייס-פופולר של האמריקאים — ז"א במקרה זה בעיקר בצי; אולם אל הכוח הקייס-בכוח, ז"א אל מערכות התעשייה ומשאבי כוח האדם, לא יכלו להגיע. — בלחימה אטומית שונה המצב לחלוטין. הטיל האטומי יכול להגיע לכל מקום, וכוח ההרס שלו מבטיח להשמיד מערכות תעשייתיות שלמות. תכונות אלה הופכות אותו לנשק העשוי להשיג הכרעה כבר בשלבה הראשון של המלחמה. אין פלא שהיום תורות ההתקפה וההגנה האיסטרטגיות, הן של ארה"ב והן של רוסיה, הן "פרל-הרבוריות" בכל תפישתן. בתחום הטקטיקה מדגישות גם כיום-חברות ההדרכה ש"הבטחון מצוי בקרבת עמדות האויב". ליד מוצבי האויב לא יוכלו הלוחם להפעיל את נשקו הכבד מחשש לסגוע בכוחותיו הוא. היתרון שתוקפנות מקנה ללוחם גדול בהרבה במלחמת אטום מבעבר. כוחו ההרסני של טיל אטומי טקטי מהדג

מים של אמצע שנות-החמישים, מכסה שטח של כשניים וחצי ק"מ מרובע. החל ממרחק זה מקווי האויב, ועד לקוים עצמם, יהיו הכוחות התוקפים בטוחים בפני התקפה אטומית. הצד המצליח לפרוץ את מערך האויב בכוח נייד ומשוריין, שלא ישתהה בשטחים הכבושים, כי אם ילחץ במלוא התוקפנות על האויב הנסוג ולא יאפשר לו ליצור, ע"י התרחקותו, את תחום-הבטחון מגייסותיו שדרוש לו בשביל לאפשר לעצמו הפגזה או הפצצה אטומיות — הוא זה שיוכל להשיג נצחון טקטי בהתקפה. זו היא דרך הפעולה היעילה ביותר כדי לאבטח את היחידות המתקדמות.

אם נעבור מן הרמה הטקטית אל הרמה האיסטרטגית, נראה אז כי במלחמה אטומית, בגלל הסיבות שכבר צוינו, לא תוכל עוד מדינה לבסס את תכנית-המלחמה שלה על התגוננות, ואפילו לא כצעד-מכין לקראת מתקפה — שכן יחסרו לה האמצעים והכוחות להוסיף-ולהתקיים אחרי מתקפת-האויב. אפילו אם תבנה, כשבדיה, עמדות תת-קרקעיות מוגנות, בשביל הכוחות המזוינים, עיקר התעשייה הצבאית, הממשלה והפיקוד — לעולם לא תוכל לאבטח את כלכלתה ומשאבי כוחה המלחמתי, אשר השמדתם תגרום לשיתוק מאמצייה במוקדם או במאוחר.

כמו בעבר, אין בהגנה כדי להשיג הכרעה אלא כשהיא בסיס לפעולה תוקפנית הבאה בעקבות פעולת-הגנה. אולם בתקופת-האטום עלינו לראות את ההתקפה המקבילה להגנה בחזקת חידוש מחויב מציאות. עד עתה שימשה ההגנה כדי לשמור על הקיים, במגמה לרכזו כוחות ולעבור בעוד מועד להתקפת-נגד. כיום מופיעה כצורת קרב חדשה, ההגנה המשולבת עם מה שהאמריקאים קוראים "התגמול המסיבי", ז"א המיוזג של ההגנה עם פעולה תוקפנית. ע"י הפעלת אש אטומית בלבד. הוגי הרעיון האמריקאיים רואים בצורת לחימה זו ברירה להתקפה האטומית המקדימה, שהם שוללים אותה מסיבות מוסריות. אולם קשה להעריך את הנזקים שיסבול המחונן, בהפצצה האטומית הראשונה עליו. יכול להיות שאלה ימנעו ממנו הן את היכולת ל"תגמול המסיבי" והן את המעבר למתקפת נגד.

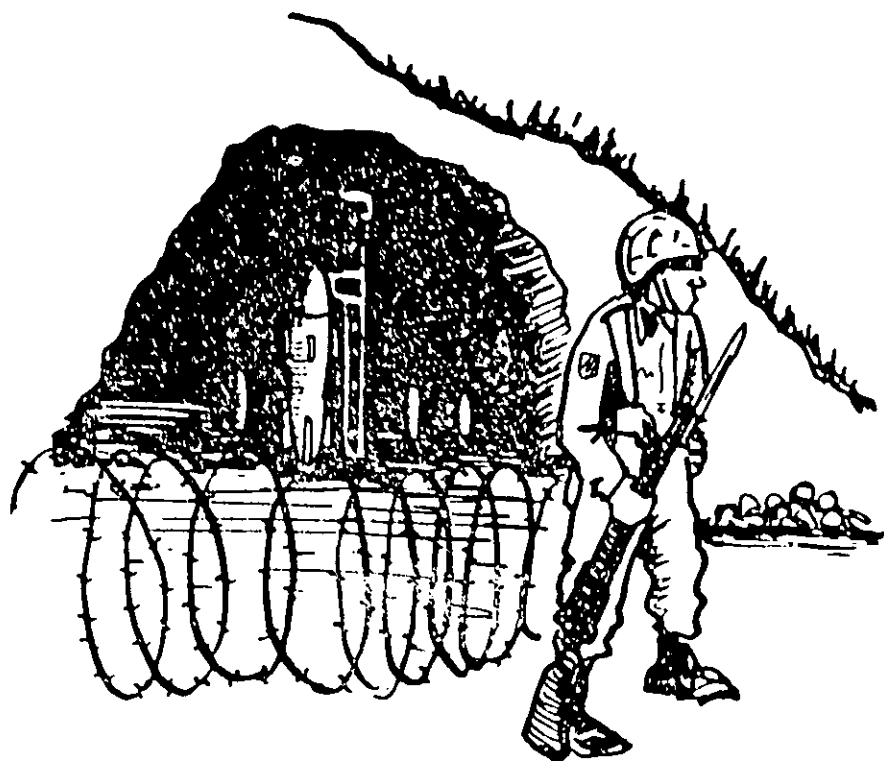
היוזמה בהגנה, כבהתקפה — כך מלמדת התורה הצבאית המקובלת — מתבטאת בין-השאר בהחזקת

עתודות. שבהן יוכלו הקרב. אולם בתקופת זיק כוחות מרוכזים עלולה למנוע מן ה יעדן. האם יש להסיק ככאמצעי להשגת היזום אם טיל גרעיני אח הגנה, וע"י כך לאפשר מתבלטת חשיבות הת הפתרון ימצא בשי עתודותיו של הצבא זור, תוך אפשרות ל בילן (ייתכן בדרך הפרצה, כדי לסתמ שאיננו מבטל את בסיכום: ראינו היוזמה והתוקפנות

עקרונות

פצצת האטום, ו כנים אותן בשם ה וללא סיוע של מ מכריעות. קשה ל דברים בו גורל כזה קל לשני ה של היריב, טע"י חון. ברור גם ל הנצחון שברשות פצצת האטום לקראת קרב אל- תותחים ורבבות תחמושת. הכנוו הארטילריה והת בטסלינגרד, בנ ודרש שייבנו להניע אל החז הכנות כאלה א במאוד את סי של מספר טי יעיל ומהיר יו שוב אין צורך לשגר את ה

מן החזית מאות ואפילו אלפי קילומטרים. אם נזכור שהמכה הראשונה זוכה ביתרון אשר ייתכן ויהיה מכריע, נסיק את המסקנה שבמלחמת האטום תהיה השגת ההפתעה צורך חיוני לכל צד לוחם; והנשק הגרעיני מקל להשיגה.

איך אפשר לאבטח את עצמנו בפני התקפה אטומית? רצוי להגדיר תחילה למה מתכוונים במלה „אבטחה“. כוונתנו היא לשמירת אותם יסודות המהווים את הכוח המלחמתי בפני פגיעה שתמנע בעד האפשרות להשתמש בהם למטרה לה הועדו. לאבטחה ישנן בדרך-כלל שתי צורות עיקריות: א. שמירת הסודיות לגבי כל הקשור ביסודות הנג'ל, ובמיוחד לגבי מקום המצאם; ב. הגנה פיזית עליהם. לגבי נשק גרעיני תהיה צורת-האבטחה קלה יחסית. המתקנים הדרושים ליריית טילים חדישים הגם קטנים יחסית, ואפשר להסתירם, על-ינקלה. מיקומם של מתקני-הירי לטילים אלה מותנה פחות ע"י שיקולי טופוגרפיה מאשר זה של כל נשק אחר — ואפשר לקבוע אותם במדבריות, בהרים ובשטחים אחרים בעלי אוכלוסיה דלילה. גם ההגנה הפיזית על נשק גרעיני ומוצביו, ובמיוחד לגבי כלים הממונעים ע"י חומרי-הנעה מוצקים, קלה יחסית. התפרסמו לא-זמן תוכניות אמריקאיות בענין מתקני שיגור לטילים בניכשהיים בצורת צינורות צרים באדמה בהם שוכנים הטילים 30 מטר מתחת לפני הקרקע. פיזור צינורות כאלה בשטח נועד להבטיח שאפילו בפגיעה ישירה של טיל מימני יוצא מכלל שימוש

עתודות. שבהן יוכל הפיקוד להכריע את הקרב. אולם בתקופת האטום אסור להחזיק כוחות מרוכזים, ואמנעה אטומית עלולה למנוע מן העתודות להגיע אל יעדן. האם יש להסיק מכך שתיעלם העתוד ככאמצעי להשגת היזמה?

אם טיל גרעיני אחד מסוגל לפרוץ קו הגנה, וע"י כך לאפשר מעבר כוחות-יבשה, מתבלטת חשיבות העתודה יותר מתמיד. הפתרון ימצא בשינוי הדוקטרינה: — עתודותיו של הצבא-המגן תחזקנה בפ"י זור, תוך אפשרות לרכוזן במהירות ולהורג בילן (ייתכן בדרך האויר) אל מקום הפרצה, כדי לסתמה. זה שינוי טכני, שאיננו מבטל את העקרון.

בסיכום: ראינו שהנשק הגרעיני הקנה לעקרון היוזמה והתוקפנות משנה חשיבות.

עקרונות ההפתעה והאבטחה

פצצת האטום, ובמיוחד פצצת המימן, רבים המכנים אותן בשם „הנשק האבסולוטי“; כי באמצעותן, וללא סיוע של נשק אחר, אפשר להשיג תוצאות מכריעות. קשה לתאר מצב עדין יותר מאשר מצבי דברים בו גורל המלחמה תלוי בכלי אחד. במצב כזה קל לשני הצדדים לגלות את נקודות-החולשה של היריב, שע"י פגיעה בהן אפשר להשיג את הנצחון. ברור גם שכל צד יתאמץ להבטיח את נשק הנצחון שברשותו.

פצצת האטום הגדילה בהרבה את סיכויי ההפתעה. לקראת קרב אל-עלמיין ריכזו הבריטים אלף ומאתיים תותחים ורובות טונות של אפסניה, ובמיוחד של תחמושת. הכנותיהם נמשכו ארבעה חדשים. ריכוז הארטילריה והתחמושת לקראת מהקפת-הנגד הרוסית בסטלינגרד, בנובמבר 1942, ארך שלושה חדשים ודרש שייבנו מסילות-ברזל וכבישים חדשים כדי להגיע אל החזית את המשאות העצומים הדרושים. הכנות כאלה אי-אפשר לשמור בסוד, ודבר זה מגביל במאוד את סיכויי ההפתעה. כיום — יש ביכולתם של מספר טילים גרעיניים ליצור ריכוז אש חזק, יעיל ומהיר יותר מאשר כל הפגזה או הפצצה בעבר. שוב אין צורך לקדם תחמושת אל החזית, כי אפשר לשגר את הטיל ממקום שהוא גם נסתר ומרוחק

שטח של
זו זה מקווי
ת התוקפים
גליח לפרוץ
שלא ישתהה
תוקפנות על
התרחקות,
בשביל לאפ-
— הוא זה
היא דרך-
ות היחידות
ה האיסטרט-
ללל הסיבות
את תכנית-
כצעד-מכין
וצעים והכר-
אויב. אפילו
ות מוגנות,
יה הצבאית,
לאבטח את
ושמדתם תג-
אחר.
הכרעה אלא
בות פעולת-
לראות את
יש מחויב-
לשמור על
בעוד מועד
חדשה, ההג-
אים „התג-
עם פעולה
בלבד. הוגי
לחיימה זו
הם שוללים
להעריך את
ומית הראי
מנו הן את
ר למתקפת
זדת התורה
ור בהחזקת

רק חלק מן הכלים. אולם אם מאבטחת הנשק הגרעיני נפנה אל אבטחת שאר משאבי הכוח הלאומיים, נראה אזי שהמצב שונה לחלוטין. בימים הראשונים אחרי שהופיעה פצצת-האטום בעולם היו שטענו שכל אבי-טחה תהיה לשוא*.) אפילו המדינה העשירה ביותר לא תוכל להרשות לעצמה להשקיע את האמצעים הדרושים. בינתיים שמענו שלפחות מדינה אחת — שבדיה — מעבירה הדרגתית את מתקני התעשייה העיקריים שלה אל מבנים תת-קרקעיים ובונה מק"לטים בשביל האוכלוסיה האזרחית. בארה"ב פרסמו תכנית לפנות את האוכלוסיה האזרחית מן הערים הגדולות אל ערי הספר ולפור ולבזר את מוסדות השלטון והפיקוד-הצבאי. רוסיה הודיעה לפני שנה על כוונתה לארגן-מחדש את הממשלה על בסיס של ביזור איזורי. כל אלה הן פעולות אבטחה בפני איום-האטום.

ביסוד כל תכניות האבטחה האלה שלושה אמצעים: — האחד, הגנה פיזית על נקודות תורפה, ע"י שמורידים אותן אל מתחת לפני האדמה או שמכסים אותן בשכבות של אדמה, של בטון, או של מים להגנה בפני קרינה רדיו-אקטיבית, שיוכלו לעמוד בפני השפעות הנשק הגרעיני; השני, פיזור, שמגמתו למנוע קיום מטרות כדאיות להתקפה אטומית, ולהבטיח שהנוק של מכה אטומית יהיה מצומצם; השלישי — ההסברה. כדאי שנסקור כל אחת מאלה בקצרה.

ההגנה הפיזית על מתקנים ועל אנשים רבים — המדובר במיליונים — הנו מאמץ ששום מדינה, ותהיה העשירה ביותר, לא תוכל לעמוד בו. עובדה זו מחייבת את הכמשלית לעשות חשבון-נפש נוקבי, לאבטח את המעטים החיוניים ולהקריב מראש את הרבים (שכוללים גם את משפחותיהם וקרוביהם של המעטים). זה עניין שקל יותר לעשותו במדינה רחוקה, בה שורר ביטחון של ברזל; והוא קשה מאוד במדינה דימוקרטית. נשאלת גם השאלה אם בכלל כדאי לעשותו; כי מה טעם יש בהמושך קיום המעטים אם יושמדו הרבים. יש להסיף שאפילו אם מערימים לפני המלחמה כהסנים של מזון, מצרכים ונשק במבטחים המוגנים — הרי אם יישמד הכל מסביב,

* ובעצם גם דו"ח של ועדה רב-מסמך בענין אפשרויות הגנה-האזרחית ואחרות, שהופיע בקיץ 1958. מעלה הנחות דומות.

גם המעטים יגיעו מהר לקץ יעילותם. כל ההשקעה העצומה הזאת צריכה לשרת רק שתי מטרות: ראשית, להראות לאויב שלא יוכל לתקוף בלי להיות צפוי לתגמול; ושנית, כדי להרגיע — ולו במקצת — את רוח האוכלוסיה. השגת המטרה הראשונה אינה מן הנמנעות.

הפיזור הנו שיטת האבטחה היעילה וגם הזולה ביותר. הוא אפשרי רק למדינות שיש להן שטחים גדולים. אם עשרים פצצות מימן יכולות להרוס את אנגליה, קשה לדבר על פיזור. לעומת זאת חשיבותו — בגלל יעילותו, מחירו הנמוך והקלות היחסית בביצועו — כה רבה עד כי אפשר לראות שבמלחמה אטומית שוב לא תהיה תוכנית, טקטית, מערכתית ואיסטרטגית שלא תהיה מיוסדת על הפיזור. ברמה הטקטית, ינועו כוחות תוקפים ויערכו כוחות מגינים, בפיזור באופן שפגיעה אטומית תשמיד רק חלק מתוכם. ברמה האופרטיבית, ייערכו קורפוסים וארמיות בפיזור, יוקמו אמצעי תובלה לאפשר הזזת כוחות גדולים בפיזור, וייבנה מערך התחזוקה בפני-זר, מתוך שאיפה לכך שאף הפצצה מימנית לא תמונע ביצוע פעולות. על הרמה האיסטרטגית — כבר דברנו.

בקיזור, מאחר שיהיה צורך לבחון כל תכנית לאור ההכרח בפיזור — נראה שכאן לנגד עינינו עקרון חדש, שהוא פרי הופעת הנשק הגרעיני.

ההסברה — ביחד עם מערכות-האמצעים האחרות, שכבר צוינו — מטרתה להבטיח את רוח הלחימה, את המורל, של הכוחות הלוחמים ושל האוכלוסיה שמאחוריהם. כבר דובר על ההשפעה הפסיכולוגית הנוראה של האטום, הנורמת לפחד שמשחק את עצם ישותו של האדם. מעולם לא היה כלל-האזרחים של מדינה בסכנה כה גדולה כמו במלחמה גרעינית. אמנם גם בעבר היתה כרוכה ההפצצה של ערים באלפי קרבנות, אך הסיכוי לא להפגע היה גדול בהסיכוי ליפול קרבן. לא כן בהפצצה גרעינית. דוגמאות הידועות ונוסאקי הוכיחו שכמעט ואין הגנה בפני ההרג האטומי בתוך השטח הנרחב שמסביב לנקודת-הנפץ. זהו נשק ההשמדה המוחלטת. דומה שטרם העריכו הכיתכונים אל נכון מה שימעות הדבר לגבי רוח-הלחימה. האם יילחם צבא אשר משוכנע מראש שכמעט בוודאות יושמד ברובו? האם התמוך אוכלוסיה במלחמה כשהיא יודעת שכמה טילים מיר

מניים יהפכו את ארצה של מלחמה אין למנוע יפלו? הסברה שתתגו להיות שגונה וחזקה מא העניין למסקנה שמבלי (ה"מורל"), ובלי אבטח מלחמה ובתוך מלחמה פסיכולוגית בקרב כוד בחשיבותה. — דומה ראשונית, ואף תופיע מבצע. סימן ראשון הצרפתי, בו הוקם לפני פסיכולוגית. אפשר אי ה"מורל" — נראה שהה המלחמה בעקבות הני נחזור לרגע אל ה בכוח-האש משפיעה חתת סיכויי ההפתעו על הופעת נשק הג כוח-האש בממדים ע האש על כוחותיו מפורטת ומדויקת ע טילרית, הפטרול א שסיפקו, בעיקר, י התקדמות אמצעי-ה בעזרת האטום נוכ תנועות האייב; ולג תית כמו בעבר א אולם מקורות הא אינם שונים בעיקרם גם כיום השגת לסיור יעיל, ואי תהיה יעילה לל בעתיד ייעברו ג מתחת לפני הים, מאובטחים במידה כל אלה, כתקבל על העליונה.

* ואמנם ד עקרון הדיש כזה "המנהלה" למט טניה. — החטו

כל ההשקעה
רות: ראשית,
להיות צפוי
מקצת — את
ונה אינה מן

וגם הזולה
להן שטחים
להרוס את
את השיבות
לות היחסית
ת שבמלחמה
מערכתית
זיזור. ברמה
כוחות מגי
תשמיד רק
קורפוסים
אפשר הזות
חזוקה בפי
מיכנות לא
גית — כבר

תכניה לאור
נינו עקרון

האחרות,
ח הלחימה,
האוכלוסיה
פסיכולוגית
ק את עצם
זרחים של
גרעינית.
של ערים
היה גדול
ינית. דוג
ואין הגנה
שמסביב
זת. הומה
עות הדבר
משוכנע
התמוך
זילים מי

מניים יהפכו את ארצה לגל חרבות — ובשמקרה של מלחמה אין למנוע כלל שטילים כאלה אומנם יפלו? הסברה שתתגבר על מצב זה חייבת להיות שנונה וחזקה מאד. מכל מקום, מובילה בדיקת העניין למסקנה שמבלי שיובא בחשבון גם גורם הוויח (ה"מורל"), ובלי אבטחתו, אי אפשר להכנין לקראת מלחמה ובתוך מלחמה אם עד היום היתה פעולה פסיכולוגית בקרב כוחות השדה, לחיזוקם, משנית בחשיבותה, — דומה שבעתיד תהיה בעלת חשיבות ראשונית, ואף תופיע בסעיף ה"שיטה" של פקודות מבצע. סימן ראשון לכך רואים אנו במטה הכללי האוטומי, בו הוקם לפני כשנתיים אגף מיוחד לפעולה פסיכולוגית. אפשר אפוא לסכם שגם גורם הרוח — ה"מורל" — נראה שהיא עולה להיות עקרון מעקרונות המלחמה בעקבות הנשק הגרעיני⁶.

נחזור לרגע אל ההפתעה. הלא ציינו שכל עליה בכוחהאש משפיעה לצמצום אפשרות התמרון ולהפחתת סיכויי ההפתעה. כלום לא יחול כלל זה גם על הופעת נשק הגרעיני, שפירושה התפתחות של כוחהאש בממדים ענקיים? כדי להנחית את עוצמת האש על כוחותיו הנעים של האויב הרושה ידיעה מפורטת ומדויקת על מקום הימצאם. התצפית הארטיילרית, הפטרול ארוך הטווח ומטוסי הסיוור — הם שסיפקו בעיקר, ידיעות אלה בעבר. כיום מפגרת התקדמות אמצעי הגילוי אחר התפתחות כוחהאש. בעזרת האטום נוכל אמנם למנוע יותר מבעבר את תנועות האויב; ולא רק בזירה הטקטית או המערכתית כמו בעבר כי אם אפילו ברמה האסטרטגית. אולם מקורות האינפורמציה שלנו, כיום, ביסודם, אינם שונים בעיקרם מאלה שעמדו לרשותנו בעבר. גם כיום השגת עליונות באויר הנה תנאי חיוני לסיוור יעיל, ואי אפשר להבטיח שהאמנעה האטומית תהיה יעילה ללא סיוור. וישנה עוד התפתחות בעתיד יועברו גופי צבא גדולים בדרך האויר או מהתל לפני הים, על נשקם הכבד, במהירות, וכשהם יאיבטחים במידה רבה בפני התקפה אטומית. בתוקף כל אלה, מתקבל על הדעת שכיחה של הניידות עדיין על העליונה.

⁶ ואמנם הונהג לאחר מלחמת העולם השנייה עקרון חדש כזה של "מורל" (בצד — גם עקרון "המנהלה") למכלול העקרונות המקיבלים של בריטניה. — המערב.

ראינו כי גם לבני עקרון ההסתעה והאבטחה ישנן בתקופת האטום דרכים ליישומם, וכי שמירת עקרונות אלה היא תנאי להצלחה בעתיד כמו בעבר.

עקרון ריכוז המאמץ

מציאותו של נשק גרעיני מחזקת את עקרון ריכוז המאמץ, והשימוש בנשק זה מנצל את העקרון האמור. אך עלינו להבין נכונה איך מתגלם עקרון זה. למראית עין, אין מאמץ מרוכז יותר מאשר פיצוץ השוה לזה של עשרים אלף טון טניס. נתאר לנו עשרים אלף פצצות כבדות הנישאות ע"י הכיפת אלפים מפציצים, או ירי בריזמי של שמונים אלף תותחים, על מטרה בגודל של שנים וחצי ק"מ מרובע. אולם נשגה אם נראה בגידול כוחותיו של כוחההרס כש לעצמו יישום של עקרון הריכוז. ניצל העקרון באותה מטרות מסוימת; והריכוז חייב להיות יחסי לאותה מטרות. כדברי נאפוליון: — "כדי לנצח מספיק להיות החזק יותר במקום מסוים וברגע מסוים". הבעיה העיקרית במלחמה היא ליצור עדיפות מקומית וזמנית שתספיק בשביל להתגבר על האויב באותה מקום שבו שבירת התנגדותו תביא לנו תוצאות מכריעות, וזאת למשך הזמן הדרוש להשגת תוצאות אלו. עלינו לבחון האם טעון עקרון זה שינוי לנוכח הופעת הנשק הגרעיני.

טקטיקה הנה מיוזג של תנועה ואש, כשהאש מסייעת לתנועה. מגמה — להביא ניצפים עדיפים נגד כוחות האויב בנקודה שנבחרה על ידינו. ההכנה הארטיילרית לפני ההתקפה מטרתה לאפשר לכוחותינו לתמרן בשטח. בסופו של דבר נשארת ההכרעה בידי כוחות רגליים, שממגרים את האויב מעמדותיו. במבט ראשון נראה שבעתיד יחול שינוי באורח הפעולות זה, כי כיום תוכל פצצת האטום להשמיד הכל בשטח די רחב כדי לאפשר מעבר כוחותינו דרכו ללא קרב מגע. אך תמונה זו נכונה רק באם רואים אנחנו את ההיערכות להגנה בצורתה שהיתה מקיבלת במלחמת העולם השנייה. אולם, כפי שאמרנו, ינהג עתה המגן על פי שיטת הפיזור, באופן שהמכה האטומית תפגע רק בחלק מאנשיו (נניח — באותו מרחב של שנים וחצי קמ"ר), והיתר יהיו מסיגלים לעצב את התקדמות התוקפים; ובאותו זמן יביא את עתודותיו בדרך האויר כדי לסתום את הפירצה. ייצא שגם בעתיד, — בתנאי שתתקיים בכלל לחימה של

כוחות שדה — יהיה קרב של גייסות מול גייסות דבר בלתי־נמוע. בקרב זה יהיה יפה תקפם של אותם כללים ויחסי הכוחות שחלו בעבר. כפי שראינו בפירוקות הקודמות, שוב לא ישפיע הנשק הגרעיני בשלב זה. בעיות קרב העתיד מסתכמות איפוא כדלקמן: —

א. לגבי ההגנה: —

- (1) איך ליצור מערך הגנה בלי ליצור ריכוז כוחות כזה ש"כדאי" להטיל בו טיל גרעיני?
- (2) איך לאבטח לפחות חלק מהכוחות בפני השמדה ע"י מכה אטומית — ועם זאת שיעשה הדבר באופן כזה אשר יאפשר לעכב את האויב המתקדם?
- (3) איך להחזיק עתודות בפניור — ולרכז אותם במהירות בשביל לסתום פרצות שנוצר ע"י הפגזה או הפצצה אטומיות?

ב. לגבי ההתקפה: —

- (1) איך להעמיד כוחות שבמלחמה ימצאו כרגיל מפוזרים — אולם יהיו מוכנים לתזוזה מהירה, עצמאיים ככל שאפשר ואינם תלויים ב"זנב" לוגיסטי ארוך?
  - (2) באיזה אמצעים יש לרכז כוחות אלה להתקפה תוך זמן מועט ככל האפשר?
  - (3) איך לשמור, החל משעת ה"ש", על קרבה אל כוחות האויב, או לפזר את הכוחות במידה מספקת בשביל שיהיו מובטחים בפני התקפת נגד מלווה אש אטומית — אולם בצפיפות שתספיק כדי לשבור את התקפת־הנגד?
- יש להניח שפתרון בעיות אלה הוא בגדר האפשר. התפתחות אמצעי ההובלה, ובמיוחד המטוס בעל ההמראה האנכית וההליקופטר, וגילויים חדשים באלקטרוניקה שמטפרים בהרבה את אמצעי־השליטה — יש בהם כדי להתרבה מן המשובה.
- מגמות־ההתפתחות שהוזכרו יחייבו שינויים מרחיקי לכת בתורת הלחימה. מבנה הכוחות ישתנה, וניידותם צריכה לעלות בהרבה. לא יהיו עוד שטחי ריכוז, הכוחות יובלו אל היעד ישר משטח־ההמתנה המפוזרים. דבר זה ידרוש רמת־תכנון ודיוק־ביצוע שיעלו על כל הידוע כנסיון העבר. ארטילריה־השדה, הפגיעה לאש אטומית, היעלם: ישארו רקטות, תותחים־ארוכי־טוח — וכן מרגמות, בסיוע־שיר לכוחות. עיקר האספקה יובא בדרך האוויר; ואם הדיביזיה של היום צורכת מאה טון אספקה ליום, הרי הכרחי לקצץ כמות

זו בהרבה. ההיערכות בשטח תשתנה עדי־היסוד, הגדוד יגן על מרחב גדול פי ארבע לפחות מהיום, ייעלם המרחב־המוגן.

עם כל אלה, הרי גם בקרב של העידן־האטומי לא תיתכן הכרעה ללא ריכוז המאמץ בנקודה המכריעה.

גמישות, ניידות, חכרון

עדיין אין בידינו כל הידיעות כדי לומר מה יהיו מבנה הכוחות ושיטה הלחימה של העתיד. דבר אחד ברור: המפלצות הממוכנות והמסורבלות של הדיביזיות והארמיות המשוריינות והממוכנות של היום, התלויות בשרותים מסייעים מרכבים ואיטיים, וב־הספקה שוטפת גדולה של חלקי חילוף מתעשיית כבדות מרוכזות — עבר זמנן. צמצום מרחיק־לכת של כוחות, תוך הגברת הניידות וכוח־האש — אלה יהיו מסימני ארגון־העתיד. המלחמה תתנהל ביבשה ובאוויר ותשתרע על יבשות שלמות יתכן שמתחה לפני הים תתפתח זירת־קרבות חדשה השונה באופיה מכל שראינו בעבר. נוכח תמורות אלה — ישאר עקרון הניידות, החסכון והגמישות בעינו.

סיכום

פעולות צבאיות, ככל צורת־פעילות אחרת, נתונות לשליטתו של ההגיון. בכללים ההגיוניים שהתגבשו במהלכה של ההיסטוריה, יש להבדיל בין עקרונות לבין יישום העקרונות להנאים הקיימים, הנראים צאים את ביטויים בהנחיות, בהוראות ובפקודות. אלה האחרונות לובשות מדי־פעם צורה חדשה בעקבות התקדמות הטכניקה, וניצולה למטרות צבאיות. או הנקראות בשם־הכולל "תורת הלחימה" של צבא אפילו התקדמה הטכניקה בשנים האחרונות בקצב מסחרר, ופריה העיקרי הנו הנשק הגרעיני — בכל זאת תגרום התפתחות זו לשינויים בתחום הדוקטרינאלי בלבד. העקרונות נשארים שרירים וקיימים, אולם בולטים שני כללים שחשיבותם בלחימה אטומית חשובה כליכך, עד כי יש לראות בהם עקרונות נפרדים חדשים. המדובר הוא בעקרון הפניור ובעקרון הנוח (מורל). שום תכנון במלחמת העתיד לא יהיה שלם, ולא ישיג את מטרתו, אם לא יתבסס בין שאר העקרונות גם על עקרונות אלה.

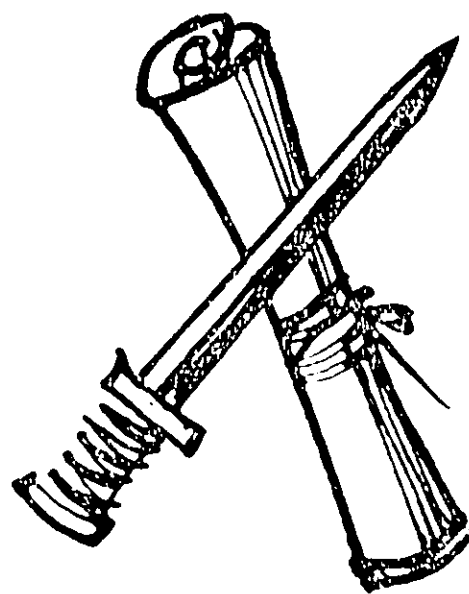

היסוד, הגדוד
נהיום, ייעלם

ההאטומי לא
יה המכריעה.

ימר מה יהיו
יד. דבר אחד
ז של הדיכוי
ת של היום,
ואיטיים, ובי
וף מתעשיות
ו מרחיק-לכת
האש — אלה
תנהל ביבשה
יתכן שמתחת
שונה באופיה
יה — יישאר
ינו.

אחרת, נתור
גיוננים שהת
בדיל בין עק
הקיימים, המור
בפקודות. אלה
דשה בעקבות
צבאיות. הן
ה" של צבא.
זרונות בקצב
עיני — בכל
ם הדוקטרינה
קיימים, אולם
ימה אטומית
עקרונות נפר
יזור ובעקרון
תיד לא יהיה
יתבסס בין

תרומות עט

- הצטלבות-ה.קוים"
- תכליות ההסטוריה-הצבאית
- 600 שנות ארטילריה
- חקר ביצועים

הצ

(בעקבות)

בט

בכל פעולת
 המציאות הנג
 טרטני, האו
 ע"י מפקד א
 כך ביצד הנ
 וחמשים—מ
 זאורה-פעול
 הנודעת: —

גם בין הסו
 ניתוחיו האסט
 חמה" לא. ב
 והיא זוכה ל
 ויתכן כי דול
 כמה, גם במס
 מוסיפות לה
 הבעיות ה"נצ
 כבר מזה-דור
 ואנשי-המעש
 בימי העבר
 וקיסר, טרם
 לפי אימרת
 "מדברים פ
 ההגדרות —
 האחד ופעם
 את נוסח
 דורות מוצג
 אלה: "מה
 זו אלא "בר
 סוף עדיף —
 צעי — קו

קו
 עיה
 שאר

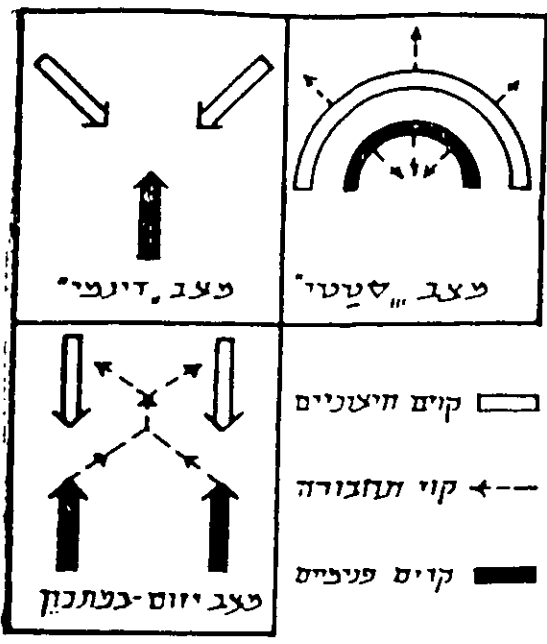
קובץ או מאסף לציון יובלו של אדם רבי-זכויות —
 שני דפוסים שונים יכולים להקבע בשבילו: — או
 שיכיל כתבים על האיש ופעלו, או שתכונסנה בו
 תרומות-עט, בשטח או בשטחים בהם צפונים כוחו
 והצטיינותו של בעל-היובל, מעין מתת-קיבוצית לו.
 כשהמדובר הוא לא בעשורו של איש אלא של
 צבא — העשור לצה"ל, כצבאה של מדינת-ישראל —
 מותר אולי למזג שני יסודות אלה בכלי אחד. רוב
 מדורי חוברת-ציון זו מוקדשים לדברים הקשורים בימי
 התהוותו של צה"ל ובשלבי התפתחותו ועליתו, משי-
 מותיו ובעיותיו בעבר ודאגותיו כיום. אולם המדור
 "תרומות-עט", המכיל (כנרנוז בשמו) מספר מסות ועיונים
 בתחום צבאי-היסטורי וצבאי-אקטואלי, מצטרף — יחד
 עם המסות-המצטיינות של חניכי פו"מ שבמדור "מתנר-
 בת פו"מ" — למעגל אחד של נושאי-עיון-ובירור בתחום
 המחשבה-הצבאית.

ציונים למאמרים שבמדור זה, עיין בעמ' האחרון שבמדור

1113

הצטלבות - ה"קוים"

(במקובל הניחוח "קוי-פניס לעומת קוי-חזון")
בטפוח של א. ברן: "אמנות המלחמה"

ככל פעולה מבצעית קובעת, כמוכח, כראש-וראשונה המציאות הנתונה. אך טיבו וצורתו של הפתרון (האי-טרטגי, האופרטיבי, והטקטי), הניתן באותה מציאות י"י מפקד או מטה-מתכנן, מושפעים לא-מעט גם ע"י

כך ביצד הם מנתחים מציאות-נתונה זו מעטים הם, בהיסטוריה-הצבאית של מאה-החמישים-מאתיים השנים האחרונות, הכדלי-גישה אשר כה השפיעו על גיבוש-מחשבתם ואורה-פעולתם של מצביאים ושל מטות כאותם הפרשי-ראיה-וניתוח הכרוכים בסוגיה הנודעת: — מה עדיף — פעולה לפי "קויס-היצוניים", או לפי "קויס-פנימיים".

צגות ב"אמנות-המלחמה" לא. ברן אשר לגביהן עלינו לשאול ולבחון: — באיזו מידה הן מציאותיות ואקטואליות גם בשלב-המעבר הנוכחי אל התור האטו-מיי-הטילי? המיוחד שבבעית ה"קויס" הוא, כי בעוד ששאר הסוגיות מתחילות להיות פרובלימטיות רק עתה, עם רא-שית המהפכה הטכנולוגית-הצבאית — הרי סוגית ה"קויס" נשאה בחובה את הפרובלימטיות (ואת זרע-הויכוח) שבה, לפי עצם מהותה, מזה דור-דורותיים של אנשיה הגיה איסטרטגית ומחשבה-צבאית. על-כן מצטלבים בסוגיה זו עתה שני קוי-ראיה — ושני מישורי ויכוח אפשרי.

גם בין הסוגיות העיקריות העומדות במרכז ניתוחיו האסטרטגיים של הספר "אמנות המלחמה" לא. ברן, מצאה לה מקום סוגיה זו, והיא זוכה לתשומת-לב והבלטה מיוחדות. ויתכן כי דוקא היא תיטיב להדגים לנו עד כמה, גם במסגרת המחשבה הצבאית של ימינו, מוסיפות להיות שרירות-וקיימות רבות מן הבעיות ה"נצחיות" של שיקול-אסטרטגי, אשר כבר מזה-דורות הטרידו את אנשי-התיאוריה ואנשי-המעשה בשדה תכנון מלחמות וניהולן. בימי העבר הרחוק, ימי אלכסנדר, הניבעל וקיסר, טרם ידעו אמנם המצביאים כי הם — לפי אימרת-הכנף הנודעת של מוליאר — "מדברים פרוזה", והם לא ידעו את ניסוחי-ההגדרות — אך הם פעלו-גם-פעלו פעם בנוסח האחד ופעם באחר (ודומה כי העדיפו לרוב, את נוסח "הקוי-פנימי"). ברם, מזה כמה דורות מוצגת בפירוש, במנוסח ובמנותח, הש"א לה: "מה בדבר אותה ברירה (או שמא אין זו אלא "ברירה-כביכול"?) נודעת? מה סוף-סוף עדיף — בהיערכות-מוצא ובתכנון-המב"ל? — קויס-פנימיים או קויס-היצוניים?"

בהצגת ברירה זו השקיע המחבר ערנות ו-תשומת-לב מיוחדות. הבלטת צדדיה ובחינת-היה השונים, ל"טובת" ה"המאיינים האחת או האחרת, עוברת כחוט-השני גם דרך פרקי-ההדגמה האופרטיביים והטקטיים (תיאורי מסעי-מלחמה וקרבות) שבספר — פרקים המ-הויס, מבחינה כמותית, את רובו. ברם, כבר בחלקו הראשון, הקצר-יותר של הספר (החלק המכונה "התיאוריה", שהוא בבחינת מועט המכיל את המרובה) מבליט בעל-הספר לא-

קו מיוחד מציין — ומיוחד — את הב-עיה "קוי-פניס — קוי-חזון" על פני שאר הסוגיות והגדרות-הגורמים המ-

במעט סוגיה זאת, של פעולות לפי "קוים" פנימיים — לעומת אלו המתנהלות לפי "קוים" חיצוניים. בניתוחו והגדרותיו, לגבי בחינוך

בזה-אחר-זה - נתוני כוח, מרחק וזמן - וענין הקירות

נסתפק כאן בכך שנעלה דוגמה אחת לראיה קונקרטית ומומחשת זו שבה רואה בעל-הספר את נתוני-המציאות האופרטיביים, ואת הסייגים שבמציאות, בהגשמת איסטרטגית-הקוים הפנימיים — אם כי גם לא תמיד מסייג הוא דים, על-ידי סייגים מפורשים דומים, גם את האפשרויות ודרכי-ההגשמה של אסטרטגית-הקוים-החיצוניים, בדוגמה זו לניתוחיו, מבי ליט הוא תנאי חיוני אחד להצלחת מבצעי-הקו הפנימי. כידוע, מושגת איסטרטגיה כזו על הכלל: "הכה אויבך בזה-אחר-זה" — תחילה את האחד, אח"כ את האחר. הבעיה הגורלית המלווה אורח-הפעולה זה — ויהי זה נוהגו של פרידריקוס ב"מלחמת-שבע-השנים" או של נפוליון באיטליה, במסע-אולם או לפני וטרלו, של ארכידוכס אלברכט האוסטרי במסע-קוסטוצה או של רומל בתוניסיה — היא: "האספיק להכות ככה אותו אויב, בו אטפל תחילה, עד שלא יצלה עוד לשוב לתקפני בגבי או באגפי שעה שאפנה כבר אל האחר, לטפל בהלו?". וכשם שהצלחותיה של אסטרטגית-הקו-הפנימי היו מותנות תמיד בהשגת תנאי זה — כך, מאידך גיסא, נבעו רוב כשלונותיה מאי-הגשמתו במציאות, הדבר שא, ברן יודע להבליטו מוחשית — ובכך מסייע הרבה להב-הרת תמונת-הנתונים-והתנאים הכוללת — הוא הצורך ב"קיר אטום", שיימצא מאחרי גבו של זה מיריבך אשר אותו מתכוון הנך להכות בראשונה; "קיר", שבדרך-כלל הנו מכשול גיאוגרפי, ואשר מציאותו מונעת מאותו יריב את האפשרות להתרחק, וע"י כך "להרויח זמן", — ולתת ליריב האחר את הסיכוי (והז-שהות) לתקוף מוצדו, באגף או בעורף, את האויב-המשותף הפועל לפי הקו-הפנימי. תנאי זה של "קיר" מאחרי גבו של יריב — "קיר" אשר ניתן יהיה ללחוץ את הלז אליו — הוא הוא אחד המפתחות העיקריים (יחד עם זריזות

תיה השונות של בעיה זו, מגלה הוא לא-מעט חריפות-מחשבה ומקוריות בהמחשת המצבים האיסטרטגיים האופייניים שבה.

תנועותיו של הפועל לפי הקו-הפנימי) להצ-לחת מבצעים מסוג זה, לא תמיד ידעו המתכ-ננים והמפקדים להבחין בדבר זה כיאות, או לייחס לו את מלוא המשקל-הסגולי הראוי לו. ברם, אצל הקורא מתעוררת כאן המחשבה, שמא דוקא בתנאי הלוחמה החדשה נפתחות אפשרויות נוספות מסוימות גם ליצור את ה"קיר", אף במקום בו לא "דאג" הטבע להקימו? ואפשרות זו עוד תועלה בהמשך הדברים.

בשביל להעריך ולהחשיב את ניתוחיו אלה של המחבר, אין כלל צורך לקורא להסכים דוקא עם אחדות מנטייתו — למשל, עם העדפתו הבולטת את הפעולה לפי "קוים" חיצוניים על פני זו המתנהלת לפי "קוים" פנימיים. ההגדרות לנתוני הבעיה שנוסחו ע"י בעל-הספר ממחישות, כאמור, באופן כה קולע את רקע שיקוליו ההכרחיים של מפקד או מתכנן, עד שהעיון בהן משתלם גם אם יגיע אחר-יכן המעיין אל מסקנות השונות מאלו של המחבר.

מן-הראוי יהיה להקדים ולציין כאן את ההנ-חה הכללית כי סוגית "קוים" זו כולה — האקטואליות שבה טרם פגה אף בדורנו זה, דור שבו כבר מתרחשת "רויה" גוברת-והולכת של אורח-המלחמה "המקובל" ע"י גורמים הדישים וחדשים של מחץ-גרעיני ופגיעה-מרחוק טילית; אלא שכמובן הגורמים החדשים של טכנולוגיה-הצבאית כתמיד מכניסים, גם בסוגיות "ישנות", שיקולים טכניים, חיוני-ש"ם ונובצטיים חדשים, השונים בהרבה מאלה שבעבר, הבה ונדגים עובדה-כפולה זו — של הוונות בעית "קוי-פנים" — קוי-חוץ" עזמה — ועם זאת, של החדש והשנוני שבשיקולים המציאותיים — ע"י ציון מצבים שונים אחר-דים, החל ב"רמות" הגבוהות-ביותר והיקפי-זירות נרחבים ביותר וגמור במסגרת-ההמב-צעית, ומימדיה, של ארץ קטנה.

הסבר בנוגה כזו שתוארה כאן, ניתן גם בזמן האחרון ביותר בכמה חיבורים בעלי-סוף, המבטאים את הגישות ב-נוחשבה-הצבאית המערבית אל התמודדות כוחות-יבשתיים, או יבשתיים-אוויריים, בנימודי יבשת-אירופה. כך, במאמרו המקיף של מפקד בית-הספר למלחמה הבלגי, גנרל-מיוז קרהאג (ב-השקפה הצבאית הכללית, המיועדת לשכבה הפיקודית של "נאט"ו), בפרק על טקטיקה-רבתי העוסק ב"הפצלת" חזית כוחות-היריב, שיש לבלמם בחלק מן הגזרות — שולטים היסודות של פעולה על-פי קורפנימי.

כזהו היה בעצם גם המצב — מצב של שתי אפשרויות, בשילובן — שצויין באותן תפישות (הקשורות בשמו הנודע של קמיל רוג'רון, הסופר הצרפתי בשאלות מלחמה) בהן הועלתה המחשבה לכונן, בחופי יבשת מערב-אירופה, "ראשי-חוף" מוגנים, מעין "טוברוקים" או "לנינגרדים" שבמלחמת-העולם השניה — ודו-קא לא גדולים-מדי, לבל יהיו מגיניהם פגיעים יתר-על-המידה מבחינה "אטומית". תפיסות אלו — נתקשרה בהן גישה אופרטיבית של "קוים-פנימיים" (לגבי הגנת "ראשי-חוף" כזה, גופו) עם אפשרויות מסוימות של איסטרטגית- "קוים-חיצוניים" (כלפי כלל-כוחותיו של יריב תוקפן, שיימצא בפנים אותה יבשת, נתון בין "ראשי-חוף" אלה — ושואף להשתלט עליהם). אכן, במידה שיגדל הסיכוי לשימוש בפועל בכלי-זין אטומיים רבי-מחץ, יתגבר ממילא גם הספק לגבי האפשרות, במקרה כזה, לקיים בכלל הגנה סטטית-מבוצרת — ויתכן כי תתערער אז גם כל תפיסה בענין "ראשי-חוף" שיוגנו לאורך-זמן.

אך נעתיק-נא את מבטנו אל זירות בעלות מימדים קטנים יותר, בכגון-אלה ידועות היו, למשל, ההשערות שהתהלכו בעתונות-העולם בדבר כינונו, אף באיזור כמו דרום-תורכיה,

אם נפתח בהיקף עולמי — הרי כל הענין, למשל, של טבעת-הבסיסים האמריקאית, המש-תרעת על פני ארבעה חלקי-תבל, אינו אלא גילוי בן-זמננו לנצח האיסטרטגיה של "קוים-חיצוניים"; וההיערכות של הגוש הסובייטי — עכ"פ, בשלב מסוים — עוררה יותר את הרושם של היותה מושתתת על יסוד של "קוים-פנימי-ניים".

אם נעבור אל היקף מצומצם קצת-יותר, של זירת-אירופה וה"נספחות" שלצדיה (קרי, ב-ראשובראשונה — תורכיה), למשל — נראה תופעה מעניינת, לגבי זירה זו היו, כנראה, במשך שנים אחדות מהלכים לתפיסה "אלטר-נטיבית" (לעומת תפיסת-"נאט"ו" המקובלת) של איסטרטגיה אמריקאית: — התפיסה של איסטרטגיה "פריפרית", המתבססת על קשת בסיסים אוויריים-אטומיים באיים הבריטיים, הצי-האי הפירינאי, צפון-מערב אפריקה, ולפי גירסה מרחיבה — גם בתורכיה; דהיינו, תפיסה בעלת אופי "חיצוני" בולט, ולעומת זאת, ידוע אופיין של התפיסות בענין עצם ההגנה על מערב-אירופה, הגנה החייבת להתבצע לאורך חזית שאמנם תהיה קצרה ככל-האפשר — אך בכל זאת נרחבת-מאוד לעומת האפשרות לרווחתה ע"י גופים-לוחמים מגינים, העוצבות המגינות בחזית כזו תצטרכנה כמובן לנצל את רשת-הדרכים הטובה שבעורפן (ויתכן — טיזורייהיטס משוכללים) בכדי להזיז-עצמן בזרירות ימינה ושמאלה, מקצת-אחורה ושוב קדימה — על-מנת להלום מהלומות קצרות, פעם בזה מגופי-אויב מתקדמים ופעם בזה, ולעתים אף על-מנת להוות "מסכים-ניידים" לפני גופים אלה, לבל ימתם. כלומר, שמדובר כאן בתפיסות שהן השתקפות מובהקת לאמנות-האופרטיבית של פעולה לפי "קוים-פנימיים"; אם גם אין הן מגיעות (כנראה) — מחמת הצמ-צום היחסי של המרחב התמרוני, ובראש-הראשונה בשל טיב יחסי הכוחות) אל הרמה האיסטרטגית של מהלכים-ומהלומות מוחצ-ניים-מכריעים, שהם תכלית מגמתו של כוח הפועל "לפי הקורפנימי".

הוא לא-מעט זשת המצבים

זפנימי) להצ- ידעו המתכ- זה כיאות, או עלי הראוי לו, ואן המחשבה, יישה נפתחות ליצור את ה- טבע להקימו? הדברים.

ניתוחיו אלה נרא להסכים למשל, עם לפי "קוים- לפי "קוים- בעיה שנוסחו ר, באופן כה עם של מפקד תלם גם אם זנות השונות

כאן את ההנ- זו כולה — בדורנו זה, ברת-והולכת ע"י גורמים יני ופגיעה- מים החדשים מכניסים, גם נניים, חימו- בהרבה מאלה זהו — של יץ" עצמה — שבשיקולים שונים אחד יתר והיקפי- גרתה-המב-

של "ראש-חוף" מוגן מעין-זה; דהיינו, בסיס-מוגן אשר ברור כי אילו הוקם היה נמצא מ-מילא פועל, לצורכי הגנת-העצמית, לפי "קוים-פנימיים", במידה שמדובר בטוחים של התגוננות-מקומית — אך מבחינה איסטרטגית היה מהוה מעין שלוחה-קדמית, והסתעפות-למזרח, של איסטרטגית-קוים-חיצוניים" (כמ-עט ואפשר לאמור: איסטרטגיה "פריפרית"). הרי שגם בתחום גיאוגרפי זה, המרוחק מזירה

מרכזית כזו של אירופה, עלולים אנו ללא-ספק להתקל בדוגמאות בולטות לעובדה כי הפרובלימטיקה של אותה "ברירה" בין "קו-פנימי" ו"קו-חיצוני", לה מקדיש ספרו של א. ברן תשומת-לב כה מרובה, מוסיפה להיות אקטואלית ומוחשית גם בחישוביה ומערכיה של התכונה הצבאית והבטחונית כיום-הזה: — לא רק בזירות-הענקים, אלא אף בזירות "משניות" וצנועות-מימד יותר.

ה.קוים" במעמדן הצבאי של מדינות-בודדות

בון יכול עדיין להיעשות בלי חובת-ההתחשבות המפורשת באפשרות שיופעל נשק גרעיני-טילי.

יוגוסלביה של ראשית שנות-החמישים, יי-ראתה עצמה מוקפת מצפון, ממזרח, ומדרום-מערב ע"י ארבע מדינות עוינות — ספק אם יכלה לתכנן את האיסטרטגיה-לשעת-חירום שלה אחרת מאשר לפי מתכונת מובהקת של "קוים-פנימיים" (יש לשער — בגירסה ההג-נתית-המשהה, לפחות ברובה). תכונה הצבאי

דאינו כי גורמים של "קו-חוף" ו"קו-פנים" הם, כנראה, בגדר שיקולים-של-מש, לגבי "זירות-משנה" כלגבי זירות-רבתי אפ-שריות, אף במסגרת מלחמה גרעינית וטילית. הרי שעל אחת-כמה-הזוכמה כן הוא הדבר לגבי מצביהן האיסטרטגיים של אותן "מדינות-בפני-עצמן", בין בינוניות ובין קטניות, הנאל-צות לעשות את חשבונן האיסטרטגי-הצבאי במבודד, או במבודד-למחצה; וזאת, כמובן, ביתר-שאת ובפחות הסתייגויות, כאשר החש-

נסיון-מלחמות — או לקח תכונה-צבאית?

לדורות, את דפוס-המחשבה והמקשה הצבאיים; והתכונה הצבאית של היום ב,"עולם הגדול" הנה, במידה לא-קטנה, תכונה המתנהלת באזירת-הישערות והישובי-האפשרי, אך לא הודאי, אלא יזוהי, כנראה, המציאות הצבאית של התקופה הנוכחית — ואין לנו אחרת, ידפיה ניוק יהיה לבזון את הישבונה, מוגמתם והדרכתם-המוקדמת של צב-אות קיימים-בפועל, על-כן, כה מה שני אמר לעיל בדבר המישך-האקטואליות של הגורמים והבעיות העיקריים המ-צגים כספר, נאמר על יסוד טיב ההת-כוננות המצויה, או המסתכוננת, בצב-אות של ימינו-אלה; והריהו מציאותי ויטריר כישביל תקופתנו זו, כפי שהנה.

אכן, אפשר כאן להקשות: — האם כל הדוגמאות הללו, מתקופתנו-אנו, שאובות כבר מנסיוןן של מלחמות — או רק מעולמה של תפונה-צבאית, ה-מתנהלת לאור שיקולים שמקורם רק בהשערות ובהערכות על אפשרויות, אשר טרם נבחנו במבחן-המלחמה הג-רלי? ודאי שמחזין ללקחן המוגבל של מלחמות, "מקומיות" מסוימות, אשר העיקרית שבהן היתה מלחמת-קוריאה (ואף היא היתה, כידוע, "בלתי-גרעינית" — ואף, "בלתי-טי-לית", פרט אולי לניסוי מבנים), לא נתחדשו, מאז היכתב, "אמנות-המלח-מה", מצבים של התנסות במבחני-מלחמה, מסוג אלה הקובעים, לדור או

של הודו — אי-אפשר אותה מתכונת (אלא בגירסה התקפית, לפ-סתו, לעומת זאת, י-שלא לבחור — בנ-במה שנוגע לפינה האי-הודי הגדול, וק-הודו בתוך שטחיה- "פנימיים" — לגבי

אף באשר לחזיון מ-לאמצע המאה-העשר-למסתכל להבחין במ-מלחמות כאלו משמ-בערבוביה, ושוב י-סלביה של ראשי-התקוממות נגד כובל-היא הנותנת לנו א-לכך: — תחילה נ-פיים כוחות עוינים,

פנימי; הניידות-ה-ונים איפשרה להם-האפשרויות הטמו-הומן, עם התפשט-אלה לשרשרות ה-של הכובשים, או-הפרטיזני החל מנ-של "קוים-חיצוני-מניים, בנצלם את-את זו של עוצבות-פעלו תכופות לפ-פנימי", דומה ל-

ודאי שיצדק ה-ל"זירות-בכוח" מ-דון של מדינות-בות מתחום מלח-מתיחסות למצב-צורך להתחשב

ים או ללא-
לעובדה כי
ה" בין "קו-
ז ספרו של א.
וסיפה להיות
ביה ומערכיה
כיום-הזה: -
אף בזירות

תהתחשבות
נשק גרעיני
החמישים, ש-
מזרח ומדרום-
ת - ספק אם
זלשעת-חירום
ת מובהקת של
בגירסה ההג'
תכונה הצבאי

ה והמעשה
ת של היום
ז לא-קטנה,
ת-השערות
ודאי, אלא
צבאית של
לנו אהרת,
ת הישגים,
ת של צב-
כל מה שנ-
אקטואליות
קריים המו-
טיב ההת-
מנת, בצב-
זו מציאותי
כפי שהנת,

של הודו - אי-אפשר שלא יהיה מושתת על
אותה מתכונת (אלא במקרה שלה - בודאי
בגירסה הווקנטית. לפחות בכיוון אחד). פאפי-
הה לעומת זאת יכולה אולי לבחור - או
למחוק - לבחור - בנוסחה-מחשבה "חיצוניים"
כמה שנוגע לפינה הצפון-מזרחית של חצי-
האי ההודי הגדול. ולתחומי המגע שבינה לבין
הודו בתוך שטחיה היא ובתוך קשמיר; וב-
"פנימיים" - לגבי סכנות הצפויות לה אולי

מצפון-מערב (מעבר אפגניסטן, יתכן). אך
באשר לאיסטרטגיה הכוללת שלה בצפון-
הינדוסתן לשעת-חירום אפשרית - אין כלל
לפאסיסטן חופש-ברירה, והיא מצווה על תכ-
נון מובהק בקור-חיצוני.

אכן, נקל לראות כי ברוב המקרים האלה
יורגש מאוד כובד-השיקולים שלטובת הקו-
הפנימי.

לקח מלחמות-מרידה-והתנגדות

תוך שוני מסוים במצבים-גיאוגרפיים וטק-
טיים, היה נסיונה של מלחמת הודו-סין הארו-
כה, בשנות 1954-1946, גרעינים של מצבים
ואורח-הפעולה כנ"ל, אם גם מצומצמים יותר,
נראו גם במלחמת-הגריליה שבצפון-מזרח, בש-
נות 1946-1949. מקרה מיוחד-במינו של מל-
המת-שחרור מקומית ה"מותנעת" ונישאת ע"י
הדירת בני-ברית מבחוז - היתה השתת-
רותה של חבש ב"41-1940; זו היתה דוגמה
בולטת למסע-מלחמה משולב שהתנהל על
טהרת ה"קוים-החיצוניים". לעומת זאת, הת-
קוממותם של תומכי פידל-קסטרו בקובה -
במידה שניתן לעמוד על מהלכה - היתה
בראשיתה, ובשלביה המכריעים, מושתתת
בעיקר על השימוש ב"קורפנימי".

הרי שגם בתחום ספציפי זה של מלחמות
רואים אנו כי מופיעות בו, כגורמים מציאות-
תיים, שתי הצורות גם-יחד; אך צירופי-
המסיבות (ושינויי-המסיבות) - הם הקובעים
איזו מהן הנה העדיפה והנחוצה בכל מצב-
נתון ובכל שלב מסוים של ההאבקות.

הבחינה האורית" בהצגת הסוגיה כיום

גרעיני וטילי, אכן, נכון הוא כי כל אשר נאמר
לעיל על האקטואליות והמציאותיות של גורמי
"קורפנימי" ו"קור-חיצוני" - ודאי שחל ביתר-
שאת, ובפחות הסתייגות, על מצבים בהם
אינה קיימת חובה של התחשבות מפורשת כזו;
ואולי אף יאמר האומר כי לגבי מצבים כאלה

ידאי שיצדק המעיר כי גם הדוגמאות ביהס
ל"זירות-בכוח" בעלות אופי "צדדי", ולמע-
מזן של מדינות מבודדות - וגם אלו השאו-
רות מתחום מלחמת-המרד וה"התנגדות" -
מתייחסות למצבים בהם לא היה (או לא בלט)
צורך להתחשב באפשרויות הפעלתו של נשק

אין בכלל צורך להתוכח על מידת-האקטואליות של גורמי "קו-פנימי" ו"קו-חיצוני" — אלא יש רק לבדוק ולברר מתי, באיזה תנאים ומסיבות, עדיפה הנקיטה בצורת-הפעולה האחת או ה-אחרת, שהרי המלחמות — עודן מתנהלות "כמקובל".

ברם, האמת היא כי אפילו בשלב ה"ערב-טילי" כבר מתחיל הגורם של כוחות-האוויר הסיילוניים, המהירים וארוכי-הטווח להשפיע השפעה איסטרטגית מסוימת, המעמידה כמה מן התפיסות המסורתיות של המחשבה-הצבאית לפחות בראשית-מבחנן; עליכן כדאי אולי להקדיש מלים מספר לבחינתה של ה-סוגיה גם בתחום זה של השפעת כוחות-האוויר בגילוייהם החדשים ביותר על סוגית ה"קוים" במלחמה. שוב ניתן לומר את אשר נאמר כאן כבר פעמים-מספר: — רבות מן המסיבות משתנות, שיקולים טכניים וטקטיים מסוימים משנים-אופים — אך עיקרם של הגורמים הראשיים מוסיף להתקיים ולפעול. גדלו במידה-לא-שוערה טווח-הפגיעה, הן של ה"פועלים-מבפנים" והן של ה"פועלים-מבחוץ", מהירות פגיעותיהם ופתאומיותן (או היפוכו-של-דבר, באם משכיל המכ"מ לעשות-מלאכתו) ועצמת פגיעתם; ופחתה עד מאוד מידת הסיכוי ליירוט מוצלח של התוקפים, או להדיפתם ע"י מערך ארטילרי-נגד-מטוסי. וב-צד נתוניט אלה — ולא במעט כתוצאה מהם — נתוסף עוד נתון בעל ערך בלתי-מבוטל:

ברירה — או תשלובת?

ראינו, איפוא, כי דבר המשך-האקטואליות (עכ"פ, בתקופת-המעבר הנוכחית) של שיקולי ה"קו-פנימי" וה"קו-חיצוני" חל לא רק על ענקי-העולם, אלא הוא ממשי לא פחות גם לגבי כל מדינה וצבא המחשבים עתה את חשבונם לשנות-תכונה-בטחונות, ולימי מבחן-מלחמה כייבואו. אך כאן יש, אולי, צורך בהסתייגות מפורשת מבחינה חיונית אחת, הסתייגות שתתיחס לאו-דוקא לזמננו-זה בלבד כי אם תחול גם על תקופות העבר, עצם הצגתו במרכאות של הביטוי "ברירה", אשר

האפשרות הרבה-יותר לפזר פיזור נרחב יותר על פני מרחקים גדולים (אם רק מצוי המרחב הגיאוגרפי) את רשת שדות-התעופה, והרי מכך נובעת אזי תוצאה כפולה: — א. קושי רב-יותר למחוק-עדי-גמירה את אחד היריבים ה"חיצוניים" — כאקדמה, או כמבצע-לוואי, לפעולה מכרעת נגד כוחות-היבשה העיקריים שלו; ב. מכשול גיאוגרפי רב-יותר (מכשול-המרחק) להשתלטות כוחות-יבשה "רגילים" שלך-עצמך, בשלב-המסיים של מסע-המלחמה, על כל חוליותיה של שרשרת-בסיסים כזו. ברם, אין ספק שבאוצר-אמצעים של המלחמה החדשה (אפילו בשלביה ה"טרום-טיליים" ו"טרום-גרעיניים") מצויות תחבולות-מענה ממש שיות גם לבעיות חדשות כאלו.

...

ניתן אולי לומר כי, דווקא הקשיים המוגברים — העלולים עתה להיגרם, מבחינות מסוימות, למי שנמצא, מבחינה אוביקטיבית במצב של "קוים-פנימיים" — הם העשויים לאלצו, ביתר-תוקף, לנקוט אורח נמרץ-ביותר של פעולה לפי ה"קו-פנימי", המכוונת ל-סילוקו המהיר, ובהקדם, של לפחות אחד מבין יריביו. נמצא, איפוא, כי, על אף התמורות שבמימדיהן וטיבן של האפשרויות הטכניות, עצם יחסי-הגומלין שבין ה"חיצוני" וה"פנימי", בהתמודדות הנדרשת במקרה מלחמה, לא נש-תנו ביסודם.

הקורא אולי כבר שם את לבו אליו, היה בו כדי לרמוז כי — עם כל חיוניות ההבדל שבין אותן שתי צורות של פעולה-מבצעית ועם כל כובד המסקנות הרבות הנובעות, בכל מקרה ומקרה, מהבדל זה — אין לקבל את התפיסה המציגה שתי צורות אלו כ"מנוגדות" זול-לזו, שהרי האמת היא — ודבר זה חל כמובן על מדינות וצבאות מן הסוג ה"קטן" וה"בינוני" ממש כשם שהוא חל על מעצמות-רבתי — כי בדרך-כלל אין לו למצביא, או למטה-המתכנן, חופש ברירה בין צורה אחת

נרחב יותר
צוי המרחב
נופה. והרי
- א. קושי
ד היריבים
כצעלואאי,
העיקריים
- (מכשול-
"רגילים"
"המלחמה,
יסים כזו.
המלחמה-
"ליים" ו-
צענה ממ-

ם המוג-
מבחינות
יקטיבית
העשויים
ץ ביותר
ונת ל-
חד מבין
תמורות
טכניות.
פנימי,
לא נש-

זיה בו
ל שבין
עם כל
מקרה
התפיי-
גדות"
ה חל
"קטן"
מות"
א. או
אחת

למשנה. תנאים גיאוגרפיים-מדיניים, נתונים של עצמה-צבאית יחסית, וציוויה של ה-איסטרטגיה-הכללית של ארצו מכתבים לו, בעצם, את הנקיטה בזו או באחרת - או נשנויה גם יחד (בין שהדבר ייעשה בעת-זבעונה-אותה, דהיינו בזירזון או בחזיתות ה-יזנות - ובין שיתגשם בשלבי השונים, מבהינת הזמן, של המבצע). והנה, אפילו ב-דוגמאות המעטות שהובאו לעיל למצבי "קוים-פנימיים" ו"קוים-חיצוניים" המסתמ-נים במסגרתה של התכונה הצבאית הנראית-לעין, או המשווערת, בזמננו זה, - יכול היה הקורא להבחין במקרים אחדים בהם נשתלבו שני הצורות, בדרך זו או אחרת, במסגרת אותה ההיערכות עצמה. האמת היא כי כזה היה מצב-הדברים בכל תקופותיה של ההיס-טוריה הצבאית, ואך טבעי הוא כי כך מוסיף להיות הדבר גם כעת וממילא מובן כי כך הוא אף באותם איזורים וזירות אשר בהם טרם החלו החישובים האופרטיביים להיעשות בלשון האפשרויות ה"גרעיניות" וה"טיליות". נקל להעלות דוגמאות, בדומה לאלו שכבר צוינו כאן, של מדינות בעלות מצב "כפול". אלו הן מדינות, הנתונות בין ארצות עוינות ואשר מצבן "גוזר" עליהן את האיסטרטגיה של "קוים-פנימיים"; ועם זאת אופי גבולותיהן (אודבר שיש לו למעשה, במציאות-המבצעית, אותה משמעות עצמה - מצב אפשרויות התחבורה והתנועה לאורך גבולות אלה, בעורפם ואל-מעבר להם) מעמיד אותן לפנות באחדות מן החזיתות הצבאיות שלהן, במצב אופרטיבי של "קוים-חיצוניים" כלפי אויביהן שבחזיתות אלו. נמצא, כי ממילא מתהווה אזי מצב מורכב ו"כפול". הלא אויבים כאלה עצמם, מבהינה אוביקטיבית, הריהם מהוים - בתוקף המצב הגיאוגרפי-האיסטר-טגי - ביחס למדינה כזו, "איום" לפי "קוים-חיצוניים" משלהם, המכוונים כלפיה, אך בעוד שיריבתם זו נמצאת, איפוא, לגביהם, בכל-לותה במעמד של "קו-פנימי" - יעמדו הם בכל זאת בחזיתות מסוימות במצב של "קו-פנימי", ויהיו נתונים בקשת ה"קוים-החיצו-ניים" של יריבתם, דוגמאות למצבים מסוג

זה אפשר למצוא, כאמור, בחלקי תבל שונים ביותר - רחוקים מאתנו, וגם קרובים-למדי. ובמצבים מעין-אלה - האם לא יהיה זה בגדר הכרח אוביקטיבי, כמעט חרוץ-וגזור, כי צבאה של מדינה כזו יתכנן את מלהמותיו האפשריות במגמה כפולה, שאפשר אולי לכ-נותה כמגמה של "שילוב-קוים"? ניתן לשער כי את תכנונו יעשה צבא כזה בנוסח איסטר-טגי של "קוים-פנימיים" (כמובן, תוך התחש-בות מפורשת באותם שינויים מרחיקי-לכת שנגרמו עתה, בהשפעת הגורמים הטכנולוגיים החדשים, בכל מושגי מרחב ומרחק, זמן וקצב - במידה שגורמים חדשים אלה הנם כבר אקטואליים באותה זירה מסוימת), אך עם זאת יבקש אזי לבצע שלבים אחדים, לפחות, מבין שלבים של איסטרטגיה זו - שממילא תהיה בודאי משהה-כאן ותוקפת-שם (כפי שלמעשה חייבת להיות, לפי עצם הגדרת-מהותה, כל איסטרטגיה של קוים-פנימיים) - בדרכים השאובות מאוצר-אמצעיהם של מבצעי ה"קו-החיצוני". במיוחד יהיה צבא כזה נוטה לכך, כמובן, בזירות-המשנה בעלות אופי של "קו-חיצוני", המצויות, כפי שכבר צויין, גם אצלו. שלבים כאלה יתכן וינסה לבצע (אם יבחר בגירסה תוקפנית של שלב כזה) או בדרך של מהלומות קונצנטריות, "מתמקדות", או אף בזו של תנועות מנתקות-מכתרות, ויתכן גם כי ינקוט - במידה שיבחר בגירסה המשהה של אותו שלב - בדרך של בלימה-והשהיה באחדות מגורות של אותה זירת-משנה, ו-לעומת זאת של דקירות מפגן-והסחה ב-זרות אחרות שבה, (אם כי הגורמים, הן של בלימה והן של הסחה, עשויים, כמובן, להכלל כחלקים גם במסגרות אופרטיביות של גירסה תוקפנית לאותו שלב). די בכך שנגולל לפני עינינו, ולו-לרגע, את התשלובת המורכבת הזאת - על רבדי-הרבדים של ה"חיצוני" וה"פנימי" שבה - בשביל שניזכר מיד עד כמה לא תתכן, במציאות, הצגה "קוטבית", מנוגדת-מעיקרה, של שתי הצורות המבצעיות הללו כפי שנוטה לעתים, ובמקצת יתר-על המידה, לנסח את הדבר מחברו של הספר "אמנות-המלחמה".

בחינות חדשות בשיקולי-המבצעי

(ג' נקודות)

להן הוקצה בתכנון התפקיד המשהה מהיום, כמובן, מהלכי-אקדמה חלקיים שונים (ש-אינם, בעצם, אלא צדה האחר של אותה מטבע...).

כוונת ציונים אלה היא להדגיש את הצורך שיובא בחשבון ה"תיקון" הנחוץ לא רק לגבי אמות-המידה של אפשרויות התנועה והפגיעה (או, מאידך-גיסא — ההתרחקות והחמיקה) אשר גדלו לפתע פיי-כמה — אלא גם לגבי פוטנציאל האפשרויות הטכניות-הצבאיות החדשות באשר להגברת גורמי-הבלימה וההשהיה; אם גם למבטי-הראשון אין הוא נראה כה רב-רושם באפשרויותיה הדרמטיות של מלחמת-בזק תוקפנית בי-נוסח-החדיש.

למותר, אולי, לציין כי יכולת-השהיה (או אף יכולת-בלימה) מוגברת כזו תהיה חיונית במיוחד בשירותה של צורת-האיס-טרטגיה המיוסדת על מצבים של "קויס-פנימיים" — צורת-איסטרטגיה שכל מהותה מותנית, כידוע, באפשרויות והישובים להשיג את "רווח-הזמן". אם כי, כמובן, במידה רב-אפשרויות-השהיה כאלו תופעלנה להאטת זינוקו המהיר של בעל ה"קו-הפנימי" עצמו, שכל תכליתו היא פגיעה זריזה ומחצנית — תצמח מהן תועלת לבעל ה"קו-החיצוני". בכל זאת, בחשבון אחרון, נראה גורם זה כמסייע יותר בידי אותו צבא הפועל ב"קו-הפנימי".

ב. ענף בטכניקה-הצבאית אשר התקדם בדור האחרון במהירות מסהררת-ממש, אך השפעתו מורגשת (או מובנת) ברבים פחות אולי מזו של אמצעי-הפגיעה החדשים וטווח-חיהם, הוא ענף התצפית, על מלוא-גילוייה הרבים והמגוונים, הניכריים, הצילומיים, ה"אינפרא-אדומים", האקוסטיים וכו'. אמצעי-עים אלה, ברובם הגדול, לא זכו עדיין למבחן מלחמה של ממש (שכן רק חלקם נבחנו למעשה ב"תקופת-הילדות" שלהם כבר במלחמת-העולם השנייה); ויכולתם לגלות בעוד

כל מי שמקבל את ההנחה כי גם בזמננו יצטרך כל מפקד לנקוט במבצעי (בשלמות חלקית, או במשולב) את אורח-הפעולה לפי "קויס-פנימיים" או לפי "החיצוניים", יצטרך כמובן גם לשאול את עצמו: — "ומה בדבר כל אותם שיקולים מעשיים-שימושיים, ש-הוצגו בבהירות כזו בספרו של א. ברן, בנתחו את המציאות המבצעית? שמא יש עתה צורך לתקנם, או לסייגם או אף להוסיף עליהם?" כאמור, כל נסיון ליישם אל מציאות-היום הגדרות ושיקולים אלה שנתגבשו מלקחי-העבר חייב עתה להיעשות, קודם כל, תוך "תיקון" אמות-המידה (הן של מרחב ומרחק והן של זמן), שנשתנו הרבה בתוקף גורמי ההתפתחות הטכנית החדשה. אך ברור שאין-די כאן בשינוי כללי וסתמי של מושגי המידות והמימדים; ולפחות לגבי בחינות אחדות של השיקול-המבצעי שיידרש עתה — יש הכרח לנסות ולפרש את טיב השינויים העלולים לחול בהן. נסתפק כאן בציון שלוש נקודות כאלה, העשויות להשפיע על שיקולי-ה"קויס" ו-לשנות את מאונם, אם בסייען יותר לצד הפועל לפי ה"קו-הפנימי" — ואם לזה ה-פועל לפי ה"קו-החיצוני".

א. שימוש מושכל באפשרויות (אלו שכבר נוצלו, ואלו שבכוח) של הטכניקה-הצבאית החדשה ושל אמצעי-הקרבת-התנועה המת-פתחים עשוי להגדיל בהרבה לא רק — כמקובל — את כושר-הפגיעה, אלא אף את יכולת-ההשהיה, בשלבים ה"טרום-גרעיניים" עשוי הדבר למצוא את ביטויו גם באמצעים נייחים וגם בתמרינות מעולה של כוחות-השהיה-והסחה (יבשתיים-רגילים — ו"תלת-מימדיים"). ואילו בשלב ה"גרעיני" (כולל גלגולו הרדיולוגי וכן מכלול האפשרויות של "לוחמת A B C" המטופחת בצבאות חדי-שים רבים) עולק הוא להתבטא בהפעלת אמצעים אלה ליצירת מכשולים, המתהווים במהירות ומתקיימים למשך פרקי-זמן שו-נים: סוג אפשרי מיוחד של השהיה, בגזרות

מועד תנועות וסיכולן של תנועות מעשה-מלחמה נ מאפשרויותיהם אולם אין ספק מעל-לכל במלוא מבוטלת כלל — בים) — על מהלכי-מלחמה זה (ומותר לכנו יכולתו של מכש אל מעבר לאפשר ושל המשקפת, וראשונה גורם כווי זינוקי-האפ גם למתגונן-הה כי יש בו יותר התיצוניים" — תפקידו של ב. ג. שונה אוי המחדש" השק המשפיעים על הקיר". מצד א (או אף נפרצו) ריים, הואשון — הלא ראינו במסיבות מיוחד היקף, בפרשו בהרבה ואם במלחמת-העול בזו הגרמני פרשות הפוכו של כוחות הק תוניסיה ואחר צלח דרך היני (כמאחז-הונגנ המדבר, "ים- כמודגם במלח שהצבא ה"נלך התובלה המנ איטלקיות בס וכן במידה-מ

יד המשה מהוים, ולקיים שונים (ש- האחר של אותה

להדגיש את הצורך "הנחין לא רק אפשרויות התנועה — ההתרחקות ע פייכמה — אלא שרויות הטכניות — להגברת גורמי- גם למבט-הראשון ושם באפשרויות בוק תוקפנית ב-

כי יכולת-השהייה וגברת כזו תהיה של צורת-האיס צבים של "קוים- טגיה שכל מהותה ז וחישובים להש- כמובן, במידה ו- תופעלנה להאטת קו-הפנימי" עצמו, ריזה ומחצנית — ל "קו-החיצוני". נראה גורם זה ובא הפועל ב"קו-

ית אשר התקדם וסחררת-ממש, אך נת) ברבים פחות זה החדשים וטווי על מלוא-גילוייו יים, הצילומיים, טיים וכו'. אמצ- זכו עדיין למבחן זלקם נבחנו למע- ס כבר במלחמת- לגלות בעוד

מועד תנועות יריב ולתרום לקידום-פניהן וסיכולן של תנועות אלו טרם הומחשה ב- נושאו-תלחנה נרחב שבפועל (אם גם נוקצות מאפשרויותיהם אלו הוכחו בזירת-קוריאה). אולם אין ספק בכך כי אמצעים אלה — מעל-לכל במלחמת-אוויר, אך במידה לא- מבוטלת כלל גם בלוחמת-הקרקע (ובודאי — בים) — ישפיעו השפעה עמוקה-למדי על מהלכי-מלחמה רבים ושונים. גורם חדש זה (ומותר לכנותו כך — שכן עתה חורגת יכולתו של מכלול אמצעים זה הרחק-הרחק אל מעבר לאפשרויות התצפית של העין, ושל המשקפת, שבזמנים-עברו). הוא בראש- וראשונה גורם הגורע (לפחות להלכה) מסי- כיי זינוקי-האפתעה, אף כי עשוי הוא לסייע גם למתגונן-המשהה, ובסיכום, ניתן לחשוב כי יש בו יותר כדי-להקל על בעלי ה"קוים- החיצוניים" — וממילא, כדי-להכביד על תפקידו של בעל "הקו-הפנימי".

ג. שונה אופיו (והשפעתו) של ה"שיקול- המחודש" השלישי — של מכלול הגורמים המשפיעים על אפשרויות "לחיצת האויב אל הקיר". מצד אחד — נתרופפו או "נתנמכו" (או אף נפרצו) אחדים מן ה"קירות" האפש- ריים. הראשון והאדיר והמוכר שבכולם, היס — הלא ראינו כיצד נסלל על פניו (אמנם, במסיבות מיוחדות-למדי) "גשר-ספינות" רב- היקף, בפרשת-דיונקרק, ובדומה לכך, אם בהרבה ואם במעט, קרה בעוד מספר פרשות במלחמת-העולם-השניה — בצד הבריטי, ואף בזה הגרמני והסוביטי — אם כי היו גם פרשות הפוכות, בהן סוכלו נסיונות-ההיחלצות של כוחות הלחצים-אל-הים (כגון סינגפור, תוניסיה ואחת מפרשות קרים); ופינוי מו- צלח דרך הים נתרחש גם במלחמת-קוריאה (במאחז-הונגנס). ה"קיר" השני — הלא הוא המדבר, "ים-החול" — נפרץ לכאורה לרווחה כמודגם במלחמות צפון-אפריקה, אמנם בתנאי שהצבא ה"גלחץ" שמר בידיו על מלוא אמצעי- התובלה המנועיים שלו (ולקח הדיביזיות ה- איטלקיות בסיום מערכת אל-עלמין — יוכיח; וכן במידה-מסויימת — לקח "כיס אבו-עגיי-

לה", במלחמת-סיני). ביחס לשנים אלה גם יחד — ים-המים ו"ים-החולות — הדבר המכריע לגבי מידת "אטימותם" או "פרי- צותם" בפני גייסות "גלחצים-אלי-קיר" הוא מידת הפעלת כוחות-משבשים-ומונבים ע"י ה"לוחץ" למניעת נטיגה: — ציי-פני-הים, צוללות ומטוסים — בים וכוחות-אוויר (ואולי גם כוחות-פשיטה קלים) — במדבר. הערך הקיים והבלתי-משתנה-ביותר, בתפקיד זה של מכשול או "קיר" גיאוגרפי-טבעי, נודע אולי בתקופתנו לרכסי-הרים גבוהים וקשי-מעבר. התעבורה האווירית יכולה אמנם להלך, גם על פני אלה, גרעיני-פיקוד ומומחים של צבא- מוקף (בדומה למה שעשו במקצת הגרמנים, במסיבות מהותיות דומות אם גם שונות מ- בחינה טופוגרפית, בטבעת-סטלינגרד, או ה- אמריקנים — בפיליפינים, במעשה-החילוץ של מק-ארטור), או אף למלט כליזין רבי-ערך מעטים; אך ספק אם יש בידה "להפוך הרים למישור" בפני צבא נסוג, על עיקר לוחמיו ואזנו, באם נדחף הוא לא לתוך עמקי-מעבר, כי אם אל חומות-הר תלולות, ואשר נאמר לגבי הרים חל, ביסודו, גם על שטחי-ביצות. לעומת זה, קו-הנהרות רק לעתים רחוקות מילאו, במהלכה של מלחמת-העולם השניה, תפקיד- עוצר כה מכריע, אם כי אין בודאי לזלזל גם בהם בתור מכשול, בפני תוקף או נסוג, לפרק- זמן מוגבל.

יצוין, כי דוגמה מאלפת לכך כיצד גם בקעות-מעבר בשטח הררי עלולות ל- הפך מדרכי-נטיגה למלכודת-מות (ו- "פקקי" מחסום אופרטיביים) ניתנה כבר ב-1918 בארץ-ישראל, כי אשר נסיגת הארמיה-השביעית התור- כית נחסמה בואדי-פאריע, מ- דרום-מזרח לשכם, ע"י ההפצצה ו- ההבזקה של טייסות חיל-האוויר ה- בריטי.

נוכל על-כן לסכם כי תוקפם ואטימותם של "קירות" טבעיים שבעורפו של צבא "גלחץ" נתרופפו במקצת, אולם ערכם רב עדיין, ואף ניתן לעשותו לכמעט-מוחלט באם

יופעלו לשם כך כוחות-הפרעה מתאימים. אך לעומת כל אלה מופיע עתה, גם בשדה זה, גורם טכני-צבאי חדש: היכולת המוגברת ליצור "קירות" מלאכותיים (או להשלים את הטבעיים) בעורפו של צבא-יריב. בעתיד יתכן כי יכולת זו תתבטא בדמות רצועות-מחסום אטומיות (או אחרות, מכמה סוגים אפשריים) אשר תוכלנה באמצעות מטוסים או טילים. אך כבר בשלבי-התפתחות קרובים-יותר יתכן ויתכן להשיג אפקט דומה (ולעתים אף יותר יעיל ותכליתי — ויותר דינמי) באמצעים פחות "טיטניים": — בין ע"י "הסתננות אופרטיבית", בקנה-מידה נרחב אם כי באמצעות פלגות לא-גדולות וקלות-תנועה, שתתרכזנה אח"כ ל"מסך", בעל צפיפות זו או אחרת, בעורפו של היריב; וכן בעזרת כוחות מוצנחים ומונחתים מכל הסוגים ובני-הסוגים המצויים או המתפתחים כיום (וזאת ביחוד במצבים בהם יכולים הללו אף לסמוך על המשך-תמיכתה של אוויריה בעלת-כוח). כמובן, שגם במקרים כאלה של יצירת "קיר מלאכותי" בעורף היריב, האפשרות התכליתית ביותר תהיה זו בה ינוצל גם לכך מכשול טבעי קיים, אם כי בלתי-מספיק כשלעצמו, כגון: רכס-הרים שמוצויים בו "פתחים" או נהר בעל נקודות-מעבר אחדות. והלא אלה הם המצבים שבהם גם יימצאו בודאי התנאים הטופוגרפיים-ההגנתיים הנוחים ביותר בשביל היאחזותם והתיצבותם לקרב של כוחות מוגבלים כאלה, ה"נזרקים" אל עורף-אויב והמצויים על עמידת-התגוננות עד לאותו שלב-במצע בו יגבר לחצם של הכוחות-העיקריים, הלוחצים על ה"גלחץ".

במבט-כולל אפשר, איפוא, לראות כי טיבם של ה"קירות" האופרטיביים האפשריים, לצורך לחיצת יריב אליהם, נשתנה במידה מסוימת וכי מידת-יעילותם של אחדים מהם פחתה במידת-מה, אך תוספת הפתחים-לפעור-לה הנפתחים עקב היכולת הטכנית המוגברת, שצמחה ורבחה הן בתנועה והובלה והן במצעי פגיעה וחסמה, מגדילה מאוד את הסיכויים להקמת "קירות" — ואפילו במצבים גיאוגרפיים בהם חסרו הגתונים הטבעיים ה-

מספיקים לכך. בסופו-של-דבר — סיכויי ה"לחיצה" (כמובן — במצבים איסטרטגיים וביחסיי-כוחות, המאפשרים מעשה כזה מעיקרו) נראים עתה רבים יותר מאשר בעבר. נקל להבין כי שינוי כזה באפשרויות עשוי להועיל בראש-וראשונה לצד הנתון במצב של "קוים-פנימיים" שכן צבאות ה"קוים-החיצוניים" אינם זקוקים כלל ליצירת "קירות" ליריבם — הלז הרי נמצא ממילא בין מספר "קירות" כאלה, שהם — צבאות אויביו אלה ושטחי-מדינותיהם.

בסכמנו את שלוש הבחינות החדשות בשיקולי לוחמת-ה"קוים", אשר מוננו והוגדרו לעיל, אנו רואים איפוא כי השניה שבהן (זו של התצפית) עשויה להקל יותר על הצד ה"חיצוני"; אך הראשונה והשלישית (האפשרויות להשהיה ולהקמת ה"קירות") מסייעות בעיקרן בידי הצבא הפועל ב"קו-הפנימי".

• • •

במידה שהמחשבה הצבאית המתכננת-והמבצעת תביא בחשבון ותנצל את אפשרויותיה של התקופה החדשה גם בתחום אורחי בלימה והשהיה וגם באשר ליצירת "קירות" או חיי-זוקם, — כשם שישראל שדבר נעשה בה בצבאות רבים לגבי אמצעי-התצפית — יהיה לנו יסוד להניח כי תכופות יוצר אזי שוב מעין "שיווי-משקל" מסוים באותו מכלול של מושגים בשטח האיסטרטגיה (ואף בזה של "טקטיקה רבתי"), של הצדדים ה"חיצוני" וה"פנימי", אשר ניתוחיו של בעל-אמנות-המלחמה חלים עליו, דומה, איפוא, שמוכלול-מושגים זה — על-כל-פנים ביסודו — עשוי להשאר ברי-תוקף בתקופה הקרובה והנראית-לעין בהתפתחות-הצבאית.

• • •

סקירת מושכלות-ראשוניים בניהול מבצעי-מלחמה, בכללותם, כפי שהוצגו בספר "אמנות-המלחמה", מאפשרת להגיע, בקוים-רחביים, לידי מסקנה פחות או יותר כוללת כי אף

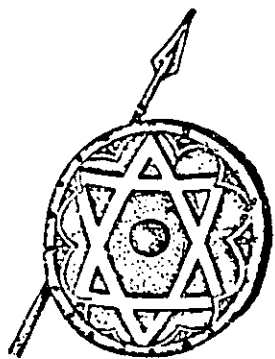
ב"לוחמת-המחר" האמצעים והשינויים לא-מעט מידיים, ששימשו בספרו, להתגלות אחת כמה וכמה לוחמה "בנוסח חדש" נה לקראתה יכונה אות הגדולים שואם נחזור, אל נושא מסוים סוגית מבצעי-לפנימי, ואל שאלה ואלה, שגם כלפיו יהיו כללית זו, וקל לניש של נוהגי-מורכ — שמהם מורכ הן אורח-הקוים

הפנימיים — ודאי שהם ברי-שימוש, ואף מצווי-מציאות, גם לגבי צבאות בינוניים וקטנים, אשר באזורים-זירותיהם טרם הספיקה התכונה-הצבאית-לקראת-הבאות להגיע למלוא אותה רמת השכלול הטכנולוגי (וממילא גם הארגוני) החדש המסתמנת כבר בצבאות הגדולים והאדירים של מעצמות-רבתי. נמצא, איפוא, כל בשביל צבאות כאלה אקטואלית במלוא חיוניותה אותה בעיה, שהוזכרה כאן רבות, בעית ה"ברירה" בין אורחי "קורפנימי" ו"קורחיצוני". וביתר דיוק ואמת-מציאותית, נאמר: — בעיה של השילוב הנכון והקולע בין שנים אלה, בהתאם לצרכים האובייקטיביים של המצב הגיאוגרפי-ההיסטורי ושל מסיבות הרגע-הקריטי. היא-היא הסוגיה המרכזית, אשר כה הובלטה בחלקו הכללי, התיאוריטי, של הספר "אמנות-המלחמה" — והיא שהיותה אף את הנושא המרתק והמאלף ביותר שבו.

ב"לוחמת-המחר" העלולה-להתחולל, רווית האמצעים והשיקולים הגרעיניים-טיליים, עשויים לאמצעים ממושגי-המלחמה המתמידים, ששימשו נושא לניתוחיו של א. ברן בספרו, להתגלות כדבר-של-קיימא: — על אחת כמה וכמה כשהמדובר הוא עדיין באותה לוחמה "בנוסחה-המעבר" אשר בתהליכי-התכוננה לקראתה יכולים אנו להבחין כיום בצבאות הגדולים שבעולם.

ואם נחזור, מהנחה כללית ומכלילה זאת, אל נושא מסוים ומוגבל-יותר — והכוונה, אל סוגית מבצעי קורחיצוני לעומת מבצעי קורפנימי, ואל שאלת תכונותיהם הספציפיות של אלה ואלה, וה"ברירה" שביניהם — ודאי שגם כלפיו יהיה יפה תוקפה של מסקנה כללית זו, וקל וחומר, כי אותם צירופים שונים של נוהגי-מתקפה מזה ונוהגי-בלימה מזה — שמהם מורכבים, כפי שכבר ראינו קודם, הן אורחי-הקויים-החיצוניים והן אורחי-הקויים-

סיכויי ה-
ויסטרטגיים
זו כזה מ-
זשר בעבר.
זויות עשוי
במצב של
ים-החיצו-
קירות" ל-
בין מספר
זויביו אלה

זדשות ב-
זו והגדרו
זבהן (זו)
על הצד
ז (האפש-
ז מסייעות
זפנימי".

זית המתכ-
זתנצל את
זחדשה גם
זהשהיה
ז" או חיי-
זדבר נע-
זאמצעי-
זוד להניח
זין "שיווי-
זשל מוש-
זבזה של
זים ה"חיי-
זשל בעל
זיו. דומה,
ז- על-כל-
זטאר בר-
זאית-לעין

זמבצעי-
זפר "אמ-
זקויים-ר-
זת כי אף

1814

תבליות ההיסטוריה-הצבאית

דברים בפתחת הקתורה להיסטוריה-הצבאית באוניברסיטת תל-אביב

מקובל בעולם לפתוח הרצאה הדנה בנושא מנושאי התורה הצבאית באימרה שנבחרה לכך מדבריו של מצביא מפורסם. ארשה לעצמי לחקות מנהג זה — ובחרתי, כנקודת-מוצא לדברי, במשפטו של מפקד צרפתי נודע, המרשל פו.ש. הוא נהג לטעון שחכמת-המלחמה כולה טמונה במספר מלים בלבד: — על-מה בעצם מדובר?

ואומה? בתקופתנו מתיחסים הוגי-דעות רבים בספקנות, ואפילו בשלילה גמורה, אל היסטוריה כמדע. יש הסבורים שהיא אינה מדע כלל. התגבשה כידוע אסכולה פילוסופית שלמה הטוענת כי המאורעות החברתיים, המדיניים והצבאיים של כל הזמנים הם פרי מקרה בלבד. הפירושים שההסטוריונים מנסים לתת להתרחשויות אלו הם — לפי תפיסה זו — פירושים שלאחר-מעשה, ומתוך כך הריהם מסולפים ביסודם. כי אין המשכיות, אין גורמי-קבע ואין קשר הגיוני בין סיבה ותוצאה — לא בחיי הפרט ולא בחיי הכלל.

אף מבלי שנגיע אל הקיצוניות האחרת של דטרמיניזם סכמטי, לא יקשה לסתור השקפה ניהיליסטית זו. "עד-המלך" המור בהק נגד פילוסופיה אנטי-היסטורית, הוא העם היהודי; ואין לך הוכחה חותכת יותר להמשכיות ולרציפות בחיי האומה מאשר הקמת הבית-השלישי.

ברם, אף אם יכולים אנו לבטוח בתוכנו היסודי ובערך המחנך של מדע-ההיסטוריה, יה, אין בכך עדיין תשובה למערערים על התועלת אשר להיסטוריה צבאית בכלל, ובתקופתנו זו בפרט. "דומה המלחמה לזי-קית", אומר קלאוזביץ — "כמוה משנה היא את צורתה ללא-הרף, ושום מצב שאירע בה אינו חוזר לעולם". אך אם דבר זה נכון — כיצד ניתן להפיק לקח ממעשי העבר למי שימות שלאחר?

לכאורה, נוסחה פשוטה ופשטנית מדי. על אף זאת הרי היא מבטאת, לפי עניות דעתי, אמת יסודית-ביותר. שכן, בטרם פותחים בפעולה כלשהי — ובודאי בפעולה הנוגעת לתחום צבאי — יש להגדיר בבהירות ובצורה חד-משמעית את מטרתה. אכן, כאשר מתחילים במפעל חדש, וכאילו יוצא-דופן במקצת, כהוראה של היסטוריה-הצבאית במסגרת אורחית אקדמי-אית, מן הדין הוא לחזור על אותה השאלה הפשוטה: — על מה בעצם מדובר? שאלה, אשר במקרה הממשי שלנו מתפרטת לשלוש שאלות-משנה: —

א. מה תועלת ישנה בידיעה של היס-טוריה-הצבאית בכלל — ובתקופתנו ובאר-צנו בפרט; ומה עשויה ידיעה כזאת לתרום לחינוך המפקדים, בין אלו שבצבא-הקבע ובין אלה שבמילואים.

ב. מהו הטעם להכללת מקצוע זה במס-גרת הלימודים של מוסד להשכלה-גבוהה אורחית.

ג. מה אנחנו מתכוונים ללמד השנה ובמה במיוחד נעסוק בסימסטר זה של לימודי האוניברסיטה שנפתח עתה. הרשונא לי לעמוד על שלוש בעיות אלו.

נפתח בראשונה: — האם ניתן בכלל להפיק לקח מן העבר בשביל ההווה והע-תיד? האם קיימת רציפות וחוקיות בתול-דות האטשות, ובקורותיה של כל אומה

זוהי בעיה ל
העוסקים בתור
החריפה מאז
המסחררת, והש
דמות הכוחות
זאת אין תימה
המשוכנעים כי
החומרניים הם
ליחס משקל
ובוודאי שלא
שהתנהלו אי-
מאלה שמשנת
לפני זמן
בין שני מצבי
טכני, ביטא
בערך:
"לנוכח הוט
מתעורר ספק
לדבר על תו
חיילים מעטי
להתגבר ע
להרוס אפיל
עוד מעקר
הטקטיקה
אותם עד כ
ללמוד מן
מבצעי אל
תנו, תקופת

זוהי בעיה שהטרידה בכל הזמנים את העוסקים בתורה הצבאית. אכן, הבעיה החריפה מאז ההתקדמות הטכנית-המדעית המסחררת, והשפעתה הגוברת של זו על דמות הכוחות המזוינים. לנוכח עובדה זאת אין תימה כי ישנם אנשי-צבא רבים המשוכנעים כי במלחמה החדשה הגורמים החומריים הם שיהיו המכריעים, בעוד שאין ליחס משקל רב לגורמים העיוניים — ובוודאי שלא ללימוד מערכות ומסעות שהתנהלו אי-פעם באמצעים כה שונים מאלה שמשמשים בהם היום.

לפני זמן מסוים התנהל ויכוח-בכתב בין שני מצביאים. אחד מהם, גנרל של חיל טכני, ביטא את הדעה הנ"ל בלשון זו, בערך:

„לנוכח הופעתם של כלי-ההשמד החדשים מתעורר ספק עמוק האם ניתן עוד בכלל לדבר על תורה-צבאית. כאשר נמסרה לידי חיילים מעטים היכולת להרוג מאות ואלפים, להתגבר על הביצורים החזקים ביותר, להרוס אפילו ערים שלימות, — מה נותר עוד מעקרונות המלחמה, מהאסטרטגיה, הטקטיקה ומבנה-הגייסות כפי שהכרנו אותם עד כה? מכל מקום, אין לנו עוד מה ללמוד מן העבר. מה לקח יורו לנו עתה מבצעי אלכסנדר, חניבעל וקיסר בתקופת-תנו, תקופת הנשק החדש — ויתכן הסופי?

הלא ניתן לשער שאמצעי-ההשמד דהיום יעשו בכלל את המלחמה לבלתי-אפשרית בעתיד“.

על כך השיב ברה-פלוגתה שלו — מפקד בא בימים ומנוסה, אשר תודות לדרכי-הלחימה הבלתי שגרתיים שלו קצר נצחון נות רבים בעמדו בראש כוח קטן ולמול אויב עדין-במספר — כדברים האלה: „אף אני — אין אני מתעלם מן ההתפתחות הטכנית העצומה שגרמה, ועוד תגרום, למהפכה עמוקה בכל שדות הפעילות הצבאית — ולא רק בהם. אפשר והתפתחות זו עוד תביא לידי מאוץ-כוחות חדש ביהסים שבין המעצמות. מסגרות מדיניות וצבאיות אשר היו עצמאיות עד עתה — תערמנה; וישארו רק גופים פוליטיים וכלכליים גדולים מועטים-ביחס, המסור גלים ליצור את הנשק החדש ולשאת בהוצאותיו המרובות. כך, עכ"פ, יהיה מצב-הדברים עד אשר ימצאו שיטות-ייצור כאלו לאמצעי-ההשמד החדשים שיוזילו אותם עד כדי כך כי גם הכוח-המזוין של המדינה הקטנה יהא מסוגל להחזיק בהם.

„כן אינני מתעלם מכך שהתמורה הגדולה בשדה החימוש אשר הננו עדים לה תביא בעקבותיה תמורות רציניות לא-פחות באורח ניהול קרבות ומערכות ובבנין גופי-צבא. „אולם, למרבה הצער, אין אני רואה סיכוי שאמצעי-המגור החדשים ימגרו את

לינורה
חרתי,
א נהג
זובר?

הוגי-דעות
ילה גמורה,
זורים שהיא
זוע אסכולה
המאורעות
ם של כל
הפירושים
להתרחשויות
— פירושים
ם מסולפים
גורמי-קבע
צאה — לא

יות האחרת
זשה לסתור
מלך" המור
זורית, הוא
זותכת יותר
זמה מאשר

זוח בתוכנו
זיההיסטור-
זרערים על
זית בכלל,
זחמה לזי-
זשנה היא
זשירע בה
זה נכון —
זעבר למ-

ד"ר י. בר מרצה את הרצאת-הפתיחה

עצם ענין המלחמות בכלל. תתנהלנה עוד התמודדויות מזוינות רבות והן תתנהלנה על פי אותם העקרונות שהיו יפים כבר בעבר — אלא שאמצעי הביצוע ושיטות הביצוע ישתנו.

קטעים אלה משקפים בצורה ברורה-למדי את שתי עמדות-היסוד בויכוח על מגמות ההתפתחות הצבאית והתורה הצבאית. כולל ההיסטוריה-הצבאית, גם בתקופתנו. בעוד שהמתוכח הראשון רואה בגורם הטכני-החומרי את הגורם העיקרי וכמעט הבלעדי, מייחס ברה-הפלוגתה שלו לגורם זה רק את התפקיד של מכשיר-מימוש לעקרונות-הקבע, שהנם שרירים וקיימים בכל התקופות.

עם מי הצדק בדו-שיח זה? על כך אפשר ללמוד מן העובדה שהוא התנהל — על אף הצליל האקטואלי שלו — לא בימי פצצת-המימן והטילים הבינ-יבשתיים אלא ברא-שית המאה ה-16, לאחר הופעת הדגמים הראשונים של הנשק-החם. ראשון המת-ווכחים היה פדרו דינברה, אחד מקציני-ההנדסה הבולטים של הרנסנס, ושותפו לדיון — מורו-ורבו, המצביא הנודע גונס-לבו דה-קורדובה. ורק הרשיתי לעצמי לתרגם את דבריהם מספרדית עתיקה ומ-סוגנת לעברית חדישה, ומסוגנת-פחות.

זהות זו של בעיות ודעות, מעל מרחקי זמן ומעבר לשוני תנאים — הוכחה היא לכך שאכן קיימות המשכיות ורציפות אף בהיסטוריה-הצבאית.

מכאן נובעת התעודה הנודעת למקצוע זה בהכשרת המפקד. אם מצד אחד, תמצית אמנות-המלחמה היא הגשמת עקרונות-קבע על ידי כלי-ביצוע משתנים ובתנאי-ביצוע משתנים — הרי מן-הצד האחר, עקרונות אלה עצמם נתגבשו על פי הלקה-המצטבר, תוך כדי התנגשויות מזוינות במשך מאות ואלפים בשנים.

ההיסטוריון הצבאי בודק לקח זה באורח בקורתי ומנתחו והוא בורר מתוכו את החזיונות הקבועים — לעומת התופעות

החולפות. מובן שאין הוא מסוגל לחבר, על-פי מערכות-העבר, מין ספר-בישול שיכיל מתכונים לנצחון. ע"י כך שהוא מצביע על הקשר בין סיבה ותוצאה, בכל מקרה ומקרה הנבחן על-ידי, מרכז הוא אוצר-נסיון העשוי להדריך את המבצעים דהיום במשימות המעשיות המתיצבות לפניהם.

מלאכת המלחמה אמנם מלאכה מעשית היא, ולפיכך הנסיון הבלתי אמצעי הוא הנכס היקר ביותר של כל מפקד. ברם, האפשרויות של כל פרט ופרט לרכוש ולהרחיב באופן-מתמיד, נסיון כזה — בדרך-הטבע — מוגבלות הן. אותו מפקד אשר הורגל והוכשר להלחם-מחדש בדמיו-נו, ברוחו ובנפשו — במערכות-העבר, יוסיף על-ידי כך על נסיונו, ולו בדרך עקיפה; ועקב כך — אף יגביר את כושר-המעש שלו.

בסופו של דבר, אין יעילותו של גוף צבאי מושתתת רק על גורמים עיוניים ואינטלקטואליים בלבד אלא — ובמידה לא-פחותה — על יסודות נפשיים ומוסריים. המסורת הצבאית, תחושת המבחנים שבהם עמדו דורות קודמים — גולם בהן אחד מיסודות אלה; ושוב, מוטל על ההיסטוריה-הצבאית לשמש מפתח גם לנכס זה.

על-כן, גם בתקופתנו-אנו, לא פחת ערכה של ההיסטוריה-הצבאית והיא ממלאה גם כיום שלושה תפקידים-יסודיים: —

אמצעי לבדיקה מנתחת של כללי תורת-המלחמה; דרך לרכישת "נסיון עקיף"; מכשיר מגבש מסורת מחנכת. וראיה לכך העובדה שמקצוע זה תופש מקום נכבד בכל המכללות הצבאיות של העולם — וגם בבתי-הספר הגבוהים של צה"ל.

אך האמנם יש לה מקום אף בכתיב מוסד השכלה-גבוהה אורחי?

גם לכך ישנם תקדימים רבים בעולם הרחב; והנימוקים להקמת קתדרות ואפילו מחלקות, למדעי-צבא במסגרת אוניברסי-

טאות ברחבי תב ומעשיים כאחד. הנימוקים העק המלחמה היא מערכת-הבטחון ש בסס על מאמץ שענייני הצבא נחלתה של שט מאידך גיסא, היא טמצם עוד לתחוו על פני שטחים הנימוק המעשי: להכשרה מדעית מדעיים, במובן צועות הטכניים לסיבות אשר מתהדק, ולשי מערכות-הבטחון הגבוהים מזה — אנו. אין צורך נתוני-יסוד היד בעית בטחון-יי והזהות המוחלט לפיכך, טבעי חיות שלנו תנ הכולל, לפי דרושים לצבא מוכשרים, ולא חים במדעיהה ומדריכים בעי הצבאית, להר מתמיד של ת זמן לא-רוב הראשון של הקוממיות — הבטחון: — "השינויים הישוב ובמב של עלית-הה גויים וחליפ שכנינו, ב סידור שיר

סוגל לחבר,
ספר-בישול
כך שהוא
תוצאה בכל
מרכז הוא
המבצעים
המתיצבות

זכה מעשית
אמצעי הוא
זפקד ברם,
רט לרכוש
כזה —
אותו מפקד
דש בדמיו-
"כות-העבר,
ולו בדרך
את כושר-

ו של גוף
ם עיוניים
- ובמידה
ומוסריים.
נים שבהם
בהן אחד
היסטוריה-
זה.
פחת ערכה
ומלאה גם

ללי תורת-
ן עקיף";
"איה לכך
נכבד בכל
גם —

תלי מוסד

ם בעולם
ת ואפילו
אונברסי-

טאות ברחבי תבל הם נימוקים עקרוניים ומעשיים כאחד.

הנימוקים העקרוניים הם: — בזמננו המלחמה היא טוטלית ועל-כן חייבת מערכת-הבטחון של כל אומה ואומה להת-בסס על מאמץ לאומי כולל. נובע מכך שענייני הצבא אינם יכולים עוד להיות נחלתה של שכבת בעלי-מקצוע בלבד. מאידך גיסא, היום אין הידע הצבאי מצ-טמצם עוד לתחום צר — אלא מתפשט הוא על פני שטחים רבים ומגוונים. ומכאן — הנימוק הנועשי: — שבימינו נזקק הצבא להכשרה מדעית, למחקר מדעי ולמנגנונים מדעיים, במובן הרחב ביותר — הן במק-צועות הטכניים והן במקצועות העיוניים. לסיבות אשר בעולם הרחב הוליו לקשר מתהדק, ולשיתוף-פעולה מתמיד, בין מערכות-הבטחון מזה ומוסדות-הלימוד הגבוהים מזה — נודע יתר-תוקף במדינתנו-אנו. אין צורך להרחיב את הדיבור על שני נתוני-יסוד הידועים לכל: — הכפיפה שבין בעית בטחון-ישראל לבין בעית ישראל; והזהות המוחלטת כאן בין העם לצבאו.

לפיכך, טבעי הוא שאף המכללות האור-חיות שלנו תנסנה לתרום למאמץ הבטחוני הכולל. לפי מצב-הדברים שבמציאות דרושים לצבאנו לא רק חיילים ומפקדים מוכשרים, ולא רק טכנאים מעולים ומומ-חים במדעיה-הטבע השונים, אלא אף חוקרים ומדריכים בשטחים העיוניים של התורה הצבאית, להרבצת הידיעה בה וכן לפיתוח מתמיד של תורה זאת עצמה.

זמן לא-רב אחר המבחן המעשי הגדול הראשון של צה"ל — אחר גמר מלחמת-הקוממיות — קבע ראש-המשלה ושר-הבטחון: —

"השינויים העצומים והמהירים במבנה הישוב ובמבנה הארץ, יכולתה וחולשותיה של עלית-ההמונים וההתיישבות-רבתי, השי-נויים וחליפות המצב המדיני והכלכלי של שכנינו, בארגון כוחות-הבטחון שלהם, סידור שירותי החינוך והבריאות בתוכם,

המתיחות הבין-לאומית הגדלה בעולם וזיקתם ושאיפותיהם של כוחות עולמיים לגבי ארצות המזרח-התיכון ומדינת ישראל, החידושים הבלתי-פוסקים בפיתוח אמצעי ההגנה וההתקפה ובשליטת האדם באיתני הטבע — כל אלה מחייבים ערות ורעננות מתמדת במחשבת הבטחון ובתכנונו, ובדיקה חוזרת, האם אנו מוכנים למחר החדש".

תכלית הלימודים במסגרת חוג-הליסטור-ריה-צבאית נועדה לשרת במידת היכולת את המטרה שבוטאה בדברים אלה.

לפיכך נעסוק בשנה הבאה, הן במלחמות ישראל בעבר ובהווה והן בתולדות גדולי צבאות העולם, נכיר הלכות מצביאים והוגי-דעות, ויתכן שגם נבצע שורה של משימות כיבוש שיש בהן כדי לסייע לצרכים השוט-פים של מערכת-הבטחון ומוסדותיה.

בסימסטר הנוכחי נתרכז בנושא אחד בלבד: — התפתחות הצבאות בין שתי מלחמות-העולם.

תקופה זו — תקופה הרת-גורל היתה, זוהי התקופה שבה התיצבה ביתר-שאת לפני הצבאות השונים המשימה להתאים את דפוסייהם ודרכי-הפעולה שלהם להישגי הטכניקה והמדע.

מהלכה של מלחמת-העולם השניה — ובעקבות כך גם המצב המדיני והחברתי שנתגבש בארצות תבל לאחר אותה מלחמה — נקבעו לא-במעט על ידי היכולת או אי-היכולת, של ראשי הצבאות השונים להתגבר על משימה זאת. מי יודע, מה היו פני הא-נושות אילו מצביאי צרפת היו מטים אוון קשבת לדעותיו של דה-גול — במקום להניח את הגשמתם של אלה לגרמנים. שמא ננסה ונתאר-לעצמנו מה היתה ההתפתחות הבינלאומית אילו חלוצי התפיסה של מלחמת-השריון, פולר ולידל-הארט שבב-דיטניה — ויוצר תורת-הלוחמה האוירית החדשה, מיטציל שבארצות-הברית — היו מצליחים להבקיע את הקיר-האטום של דעות קדומות ושמרנות בו נתקלו במציאות? אולם מאורעות צבאיים מכריעים חלו לא

במשך 20 השנים ההן מופיעים שוב הערבים, אחר הפוגה ארוכה, כגורם צבאי בזירה ההיסטורית. ובהן קם לתחיה אחר הפוגה ארוכה עוד הרבה יותר, הכוח הלוחם העברי, ה"הגנה" מגשימה את המעבר מארגון-להתגוננות-עצמית אל "צבא-בדרך של המדינה-בדרך"; וקמה לתחיה גם תורת-הלחימה העברית הקלאסית, כשי-ממרחקים מגיע אלינו אורד וינגייט, ללמד יורשי-גדעון את-אורח-הקרב של גדעון.

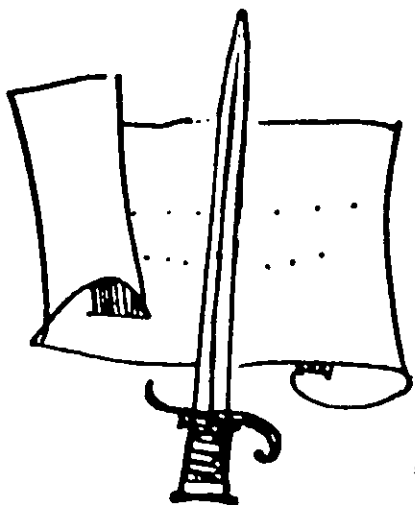
אכן, תקופה עשירת מאורעות ועשירת לקחים. אוגם הלקח החשוב ביותר — ואשר תוקפו יפה גם היום, וגם לעתיד-לבוא — הוא שבשדה-הקרב עצמו קוצרים רק את מה שזורעים זמן רב לפני הקרב, וכי לא-פעם יקרה כי שנים רבות לפני התרחש המערכה בפועל, — הרי כבר הוכרעה למעשה במהם ובנפשם של אלה המופקדים על בטחון עמיהם.

את הלקח הזה, על האחריות הכבדה-כל-כך המתלווית למקצוע הצבאי — אנו ננסה לעשות ציר עבודתנו במשך שנה זאת והי שנים הבאות: ותקוותנו שעובדה זו תתרום את תרומתה הצנועה למשימה הגדולה-המשותפת לכולנו: — עיצוב בטחון ישראל.

רק במישור הטכני והמדעי בשטח המבנה ובתחום-אורח-הלחימה, אלא הם נגעו אף בתוכנם הרעיוני של הכוחות-המזוינים ובמהותם המוסרית.

הרי זהו פרק-זמן שבו נבנית בברית-המועצות המכונה הצבאית הסוביטית הא-דירה שפורסת את צלה על ההתפתחות בעולם עד היום הזה. זהו פרק-הזמן שבו התגבשה, בפניה נידחת של סין, "תורת המלחמה-המהפכנית", אשר הביאה שש מאות מיליון נפש לתוך התחום הקומוניסטי, ושעל-פיה פעלו בקוריאה ובהודו-סין — ופועלים כנראה לפי שעה גם באלג'יריה. בתקופה האמורה יצר הגנרל פון-סקט את הכוח המזויין הפרוש מן החברה, ומוצא ממרותה של הסמכות הפוליטית — מבלי שחזה כי הוא בנה את המכשיר למעשי-הזועה של היטלר, ובסופו-של-דבר אף להריסת מולדתו-הוא.

התקופה שבין שתי מלחמות-העולם היא גם תקופה של היאבקות לשחרור העמים הקטנים. היא נפתחת עם מלחמת-החירות של האירים — והיא מסתיימת כשהישוב העברי בארץ ישראל נאלץ בראשונה להתייצב בחזית-גלויה מול הסכנות שאיימו על שארית-התקוה של העם.

יש סבורים כ של הארטיקלריות, נעשה כאשר ה לסה"נ, השימוש אשר פונתה או בהמצאה, בראש מעות ה"טעינה" מתאים היה מ כדוחק שכזה ל (השריפה ***)- היה כוה"התפת צורה, משגר מתוך הקנה ל לראות את קנהיוקנה וקו הקליעים בקו התקנה קנים 1324, לגבי פ רואן שבצרפת פיעות ידיעות עד מהרה נר הן לצרכיהם התקפה.

מאז ראש ימי-הבינים, אשר ייצגו, ה"נייד", ש לרוב את נסיכים, אב זה הביא ל לערים, ומ של עיר ה (אשר לא אולם עצמ המיד מצו

18815

600 שנות ארטיילריה

(1955-1955)

הזאת ניסו לעתים לאון ע"י שימוש בסידורים טכניים שונים; וזו היתה הדרך אשר בהכרח הביאה את הערים לידי כך כי הנהן שהיו הראשונות לשימוש ב"מתקני היריה" החדשים, והן שתרמו תרומה מכרעת להמשך התפתחותם ושכלולם של אותם "מתקנים". אחת התוצאות מכך היה כי חיל-התותחנים — להבדיל משני חילות-היסוד האחרים של התקופה, הלוא הם חיל-הרגלים וחיל-הפרשים, אשר שרשם היה נעוץ בחבלי-ארץ כפריים בעיקר — הפך לחיל "עירוני".

כך באו-נהיה הדבר שאותם אנשים אשר עסקו מצד אחד בייצורם של מתקני-יריה כאלה, ומצד שני בהפעלתם, נתארגנו — לפי אותן צורות-הארגון שהיו נהוגות ומקובלות בעירם — במסגרת של "צכים" או "גילדות" מיוחדים של "תותחנים". גילדות ראשונות כאלו מופיעות החל מ-1355 בערי-ה"הנזה" שבצפון גרמניה; וניתן איפוא לומר כי הנהן אשר היו היחידות הארטיילריות הראשונות. עד ליסודן של גילדות אלו לא היו בנמצא אלא רק "קנים" בודדים, קנה קנה וצוות-משמשיו. כל מתקני-יריה שכזה היה בבחינת "דבר בפני עצמו"; ומיצרו היה מחכירו

(*) דהיינו, של ארטיילריה כימית, המתבססת על תהליכים ותגובות כימיים כאמצעי המניע או הדוחף, ואחרי-כן במקרים רבים, אף כגורם-של-פגיעה (ע"י התנפצות) בתוך הפגז עצמו — לעומת ה"ארטיילריה המכנית", שהיתה נהוגה הן בעולם-העתיק והן בימי הביניים, ושנתבססה על הגורמים המכניים של מתיחה והתפרקות (באמצעות חבלים, או רצועות או שרוכי שער וכו') המחברים אל סדים, מסגרות, מנופים ויתדות מצורות שונות, עשויי-עץ או ברזל).

(**) בענין זה — ראה ב"מערכות" כ"ב—כ"ג עמ' 124: "האש היונית".

(***) שנודע באירופה כבר קודם-לכן, לפחות מן המאה ה-13.

(****) המחבר מתכוין כאן ודאי למצבים מסוימים בלבד; כי בנודע-הוא שהערים, בהוותן ריכוזי-אוכלוסיה מתמידים, איפשרו גם הקמת גייסות-מיליציה שלפי מישגי התקופה היו גדולים למדי — לעומת מספרם הקטן של האבירים שבצבא-נוסיכים אופיני של התקופה הפיאודלית והיקפם המצומצם. — המער.

יש סבורים כי הצעד הראשון לקראת התפתחותה של הארטיילריה, במובנה המקובל-כיום של מלה זו (*) נעשה כאשר החל, בעיקר כנראה מאז המאה ה-17 לסה"נ, השימוש באותה תערובת-כימית בוערת ומציתה אשר פונתה אז "האש היונית" (**). הצעד השני התבטא בהמצאה, בראשית המאה ה-17, של ה"טעינה". מש"כעית ה"טעינה" לא היתה אלא זו, שגיף מוצק בגודל כהאים היה מוכנס לתוך קנה עגול ונלחץ לתוכו בדוחק שכזה עד כי, משבאה ההתפיצות של אבק-השריפה (***) — אשר הוכנס לקנה מאחרי איתו גוף — היה כוח-ההתפשטות של הגזים, הנוצרים עקב ההתפרוץ ציית, משגר את הגוף הנ"ל (הקליע) בעצמה רבה מתוך הקנה והלאה. ואילו בתור הצעד השלישי יש לראות את התקנתם דרך-שיטה של קנים כאלה, קנה-יוקנה וקוטרו המסוים, אשר בשבילם הוכנו מראש הקליעים בקטר המהאים. הידיעות הראשונות על התקנת קנים כאלה מצויות: לגבי גרמניה משנת 1324, לגבי פירנצה שבאיטליה — משנת 1326, ולגבי רואן שבצרפת — משנת 1338. ולא ארך הזמן, ומורפיות ידיעות על "מתקני-יריה", דמיי-מרגמה, אשר עד מהרה נוכחו הכל בתועלת שאפשר להפיק מהם, הן לצרכי-התגוננות והן (וביחוד במצבי מצור) לצרכי-ההקפה.

מאז ראשית המאה ה-12 החלו הערים, באירופה של ימי-הביניים, מגיעות לידי מידת-שגשוג ניכרת והנהן אשר ייצגו, בעצמם, באותה תקופה את גורמי הרכוש ה"נייד", שאינו מתבטא בקרקע דוקא. הדבר עורר לרוב את קנאתם של מיצגי הרכוש "דלא-נייד" — נסיכים, אבירים ובעלי-אחוזות למיניהם. מצב דברים זה הביא לידי ריבוי הקרבות וההאבקויות בין הללו לערים, ומאמצים מצדם להשתלט על הערים. הגנתה של עיר היתה נתינה לרוב בידי חברי-האזרחים שלה (אשר לא תמיה היה זהה עם אוכלוסיתה הכוללת). אולם עצמתה המספרית של אוכלוסיה-מגינה זו היתה המיד מצומצמת יחסית (****). את החולשה המספרית

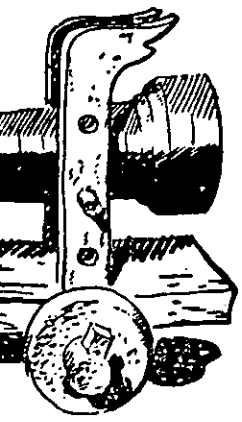
נים שוב
רם צבאי
חיה אחר
וח הלוחם
המעבר
נבא-בדרך
נחיה גם
ית, כש-
יט, ללמד
גדעון.

ועשירת
— ואשר
— לבוא —
רק את
וכי לא-
התרשש
הוכרעה
המופקדים

וכבדה-כל-
אנו ננסה
זאת והי
זו תתרום
הגדולה-
ון ישראל.

שלב נוסף: כנו
 הייז) מאפשר כנו
 אכן, לשימוש בשד
 כלי-יריה אלה כבדים
 משקלם כי אם מחמ
 רק משהונהג ע"י
 (בשנות-העשרים של
 היה לסלק חלק מקל
 של-דבר, פרק בהת
 ביחוד השפיע כלי-
 דרכי ייצורם של כלי
 היה לייצר את כלי
 בפני עצמו, הרי מע
 מות. הייצור "האינד
 מפנה מקומו לאורח
 ניתן לכנותו ייצור
 הסכנית, מאז ועד
 וחלו בו מעצור
 דחיפתה החדשה ל
 המבנים החדשים
 הלוע ע, אשר הו
 היסוד את אורח
 שינוי מרד
 בא כבר במח
 תיקונו הנוד
 פתית, כשמש
 הופיע, חילי
 מוש הטקטי

ראשיתו ש
 תותחים
 הבליטות היצול
 התותח (ראשית
 הן נקודות-מוצ
 האציל

„ארקיליסטים“ (ינואר 1355) — קס-ונתהוה, מן היסו-
 דות-הנפרדים שנתקיימו גם קודם-לכן, דהיינו מאותם
 קנים מבודדים, חיל ראוי-לשמו; חיל-הארטילריה ראה
 עתה את אור העולם.

התפתחות הטכנית

הצורך את מידת-הגבהתו. עקב כך קיבלו מעתה
 „מהקני-היריה“ צורה ומבנה אשר ביסודם דמו כבר
 לאלה של כלי-היריה הארטילריים התקינים של התקו-
 פות המאוחרות יותר.

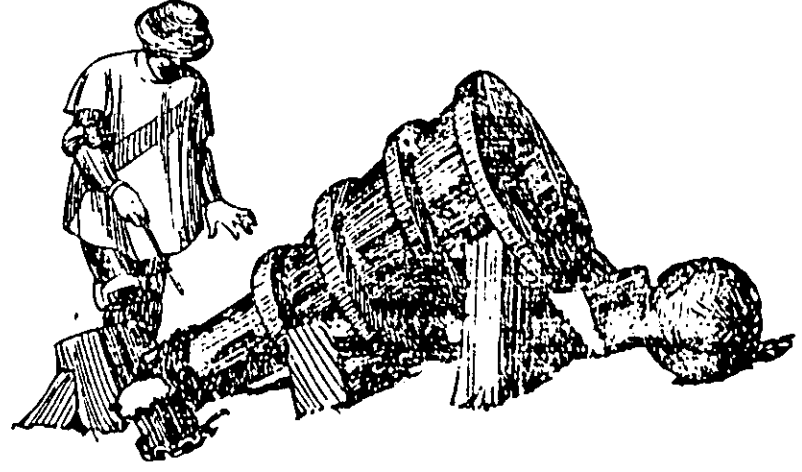
מצוי היה באותה תקופה מספר רב של דגמים
 ותבניות שונים של כלי-יריה. כל „רב-תותחים“ היה
 בונה לו את כליו על יסוד נסיון-הוא, מידת חריצותו,
 ידיעותיו הטכניות, תפישתו, חושו וכו'; כך, שספק
 הוא אם היו מצויים או אפילו שני מתקני-יריה
 זהים-בתכלית. מן הריבוי הגדול הנה של צורות-
 מבנה שונות התפתחו, באמצע המאה ה-15, ארבעה
 טיפוסים-יסוד שגרתיים של כלי-יריה ארטילריים: —
 „תותחים“, „חצאי-תותח“, „רבעי-תותח“ ו„שמיניות-
 תותח“; משקל „כדורי-התותח“ של הללו נע, בהתאם
 לכך בין 40 ליטרה ל-5 ליטרות *.

* הכונה כאן, ללא-ספק, לליטראות הגרמניות
 הישנות (להבדיל מהליטרה האנגלית או מהליטרה הגר-
 מנית החדשה שהנה זהה עם חציקילוגרם); תחומי
 המשקל שצוינו כאן הם, איפוא: מ-2½ ק"ג (2.0475) —
 ועד ל-16½ ק"ג (16.380) — המערי.

לצרכי הגנת העיר, לפי הצורך. אולם עצם המושג
 „ארטילריה“ — פירושו: ליכודם של כלים ומפעילים,
 מבנה ארגוני מסוים, דבר-מה כולל ומקיף!! רק מש-
 נוסדה בראשונה, באחת מערי-הנזה, הגילדה של

הקנה בלבד היתה בעצם את „מתקן היריה“ הרא-
 שון. קנה כזה היו מניחים על קורות-עץ. את הקורות
 היו מכוננים אל כיוון היריה הרצוי — וקובעים או-
 תם במצב זה באמצעות טריוזים; תנועת-הרתיעה היתה
 נבלמת ע"י כלונסאות חזקות. השכלול המכריע הראשון
 בא בסוף המאה ה-14, כאשר הושם הקנה אל תוך
 „עריסה“ דמוית-שוקת, וזו — משחברה עם מערכת
 ציר-וגלגלים והייתה יחד אתה את המרכב — איפשרה
 את הסעת הקנה. באמצע המאה ה-15 נתוספה על כך
 אף „עריסה“ שניה. האחת היתה מקבלת לתוכה את
 הקנה, ואילו השניה, בהתחברה עם הציר-וגלגלים,
 היתה מהווה את הפך. מעתה נחאפשר, איפוא, לפי
 הצורך, להרים את חלקו האחורי של הקנה או להנמיכו.
 כבר הפעלתם הראשונה של מתקני-יריה „דו-עריסתיים“
 אלה, במערכת מורטאן ב-1476 (במלחמה בין ברית-
 הקנטונים השויצרית לבין קרליה-נועז, דוכס בורגוני-
 דיה), הוכיחה את יתרונותיו הגדולים של מבנה חדש
 זה והוא הונהג עד-מהרה בכל מקום.

מנקודת-מוצא לא חשובה לכאורה — והיא אותן
 בליטות, אשר נהגו לצקת אותן על הקנים בכדי
 שאפשר יהיה לקבעם ביתר-חוזק בתוך מבנה „הערי-
 סה“ — התפתחו בשלהי המאה ה-15, ה„אצילים“
 (Trunnions, Zapfen) אשר באמצעותם ניתן היה,
 הן להניח את הקנה במישרון על הפך והן לשנות לפי

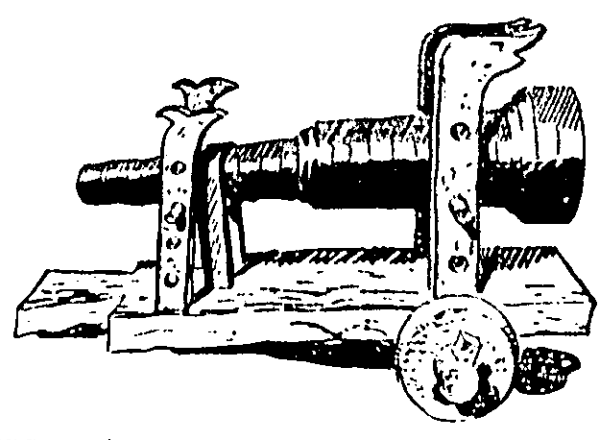
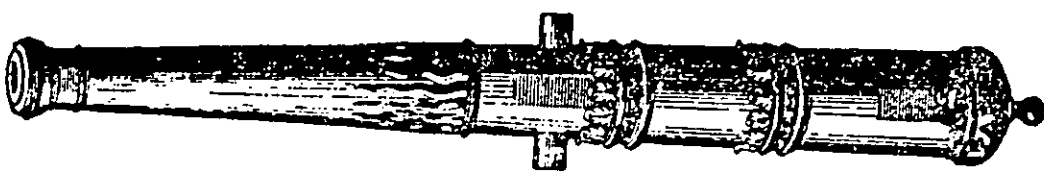
התפתחות התותח העתיק וכנו

תותח „ב-עריסה“, צורת-עובר של פך. (המגן שבירו
 של התותחן נועד להגנה בפני חיצו הנצורים).
 תותח „בומברדה“ של תקופה מוקדמת, שעון על
 טריוזי-עץ.

של הצבא (אשר באה למלוא ביטויה במקסימום הארטילרית של נפוליון). כמובן, שמבחינת עצמת השינויים הטכניים אי אפשר להשוות תיקונים אלה עם התמורות שבאו במחצית השניה של המאה הייט, אולם חשיבותם איננה נופלת בשום אופן מזו שנודעת לתיקוניו של גוסטאב אדולף בשעתם. בסוף המאה הייט מתרחש בכל מקום המעבר אל כלייריה בעלי קנה פלדה. זמן קצר אחר-כך, כשלב מכריע אחרון בהתפתחותו הטכנית של כלייריה הארטילרי, באה התקנתם של כלייריה המושתתים על תנועת רתיעה אחורה של הקנה על פני הכן. אולם במקביל עם כל אלה באה גם התרבות ניכרת במספרם של טיפוסים כלייריה וסוגיהם, כתוצאה מן ההפרשים באשר לקוטר, מסלול-תעופה, ניידות וכו', ובגלל ההכרה בפיתוח כלייריה מיוחדים לתכליות מסוימות. לפי מסלול-תעופה נהגים להבחין בין: א. כלי-יריה שסוגי-מסלול — התותחים; ב. כלייריה תלול-מסלול, אך שזוית-הנפילה של פגזיהם מוגבלת — ההוביצרים; ג. כלייריה, אף הם תלול-מסלול, אשר זווית נפילת-פגזיהם הנה גדולה-ככל-אפשר — המורטי-רות, (הן המרגמות, כמובנו הארטילריה-הסטורי של מונח זה). ואילו לפי מידת-הניידות, והקוטר, נהגים להבחין בין: כלייריה קלים, בעלי קוטר עד ל-10 ס"מ בערך, אשר בדרך כלל ניתן להניעם אף בשטחים חסרי-דרך; כלייריה בינוניים, בעלי קוטר עד ל-15 ס"מ (או קצת-יותר, המער), אשר ניתן עדיין להניעם גם על פני שטח קשה-במקצת; כלייריה כבדים, בעלי קוטר עד ל-30 ס"מ (או קרוב לזה, המער), אשר לא ניתן להניעם אלא על פני דרכים סלולות; וכלייריה כבדים-יותר, אשר קוטרם מעל ל-30 ס"מ, ועבור הנעתם יש צורך בסידורים ואמצעים מיוחדים (כגון "תותחי-מסילת-ברזל", או צירופי משאיות-משטח כב-דות וכו').

(*) למעשה, היו אלה שני תהליכי-התפתחות נפרדים; תקופה ידועה היו נהוגים, למשל, תותחים חרוקים-קנה — אולם נטעני-לוע. בסופו של דבר, כמובן, התמזגו שני התהליכים — ונוצר הטיפוס החדש של כלייריה ארטילרי.

שלב נוסף: כנו של תותח-מצור זה (סוף המאה הייט) מאפשר כבר הגבהה או הנמכה מסוימת.

אכן, לשימוש בסדה, בתנאי תנועה ומסע, היו עדיין כלייריה אלה כבדים ומסורבלים; וזאת לא רק בשל משקלם כי אם כחכת הקשיים לגבי כוונם וטעינתם. רק משהונהג ע"י גוסטאב-אדולף הזו, מלך שבדיה, (בשנות-העשרים של המאה הייט) התותח הקל, ניתן היה לסלק חלק מקשיים אלה, ורק אז נפתח, לאמתו-שלידבר, פרק בהתפתחותה של "ארטילריה-השדה". ביחוד השפיע כלייריה שבדי זה השפעה מכרעת על דרכי ייצורם של התותחים. בעוד שקודם-לכן לא ניתן היה לייצר את כלייריה הארטילריים אלא כלי-כלי בפני עצמו, הרי מעתה החלו בייצור של "סדרות" של-מות. הייצור "האינדיבידואלי" של תותחים של אז, החל מפנה מקומו לאורח-ייצור אשר לפי תנאי אותה תקופה ניתן לכנותו "יצירה-מונני". המשכה של ההתפתחות הטכנית, מאז ועד אמצע המאה הייט, לא היה מהיר, וחלו בו מעצורים ותקופות-רגיעה רבות. את דחיפתה החדשה קיבלה התפתחות זו רק עם הופעת המבנים החדשים של קנים חרוקים, הנטענים מן הלוע (*), אשר הופיעו בסמוך לשנת 1860 ושינו מן היסוד את אורח הפעלת הארטילריה.

שינוי מרחיק-לכת באורח-הפעלה הארטילרי בא כבר במחציתה השניה של המאה הייט, עם תיקונו הנודעים של גריבובאל בארטילריה הצר-פתית, כשמשקל כלייריה הופחת, ניידותם גברה, הופיע "חיל-התותחנים הרכוב" — ונתאפשר השיי-מוש הטקטי הדינמי-יותר ב"עתודה הארטילרית"

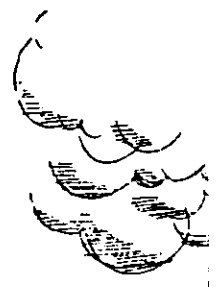
ראשיתו של אביזר-תותחים חשוב: הבליטות היצוקות שבאמצע התותח (ראשית המאה הייט) הן נקודות-מוצא להתפתחות ה"אצילים".

מן היסוד
נו מאותם
לריה ראה

לו מעתה
דמו כבר
של התקור

של דגמים
וחים" היה
: תריצותו,
בך, שספק
ותקנייריה
ל צורות
י, ארבעה
ילריים: —
"שמיניות"
ע, בהתאם

הגרמניות
יטרה הגר-
: תחומי
(2.0475 —

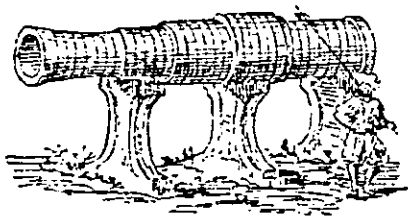

גן שבידו
ריום).

ארגון ומבנה

— היה עליו, נוסף על רגלים ופרשים, "לחיל" בשביל צבאו גם כלי-תותח והצוותים המשמשים עליהם בשעת חיול רגלים ופרשים אפשר היה לפנות אל פרטים; ואלו כשמדובר היה בארטילריה — היה המצביא זוכה בשירותם של התותח וצוותו באמצעותה של ה"גילדה", כגוף-מאורגן *.

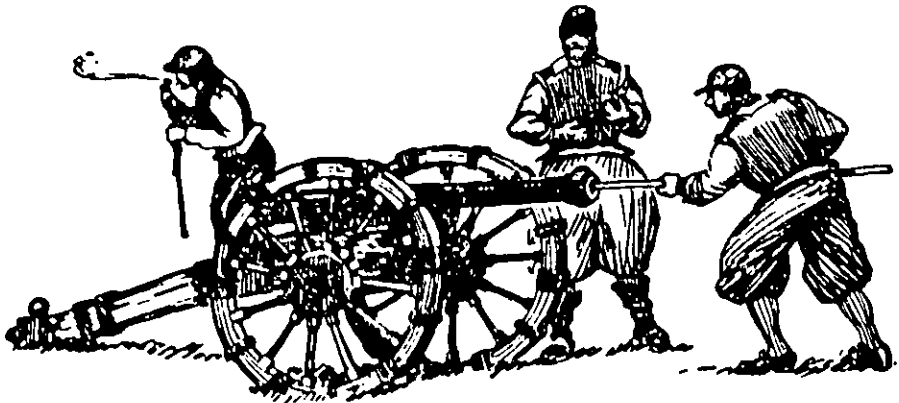
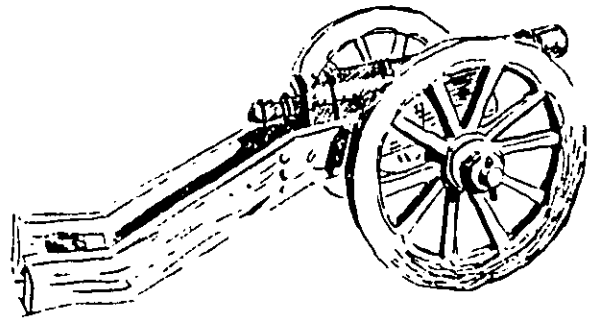
בגלל כובדה של "גרסה הגועשת" (1382) נשענה היא על מבני-עץ מגושמים. (ראה עמ' 142)

מלחמת-שלושים-השנה (1648—1618) היכחה את הצורך בארטילריה גם בקרב-שדה. כלי-היריה השבי-דיים הקלים והנסיון החיובי של הפעלתם בשדה אשר נרכש באותן שנים — הם אשר דחפו, בעיקר את צבאות התקופה לקראת הפעלת ארטילריה במבצעי-שדה. אולם תנאי-קודם לזה היה גבישם של כלי-התותח ב"סוללות" — כפי שנוסח הדבר, באחת ההוד-דמויות הראשונות, במערכת ברייטנפלד ** ב-1631. אולם ככלי-השתייכות התותחנים ל"גילדות" ניצבו עתה על דרך גיבוש ארגוני-טקטי כזה. הגילדה היתה מתנגדת לכבנה כזה של חיל-הארטילריה, המוהאם למבנם של שאר החילות, משום שעשוי היה לסכן את מרותה של הגילדה על אנשיה. על כן, בטרם ניתן יהיה לארגן

* אכן, כרגיל, גם חיולם של רגלים ואף של פרשים, בשביל צבא מטיפוס זה היה כחבצע לרוב באמצעות גייסים-מפקדי-הידות, אשר היו מתייבטים לשירות אישי-איש ויוזמתו איתו, ואף היפיעי כמקבלי השכר במרוכז — המער.

** לא הרחק מליפסיה (לייפציג), במערכה זו ניצח צבאו השבדי של גוסטאב-אדולף את צבא הקיסר, וה"ליגה הקתולית" של נסיכי גרמניה, בפיקודו של טילי — המער.

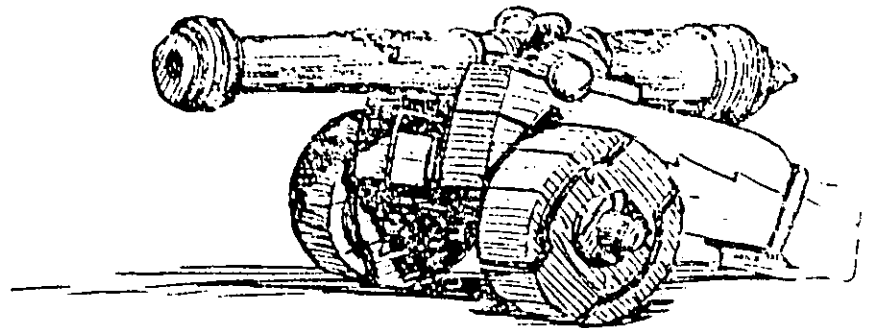
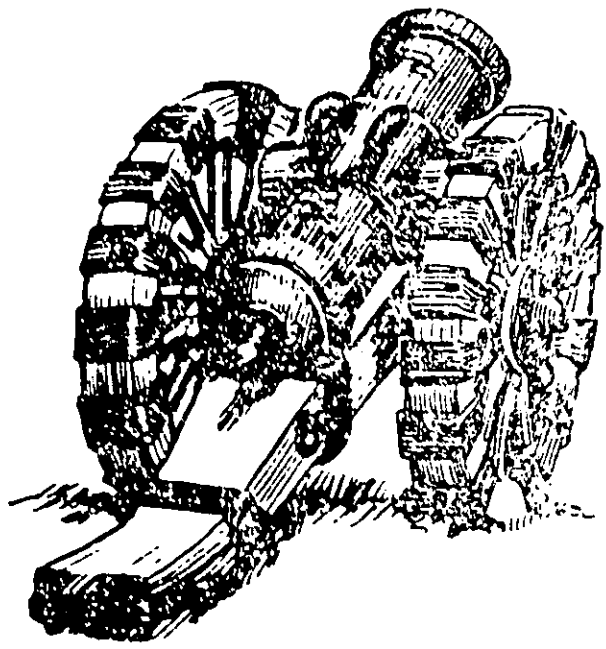
כפי שכבר צוין, שימשה כמסגרת ארגונית ראשונה ל"תותחנים" ה"גילדה של ארקליסטיב", כגילדה אחידה; אולם עד-מהרה נתפצלה זו לשתי גילדות נפרדות. בתוך ה"גילדה של עושי-נשק וקני-רובה" נתרכזו כל אלה העוסקים בייצורם של כלי-הציוד-הארטילרי; ואילו ב"גילדה של פומפרדירים" — כל אלה המשמשים בהפעלת ציוד כזה. בגילדות אלו — כבכל האחרות — היו מצויים דרגי-המעמד בסדר-הולך-ועולה, של "שוליות" (Lehrlinge) של "עוזרים-במלאכה" (Gesellen) ובסוף — של "רבי-מלאכה או "רבי-אומן" (Meister) מבחינות מסוימות נתונים היו כולם למרותו של "ראש-הגילדה". אחר השלמת שנות-הלימוד שלו, היה ה"שוליה" המתלמד זוכה ל"כתב-לימודים" (תעודת-לימוד) אשר הקנה לו את הזכות להתקבל לשירות-מלחמה. אחרי מספר שנות שירות בתור "עוזר-במלאכה" וקבלת מינוי מ"ראש-הגילדה", יכול היה ה"עוזר", בגיל בוגר יותר, להעשות בעצמו "רבי-מלאכה". אם הגיע לדרגת "רבי-מלאכה" ב"גילדה של עושי-נשק וקני-הרובה" — נדרש ממנו כי יהיה ביכולתו ליצר ציוד-ארטילרי; ובאם היה זה "רבי-מלאכה" בגילדה של ה"פומפרדירים" — כי או היה עליו, בתור "רבי-התותח", להיות מסוגל לתת את ההכשרה הדרושה לצוות משמשי-התותח, לשמור על הציוד הארטילרי ואף לבצע בו בדיק עד לגבולות יד-עם; ובעת מלחמה — לפקח על כלי-התותח. כאשר היה ברצונו של מצביא להקים צבא למלחמה

ה"מהפכה הארטילרית" הראשונה: התותח השבדי הקל.

לחטלה: "תותח הטון" של נוסטב אדולף (ראשית שנות ה-30 של המאה הי"ז).
למטה: תותח-הטון "לייטנאן" שהוהג צבא סמוך ל-1630 (משקלו — כ-1000 ק"ג בלבד).

שלושת טיפוסי-היסוד של כלי-היריה ארטילריי:
מימין: תותח. משמאל: הוביצר. למעלה: מורטירה (מוגנה).

הארטילריה" שהוקמו הוסיפו להתקיים כגופי-גייסות עצמאיים, אשר נשתמרו בתוכם רבות מתכונותיה של ה"גילדה". אותו "מפקח-הארטילריה", אשר בא עתה במקומו של "ראש-הגילדה", הוסיף למעשה להיות רבה ואדונה היחיד של הארטילריה.

כזה, בערך, נשאר מצב הדברים עד לתקופת המהפכה הצרפתית ונפוליון, עת נוצרו הדיביזיות והקורפוסים, שבהם חוברו-יחד שלושת החילות — חיל-הרגלים, חיל-הפרשים וחיל-התותחנים — לקשר קבוע ול-פעילות משותפת. עקב הסדר ארגוני חדש זה באה עכשיו, גם לגבי הארטילריה, שעת-קבלת האופי הצבאי הגמור והמובהק — וסיגול ארגונה אל ארגונם ומבנם של שאר החילות. הפלוגות הארטילריות כונסו במסגרת גדודים ואף רגימנטים; והללו היו, מצד אחד — את ה"ארטילריה הדיביזיונית", שנכללה בדיביזיות הנ"ל; ומאידך גיסא — את ה"עתודה הארטילרית", של רבות ממפקדות גופי-הצבא אשר בדרג גבוהה-יותר.

הטקטיקה של הפעלת-הארטילריה

את מקום הצבת כלי-היריה במסגרת היערכות הגייסות לקרב, או במהלכה של מערכה.
רק החל מן המאה ה-17 ניתן לקבוע מקרים בהם

הכונה ל"קורפוס-הגדול", פרידריך-זילהלם לבית היהנצולרן ("נסיד-בוחר" של ברנדנבורג, 1688—1640) מליסד כוחה הצבאי של ברנדנבורג-פרוסיה. — המער.

את הארטילריה כראוי לצורך הפעלה-בשדה, הכרחי היה לשבור תחילה את עוצמתה של הגילדה, אשר שורשיה היו מעורים בחוקותיהם ובהנהלתם-העצמית של הערים.

אחד הראשונים אשר עלה בידו להחדיר טריז לתוך הימתי-ליכודן של הגילדות וחכויות-הריבונות העירונית של להן — וע"י כך לפתוח בתהליך של מתן אופי צבאי מובהק לארטילריה — היה ה"קורפוס-ט" (* של ברנדנבורג. הוא ריכז את כל כלי-התותח המצויים ואת צוותי-משמשיהם, ב-6 "פלוגות ארטילריות", העמיד פלוגות אלו תחת פיקודם של קצינים מיוחדים והטיל עליהן משטר ומשמעת צבאיים. היה זה הצעד הראשון לקראת חיסול מעמדה של "גילדת-הבומבר-דירים". אמנם, גילדה זו הוסיפה עוד להתקיים, על אף הצעדים החריפים שנקטו נגדה, אולם עצמתה נשברה; ועצמה זו, הלכה והצטמקה גם בהמשך ההתפתחות — עם צמיחת עצמתה של המדינה החדשה. "פלוגות

כל זמן שעצמתה של הארטילריה לא חרגה מ-תחומם של קני-יריה מעטים וחסרי-ניידות — לא היתה קיימת בעצם, טקטיקה מיוחדת להפעלתה. אך כאשר הפכו כלי-היריה לניידים, והופיעה האפשרות להפעיל בעת-אחת מספר ניכר של כלים-ארטילריים, החל כבר בנוהג להפעיל את הארטילריה על יסוד שיקולים טקטיים כלליים, שהם אשר קבעו, למשל,

בשביל
ים בשעת
פרטים;
יא זוכה
גילדה",

ענה היא

יחה את

ה השב

דה אשר

יקר את

מבצע

ול כלי

ות ההז

ב-1631.

בו עתה

מתנגדת

גם של

מרותה

לארגן

אף של

לרוב

תיצבים

מקבלי

יו ניצח

יר, וה

יו של

טונה:

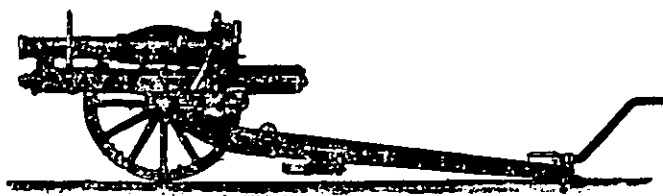
אדולף

היי"א.

ההנהג

22 ק"ג

אחד מכלי-הארטילריה הראשונים שגם היו מחורקים וגם נטענו מאחור

תותח בן 7,5 ס"מ מתוצרת קרופ (1860)

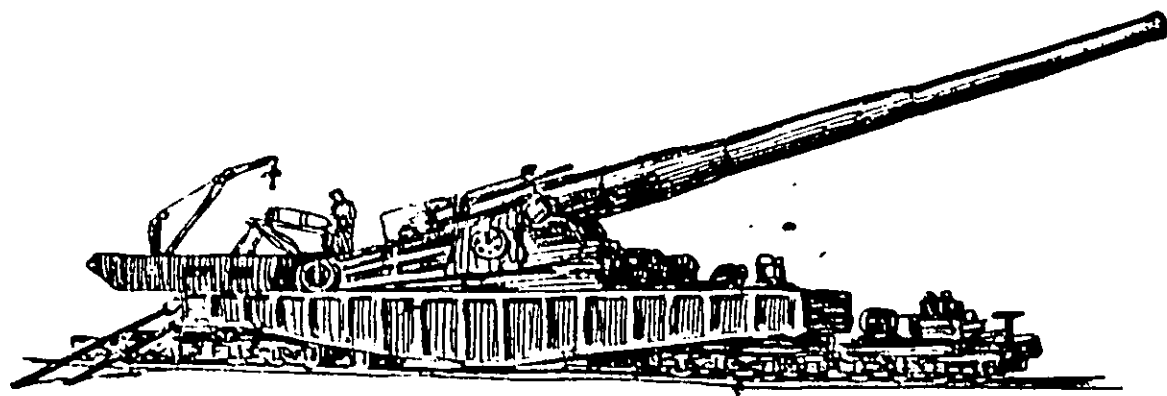
ניכרת סקטיקת-הפעלה מפורשת ומחושבת. את כלי-היריה היו מציבים באותה תקופה (*) לפני הגייסות-הרגליים; היה הכרח, תחילה, להתגבר תוך-קרב על מערך זה של כלי-היריה בטרם תוכל ההתקפה להגיע עד אל אותו חיל שהוא-הוא אשר הכריע אז במערכות — עד אל חיל-הרגלים. היה בכך משום סיכון מדעת על-חשבון הארטילריה, והקרבה מתוך-הכרח מצדה — על-מנת להשיג סיוע רב-ככל-האפשר בשביל החיל המכריע במערכה.

במאה הי"ז היו משתמשים בכלי-יריה אפילו לצורך אבטחה וחיפוי על תהליך וכינון התפרסות-הגייסות בתבנית-הקרב עליהם; דהיינו, היו מציבים את כלי-היריה לעמדות כבר באותו שלב שבו שאר החילות, וביחוד חיל-הרגלים, היו עדיין בשלב של התכוננות להיערכות. השימוש הנ"ל בארטילריה — תוקפו חל על תקופה שהחלה עם המערכה ליד פאביה (**), ב-1525, ונסתיימה כאשר את התפקיד הנ"ל נטלה על עצמה אותה ארטילריה המסופחה אל חילות-החלוץ (ראשיתה של המאה הי"ט). כבר מרא-שיתה של המאה הי"ז יש ומציבים את כלי-הארטילריה בכנפיו של סדר-המערכה, לשם מתן ירי-אוגף על מערך האויב. מאות-יותר התפתחה הטקטיקה של "חילופי-עמדות" במהלכה של מערכה, דבר אשר פתח תקופה בה גבר כושר-פועלה של הארטילריה. בסוף, נפוליון נהג להציב את כלי-הארטילריה שלו בדרך כלל בקו מערך חיל-הרגלים (**). לעומת זאת, החל מאמצע המאה הי"ט ועד למלחמת-העולם

הראשונה ועד-בכלל, מוצבת הארטילריה במה שכונה "הקו-הארטילרי": שנים-שלושה ק"מ מאחרי מערך הרגלים (***)

במהלך ההתפתחות נתגבשו שני עיקרים לגבי הפעלת הארטילריה, אשר את ביטויים הממשי במסגרת תעודת-היסוד של הארטילריה: התמיכה לחילות האחריים, היו הם מקבלים ע"י אותו אופי של עמדות-אש שבו היו בוהרים בשביל הארטילריה בהזדמנות זו או אחרת. עד לאמצע המאה הי"ט הוסיף גורם הסיוע להיות שליט בטקטיקת-ההפעלה הארטילרית. ברם, מאז אמצע המאה הי"ט ועד למלחמת-העולם השנייה השפיע גורם-האבטחה על טקטיקת-ההפעלה הארטילרית יותר מאשר גורם-הסיוע הנ"ל. כתוצאה מכך, נוצר מצב-דברים בו, למשל, אחד ממפקדי-הארמיות הנוודעים במלחמת-העולם הראשונה הגיח לכל הארטילריה-הכבדה שלו שתעמוד ללא תנועה מאחרי החזית מבלי שיפעלה נגד התקפה-לופתת חמורה של היריב. הוא הצדיק את נוהג זה בציינו, שאילו הפעילה להדיפת אותה התקפה — כי אז היתה קיימת הסכנה שתאבד לו הארטילריה-הכבדה שלו. את ההסתכנות באובדן ציוד רבי-ערך זה הוא לא יכול היה לקבל על עצמו, אולם את ההסתכנות בהבקעה אויבת, עם אפ-שרויות של התפתחות אסטרטגית חמורה בעקבותיה, הוא הסכים ליטול על עצמו (שכן בדיעבד, היה זה

(*) ובמשך עוד פרק-זמן ממושך, לפחות עד לסוף המאה הי"ז — המערב.
 (***) המערכה ליד פאביה שבמחוז לומברדיה (בצפון איטליה), בה הנחיל צבאו של קרל השישית ההבסבורגי (שמלך באוסטריה ובספרד) תבוסה ניצחת לצבאו הצרפתי של פרנסואה הראשון, אשר בעצמו נפל בשבי.
 (***) מן הראוי לציין כי במשך המאה הי"ט נערכה בדרך-כלל הארטילריה, במרחק יחסי לא-רבו, מאחורי מערך הרגלים; דבר שנודעו לו יתרונות הגנתיים אולם הכביד על אפשרות החימרון בארטילריה — המערב.
 (***) מרחק זה הוגדל במהלכה של מלחמת-העולם הראשונה, במיוחד לגבי הארטילריה הבינונית. — המערב.

תותח-מסילות-ברזל בן 14 אינץ'

מה שכונה
חרי מערך
לגבי הס'
וי במסגרת
ולות האח'
עמדות אש
מנות זו או
ורם הסיוע
רית. ברם,
ולם השניה
לה הארטי'
וצאה מכך,
די הארמיות
לכל הארטי'
נחרי החזית
של היריב.
לו הפעילה
ימת הסכנה
ההסתכנות
יה לקבל על
בת, עם אפי'
בעקבותיה,
בה, היה זה
ות עד לסוף
זכרדיה (בצר'
ההבסבורגי
צחת לצבאו
ול בשבי.
זי"ח נערכה
רב, מאחורי
גנתיים אולם
— המער'.
לחמת העולם
בינונית. —

בגדר נסיממש שאותה התקפה אמנם נהדפה בלי
סיועה של הארטילריה הכבדה. אין ספק כי היה
בהתנהגות כזו משום התכחשות גמורה לתפקידיה
האמיתיים של הארטילריה.
גילוי לתפישה מוטעית מסוג אחר בהבנת תעודת
היסוד הארטילרית. ניתן היה למצוא בתקנון הארטי'
לריה הצרפתי משנת 1917, בו נקבעה — תחת הרושם
של גושיה הארטילריה העצומים ומחצם הכביר אשר
הוכנסו לפעולה ע"י שני הצדדים במלחמת העולם
הראשונה — ההנחה הבאה: "חיל-התותחנים כובש
וחיל-הרגלים — תופס את השטח הנכבש". כן ניסו
להפוך את הארטילריה מחיל-מסייע לנושאה היחיד
של ההכרעה.
ברם, הצלחתה של הארטילריה טמונה, לא
בשמירתה האדוקה ואף לא בניסוח קיצוני-מיפרני,
ובלתי-מתאים, של התפקידים המוצגים בפניה, אלא
בדרך מילוי שלם ללא-סייג אחר תביעותיה של
תעודת-היסוד הארטילרית; דבר זה ניתן להיעשות
באמצעות טקטיקת-הפעלה התקפית, המובאת עד
אל גבול-האפשרויות האחרון, תוך מתן סיוע
מכסימלי לשאר החילות באופן אשר יהלום את
צרכיהם.
מן הדין לציין כי האחריות לתפישות ואורחי'
ההפעלה שהוזכרו כאן, ואשר היו כה מוטעים מיסוד'
דם, לא רבצה על שכם חיל-הארטילריה עצמו דוקא.

טקטיקת האש

בשחר הפעילות הארטילרית לא היו מצויות אלא
ריות בודדות בלבד. כך היה כלי-יריה בגדר "פרט'
בפני-עצמו", אשר שירותו והפעלתו נתבססו בראש'
וראשונה על הנסיון ה"אינדיבדואלי" אשר נרכש
לגביו, על יסוד מידת-דיוקו, תכונותיו ו"נטייתו".
ה"רב-תותח" הממונה על אותו כלי-תותח היה קובע
את כיוון קנה-היריה ואת מידת הגבהתו, לפי מדיד
מיוחד-במינו: לפי ה"אגרוף" שלו-עצמו. על יסוד
סוח-פגיעתו של כדור-התותח היה מתברר לו מה מספר
ה"אגרופים" הנחוצים בכל מקרה לקביעת מידת-נטיית'
הקנה הנדרשת לשם כיוון הכלי בדיוק אל המטרה.
אך לכל "רב-תותח" כזה היה, כמובן, "אגרוף" בעל
גודל שונה, והוא לא יכול היה להסתמך אלא על
מימדיו של אגרופו הוא. אורח זה של "יריה לפי
אגרוף" נשתמר עוד במקצת, על אף התפתחותם של

הכרעות מסוג זה נתקבלו בדרך כלל ע"י מפקדים
כל-צבאיים בדרג גבוה. ואילו הארטילריה עצמה, בכל
הצבאות, היתה תמיד מוכנה למעשיה-קרבה, ככל
שנדרש הדבר ע"י תעודת-היסוד הארטילרית (*). מה
רבים היו המקרים בהם הוסיפו יחידות-ארטילריה
לפעול ולירות מתוך עמדותיהן, הגם שאי-הסתלקותן
משם לא יכלה להשפיע על מצב הענינים בכללותו —
אך עם זאת, עקב אי-הסתלקותן זו ועלידי זה שהתמידו
בקרב, ניתן היה, לפחות, להציל חלקים מתוך החילות
האחרים. מה רבים היו המקרים בהם הגיעה הסתערות-
יריבה עד אלי-תוך עמדות הארטילריה ומצאה באלו
את צוותי כלי-התותח במלואם, מונחים מתים ליד כלי-
היריה שלהם. שכן, מנוהגו של התותחן הוא לבחור
בהפקרת חייו על פני הפקרת תותחיו.
במלחמת-העולם השניה הסתגלה הארטילריה אל
איפיה של מלחמה זו כמלחמת-תנועה, והיה בדבר
לעתים גם משום הד לאותה טקטיקת-הפעלה "התקפית"
אשר טופחה במאות-השנים הקודמות. מבלי לדבר כבר
על-אודות אותם כלי-יריה שהורכבו על גבי רכב-קרב
(דהיינו — טנקים, תותחים בעלי היסע-עצמי, וכו') —
המער'), ואשר מטבע-הדברים היה כי יופעלו לרוב
כאורך התקפי, הרי גם ארטילרית-השדה הקלה וה'
בינונית סופנה לעתים קרובות, ללא חשבונות-בטיחות,
שעה שהדבר נדרש לפי מהות תפקידו המסייע של
חיל-הארטילריה.

אמצעי המדידה והכיוון, אפילו עד למאה הי"ט, והוא
לא נעלם כליל אלא עם הנהגתו של אורח-הירי ה"בלתי-
ישיר". גם לכמות אבקי-השריפה בה היו משתמשים
מדי-יריה נודע תפקיד חשוב. הגשת אבקי-שריפה זה
אל תוך כלי-היריה היתה מתבצעת בהתחלה במישרין,
מחבית אבקי-השריפה, באמצעות יעה. "איש אבקי-
השריפה" היה זקוק, איפוא, לחוש מובהק, שיאפשר
לו להרגיש את משקלה-על-היעה של כמות אבקי-
השריפה הנכונה; נמצא כי גם פעולה חיונית זו,
(*) יש ענין בכך כי, למשל, אנשי-צבא בריטיים
במלחמת-העולם השניה, עם כל נטייתם שלא להחשיב
את תכונות-הלוחמים של גייסות איטלקיים. מציינים
בזכרונותיהם ובתיאוריהם פעמים רבות את החזיון של
תותחנים איטלקיים הנלחמים ליד כליהם עד לרגע
האחרון, ומתים עליהם. — המער'.

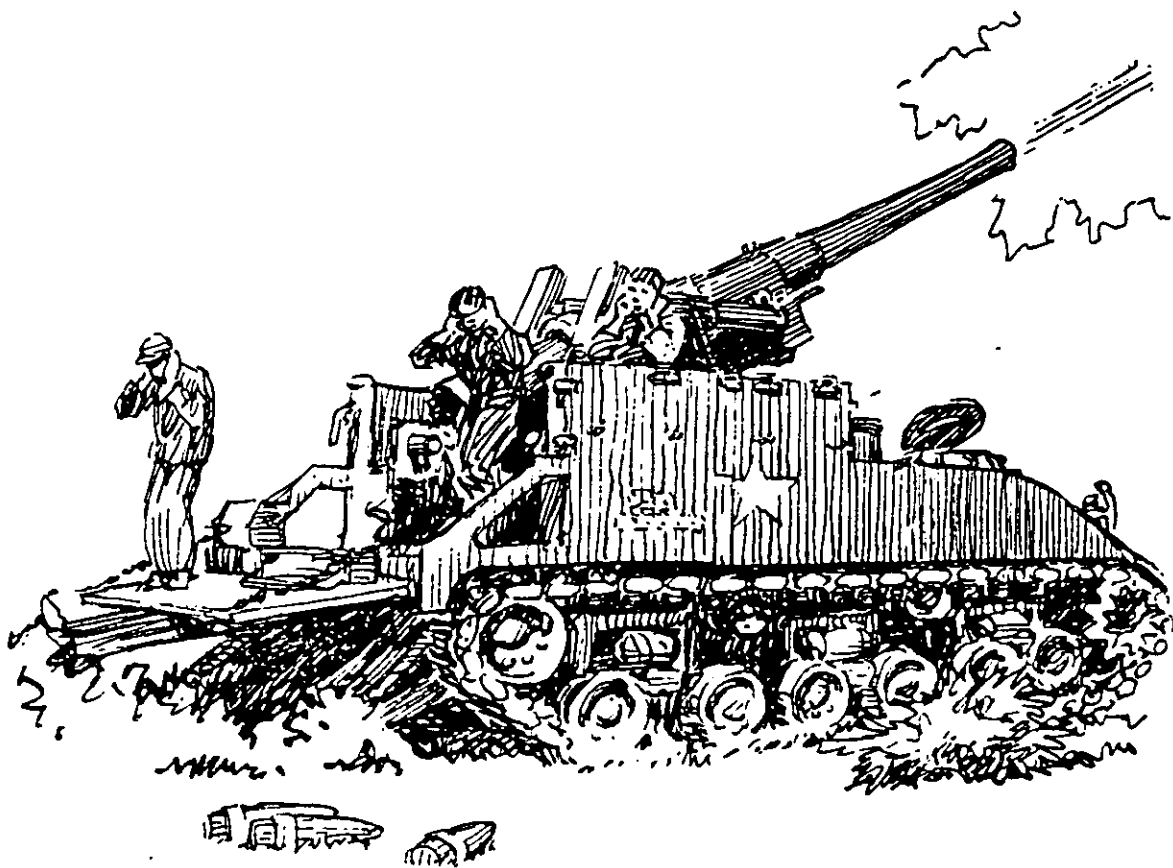
בדרך זו התפתחה
הארטילריה — יריה
את היריה הבודדת
מבלי לכוונה במיוחד.
על פעולה בנוסח
השני — על „אש
מהותה „אש לאיזור
זמננו — להבדיל
אפשר היה תמיד לה
היה על פעולת-לחי

חשיבות מיוחדת
העולם הראשונה, כ
הרגיל של הארטילר
ידי הצד התוקף, ה
גרמנים כינוה „אש
עלידי המגן קיבלה
„אש-המסך“, ללא
על רצועת השטח
ההגנה *).

שאיפתה של א
להשיג השפעה מו
גשמת ע"י עצם
נעדר בה לרוב
תחילה טיווחים מ
הנורית על קו
התוקף אל צורה

בשביל „מתקני
את התחמושת יה
ותחמושת זו לא
„מתקן“ בלבד.
מסוגל לעמוד אל
כן אפשר היה
„כדורי-תותח“,
כזה עוד במא
שבמהלכה של
בין יריה אחת
הייט החלה ע
אם כי גם אז
מלחמות-העולב

בוא הארטילריה
המשורית: “
הוביצר בן 155 מ"מ
אמריקאי, על כנו
המשורין והממונע.

מכוונת. שכן בהאבקות כזו היה על התוקף לקעקע
ולהדביר מטרות מוצקות וקבועות-במקום אשר למגן;
ואילו המגן חייב היה להדביר את כלי-היריה המשלחים
אשם אל אותן מטרות מוצקות שבידיו; כמובן ששני
התפקידים גמ"חד לא ניתנו לביצוע אלא באמצעות אש
מכוונת. אפשר אולי לומר כי אש-המונית, המכוונת
אך-במעט, פינתה את מקומה לאש מכוונת כאשר
צרו האנגלים בפיקודו של הנרי ה"ס על אורלאן שעל
הלווארה *); הם ביצעו הרעשה תכניתית ושיטתית של
המבצר, ועלידי „ירי-אל-נקודות“ הצליחו להרוס חל-
קים גדולים של הביצורים. מגיניו של המבצר, מצדם,
היו עורכים גיחות, מביאים אתם כלי-יריה, — אותם
נהגו להציב בטוח-יריה מן הסללות האנגליות, ולשתק
איתן, אף הם, באמצעות „ירי-אל-נקודות“ **).

* היות, והמצור נערך שבע שנים לאחר מותו של
המלך הנרי החמישי, היה הצבא האנגלי נתון אז לפי
קודו של הרוזן סולסברי (עד שהלה נהרג במהלכו של
המצור).

** יש לציין כי תיאורי המצור על אורלאן הכלול
לים בהסטוריות צבאיות אינם מכילים תמונה כזו של
הפעלת הארטילריה במצור ובהגנה. לפי הערכת גנרל
פילר, „תפקידם הבולט של התותחים במצור אורלאן
היה פסיכולוגי יותר מאשר פיס"י. חלק ידוע של
ביצורי הצרפתים (מדרום לנהר) אמנם נהרס, אולם
הדבר בוצע באמצעות חתירה מתחת לביצורים, והפלהם
בדרך זו — אורח-פעולה אשר שיגשג כבר בימי מסע
הצלב, ואפילו במלחמות העולם-העתיק. — הומונ

בדומה לפעולתו של „רבי-התותח“, היתה מותנית
בהתאמה והסתגלות אישית.

כתוצאה מאלה, הפכה מלאכת-היריה באותם „מתקני-
יריה“, שהזקימו בשחר הארטילריה, למין „מדע“,
אשר פרטי-יודיעות הכרוכים בו היו בהכרח נחלתו
המיוחדת, בכל מקרה ומקרה, של צלת-המשמשים אשר
לאותו כלי-תותח מסוים ואחד.

אותה יריה בודדת שהיתה נהוגה בתקופת-ההתחלות
של הארטילריה היתה — לפי מושגי הזמן ההוא —
בגדר יריה מכוונת. בראש-ובראשונה שימשה היא
אמצעי של התגוננות. אולם כבר בראשיתה של המאה
הי"ט היו מצויים „קנים“-ניתנים-להסעה, אשר אותם
נהגו להציב בשדה-המערכה על-מנת לזעזע באשם את
מערך-הקרב של האויב, כהקדמה להסתערות עליו.
האש הארטילרית, אשר שימשה מלכתחילה לתכלית
של התגוננות בלבד, התפתחה עתה לאש הנועדת לחיזוק
בהתקפה. מגמה זו שהתפתחה למעין „הכנה-ארטי-
לרית“, בלטה במיוחד מזמן מערכת אַזינקו, ב-1415.
„הכנה-ארטילרית“ כזו ויתרה, בדרך-כלל, על מתן
יריות „מכוונות“ (דבר זה נתאפשר לה-בין-השאר,
עלידי כך שמבני-הקרב היו אז עמוקים למדי — ועל כן
גם ליריה „סתמית“ היה סיכוי לפגוע בחיילי אויב).
לעומת זאת, דוקא ההאבקות על מבצרים הצריכה אש

כדרך זו התפתחו גורמי היסוד שבטקטיקת האש הארטילרית — יריה מכוונת מזה, ואשהמונית מזה. את היריה הבודדת אפשר היה לירות במכוון, או מבלי לכונה במיוחד. במקרה הראשון ניתן היה לדבר על פעולה בנוסח "יריאל-נקודות"; ואילו במקרה השני — על "אש פזורה". האשהמונית היתה לפי מהותה "אש לאיזור" (או "אש לשטח"), לפי מושגי זמננו — להבדיל מן "אש אל נקודה" — ואותה אפשר היה תמיד להפעיל באותם מקומות בהם מדובר היה על פעולת לחימה נגד נוש.

חשיבות מיוחדת קיבלה האשהמונית במלחמת העולם הראשונה, כתוצאה מהתרבותה היוצאת-מגדר הרגיל של הארטילריה. האשהמונית, המופעלת על-ידי הצד התוקף, התפתחה עד כדי אשהזלעפות שה-גרמנים כינוה "אש מתופפת". ואילו זו המופעלת על-ידי המגן קיבלה את צורתה של "אשהמחסים" (או "אשהמסך"), ללא סדק ופער בה, אשר היו מטילים על רצועת השטח שלפני קויהרגלים של מערך ההגנה (*).

שאיפתה של אותה אשהזלעפות של התוקף היתה, להשיג השפעה מוחצת ארטילרית "אוביקטיבית" המת-גשמת ע"י עצם כמותה ומחצה-המצטבר; עם זאת נעדר בה לרוב גורם-ההפתעה, בשל ההכרח לערוך תחילה טיווחים מדויקים. היתה זו אשהמונית מכוונת הנורית על קו נתון מסוים. במשך הזמן עבר הצד התוקף אל צורה אחרת של מחפה-אש ארטילרי ל-

התחמושת

בשביל "מתקני-היריה" הראשונים היו נוהגים לייצר את התחמושת יחד עם ייצורו של אותו "מתקן" עצמו; ותחמושת זו לא היתה ניתנת לשימוש אלא באותו "מתקן" בלבד. ולא זו בלבד, אלא שהקנה לא היה מסוגל לעמוד אלא במספר יריות מוגבל וקטן-למדי. על כן אפשר היה אז להסתפק במספר מצומצם של "כדורי-תותח", עשויי-אבן או ברזל, לכל "מתקן-יריה" כזה. עוד במאה הי"ט מצויות היו עדויות לכך שבמהלכה של מלחמה שלמה ירה כל כלי-יריה בין יריה אחת לשלוש יריות. רק באמצע המאה הי"ט החלה עליה ראויה-לשמה בצריכת התחמושת; אם כי גם אז — בהשוואה לצריכת התחמושת שבשתי מלחמות-העולם — במסגרת צרה ומצומצמת למדי (**).

התקפת-הרגלים, בעזרת אורח-פעולה מיוחד, שלפיו את מקום ירי-הטיווח המוקדם תפסו חישובים מדויקים, על יסוד הבאתן-בחשבון מראש של פגיונות-הירי והכיוון שהתבררו מתוך נסיון לגבי כל תותח ותותח כמיוחדות לו. עקב כך נתאפשרו, גם ללא הטיווח וההכנה המוקדמים והממושכים, כיוון ואופן-ירי שנתנו פגיעות מדויקות למדי, על אף סטיותיהם המגוונות של תותחים בודדים. את מקומה של ההש-פעה ה"אוביקטיבית" הנ"ל של פעולת הארטילריה החלה עתה תופסת השפעה "סוביקטיבית", שבה נודע מקום חשוב לשאיפה לשיתוקו הפסיכולוגי של האויב ע"י אשהמוניות הפרצת לפתע והמתנהלת באורח נמרץ ונסער ביותר. האש-המונית המכוונת, שהיתה נורית קודם על קו מסוים, הפכה עתה יותר ויותר לאשהמונית הנורית על שטח — ועם הזמן הפכה היא בהדרגה לאש-על-השטח הנורית בעצם כ"אש-פזורה" מעוטת-כיוון, יחסית.

השימוש באשהמונית התמיד גם במשך מלחמת-העולם השנייה. טקטיקת-האש בירי מסוג זה התבססה גם אז על הנסיונות והדרכים שנתגבשו במלחמת-העולם הראשונה, אף כי נתבלט בה יותר הגורם ההתקפי באמצעות התותחים שבטנקים ו"תותחי-סער" ועל-ידי כך שחלק מהארטילריה החל תופס עמדות בקרבה יתירה אל מערך-הרגלים. ולבסוף הגיע אל התפתחותו השלמה הנוהג של יצירת "נקודת-הכובד" הארטילרית, אשר את ראשית צמיחתו ניתן בעצם לראות כבר במערכת רבנה ב'1512 (*).

כך, במלחמת פרוסיה-אוסטריה ב'1866 ירתה, במשך המלחמה כולה, הארטילריה של שני הצדדים 20 יריה

(*) לה הקבילה, כידוע, במצבי התקפה "אש-המסך-הנע" של התוקף — זו המתקדמת בהדרגה לפני הגייסות התוקפים — המער.

(**) בה גברו הצרפתים, בעזרת חיל-שכירים גרמני, על צבאות ספרד והאפיפיור.

(***) כמובן, שכבר במלחמות המאה הי"ח וראשית המאה הי"ט — מ"מערכת-התותחים" ליד זלמי ב'1792, דרך מערכות פריזלנד ב'1807 וואגראט ב'1809 ועד אל מערכות דרזדן וליפציג ב'1813 — אפשר למצוא דוגמאות להפעלת-ארטילריה שהצריכה גם עשרות מרובות של כדורי-תותח לכל כלי-יריה במערכה מסוג זה — המער.

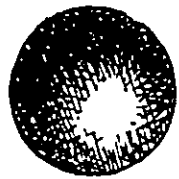
ארטילריה
"נת":
156 מ"מ
על כנו
המחונע.

קף לקעקע
זשר למגן;
המשלחים
זובן ששני
מצעות אש
המכוונת
נת כאשר
רלאן שעל
ויטתית של
להרוס חל-
צר, מצדם,
— אותם
ית, ולשתק
(**).

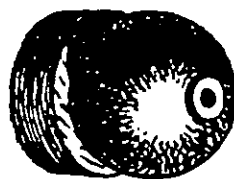
מותו של
ון אז לפי
מהלכו של
לצן הבלור
נה כזו של
צרכת גנרל
ר אורלאן
ידוע של
רס, אולם
ההפלתם
בימי מסע-
המער.

גלגולי-התפתחות של תחמושת-ארטילריה

כדור-תותח מוצק — אבן
או ברזל
(מאות י"ד — י"ח)

כדור-תותח חלול מתפוצץ
(המאות י"ח, ראשית י"ט)
שימש גם לשרפנל
(1784 — 1854)

פגז (עטוי עופרת) ראשון
לתותח מחורק ונטען
מכנס (1854)

פגז בעל זיזים לתותח
נטען-לוע (1869)

פגז בעל זיזים, עטור ב'
זחתיחו עוצר-גזים, שהנו
עוברה של טבעת-מוליכה
(1869 — 1878)

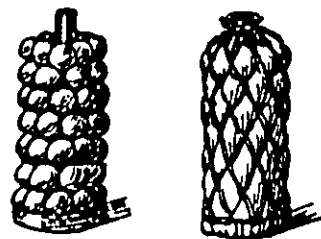

פגז בעל מבנה זרמי עם
טבעת-מוליכה
(אמצע המאה ה'20)

קליעים-נגד-אדם ראשונים

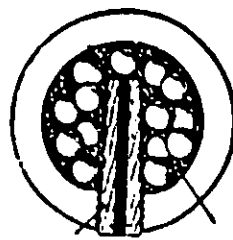
"יריאשכול" — צורה
משוכללת של קרטאץ'

משמאל: אשכול כדורי
ברזל סביב יתד.

מימין: האשכול במעטה
הבד, הנשרף עם הירי מ'
תוך התותח נטען-הלוע
(המאה הי"ח)

למטה: גשר פנל —
כדור חלול ממולא פרטי
בוזל מעורב באבק השרי-
פה הנופץ את הכדור
משהופעל המדעום שב'
מרכזו.

לכל כלי-תותח בממוצע*; במלחמה הפרוסית-
צרפתית ב'71—1870 עלה כבר מספר זה עד ל'200
לכלי כלי-יריה**. במלחמת-העולם הראשונה ירו
הצבאות השונים שהשתתפו במלחמה — סה"כ של
למעלה ממיליארד פגזים; ובמלחמת-העולם השניה
היה סה"כ הוצאת התחמושת גדול אף מזה.

הקליעים הראשונים של כלי-תותח היו כדורי-אבן
גדולים. במאה הי"ט נרחש המעבר אל כדורי-תותח
העשויים ברזל. הקליעים פעלו ע"י עצם מחץ-פגיעתם
הפיסי במטרה*** ועל-כן, ככל שעלה כובדם —
כן רבתה פעולתם. גם אחר-כך, כשכבר התחיל השי-
מוש בכדורי-תותח חלולים (או נבובים) ממולאי-אבק-
שריפה, היה המצת שלהם מופעל לרוב רק בדרך אחרת:
בנפול הכדור על מצתו. כתוצאה משאיפה זו אל
הכובד הגיע, למשל, משקל כדוריו של קנה-היריה
הענקי של העיר גנט שכונה "גריטה הגועשת" (הוצק
ב'1382), עד ל'640 ליטרה (כ'262 ק"ג!) כל אחד. רק
במאה הי"ט הופיעו לצדם של קליעי-"מהלומה", או
קליעי-"מחץ" אלה, (אשר לרוב התפתחו בינתיים, כנ"ל,
ל"פגזי-נפץ", או "רמונים", ממולאים ופרימיטיביים"
במקצת) גם פגזי-"שרפנל"****) ופגזים מתרססים —
ועוד לפני אלה הופיע גם ה"קרטאץ'"*****). בצד
"טיפוסי-יסוד" אלה של קליעי-ארטילריה מצויה היתה,
או ועתה, גם שורה שלמה של סוגי-קליעים לתכליות
מיוחדות, כפי שנדרשו לצורך-המלחמה אז — וכפי
שמצריכה אותם כיום המלחמה החדשה.

* מן הראוי לציין כי אותה מלחמה לא ארכה
אלא 7 שבועות בסך-הכל, מהם רק כשבועיים וחצי
מבצעי-כפועל בזירת-המלחמה; ובתוך כך מספר
ספור של ימיקרב — הרבה פחות ממערכות בוודות
מסוימת במלחמת-העולם הראשונה; ויתכן כי ציון
ה"ממוצע הסטטיסטי" לתותח נוטל במקצת ממצאי-
תיות התמונה של תפעול ארטילריה במערכות כגון
קניגגרץ (סדובה) — המער.

** מלחמה זו נמשכה, באירח פעיל, יותר מחצא
שנה — בזירה נרחבת, תוך מספר ניכר של מערכות
גדולות בראשיתה ופעולות-מצור רבות בהמשכה —
המער.

*** אם כי כבר במאה הי"ט התחיל להתרבות
מספרם של הקליעים החלולים, ממולאי אבקי-שריפה,
הלא הם ה"רמונים" הארטילריים.

**** פגזים חלולים, הממולאים כדורי-מתכת זעיר
רים, ואשר כעבור זמן-מה הגיעו לרמת-התפתחות
נוספת — והחלו מתנפצים באמצעות מרטוט-זחל-
המכוון לנפץ-באוויר.

***** למעשה, הקרטאץ' (באנגלית — *Canister Case Shot*), דהיינו, פרטי-כדורים הנורה, לטוחים
לא-ארוכים, במישרין, מתוך לוע-התותח — היתה
כמובן ידועה כבר במאה הי"ח.

בימי שחרר... את... בהמות... (סוסים) היו מכ... עצמם, עם סו... בשירותם, או... שבכלי-היריה... ה"בסיליסק הג... בראשית המאו... סוסים להובל... הראשונה, בצב... הכבוד, אשר... בהמות-גור או... סוסיהם. אמנם... ל"מעמד-צבאי" זאת, ב"שדרוח... דהיינו, יחידות... המילואים, שה... נמשך מצב-דב... עובדות אלו כ... ציינה מתמיד... במשך מאות... למאה הי"ד — יכול היה... של המאה ה'... מאז אמצע

בהמו

התובלה הארטילרית

בארטילריה 6 סוסים לתותח במוצע, משהחלו לגדול קוטריהתותחים ומשקלם, לא הספיק עוד כוח הגרירה של סוסים בשביל לקיים את רמת-הניידות הדרושה והחל אז המעבר ההדרגי אל גרירה-מנועית.

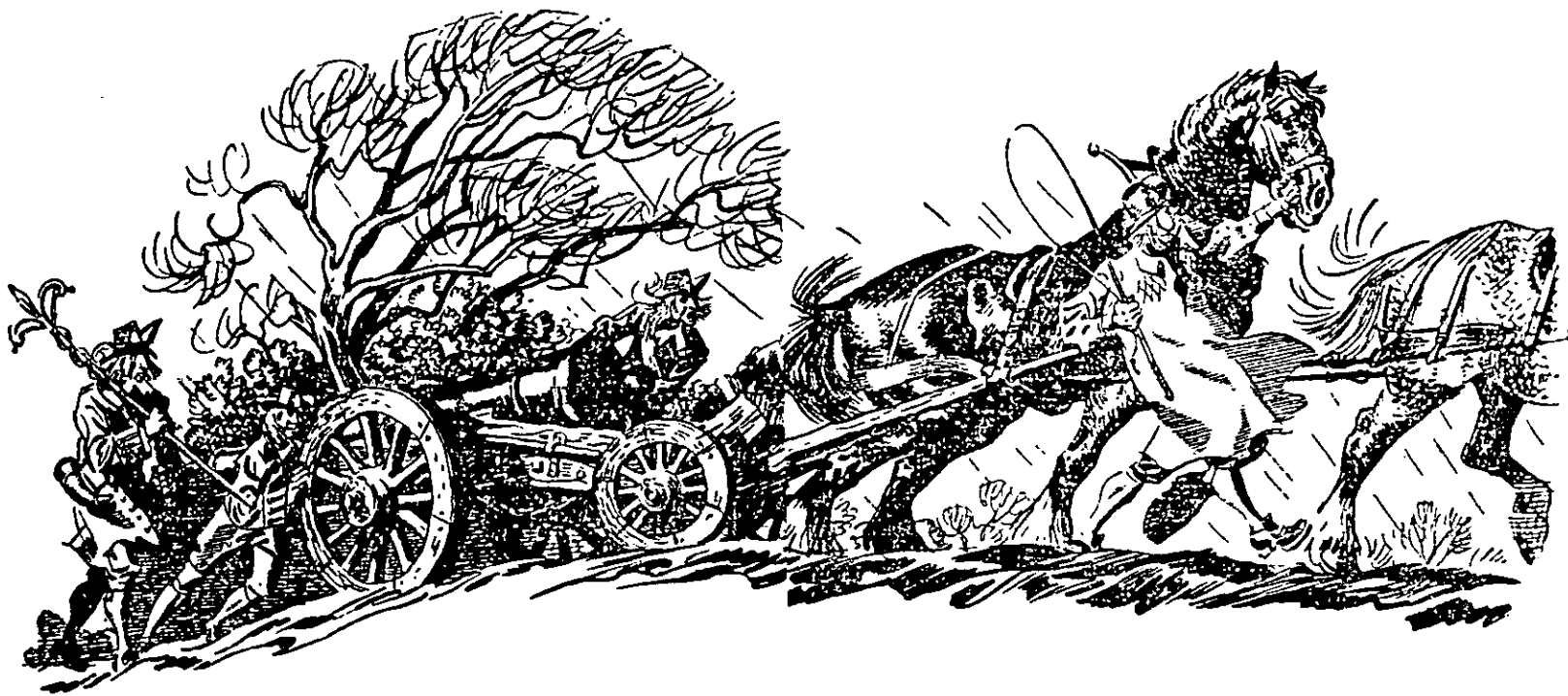
כלי-היריה הראשון המוסע בכוח המנוע היתה המורטירה (מרגמה-ארטילרית), בת ה-30.5 ס"מ, הנודעת של חיל-התותחנים האוסטרי, אשר הונהגה בו בשנת 1912. התובלה המנועית התפתחה מאו במהירות כן שכבר במהלכה של מלחמת-העולם השניה הפכה מרבית הארטילריה של הצבאות שהשתתפו בה לממונעת (**). כיום נשתמרה עוד גרירת-תותחים עלי-ידי סוסים רק בארטילריה הררית (***) ובסוגים ידועים של ארטילריה-השדה הקלה, שנועדו לתפקידים מיוחדים.

(*) הכונה כאן, כמובן, לעליה המחודשת בקוטרי כל-היריה ומשקליהם; שכן מצויים היו, הן קוטרים גדולים והן משקל-כלים וקליעים רב-מאוד, כבר במאות ה-17-18: ורק השכלולים הטכניים של המאות ה-19-20 הקטינו את הצורך בראשון, ועלי-ידי כך גם איפשרו לצמצם את השני. אלא שמאז מלחמת-העולם הראשונה התחיל, כידוע, תהליך מחודש של גידול קוטרי-ארטילריה-השדה, לסוגיה — והפעם אי-פשר היה השגת עצמת-פגיעה כזו שתותחני מאות-השנים של התפתחות הארטילריה אף לא חלמו על שכמותו.

(**) אמנם — פרט לחלק ניכר-מאוד של חיל-הארטילריה הגרמני, וכן הרוסי.
(***) וגם כאן — עתה חלקית בלבד.

בימי שחר-ראשיתה של הארטילריה, נהוג היה כי את „בהמות-הגורר לכלי-התותח“ (כרגיל — צוותי-סוסים) היו מספקים האכרים — אשר היו משכירים עצמם, עם סוסיהם, לכל מקרה מסוים של צורך בשירותם, או למשך מלחמה-מסוימת שלמה. הגדולים שבכלי-היריה הארטילריים הניידים של אז — כגון ה„בסיליסק הגדול“ של פרנסואה-הראשון מלך צרפת, בראשית המאה ה-17 — נזקקו עד לכדי ששים סוסים להובלתם. אכן עוד בתחילת מלחמת-העולם הראשונה, בצבאה של אוסטריה, קיבלו אלה מהסוללות הכבדות, אשר הוקמו מתוך עתודות המילואים, „צוותי-בהמת-גורר אורחיים“ — דהיינו, רפבים אורחיים עם סוסיהם. אמנם, את הללו העבירו כבר בספטמבר 1914 ל„מעמד-צבאי“ ולתנאי-שירות צבאיים רגילים. לעומת זאת, ב„שדרות הובלת-התחמושת“ של הארטילריה — דהיינו, יחידות-רכב לתובלת-תחמושת — של עתודת-המילואים, שהיו מצוידות בעגלות ובסוגי-רכב דומים, נמשך מצב-דברים זה, חלקית, אפילו עד לשנת 1917. עובדות אלו מוכיחות את מידת-השמרנות הרבה אשר ציינה מתמיד את התפתחותה האיטית של הארטילריה במשך מאות-בשנים; עד כדי כך, שנוהג האופיני למאה ה-17 — „בהמות-גורר אורחיות“ לכלי-תותח — יכול היה להוסיף ולהתקיים חלקית עוד בראשיתה של המאה ה-20.

מאז אמצע המאה ה-19 מנה צוות בהמות-הגורר

בהמותיו ושכיריו של „קבלן-הובלת-תותחים“ אזרחי במסעי מרלבורו (סמוך ל-1700) החיילים הנלווים רק שומרים על התותח ויורים ממנו בשעת קרב.

הפרוסית
ה עד ל-200
ראשונה ירו
— סה"כ של
עולם השניה
מזה.

יו כדורי-אנן
כדורי-תותח
מחץ-סניצתם
ה כובות —
התחיל הש-
ממולאי-אבק-
ו בדרך אחת:
זיפה זו אל
ל קנה-היריה
עשת" (הוצק
כל אחד. רק
זהלומה", או
ינתים, כנ"ל,
זרימיטיביים
מתרססים —
בצד (****)
מצויה היתה,
ים לתכליות
אז — וכפי

לא ארכה
נועיים וחצי
כך מספר
כות בודדות
וכן כי ציון
נת ממציאו-
ערכות כגון

יותר מחצא
של מערכות
המשכה. —

להתרבות
ל-קשה-שיפה.

מתכת זעיר
זהתפתחות
מרעוטי-זמן.

Canister
ה, לסוחים
היתה —

התותחן

בפני הסביבה. המבנה „נוסח-הגילדות“, אם כי לא היה לכאורה אלא חזיון „אזרחי“ בלבד, הוא שנתן להתפתחות של הארטילריה נקודת-מוצא אשר נבדלה מן המצוי בחילות האחרים, שכן הללו רק עם היוצר ה„צבאות-העומדים“ במאה הייז נתאפשר להם להתקיים-בתמידות, ולהתפתח, אף בימי-שלום. ואילו הארטילריה לעומת זאת, כתוצאה מארגונה הנל, ניתן היה עוד מלכתחילה, אף בימי שלום לקיימה במעין „גופי-גייסות“ קבועים ועומדים, בעוד ששאר החיילים, בתקופה שלפני הנהגת צבאות-עומדים היו מסולקים מן הצבא מדי סיומה של מלחמה. לתותחנים*) נתאפשר להוסיף ולהשאר בצותא, ועצם קיומם מובטח היה באמצעותה של הגילדה. גוסף על כך באו גם הבדלי-היסוד באופן חיולם של טירונים, והם הבליטו עוד ביתר-הדגשה את מעמדו הבלתי-רגיל של חיל-התותחנים. וכל אלה הגבירו את הריחוק שבין חיל-התותחנים מזה לבין חיל-הרגלים והפרשים מזה; ועקב כך — גם את בידודם של התותחנים.

גם לאחר שהושם חיל-התותחנים לתוך מסגרת-צבאת מובהקת, הוסיף בידוד זה, — אם גם בצורה פחות חריפה — להתקיים, ואפילו היום טרם נעלם כליל. עוד במאה הייז נהג לעיתים התותחן להרגיש * להבדיל ממובילי-התותחים, שנשכרו לכל מסע מלחמה לחוד!

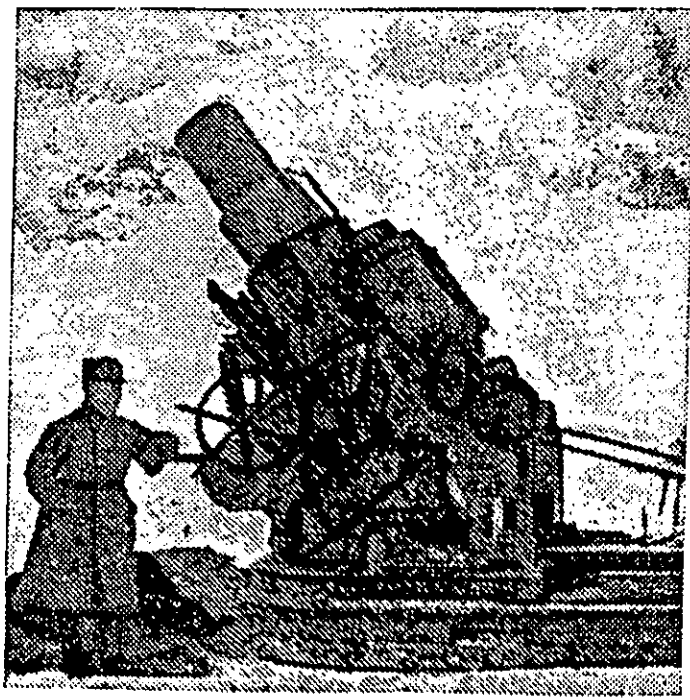
מאז ראשיתו היה חיל-התותחנים אפוף מעין הילה רווית-מסתורין. דבר זה חרג אל מעבר לתחום-השגתו של האיש-הממוצע של אז, כי אפשר היה לירות למרחק כמה מאות מטרים לתוך חלל-האוויר כדורי-אבן (או כדורי-ברזל) כבדים, אשר בשביל להזיזם היה צורך במאמצם המשותף של גברים חזקים אחדים ושחמץ-גפילתם עשוי היה לעולל נזקים חמורים. ואז — אותם דברים אשר לא ניתן היה להשיגם או להבינם — היו בגדר „רוז'רזים“, וגבלו במעשי-פלא; ומקובל היה לחשוב כי קשר להם או עם „סיעת-אדשמיא“ — או עם כוחות שמקורם בגהי-נום. בשל כך נהגו הבריות להביט על הארטילריה בהרגשה המהולה בשמץ-יראה-והופחד. היחס אליה היה עצור ומסויג ביותר, ולא היה רצון לקיים מגע ישיר רב-מדי עם הבחורים שעסקו בתפעולה. לא יפלא, איפוא, כי עקב כל אלה נוצרה או מסכיב לתותחנים אורית-בידוד מסוימת — שאף הם עצמם סיעו לטי-פוחה, מתוך אותה הרגשה של עליונות על פני שאר החילות, אשר קיננה בקרבם.

ברם, למעמדה יוצא-הדופן הנה של הארטילריה, שנבע מעצם טיבו של מצב-דברים זה, ניתנו כתוצאה מתנאים מסוימים — עוד מקורות-יניקה נוספים. מעל לכל יש לראות כמקור לזה את עיבדת התלכדותם של התותחנים ב„גילדות“, אותן אגודות סגורות הנעולות

שלושה שזומנו יחד :

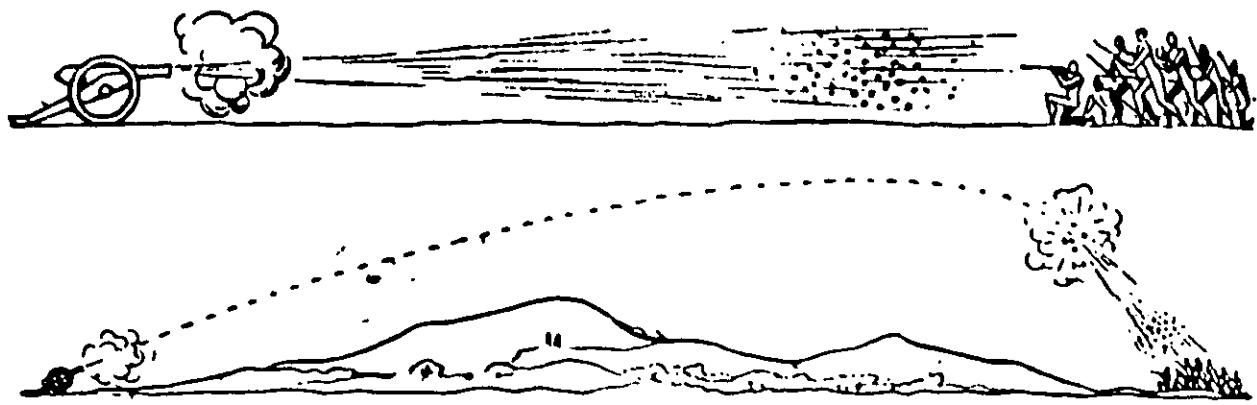
במרכז: הפצצה של מורטירה בת 305 מ"מ —
מימין: הפגז של הוביצר בן 150 מ"מ —
משמאל: פגז-התותח בן 37 המ"מ (מתחמושת אר-טילריה אוסטריה במלחמה הראשונה)

המורטירה האוסטרית בת 305 המ"מ גרורת מנוע, מוצבת לירי

(מלחמת-העולם הראשונה)

ירי נגד-אדם בתותחי המאה ה-17 — י"ט
 למעלה: ירי "שטחני" לטוחים קצרים ע"י קרטאץ' או ע"י "ירי אשכול".
 למטה: ירי תלול-מסלול יחסית — נפץ-אוויר של כדור-שרפנל המופעל ע"י מרעוסי-זמן.

כי מוצאם של רוב ראשי-הצבאות היה עדיין מחילות אשר בשבילם, אף עד למאה ה-20, הוסיפה עדיין הארטילריה להיות דבר-מה "מסתורי במקצת", והם טרם נתגברו כליל על היראה המסורתית בפני הארטילריה.

המלחמה החדשה מחייבת שיתוף ותיאום מרחיק-לכת ביותר של כל הכוחות — תוך עקירת מצבי-בידוד, "סדקים" ופערים, תופעות-התנשאות וכיו"ב. בתהליך כללי זה צריכים כל החילות להפטר סופית מן היחס המושרש הישן כלפי הארטילריה — ואילו התותחנים גופם חייבים לסגל לעצמם את ההכרה המוחלטת כי תפקידם הראשוני הוא מתן סיוע, מרחיק-לכת ככל האפשר, ליתר החילות; דבר זה מותנה בשיתוף-פעולה שנעדר בו חיכוך כלשהו — ודבר זה מצריך ממילא את חיסולו הגמור של ה"מעמד-המיוחד" של הארטילריה במידה שעודנו מוסיף להתקיים. התותחנים והן אנשי שאר החילות — כולם כאחד הנם בראש ובראשונה חיילים; ובשביל כולם תכונות החייל משותפות-הן הבסיס לפעילות רבת-הצלחה במסגרת כלל-הכוחות-הלוחמים של מדינתם ועמם.

האמנם נפרדים אנו מהארטילריה?

במגמת התפתחותם של אמצעי-פגיעה אלה תלוי הדבר אם הארטילריה "מהודרת הזיקנה" תוכל להסתגל אל צרכי-הזמן ע"י סיגול אפיה ואמצעיה — ואם לאו. בסיכום 600 השנה הגיעה ההתפתחות הארטילרית לשיאה — אל נקודת המפנה שלה — ומי יודע אם לא גם אל סף חדלונה?
 ימים באים, ומעשים באים, יגידו.

עצמו יותר כ"איש-הגילדה-המקצועית" מאשר כחייל רגיל. עוד במלחמת העולם הראשונה מצויים היו תותחנים לא-מעטים אשר סברו כי הנם יותר בגדר אנשי-טכניקה מאשר בגדר אנשי-צבא.

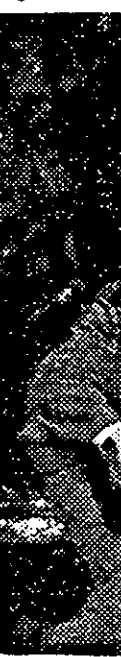
התותחן הוא אשר היה מפעיל את סוגי-הציוד היקר ביותר באותם הימים, וכבר משום עצם מצבו זה הרגיש עצמו כמשתייך ל"עידית"; ואילו דבר זה עצמו גרם בקרב החילות האחרים ליחס "קריר" למדי. וכך, מצד אחד הוסיף להתקיים ה"סדק" המוחשי שבין החילות; ואילו מן הצד השני נשארה בתוקפה ולא ניטשטשה, המסורת אשר טופחה בחיל-התותחנים.

אכן, המסורת הנה דבר חיוני ומחיה כל זמן שמלווה היא ביכולת של הסתגלות אל מסיבות המשתנות-תדיר, אך היא הופכת לסד כל-אימת שהיא נשארת מאובנת, ואז עלולה היא אף להפריע מוחשית לניהול-המלחמה התכליתי. אותה מסורת של חיל-התותחנים — אשר יש ונתפסה על ידו תפיסה מוטעית ותמיד נשמרה על-ידו שמירה מעולה — אפשר ולא יכולה היתה להחזיק מעמד זמן כה ממושך אלא תודות לעובדה

בשנים אלה, בהם מלאו 600 שנים לקיומה של חילות הארטילריה, ניתן לסכם כי למראית-עין הגיעה הארטילריה לשיא אפשרויות התפתחותה. ההמצאות הטכניות החדשות כבר הביאו לידי סטיות מצורות-הארטילריה בהן היינו מורגלים עד כה, ולראשית הצטמקות-ערכה של הארטילריה עצמה. נפתח תור חדש, בו עתיד כנראה המדע להשפיע על מהלכה של ההיסטוריה ע"י גילוי אמצעי-ההרס חדשים ומכריעים.

אם כי לא
 הוא שנתן
 אשר נבדלה
 ללו רק עם
 תאפשר להם
 שלום. ואילו
 ה"גנ"ל, ניתן
 יימה במעין
 אר החיילים,
 יו מסולקים
 לתותחנים)
 יומם מובטח
 כך באו גם
 והם הבליטו
 ל של חיל-
 שבין חיל-
 רשים מזה;
 ים.
 מסגרת-
 גם בצורה
 טרם נעלם
 נחן להרגיש
 לכל מסע

30 מ"מ —
 מושת אר-
 (שונה)

18416

חקר ביצועים

1. מנגמת המאמר. בימי מלחמת העולם השנייה הופיעו במפקדותיהם של אחדים מן הצבאות הלוחמים קבוצות אנשים, אשר נק' בעו לשמש בתפקיד של "חקר-ביצועים". רוב אנשי-הצבא לא ידעו אז בברור מה פירושו של תפקיד זה. ברם, גם היום, 15 שנים לאחר סיום המלחמה, — ועל אף הספרות הרבה שהוצאה מאז לאור בנושא זה — אין המושג של "חקר-ביצועים" מובן כל-צורכו לרוב אנשי הצבא. לא זו בלבד שחיל מהשורה אינו יודע את פירושו של חקר-ביצועים, אלא אף אצל מפקדים בכירים אין המצב הרבה יותר טוב. הללו או שלא שמעו על המושג כלל, או שידעוהם בנושא זה הנן — אם נשתמש בשפה עדינה — קלושות. יש להצטער על כך, כיון שמתקבל מאוד על הדעת שבמלחמה הבאה תהיה לענין של חקר-הביצועים השפעה גדולה — אם לא השפעה מכרעת — על גורל המערכות. להלן ננסה לתאר בקצרה את מהותו של חקר-ביצועים, וכן ננסה להסביר את חשיבות הנושא בשביל מפקדים בכירים בצבא.

2. בחירת כיוון-הפעולה הרצוי. ברשימת התפקידים המוטלים על המפקד הבכיר תופס מקום נכבד התפקיד של החלטתו על יסוד הערכת-מצב חייב המפקד לשקול מספר דרכים אפשריות — ולהחליט באיזו מהדרכ-

כים יש לבחור. בחירת הדרך הרצויה היא יותר בבחינת "אומנות" מאשר בבחינת "מדע". אולם גם ב"אומנות" זו משתמש המפקד לעתים קרובות בנתונים כמותיים. למשל, נר כל לתאר לעצמנו מפקד חטיבה השוקל שני נתיבי-תנועה המוליכים אל היעד. לאורך נתיב אחד יתקל הוא בגדוד אחד של האויב, ואלו בנועו לאורך השני יתקל בשנים מגדודי האויב. אם כל יתר הגורמים שווים לגבי שני הנתיבים, יש להניח שהוא יבחר להתקדם באותו נתיב המוגן על ידי גדוד אחד בלבד של האויב.

3. החשש בפני פשטנות. כאן מגיעים אנו לנקודה עדינה: יתכן שימצאו קוראים אשר יעירו כי גישה "כמותית" זו היא פשטנית מדי. הכיצד מעיז המחבר להניח הנחה ש"כל יתר הגורמים שווים"? האם העובדה שעל נתיב-תנועה אחד נמצא גדוד ושעל נתיב שני נמצאים שני גדודים, היא באמת הקובעת? ומה בדבר שיקולי הקרקע? הרי יתכן שעמדת הגדוד היחיד היא כה טובה, עד כי בגלל שיקולי הקרקע עדיף כוחו של גדוד זה על כוחם של שני הגדודים האחרים! ומה בדבר גורם ה"מוראל"? הרי יתכן שבגלל ה"מוראל" הגבוה שבגדוד הבודד, עדיף גדוד זה על שני הגדודים האחרים! ומה בדבר האפתעה? הרי יתכן שהאויב מצפה

לכך שנתקדם דוקא כן נוכל להפתיעו. נתקדם דוקא נגד וכן הלאה. והרי תג ולעתים נשמעת א אנשי-צבא בהסבר 4. הצורך בפע "פשטנות" באה הרגילים לדון רק כיון שאותם מפקדי אים מורכבים אינ נשים הרגילים לט — הם דוקא מן ה יות אלו. אותו מ בעל-פה בעיות ב תנים" — אינו בו אחרת, ולהעמידה, אחד בלבד. מוצאי בודק ברצינות ר בוחר כדור אחד כדורים שחורים ו הנך את אינשטיין רות, לגבי הקרקע, רות א' לגבי הר במהירות ב' לגבי שצידם המאתמאט החשבון מזלזלים נא גם אנו לעצמ הנראים כפשוטים בסופו של דבר ני בדיקותינו גם למצ 5. שיקול כמות רת כיוון-הפעולה רכת המצב נעזר ל תיים. בעבר היו ר כאלה והם היו פש ומספרי-כוח-האדב של זמן ושל מרחב הללו עלולים ה מובנה של המל

לכך שנתקדם דוקא נגד הגדוד האחד — ועל כן נוכל להפתיעו, ולשבש את תוכניותיו, אם נתקדם דוקא נגד שני הגדודים! וכן הלאה וכן הלאה. והרי תגובה מעין זו נשמעה בעבר, ולעתים נשמעת אף בהווה, כאשר נתקלים אנשי-צבא בהסברים על חקר-ביצועים.

4. הצורך בפשטנות. התגובה הזו נגד „פשטנות“ באה בדרך כלל דוקא מהחוגים הרגילים לדון רק בבעיות הפשוטות ביותר, כיון שאותם מפקדים אשר נתקלו הרבה בנושאים מורכבים אינם נרתעים מהפשטות. האנשים הרגילים לטפל בבעיות מורכבות מאוד — הם דוקא מן הנוטים ביותר „לפשט“ בעיות אלו. אותו מדען עצמו המסוגל לפתור בעל-פה בעיות בעלות מספר רב של „מש-תנים“ — אינו בוש כלל לפשט בעיה זו או אחרת, ולהעמידה, לצורך הניתוח, על משתנה אחד בלבד. מוצאים אנו, למשל, את לאפלאם בודק ברצינות רבה מה קורה כאשר אדם בוחר כדור אחד מתוך קופסה שבה יש שני כדורים שחורים וכדור לבן אחד; או שמוצא הנך את איינשטיין מתעמק בבעיה באיזו מהי-רות, לגבי הקרקע, מתקדם אדם הצועד במהי-רות א' לגבי הרכבת, שעה שהרכבת נעה במהירות ב' לגבי הקרקע; רק אותם האנשים שציודם המאתמאטי מצטמצם בארבע פעולות החשבון מזלזלים בקטנות מעין אלו. נרשה נא גם אנו לעצמנו, אם כן, לעיין בנושאים הנראים כפשוטים ותמימים — וניווכח כי בסופו של דבר ניתן יהיה ליישם את תוצאות בדיקותינו גם למצבים המורכבים שבמציאות.

5. שיקול כמותי קמאי*. בקטע על „בחי-רת כיוון-הפעולה הרצוי“ כבר צויין, כי בהערכת המצב נעזר לעתים המפקד בנתונים כמותיים. בעבר היו רק סוגים מעטים של נתונים כאלה והם היו פשוטים במהותם: כמות הציווד ומספרי-כוח-האדם שלנו ושל האויב; גורמים של זמן ושל מרחב; ותו לא. אמנם גם הנתונים הללו עלולים היו להצריך ניתוח חשבוני.

* מובנה של המלה „קמאי“ — „פרימיטיבי“.

אולם בדרך כלל החשבון לא היה מורכב ביותר. למשל, אם חייבים אנו להתקדם למרחק של 50 קילומטר על-פני כביש המאפשר תנועה חדי-סיטרית בלבד, ועומדים לרשותנו 50 כלי-רכב המסוגלים לשאת 3 טונות כל אחד, והנעים במהירות של 40 קמ"ש — במשך כמה שעות תושלם העברת 500 טון, של ציוד שחייבים אנו להעבירו בכביש זה? נוכל אף להעמיק שאלה זו ולשאול: אם ניתן להגביר את המהירות על-חשבון כמות המטען ולנסוע למשל במהירות של 60 קמ"ש עם מטען של 2 טונות במשאית, או להגדיל את כמות המטען על-חשבון המהירות ולנסוע במהירות של 30 קמ"ש עם מטען של 4 טונות במשאית — מה כדאי לנו יותר לעשות? שאלות מסוג זה יכלו קציני המטה לפתור בדרך כלל לאחר מאמץ קל, והמפקד היה מקבל נתונים-כמותיים המאפשרים לו להחליט החלטה שקולה. אולם בשנים האחרונות רבו הבעיות שלא ניתן לפתור אותן בציוד הנמצא באמתחתו של קצין-מטה רגיל. אפילו בעיות-לוגיסטיות שמטבען נוחות לטיפול חשבוני, עלולות להסתבך עד כדי כך שרק מתמטיקאי בעל-מקצוע יכול להתגבר עליהן.

6. בעית התאונות בצבא-פרוסיה. ניצני גישה „כמותית“ משוכללת לבעיות לוגיסטיות מוצאים אנו כבר בצבא הפרוסי, בסוף המאה ה-19. נביא כאן בפירוט-מה דוגמה של „חקר-ביצועים“ מהצבא הפרוסי, כיון שהדוגמה עשויה להבהיר לנו הן את תהליך המחקר והן את מידת-השימושיות שבו. מפקדי הצבא הפרוסי נתקלו בעובדה המצערת כי לעתים נהרגו פרשי הקיסר-והמלך, ירום-הודו, מבעיטות סוסיהם. ממוצע התאונות הקטלניות היה אמנם נמוך למדי: בכל עשרת הקורפוסים הפרוסיים היו נהרגים מסיבה זו בסך הכל כ-6 פרשים בשנה (המספר המדויק: 6.1 הרוגים לשנה). למרות המספר הקטן יחסית של התאונות אי אפשר היה להתעלם ממנו כליל בשעת תכנון לטוח ארוך. כאשר ניסו מפקדי הצבא הפרוסי להכין תוכנית ל-20 השנים מ-1875 עד ל-1894, החליטו לא לזר-

יה היא בבחינת המפקד של גור-קל שני ד' נתיב ב, ואלו האויב. הנתי-באותו ד של

מגיעים קוראים פשט-הנחה עובדה ושעל באמת ? הרי טובה, זו של זרים! שבג-עדיף ומה מצפה

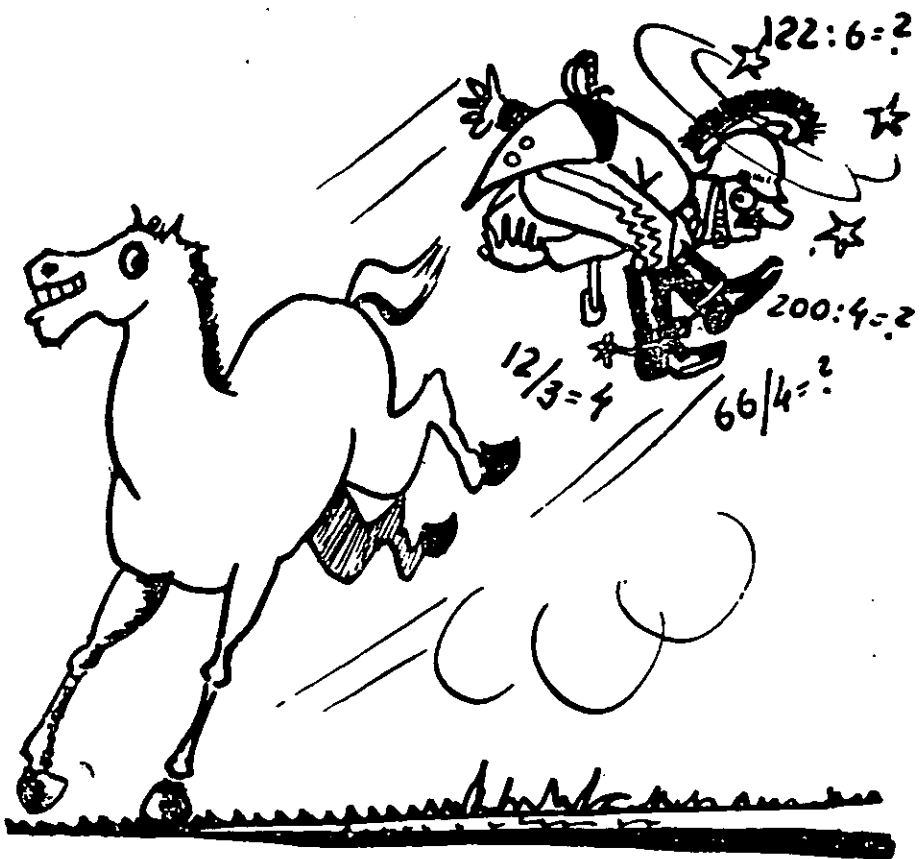
יש להודות כי ד
שקשה להאמין
הטבלה נלקחה ממ
חקים איסטרטגיית
אימה למציאות.
כאשר התחלנו
לפרשים, שאלנו
תה: "האם ניתן
התאונות בין הק
ניתן לשער זאת,
יפה למציאות. ה
שבקורפוס הרביע
לניות — האם
בקורפוס זה נמ
מותר להניח שהק
דבר?" התשובה
זה כנראה נמוכה
בקורפוס אחד
עדיין בגדר דבר
גו 5 פרשים בשנ
זה מקרה אלא ש
נמוכה של הטי
תאונות אין כל
מגלה מצב ירוד

7. שימוש בל
נוכחנו כיצד ע
צועים ליעל את
מנהלתיים. אולנ
נמצא כי ניתן ל
שעד כה נדמה ה
עליהן לעולם. מ
מה מקצועות או

כלל; יתכן שיהיה הרוג אחד; יתכן
שיהיו שני הרוגים; וכן הלאה. המ
צב בכל קורפוס יבדק במשך 20
שנים, היינו לכל קורפוס שייכות
20 אפשרויות, ולכל 10 הקורפוסים
נצטרך לבדוק בסך-הכל 200 אפשר
רויות. כיון שבמשך 20 השנים יהרגו
בכל 10 הקורפוסים כ-122 פרשים,
חייבים אנו לחלק את 122 התאונות
הללו בין 200 האפשרויות. אם נש
תמש בסוג מסוים של השבון-ההסת
ברות, נקבל תצפית כזאת:

מתוך 122 הפרשים יהרגו 4 פר
שים באותה השנה באחד הקורפו
סים. זהו איפוא, מקרה אחד מתוך
200 האפשרויות. 12 פרשים יהרגו
בקבוצות של 3 פרשים בקורפוס
אחד בשנה אחת; מכאן שתהיינה 4 קבוצות
כאלה ($4 = 12:3$) — כלומר עוד 4 מקרים מתוך
ה-200 האפשריים. 40 פרשים יהרגו בקבוצות
של שנים שנים, כל זוג בקורפוס אחד במשך
שנה אחת; מכאן שיהיו 20 זוגות כאלה —
כלומר עוד 20 מקרים מתוך 200 האפשרו
יות שלנו. לבסוף 66 פרשים יהרגו, כל אחד
לחוד באחד הקורפוסים; נוספו לנו, איפוא,
עוד 66 מקרים מתוך 200 האפשרויות. באף
מקרה אין לצפות שבמשך שנה אחת יהרגו 5
פרשים או יותר באותו הקורפוס. עד כה מצא
נו כי ב-91 מקרים מתוך 200 האפשרויות
תארענה תאונות קטלניות בצבא הפרוסי. נש
ארים, איפוא, עוד 109 מקרים ללא אף תאונה.
עברו 20 שנים — ובשנת 1894 ניתן היה
כבר להשוות את התוצאות, כפי ששוערו תחי
לה, עם המציאות. ההתאמה היתה מפליאה
ממש — נראה אותה בטבלה הבאה:

מס' המקרים במציאות	מס' המקרים כפי ששוער	מס' ההרוגים באותה שנה באותו קורפוס
ג	ב	א
1	1	4
3	4	3
22	20	2
65	66	1
109	109	0

תר על הדיוק הפרוסי — ולהעריך עד כמה
שאפשר בדיוק גם את האבידות שתגרמנה
בגלל בעיטות הסוסים. חשבון פשוט מראה
כי במשך 20 השנים יש לצפות ל-122 מקרי
מוות מסיבה זו. אולם עתה נשאלה שאלה נר
ספת: האם התאונות הקטלניות תתחלקנה
שווה בשווה בין עשרת הקורפוסים? מתקבל
על הדעת כי לא: — יש להניח שבאחדים
מן הקורפוסים לא תהיינה כלל תאונות במשך
שנה, ולעומת זאת בקורפוס אחר עלולות
לקרות באותה השנה תאונות מספר. האם
ניתן לשער מראש כיצד תתחלקנה התאונות
בין הקורפוסים השונים? נניח שבקורפוס
הרביעי היו השנה שש תאונות קטלניות —
האם זה סימן שרמת הפרשים בקורפוס זה
נמוכה מהמוצע שבצבא הפרוסי, או האם מר
תר לנו להניח שהיה זה רק מקרה שאינו
מוכיח דבר?

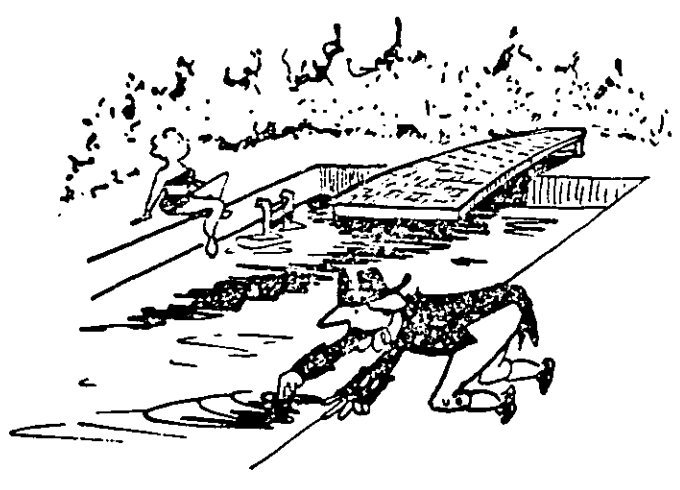
מתמאטיקאים הבקיאים ב"תורת ההסתברות"
הפנו את תשומת לבם לבעיה זו, חישובי את
חשבונותיהם והגיעו למסקנות הבאות:
אנו חייבים להתחשב ב-200 אפשרויות,
כאשר כל אפשרות היא מצב-של-בטיחות
בקורפוס אחד בשנה אחת. כי הרי בקורפוס
אחד בשנה אחת יתכן שלא יהיו הרוגים

יש להודות כי ההתאמה טובה עד כדי כך, שקשה להאמין באמיתות המספרים. אולם הטבלה נלקחה מספרו של ויליאמס על "מש-חקים איסטרטגיים", וניתן להניח שהיא מתאימה למציאות.

כאשר התחלנו לדון בנושא זה של תאונות לפרשים, שאלנו שתי שאלות. הראשונה הייתה: "האם ניתן לשער מראש כיצד תתחלקנה התאונות בין הקורפוסים?" ראינו שלא רק ניתן לשער זאת, אלא שאף ההשערה מתאימה יפה למציאות. השאלה השניה היתה: "גניח שבקורפוס הרביעי היו השנה 6 תאונות קטנות — האם זה סימן שרמת הרוכבים בקורפוס זה נמוכה מהמוצע — או שמא מותר להניח שהיה זה רק מקרה שאינו מוכיח דבר?" התשובה היא שרמת הרוכבים בקורפוס זה כנראה נמוכה בהרבה מהמוצע. לו נהרגו בקורפוס אחד 4 פרשים בשנה, היה הדבר עדיין בגדר דבר המתקבל על הדעת; לו נהרגו 5 פרשים בשנה, היה כבר סיכוי גדול שאין זה מקרה אלא שהסיבה לתאונות נעוצה ברמה נמוכה של הטיפול בסוסים. במקרה של 6 תאונות אין כל ספק שועדת החקירה היתה מגלה מצב ירוד ביותר בקורפוס הרביעי!

7. שימוש בלתי צפוי בשיטה כמותית. נוכחנו כיצד עשויות השיטות של חקר-ביצועים ליעל את עבודת קציני המטה בנושאים מנהלתיים. אולם בעשרות השנים האחרונות נמצא כי ניתן לטפל טיפול כמותי גם בבעיות שעד כה נדמה היה שלחשבון לא תהיה שליטה עליהן לעולם. מצב כזה נוצר בעבר בכמה וכמה מקצועות אחרים, כגון בכימיה, בפיסיקה

או בבניולוגיה. במקצוע הפיסיקה, למשל, במ"שך תקופה ארוכה נדמה היה שחום אינו מהענפים הניתנים לטיפול כמותי. לדוגמה, לו שאלנו בימיו של ניוטון מה חם יותר: המים שבברכת "גלי-גיל" או כוס קפה רותח? היו הפיסיקאים מתקשים מאוד להשיב על השאלה. רק עם הכנסת המושגים של קלוריה כיחידה למדידת כמות האנרגיה, ומעלת חום כיחידה למדידת ה"פוטנציאל" של האנרגיה, נמצא כי אפשר להשיב על השאלה; ולא רק להשיב עליה תשובה סתמית, אלא לנקוב מספרים מפורשים כגון: — כמות החום הצבורה ב"גלי-גיל" עולה בערך 20 מליון פעמים על זו שבכוס הקפה; אולם הטמפרטורה המוחלטת של המים ב"גלי-גיל" היא רק חמש ששיות מזו של הקפה. גם נושאים מהתחום הצבאי נראו במשך תקופה ארוכה כנושאים שאינם ניתנים לעיבוד "כמותי" — אך עתה מוצאים אנו שבאמצעות שיטות מיוחדות של חשבון אפשר להתגבר גם על סוגיות כאלו.

8. שימוש בשיטה כמותית לצרכים מבצעיים. במלחמת העולם השניה נוכחו במפקדות הגבוהות שניתן להשתמש בשיטות כמותיות להערכת נושאים טאקטיים כגון: יעילותה של הפצצה נגד סוגים שונים של מטרות; כדאיותן של שיטות שונות לליווי שיירות בים; התועלת שבהפעלתם של סוגי נשק שונים נגד אותה מטרה עצמה; יעילות של איגוד כוחות שונים (של זרועות, של חיילות, או אפילו של סוגי-כלים שונים) — או של גופי-צבא נפרדים), למלוי משימות מסוימות אלו או אחרות; וכיוצא באלה.

כדי לבדוק את הסוגיות שפרטנו לעיל, הורכבו חוליות של מדענים בשילוב קצינים, שקיבלו את השם "חוליות חקר-ביצועים". תפקיד החוליות היה לספק לפיקוד בכל הדרגים נתונים כמותיים, שיעזרו לו להחליט החלטה. נוכל איפוא להגדיר הגדרה מדויקת את המושג "חקר-ביצועים", בלי להסתכן בכך שהיא תעורר בקורא התנגדות מניהיבית. לפי הגדרתם של מורס ושל קימבל, חקר-ביצועים הוא אורח פעולה מדעי לספק למפקדים נתו-

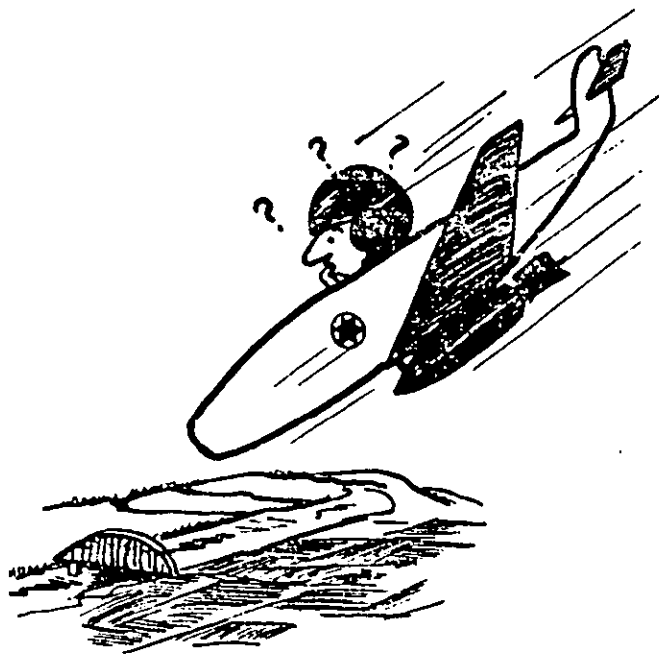
ג אחד: יתכן
 זן הלאה. המ-
 ק במשך 20
 פוס שייכות
 1 הקורפוסים
 ל: 200 אפש-
 השנים יהרגו
 122 פרשים,
 122 התאונות
 יות. אם נש-
 ושבון-ההסת-
 את:
 יהרגו 4 פר-
 יחד הקורפו-
 ה אחד מתוך
 רשים יהרגו
 ים בקורפוס
 ה 4 קבוצות
 מקרים מתוך
 דגו בקבוצות
 אחד במשך
 ת כאלה —
 2 האפשרו-
 גו, כל אחד
 לנו, איפוא
 וריות. באף
 חת יהרגו 5
 עד כה מצא-
 האפשרויות
 פרוסי. נש-
 אף תאונה.
 ניתן היה
 שוערו תחי-
 ה מפליאה
 ה:

סי המקרים במציאות	
2	
1	
3	
22	
65	
109	

נים כמותיים בשביל ההחלטות שהמפקד חייב להחליט שעה שהוא מכין את תוכנית המבצע.

9. הקושי שבהבאת דוגמאות. רצוי היה להביא בפני הקורא מספר דוגמאות, אשר תמחשנה את צורת הנתונים שחולית חקר-ביצועים מגישה למפקד. אולם כאן נתקלים אנו בקושי מסוים. הרי החוליות הללו הורכבו כדי לדון דוקא בנושאים שהטיפול בהם קשה

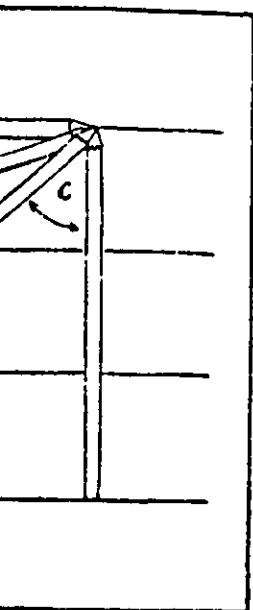
בשביל איש-צבא מהשורה. אם נביא כאן דוגמה מסוג זה, רק נקשה על הקורא. לעומת זאת, אם נביא דוגמה נוחה ומובנת — שוב לא תהיה זו מיצגת כראוי את הנושאים שבהם מטפל חקר-ביצועים. נשתדל לפשר בין שתי האפשרויות הקיצוניות ולהציג דוגמאות שהן פשוטות יחסית, אך גם בהן ניתן יהיה לטעום את טעמו של חקר-ביצועים.

10. ניתוח שיטות הפצצה. נושא אשר כבר במלחמת העולם השנייה הצליחו להשיג בו הישגים נאים בשיטות ניתוח חשבונאי, הוא הנושא של שיטות הפצצה. נניח כי טייס רוצה להפציץ גשר — מה הכיוון המאפשר לו סיכוי מירבי לפגוע במטרה? גאם עליו להפציץ לאורך הגשר — לרוחבו — או בזווית מסוימת לציר הגשר? ושוב: — נניח כי אנו רוצים להתקיף בצליפה מהאוויר שד-ת-רכב הנעה בכביש. אם נתקיף אותה לאו-

רך הכביש, ברור שתהיה לנו הזדמנות טובה לפגוע בשדרה אך לעומת זאת נהיה מגולים זמן רב לאש נ"מ של רכב-האויב. אם נתקיף את השדרה בזווית של 90 מעלות לכביש, נמצא פחות זמן בתוך אש נ"מ, אולם סיכוינו לפגוע בשדרה יפחתו אף הם. לבסוף, נתאר לעצמנו שאנו חייבים להפציץ ריכוז של בתי-חרושת המפוזרים בשטח — באיזה כיוון עלינו להפציץ את המטרה ומה אורך צרורות-הפצצות שיבטיחו לנו סיכויי פגיעה מירביים?

כיון שניתוחו של כל אחד מהמקרים הללו יהיה מעשה מורכב למדי, נטפל כאן (כפי שהצענו בסעיף 9) במקרה פשוט יותר, אשר משקף בכל זאת את אופיין של שיטות ההפצצה. והרי המקרה: לפנינו דף ניר ועליו משורטטות שורות המקבילות זו לזו. המרחק שבין שורה לשורה הוא שני סנטימטרים. על ניר זה אנו זורקים בלי לכונו, עפרון שאורכו 6 סנטימטרים. אם נזרוק את העפרון 100 פעמים — כמה פעמים ימצא העפרון חוצה שורה אחת, כמה פעמים יחצה שתי שורות, וכמה פעמים יחצה שלוש שורות? בעיה זו היא מסוג הבעיות „מופשטות“, כמו הבעיה על התקדמות בנתיב-תנועה שעליו שולטים שני הגדודים או הגדוד האחד, שתוארה בסעיף 2. אולם אם בעית הבחירה של נתיב-תנועה דרשה מאתנו ידיעה של ספירה עד שתים בלבד, הרי הבעיה שאנו דנים בה, אם גם „מופשטת“ הנה, מחייבת בכל-זאת סוג של חשבון שידיעתו אינה נפוצה בקהל הרחב. יש לשער שהקורא הרגיל (בעל השכלה תיכונית), אשר ינסה לפתור את השאלה הזו בכוחות עצמו — יגיע למסקנה כי אין שאלה זו ניתנת כלל לפתרון. כדי להסביר את דרך הפתרון נחלק את הבעיה לשני חלקים. ראשית כל, נניח שאנו מעמידים את חודו של העפרון על אחת השורות, כך שיצנח כשחודו נוגע בשורה. מקרה זה פשוט יותר מהבעיה בכללותה, כיון שלפחות דבר אחד אינו משתנה עתה: — יודעים אנו שקצהו האחד של העפרון תמיד מונח על שורה זו. ועתה

מתוך 100 הטלות שורה אחת, כמה וכמה פעמים יחצה א' אנו למדים כי אפשרויות:

א. במקרה הראוי הראשונה לשורה שורה.
ב. במקרה השני השורה השניה לשורה אחת.
ג. במקרה השליש בין השורה השלישית לשורה אחת.
הזווית המתאימה לחישוב:

$$\frac{2}{6} = \frac{1}{3}$$

הזווית השניה ב) 19°

$$\frac{4}{6} = \frac{2}{3}$$

42°

23°

הזווית השלישית

= 48°

כיון שנפילת העפרון ליפול ב-

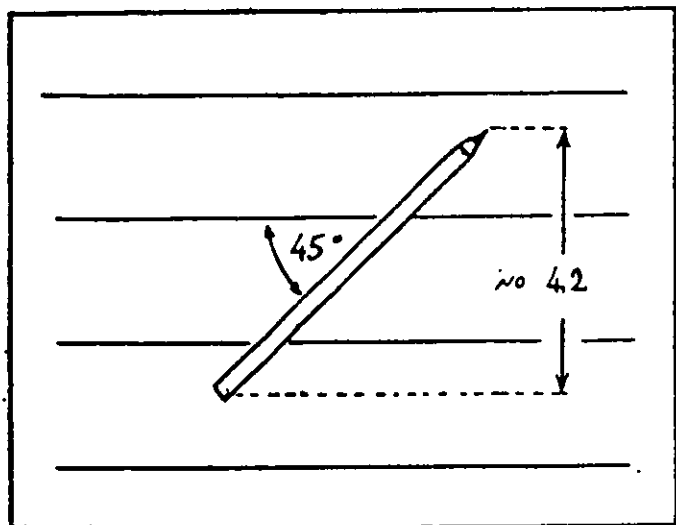
על כן הסיכוי הוא, כי מתוך 100 נפילות מקריות —
 העפרון לא יחצה אף שורה ב-21 מקרים.

$$\frac{100.19}{90} = 21$$
 שכן
 העפרון יחצה שורה אחת ב-26 מקרים.

$$\frac{100.22}{90} = 26$$
 שכן
 העפרון יחצה שתי שורות ב-53 מקרים.

$$\frac{100.48}{90} = 53$$
 שכן

עתה נוכל לטפל בחלק השני של הבעיה. הפעם אין חודו של העפרון צמוד לשורה; אולם עתה זורקים אנו את העפרון תמיד בזווית קבועה כלפי השורות — נאמר, למשל, בזווית של 45 מעלות. מהו כעת אחוז הסיכויים שמתוך 100 הטלות תחצינה: — שורה אחת

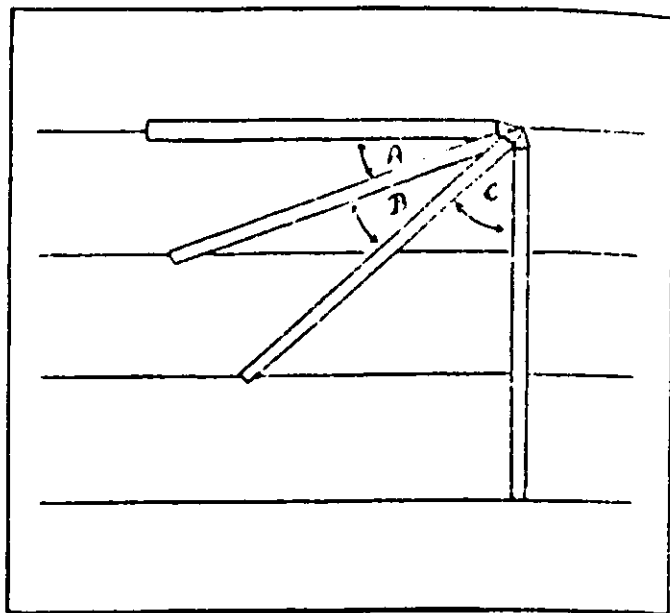
שרטוט ב'

— שתי שורות — שלוש שורות? לפי שר-טוט ב' נראה כי אורך ההשלכה של העפרון הניצבת לשורות הוא $6 \sin 45^\circ$, היינו 4.2 סנטימטרים.

מכאן שבמקרה הטוב ביותר יחצה העפרון שלנו שלוש שורות; ובמקרה הרע ביותר יחצה שתי שורות. אין לעפרון כל אפשרות לחצות רק שורה אחת בלבד. הסיכוי שהעפרון יחצה שתי שורות הוא: $\frac{1.8}{2}$ דהיינו 0.9. הסיכוי לכך שיחצה שלוש שורות הוא $\frac{0.2}{2}$ היינו 0.1. מכאן, שעפרון שיוטל 100 פעמים בזווית של 45 מעלות יחצה בערך עשר פעמים שלוש שורות, ובערך 90 פעמים יחצה שתי

מתוך 100 הטלות, כמה פעמים יחצה העפרון שורה אחת, כמה פעמים יחצה שתי שורות, וכמה פעמים יחצה שלוש שורות? משרטוט א' אנו למדים כי למעשה קיימות רק שלוש אפשרויות:

שרטוט א'

א. במקרה הראשון יפול העפרון בין השורה הראשונה לשורה השניה, ואז לא תחצה אף שורה.

ב. במקרה השני יפול קצהו של העפרון בין השורה השניה לשורה השלישית, ואז תחצה שורה אחת.

ג. במקרה השלישי יפול קצהו של העפרון בין השורה השלישית לשורה הרביעית, ואז תחצינה שתי שורות.

הזווית המתאימה למקרה הראשון (A) ניתנת לחישוב:

$$\sin A = \frac{2}{6} = \frac{1}{3}$$

$$A = 19^\circ$$

הזווית השניה (B) אף היא ניתנת לחישוב:

$$\sin (A+B) = \frac{4}{6} = \frac{2}{3}$$

$$A+B = 42^\circ$$

$$B = 23^\circ$$

הזווית השלישית C היא, איפוא,

$$C = 90^\circ - (A+B) = 48^\circ$$

כיון שנפילת העפרון היא מקרית, עשוי העפרון ליפול במידה שווה בכל כיוון שהוא.

דמנות טובה
 יהיה מגולים
 אם נתקף
 לות לכביש,
 אולם סי-
 הם. לבסוף,
 הפצין ריכוז
 ח — באיזה
 ומה אורך
 יכווי פגיעה

מקרים הללו
 ל כאן (כפי
 יותר, אשר
 זיטות ההפי-
 ניר ועליו
 לזו. המרחק
 ימטרים. על
 ורון שאורכו
 העפרון 100
 עפרון חוצה
 שתי שורות,
 ז? בעיה זו
 כמו הבעיה
 ליו שולטים
 תוארה בס'
 של נתיב-
 ספירה עד
 ים בה, אם
 ל-זאת סוג
 בקהל הר'
 על השכלה
 השאלה הזו
 אין שאלה
 יר את דרך
 ולקים. רא'
 ז חודו של
 נח כשחודו
 ר מהבעיה
 אינו משת'
 האחד של
 זו. ועתה

שורות. תוצאה זו נכונה רק לגבי זוית של 45 מעלות. למעשה היינו חייבים לערוך אותו חשבון בשביל כל הכיוונים האפשריים של נפילת העפרון. הדבר ניתן להעשות בעזרת חשבון דיפרנציאלי. לו אחדנו את שתי הגיישות שתארנו לעיל (הטלת העפרון בכל הכיוונים כשחודו נמצא באותה הנקודה — והטלת העפרון כשזויתו כלפי השורות קבועה) כי אז היינו מקבלים תשובה שלמה על בעיה שהצגנו לעצמנו. והתוצאות במקרה כזה תהיינה:

ב¹¹ מקרים מתוך 100 לא תחצה אף שורה אחת;

ב²³ מקרים מתוך 100 תחצה שורה אחת;
ב³¹ מקרים מתוך 100 תחצינה שתי שורות;

ב³⁴ מקרים מתוך 100 תחצינה שלוש שורות;

מהדוגמה של הטלת העפרון יכולים אנו להפיק שני לקחים: ראשית, אפילו בעיה הנראית פשוטה ברגע הראשון, דורשת לצורך פתרון טיפול מתימטי קשה למדי; שנית, גם אם ייראה לנו לאחר טיפול ראשוני כי לא ניתן להגיע להערכה כמותית לגבי בעיה זו או אחרת, הרי יתכן שלאחר טיפול מושכל בעזרת טכניקה מתקדמת של חשבון נצליח להגיע לפתרון כמותי מושלם. ורבים המקרים שבהם בעזרת שיטות הדומות מאוד לצורת הפתרון של בעית העפרון שתוארה כאן, ניתן לפתור פתרון שלם את השאלות שהצגנו בראשית הקטע לגבי ההפצצה ממטוסים.

11. משחקים איסטרטגיים. כדי להגיש דוגמה נוספת של שטח אשר בו ניתן הקרביצועים תשובות מבצעיות (להבדיל מהבעיות המנהלתיות, שאותן כבר הדגמנו בראשית המאמר), נראה לנו כרצוי להסב את תשומת לב הקורא לסוג חדש של חשבון שהופיע בצורה מגובשת רק בשנת 1944, עם צאת ספרם של פון-נוימאן ושל מורגנשטרן על "תורת המשחקים". שטח זה לא נזכר עדיין אף בספרם הקלאסי של מורס ושל קימבאל

על הקרביצועים, אולם במשך 15 השנים האחרונות הוא כבש לו הרבה לבבות, ויש לשער שעתיד מזהיר צפוי לו. פון-נוימאן טיפל בשיטת חשבון אשר מאפשרת בין השאר, לחשב לפני ההתמודדות עם יריב את יתרונותיה של כל דרך-פעולה הנראית אפשרית בשבילנו לעומת כל יתר הדרכים האפשריות שלנו ושל האויב. יש כאן נסיון לתת ביטוי כמותי לאותה הבעיה שבה מטרידה את המפיקד שעה שהוא מכין את הערכת-המצב: כיצד לקבוע את הדרך, בה נבחר מבין דרכים אפשריות אחדות? על-מנת להסביר צורה זו של הקרביצועים נשתמש שוב בדוגמה הנראית ברגע הראשון כפשטנית.

נניח ששמעון וראובן מתמודדים ביניהם במשחק "זוג או פרט". כללי המשחק הם כאלה: — ראובן ושמעון מרימים בבת אחת את כפות ידיהם, כשכל אחד מושיט אצבע אחת, או שתי אצבעות. כאשר כל אחד מהם מושיט אצבע אחת, זוכה ראובן בלירה אחת. כשכל אחד מהם מושיט שתי אצבעות זוכה ראובן בשלוש לירות. אולם כאשר אחד מהם מושיט אצבע אחת שעה שהשני מושיט שתי אצבעות — זוכה שמעון בשתי לירות. ניתן לומר כי כאן לפנינו שני "מצביאים" שלכל אחד מהם יש שתי דרכים אפשריות: הדרך האחת היא להרים אצבע אחת — הדרך השנייה היא להרים שתי אצבעות. נניח שמספר ההתמודדויות שנקבע לראובן ולשמעון הוא 80 בסך-הכל (בכל התמודדות והתמודדות יכול כל אחד מהם לבחור בזו או באחרת משתי הדרכים האפשריות). נשאל עתה מספר שאלות:

ראשית כל — האם משחק כזה הוא הוגן? כאן חייבים אנו להסביר למה כוונתנו במושג "משחק הוגן". אם יש לשני היריבים סיכוי שווה לזכות במהלך המשחק כולו באותו הסכום — קוראים אנו למשחק זה "משחק הוגן". השאלה השנייה היא — אם המשחק אינו הוגן, היינו אם לאחד היריבים יש סיכוי רב יותר לזכות מאשר לחברו — מי הוא העדיף במשחק שלנו? לו היית יכול לתפוס

את מקומו של מי היית בוחר ראובן?

השאלה השנייה: האם תוכל לגבי צורת החשבון רב-ביות השאלה השנייה כמה יפסיד אהתמודדויות בעיה זו הן קצינים בכירי נכונה. ננסה לראשית, נניח נצייר לנו מא האפשריות ש

ש

אפשרות 2
ראובן מפסיד 2 ל"י
ראובן זוכה 3 ל"י

בשורות האפשריות של ראובן אצבע אחת, אצבעות. בט האפשרויות מס' 1 היא לראובן להרים בוחר באפשרות בלירה אחת שלו, אך ה שמעון ינקוט דרך 2 ל"י, אולם שמענו מ זו טענה כגון בדיוק אות מספר אצבעות שונה

ההתמודדויות ירים שמעון 40 פעם אצבע אחת, ו-40 פעם שתי אצבעות. במשך 40 המקרים שבהם ירים ראובן אצבע אחת, מת קבל על הדעת ש-20 פעם ירים שמעון אצבע אחת, ו-20 פעם ירים שתי אצבעות. ב-20 המקרים הראשונים יקבל ראובן לירה אחת, היינו בסך הכל יזכה ב-20 ל"י. ב-20 המקרים האחרים יפסיד ראובן 2 ל"י בכל התמודדות, ובכך ב-20 התמודדויות יפסיד 40 ל"י. במשך 40 ההתמודדויות הוא יפסיד "נקי" 20 ל"י. בחלק השני של המשחק, כאשר 40 פעם ירים שמעון שתי אצבעות, שוב מתקבל על הדעת שב-20 מקרים ירים ראובן אצבע אחת, וב-20 מקרים ירים שתי אצבעות. הפעם, במקרה הראשון יפסיד ראובן 40 ל"י, ובמקרה השני ירויח 60 ל"י. ובכך, הפעם — במשך 40 ההתמודדויות — הרויח ראובן "נקי" 20 ל"י. מכאן אנו למדים שבחלק הראשון הפסיד ראובן 20 ל"י ובחלק השני הרויח ראובן 20 ל"י; בסך הכל הרויח הוא 0, ומכאן שהמשחק הוגן, ובזאת עניתי גם לכל יתר השאלות.

טעון זה נראה הגיוני, אולם הוא רחוק מהאמת. לו ידעו היריבים את תורת המשחקים האסטרטגיים היה ה"שכל-הישר" שלהם פועל בצורה אחרת לחלוטין. ננסה שוב לנתח את המצב בדרך "הגיונית":

ראובן מסוגל לחשוב כך: "כיון שבכל דרך שאנקוט אני מסתכן להפסיד 2 ל"י — מוטב לי לבחור תמיד בדרך השניה, שבה לפחות יש לי הסיכוי להרויח 3 ל"י, ובכך ארים תמיד 2 אצבעות". אולם אם ראובן ינקוט שיטה זו, ירגיש שמעון בדבר כעבור התמודדויות אחדות, וינקוט תמיד את הדרך הראשונה שלו, היינו תמיד ירים אצבע אחת. באופן זה יפסיד ראובן בכל התמודדות 2 ל"י, במקום לזכות ב-3 ל"י כפי שקיווה. ברור, איפוא, שראובן יצטרך להשתמש ב"איסטרטגיה מעורבת", היינו לעתים לנקוט דרך אחת, ולעתים לנקוט דרך שניה. האם עליו להרבות בנקיטת דרך מס' 1 — או דרך מס' 2? על כך עונה ראובן: "כיון שבדרך מס' 2 שלי אני זוכה ב-3 ל"י ובדרך מס' 1 אני יכול לזכות

את מקומו של אחד המשחקים, במקומו של מי היית בוחר, בזה של שמעון או בזה של ראובן?

השאלה השלישית היא: נניח שאתה שמעון; האם תוכל לקבוע לך כלל כל-שהוא לגבי צורת המשחק שלך, אשר יאפשר לך סכוי רב-ביותר לזכייה בו?

השאלה הרביעית היא: האם תוכל לחשב כמה יפסיד או כמה ירויח שמעון במשך 80 ההתמודדויות?

בעיה זו הוצגה כמה פעמים בפני עשרות קצינים בכירים, ומעולם לא קיבלה תשובה נכונה. ננסה לנתח אותה ככל שנוכל.

ראשית, נמחיש לנו את תנאי המשחק. נצייר לנו מאטריצה, אשר תשקף את הזכויות האפשריות של שמעון ושל ראובן.

שמעון

		אפשרות 1	אפשרות 2
ראובן	אפשרות 1	ראובן זוכה ב-1 ל"י	ראובן מפסיד 2 ל"י
	אפשרות 2	ראובן מפסיד 2 ל"י	ראובן זוכה ב-3 ל"י

בשורות האופקיות מתוארות הדרכים האפשריות של ראובן. אפשרות מס' 1 היא להרים אצבע אחת, אפשרות מס' 2 היא להרים שתי אצבעות. בטורים האנכיים מתוארות הדרכים האפשריות של שמעון. גם אצלו אפשרות מס' 1 היא להרים אצבע אחת ואפשרות מס' 2 היא להרים שתי אצבעות. במקרה שראובן בוחר באפשרות 1 שלו, הוא עשוי לזכות בלירה אחת (אם שמעון ינקוט דרך מס' 1 שלו), אך הוא גם עלול להפסיד 2 ל"י (אם שמעון ינקוט דרך מס' 2 שלו). אם ראובן ינקוט דרך מס' 2, הרי הוא עלול להפסיד 2 ל"י, אולם הוא גם עשוי להרויח 3 ל"י.

שמענו מפי אחד הקצינים שהתנסו בסוגיה זו טענה כגון זו: "במשך 80 התמודדויות יש בדיוק אותו סיכוי ששמעון וראובן ירימו מספר אצבעות שווה, כשם שירימו מספר אצבעות שונה. כי הרי הסיכוי הוא שמתוך 80

15 השנים בבות, ויש פון-נוימאן

ז בין הש- יב את ית- ת אפשרית האפשריות, לתת ביטוי

את המפ- מצב: כיצד דרכים אפ- צורה זו

וגמה הנר- ים ביניהם זק הם כא- בבת אחת שיט אצבע אחד מהם לירה אחת. בעות זוכה אחד מהם ושיט שתי ירות. ניתן ים" שלכל וות: הדרך הדרך הש- ח שמספר שמעון הוא ההתמודדות או באחרת צתה מספר

הוא הוגן? תנו במושג בים סיכוי באותו הס- חק הוגן- שחק אינו יש סיכוי מי הוא ול לתפוס

ב"י ל"י בלבד, מוטב לי להרבות בנקיטת דרך מס' 2. אולם גם כאן מטעה אותנו "הש" כל-הישר". אין הגיונו של ראובן עומד בפני הביקורת של תורת המשחקים-האסטרטגיים.

ובכן, מה הן התשובות הנכונות? לצערנו, לא נוכל להסביר כאן את תורת המשחקים-האסטרטגיים. דרך אגב, רבות הן הבעיות שבשביל פתרוןן אין צורך בהבנת התורה על בוריה, כשם שאין צורך בהבנת הבינום של ניוטון כדי להוציא שורש מרובע של מספר כל שהוא — אם כי השיטה להוצאת שורש מרובע מבוססת על בינום של ניוטון. במקרה שלנו, כדי לקבל את היחסים של הרכים האפשריות של שמעון ב"אסטרטגיה המעורבת" שלו, עלינו לנהוג כך: — מהשורה העליונה של המטריצה אנו מחסירים את השורה התחתונה. לאפשרות מס' 1 של שמ"עון אנו מקבלים באופן זה אחת פחות מינוס שתיים היינו 3. לאפשרות מס' 2 אנו מקבלים מינוס שתיים פחות שלוש, היינו מינוס חמש. כל הפעולה הזו אורכת כ-10 שניות. תורת המשחקים-האסטרטגיים מסיקה משני המספריים הללו מסקנות מרחיקות לכת: ראשית כל, לפי מסקנותיה המשחק איננו הוגן. אם שמ"עון בקי בתורת המשחקים-האסטרטגיים, יכול הוא להבטיח לעצמו זכיה במשחק, אפילו בקי גם ראובן בתורה זו. אין ראובן מסוגל למנוע משמעון את הזכיה. הסיכוי במשחק זה הוא לטובת שמעון, אם רק ידע שמעון לנצל את היתרון שניתן לו. ובזאת השבנו על שתי השאלות הראשונות אשר שאלנו בנושא זה.

באשר לשאלה השלישית שנשאלה, התשובה היא: שמעון צריך להשתמש באיסטרטגיה מעורבת המורכבת מ-50 מקרים של דרך מס' 1 (היינו 50 פעם עליו להרים אצבע אחת), ומ-30 מקרים של דרך מס' 2 (היינו 30 פעם עליו להרים שתי אצבעות). כיון שרצוי כי הרכבם של צירופי-הדרכים הללו יהיה מקרי, כדאי לנו לבחור אותן לפי שיטה המבטיחה הן מקריות והן שמירה על היחס 3:5 בין שתי הדרכים. שמעון יוכל להגיע לידי שיטה כזו ללא קושי רב. לתוך קופסה יטיל 5 כדור

רים לבנים ו-3 כדורים שחורים. לפני כל התמודדות עליו להוציא כדור מהקופסה. הוציא כדור לבן — ירים אצבע אחת; הוציא כדור שחור — ירים שתי אצבעות. כמובן, שאסור לו לתת לראובן להסתכל בכדור שהוא מוציא. אחרי כל התמודדות מחזיר שמעון את הכדור לקופסה, וחוזר חלילה.

לבסוף נעבור אל השאלה הרביעית שהצגנו לעצמנו. ב-80 ההתמודדויות ירויח שמעון 10 ל"י. נוכל לבדוק מסקנה זו אם נשחק כאן מספר משחקים לדוגמה. נניח שראובן מרים בכל התמודדות והתמודדות פעם אצבע אחת ופעם שתי אצבעות; ואילו שמעון נוהג ב"אסטרטגיה המעורבת" שהצענו לו. ב-50 המקרים שבהם הרים שמעון אצבע אחת, הרים ראובן 25 פעמים אצבע אחת (וכאן הפסיד שמעון 25 ל"י), ו-25 פעמים הרים שתי אצבעות (וכאן הרויח שמעון 50 ל"י). ב-30 המקרים בהם הרים שמעון שתי אצבעות, הרים ראובן 15 פעמים אצבע אחת (וכאן הרויח שמעון 30 ל"י) ו-15 פעמים הרים ראובן 2 אצבעות (וכאן הפסיד שמעון 45 ל"י). בסך הכל הרויח שמעון 10 ל"י. כפי שקבענו בתשובתנו.

ננסה עוד משחק. הפעם מחליט ראובן להרים בכל המקרים אצבע אחת. ברור שלו רצה שמעון לנצל "הזדמנות שנודמנה לו" — היה מזניח את האסטרטגיה-המעורבת שלו. מרים תמיד שתי אצבעות, ואוסף על השבון ראובן הון של כ-160 ל"י. אולם החלטנו לבדוק את טיב האסטרטגיה המעורבת ביחס 3:5; ועל כן נמשיך באסטרטגיה זו, בלי לנצל את ההזדמנויות שניתנות לנו הודות לתמימותו של ראובן. ב-50 המקרים שבהם מרים שמעון אצבע אחת, יפסיד הוא 50 ל"י. וב-30 המקרים שבהם ירים שמעון שתי אצבעות — ירויח הוא 60 ל"י. שוב, הרוח הנקי של שמעון הוא 10 ל"י.

לבסוף ננסה משחק שלישי. הפעם מחליט ראובן להרים בכל התמודדות שתי אצבעות. בקוותו כי זכיה של 3 ל"י שתהיה לו בניגוד לדרך מס' 2 של שמעון תכריע הפעם את הכף.

אך גם הפעם צפויה בהם מרים שמעון 100 ל"י. ב-30 המקרים שתי אצבעות, מרויח של דבר יוצא שוב מסתבר שתשובתנו טרטיגיה שהצענו של 10 לירות במל

מהו, בסופו של ניסיונו להסביר שיטה מדעית שנית: ראינו בלוגיסטיים; וכי מאקטיים. לבסוף לבחירת הדרך הערכת המצב הטכניקה של מסוגל לנצל את בעיות בהשבון להסיק מכאן ש: הוא מסוגל לה ביצועים, במפקד של המפקד הב

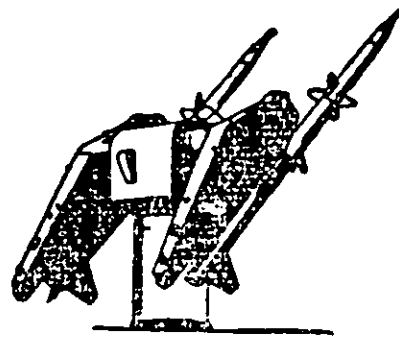

כל התחשבות בצורת משחקו של ראובן. דוגמה זו משטח המשחקים האסטרטגיים עשויה לספק לנו שני לקחים חשובים. ראשית: — אפילו בהתמודדות פשוטה ותמימה, כגון זו שתוארה לעיל, אין "השכל הישר" מסוגל להנחותנו בדרך הנכונה. שנית: בעזרת הטכניקה של "משחקים-אסטרטגיים" ניתן לקבל בנקל את הפתרון הנכון.

אך גם הפעם צפויה לו אכזבה. ב-50 המקרים בהם מרים שמעון אצבע אחת, מרויח שמעון 100 ל"י. ב-30 המקרים בהם מרים שמעון שתי אצבעות, מרויח ראובן רק 90 ל"י. בסופו של דבר יוצא שוב שמעון ברווח של 10 ל"י. מסתבר שתשובתנו היתה נכונה — ושהאסטרטגיה שהצענו לשמעון מבטיחה לו רווח של 10 לירות במשך 80 ההתמודדויות, ללא

סיכום

מהו, בסופו של דבר, הלקח של הרשימה הזו כולה? הבה ננסה להגדירו. ראשית, ניסינו להסביר לקורא את מהותו של חקר-ביצועים. נזכרנו כי חקר-ביצועים הוא שיטה מדעית שבעזרתה ניתן לספק למפקד נתונים כמותיים להערכת-המצב שלו. שנית: ראינו בהדגמה מוחשית כיצד מספק חקר-ביצועים נתונים מסוג זה בנושאים לוגיסטיים; וכיצד ניתן בעזרת חקר-ביצועים לקבל נתונים-כמותיים אף בנושאים טאקטיים. לבסוף, ראינו ששיטת חקר-ביצועים נותנת לעיתים בידי המפקד אף כלי לבחירת הדרך הרצויה מבין הדרכים האפשריות השונות, בשלבים האחרונים של הערכת המצב. מתקבל מאוד על הדעת שבלחמת-העתיד יוכל המפקד שינצל את המכניקה של חקר-ביצועים לפתור בעיות שאינן ניתנות לפתרון בידי מפקד שאינו מסוגל לנצל את הטכניקה הזו. עלינו לזכור כי בימינו מסוגל תלמיד ביתה ח' לפתור בעיות בהשבון שפיתאגורס בכבודו ובעצמו לא יכול לפתורן במשך כל ימי חייו. אין להסיק מכאן שהתלמיד הוא חכם יותר מפיתאגורס — הוא רק למד טכניקה מסוימת; והוא מסוגל להשתמש בה. יתכן שבלחמת-העתיד יתקל מפקד דגול, אשר הזניח חקר-ביצועים, במפקד בינוני שינצל את שיטות חקר-ביצועים. במקרה זה יש להניח שידו של המפקד הבינוני תהיה על העליונה — כשם שתלמיד ביתה ח' יגבר על פיתאגורס. מסתבר שלא תהיה בפני אנשי הצבא ברירה, אלא לסגל לעצמם, מרצון או שלא מרצון, את שיטות חקר-הביצועים.

רים. לפני כל מהקופסה. הרי זאת; הוציא אצבעות. כמובן, ל בכדור שהוא מחזיר שמעון לילה.

ביעית שהצגנו ויח שמעון 10 אם נשחק כאן שראובן מרים אם אצבע אחת ון נוהג ב"אס" ב-50 המק" א אחת, הרים (וכאן הפסיד הרים ראובן ועון 50 ל"י). ון שתי אצב" אצבע אחת ו-15 פעמים הפסיד שמעון עון 10 ל"י.

ראובן לה ברור שלו דמנה לו" — צורבת שלו על חשבון החלטנו לב- רבת ביחס יה זה, בלי לנו הודות רים שבהם וא 50 ל"י. שתי אצ" הרוח הנקי

עם מחליט אצבעות, לו בניגוד את הכף.

על המאמרים שבמדור „תרומות עט“

● הנושא של אופרציות לפי „קופנימי“ או לפי „קופנימי“ — הוא המהווה את מרכז הדיון הכללי, והקובע מסקנות בהלכה-הצבאית, שבספר „אמנות-המלחמה“ לקול-לויט. א. ברג, אשר הופיע לא-מזמן בעברית. הצגת נושא נתון-בויכוח זה, בסקירתו של א. ג. „הצטלבות-הקוים“, מכוונת כולה להבהרת הצד האקטואלי שבו: אקטואלי אף בימי המעבר הנוכחי, בצבאות הגדולים של העולם, אל צורות-ארגון-ולוחמה „גרעיניות-למחצה“ ו„טיליות“-יותר-יותר — ואקטואלי לא רק לגבי ענקי-עולם או בריתות-צבאיות אדירות, אלא אף לגבי מדינות וצבאות בינוניים או קטנים, בין אם נתונים הם במסגרות-בריתות ובין אם לאו. הסקירה מנסה לבדוק אחדים מן הגורמים והנתונים החדשים שבלוחמת תקופתנו זו, ואת השפעתם על ה„ברירה“ המתיצבת בפני מפקדים ומטות בבואם לקבוע את תכנונם המבצעי ואת אורח הפעלת כוחותיהם

● אין אולי במעגל המדעים-הצבאיים ענף שיהא נתון-במחלוקת כאשר ההיסטוריה-הצבאית. עיקר-טענתם של המערערים על מעמדה מתבסס תכופות לא על כך ש„אין מה ללמוד“ מההיסטוריה-הצבאית אלא על אימרת-הכנף הנודעת: — „אנו למדים מן ההיסטוריה כי אין אנו למדים מן ההיסטוריה“. אין תימה, איפוא, שסגן-אלוף ישראל בר, בפתחו את הרצאותיו בקתדרה החדשה להיסטוריה-הצבאית באוניברסיטת תל-אביב בראשית שנה זו, „אחז את השור בקרניו“ — ובהרצאת-המבוא שהרצה באותו מעמד חגיגי קבע את היתדות לתלמוד-ההיסטוריה-הצבאית: מה יש ללמוד בה, כיצד יש לעשות זאת — ולא יזו תכלית ריאליית מכוון הלימוד. זוהי הרצאה-מסה קובעת-יסודות (ועם זאת רצופה הדגמות והקשרים אקטואליים, מהם מופנים גם כלפי עצמנו).

● ומההיסטוריה-הצבאית כמושג כולל — אל תחום היסטורי מיוחד ומוגבל לכאורה, שעם כל היותו „חילי“ משקף הוא גורמים אשר השפיעו השפעה מעמיקה על התהוות הצבאות ופעלם בחמש-שש מאות-השנים האחרונות: — דרכה של הארטילריה על פני כעשרים דורות-צבאיים, מקורו ולידתו של חיל זה, מסיבות גידול, קויו האופייניים; ובסיום — ציון ימי-המשבר-והמפנה אשר באו לה לארטילריה בדורות-זה, עם הופעת חומרי-נפץ חדשים השונים-מיסודם מכל שקדם להם, ואמצעי-שיגור החורגים לכאורה מעבר לכל מושגי התפעול הטקטי של ארטילריה שניתן היה להשיגם במחשבתנו עד כה. דומה, כי את קולמוסו של איש-ארטילריה ותיק, אלוף א. אבי-ש, אשר העלה-על-הניר סקירה נרחבת זו, ליוו בשעת-כתיבתו גם הרהורי-געגועים לנוכח ומורות גורלו של חיל רבי-עלילות זה.

● שלוחות-צבא וסוגי-חילות, ענפים שלמים בדעת-הצבאית — יש והם יורדים מעל זירת-החזיון, ונעלמים עקב תמורות בגורמי חימוש וטכניקה ושינויים באורח-לחימה. אך עם ההתפתחות הטכנית והמדעית עולים בהכרח, גייסות וחילות מסוגים חדשים — ואף אורחי-חישוב וניתוח, תכנון וביצוע, אשר לא-ידעום הזורות הקודמים. אחד הצעירים, אך הפורים והמבטיחים-ביותר, בין ענפי הידע-הצבאי החדש (ולא הצבאי-בלבד), הנו ענף חקר-הביצוע-טיים (בלעז, Operational Research) כבר במלחמת-העולם השנייה הראה הוא את ראשית-יכולתו, אך מאז צועד הוא בהתמדה צעדים נוספים; ואחריתו — מי ישורנה, סקירתו של סגן-אלוף אדם שתקאי מציגה בפני הקורא הצבאי העברי, בבחירות ובפשטות, את היסודות הראשוניים של אמצעי זה, חדש אך רבי-הישגים, במלאכת הערכת-מצבים ותכנון-פעולות שהנה כה חיונית למפקדים ולקציני-מטה כאחד.

ד. בן-גוריון

מקצה אחד ש
בימים ההם ובה
הפרא לא יכלו
צנור הנפט המאוחד
מלא מת"א היה מ
הנפט מן הראשון
דובקין — אל
דוד — ד. שאלו

13.6.48

בא לויצא
הלילה 52 טון, ע"י
אוכל ואין פגזים.
קראתי את
שזה ידרוש ארבעה
אין לעשות זאת.
סרן, סגן אלוף, אל
דרגות, וגם שראש
בהתייעצות עם יעני
אליהו מאיי

14.6.48

העירותי ל
סכנה שלא ירשו
מעבר לשער-הגיא
בחזית הרי ירוש
בשכונה אחרת ב
סידור עם המפקה

16.6.48

בסוף היש
ולשם כך הוא מע
הזעקתי א
לא עלה אוכל כל
סוף, מזה 85% ל
לערב מכ
טוביהו ויוליש
או ליל שבת א
בשער הגיא עונ

מקצה אחד של המדרון לשני — הכונה לגבעה התלולה ביותר שבדרך בורמה" שנפתחה בימים ההם ובה עובר "כביש הגבורה" היום ("הר הג'יפים"), אשר לספס עליה ולרדת ממנה בדרך הפרא לא יכלו אלא הג'יפים בלבד. לשם סתרון בעית המחסור החמור בזק בירושלים הונח צנור הנפט המאותר ממורד המדרון האחד אל ראש הגבעה והלאה, עד לתחתית המדרון השני. סנקר מלא מת"א היה מגיע לקצהו האחד וסנקר ריק מירושלים — אל הקצה האחר ובאמצעות הצנור מוזרם הנפט מן הראשון לשני.

דובקין — אליהו דובקין, חבר הנהלת הסוכנות.
דוד — ד. שאלתיאל, אז מפקד מחוז ירושלים.

13.6.48

בא לויצא מירושלים. כלי הרכב עבר לירושלים. הביא מירושלים 50 מכוניות. העבירו הלילה 52 טון, ע"י 500 סבלים. הלילה מקווים להעלות 150 טון, מצב הרוח בירושלים עלה. יש אוכל ואין פגזים.

קראתי את צבי שיסדר להשביע את כל הצבא ולהחתיים אותם על השבועה. הוא סבור שזה ידרוש ארבעה ימים. הוא מבקש לשחררו מהמטה ולשלחו לחטיבה לקרב. הסברתי לו מדוע אין לעשות זאת. ביררנו ענין הדרגות. קבענו שבע דרגות לקצינים: סגן, סגן ראשון, סרן, רב סרן, סגן אלוף, אלוף, רב אלוף. צבי סבור שבין מפקד גדוד ומפקד חטיבה צריכות להיות שתי דרגות, וגם שראש המטה יהיו לו שתי דרגות למעלה מכל מפקד. ועדה של צבי, לרר, יוחנן בהתייעצות עם יעקב יקבעו הדרגות.

אליהו מאיץ באימונים, דרושים לו מדריכים. הטלתי על צבי, אליהו ויגאל להחליט בדבר.

14.6.48

העירותי ליגאל שיש סכנה רבה בהעברת גדודי "הראל" מקרית ענבים לסרפנד, כי יש סכנה שלא ירשו לנו (ואולי בצדק) להעלות כוחות מזוינים מעבר לחולדה (מזרחה) ולכל הפחות מעבר לשער-הגיא, ואם תחודש המלחמה — ועלינו להכונן לאפשרות זו — מחסור שני גדודים בחזית הרי ירושלים עלול להכריע הכף. שני הגדודים של "הראל" אפשר לסדר ברוממה או בשכונה אחרת בירושלים. וחופש לחיילים אלה ינתן כמו לכל החיילים בחזית ירושלים — ע"י סידור עם המפקחים. יגאל ראה קצת אי-נוחות, אבל מכיר בסכנה שהעירותי עליה.

16.6.48

בסוף הישיבה הודיע לי ישראל שאצ"ל, בניגוד להוראותינו החליט להעלות נשק לירושלים ולשם כך הוא מעלה 2 פלוגות. דעת ישראל, שקולניק ודעתי למנוע בכוח.

הזעקתי את וורלינסקי, יוסף ר. והלל כהן בדבר החשת מזון לירושלים. מתברר ששלשום לא עלה אוכל כלל, כי הדרך היתה תפוסה ע"י אנשי "הראל" שירדו לסרפנד. אתמול העלו 100 טון, מזה 85% קמח. השאר גבינה, אבקת חלב, סיגריות ועוד.

לערב מכינים שוב 100 טון. הוזמנו 22 מכוניות מירושלים שיוליכו 100 טון. המהנדסים טוביהו ויוליש מסו"ב עוסקים בתיקון הדרך. בעוד יומים יגמר התיקון, ומקווים שביום ו' או ליל שבת אפשר יהיה לדעתם לנסוע לירושלים בדרך החדשה באופן חפשי, בלי טרקטור. בשער הגיא עומדים 3 אנשי או"מ — אינם מפריעים לתנועה. אינם בודקים ואינם מעכבים.

וזה את מרכז
ות-המלחמה
בסקירתו של
ואלי אף בימי
יניות-למחצה
אדירות, אלא
ובין אם לאו.
ואת השפעתם
ע"י ואת אורח

דיה-הצבאית.
ה ל ל מ ו ד
יה כי אין
את הרצאותיו
חז את השור
ההיסטוריה-
יאלית מכון
ואליים, מהם

כאורה, שעם
זות הצבאות
ורים דורות-
מי-המשבר-
השונים-
אגי התפעול
של איש-
יוז בשעת-

רדים מעל
ה. אך עם
ואף אורחי
אך הפורים
הביצו-
ראשית-
של סגן-
היסודות
לות שהנה

הבוקר נמסרה האספקה לירושלם בקבלנות לסו"ב. וורלינסקי ממציא המזון וסו"ב יהיה אחראי להובלה. לפי שעה עוד שמורק מאגף האפסנאות אחראי לדבר. כשדרך בית סוסין יתוקן מבטיח יוסף רוכל שאפשר יהיה לשלוח 100 מכוניות בכל יום. 3 טון אוכל בכ"א. אולם אם יסעו דרך לטרון תיקח מכונית 4½ טון. ירושלם זקוקה ל-4000 טון אוכל לחודש, או 135 טון ליום.

דרשתי שישלחו מיד ירקות לירושלים. ויוסף ביקש מוורלינסקי לסדר 110 מכוניות בשביל כך. וורלינסקי הבטיח לשלוח מחר סלק, גזר, תפוחי אדמה ותפוז (ולנסיה) — 15—18 טון, נוסף על 100 טון. הלל מאמין שהדרך תהיה גמורה ביום ו' או שבת.

דלק מזרימים בשני טנקרים משני עברי המורד והם מכילים 800 גלון.

בא יגאל פ. קובל על פקודתי בדבר מו"מ ישיר של המטה עם חטיבות "הראל" ו"יפתח". שלא בדרך המטה הארצי. הפיקוד ואגף האפסנאות עמוס — ודרושה דיצנטרליזציה, טוב שתהיינה יחידות יותר גדולות, יש להוקיר "אספריי-דה-קור", יש להמנע מזעזועים, במטה שלו יש יעילות. הסברתי לו שאם יש צורך בדיצנטרליזציה — הרי זה צורך כללי, ומה שטוב לפלמ"ח טוב לכל הצבא. זה אבסורד להספיק לפלמ"ח בגליל לא בצנור שמספקים לשאר הצבא בגליל, אלא בצנור שיספיק לפלמ"ח בגליל ולפלמ"ח בנגב. שיחידה בחזית היא טריטוריאלי, ולא לפי מוצא. שאנו עומדים להקים יחידות יותר גדולות, "חזית", אבל בחזית יהיו חטיבות שונות, ויעמדו תחת פיקוד אחד לא לפי המוצא. אם יש אפסנאים טובים במטה שלו נקח אותם בשביל כל הצבא. ושההתבדלות מולידה חזיונות כמו שוד הנשק ע"י "הראל" מאת לויצא. יגאל הודה שאילו ניסו לשדוד ממנו נשק היה יורה, והבטיח לשלוח מכתב התנצלות. הוא גם הסכים שזהו אבסורד לסדר אספקה ליחידות פלמ"ח בירושלים ובנגב ע"י המטה של פלמ"ח. לבסוף קבל רק שהפקודה אמרה להפריד בין "הראל" ו"יפתח". הסברתי לו שזוהי אי הבנה: אם "הראל" ו"יפתח" נמצאים בשטח אחד — יהיו כרצונם חטיבה אחת, והקשר יהיה ישר עם החטיבה המאוחדת.

הלל כהן — ממנהלי "סולל בונה" אשר הוטל עליו או לרכז היבלת החירום של מזון ודלק לירושלים.

טוביהו — דוד טוביהו, או ממנהלי עבודה ב"סולל בונה".

יוליש — משה יוליש, או ממנהלי עבודה ב"סולל בונה" בסלילת כבישים ובהנחת צנורות.

יגאל פ. — יגאל פיקוביץ מפקד הפלמ"ח, עתה אלוף יגאל אלון.

17.6.48

בא שוב לויצא מירושלם. יצא אתמול בבוקר בגי"פ. תחנת החשמל לא עובדת. אין קרח בחום נורא זה. "הראל" הוציא מירושלם 100 מכוניות של השיירה האחרונה, ובבואן הנה נתפזרו לכל הרוחות (המכוניות). בידי שמורק יש רק 40 — 30 מכוניות מאלה. אחוז ניכר במצב רע. בירושלם נשארו עוד 130 מכוניות, מהן 30 קלות, השאר כבדות.

21.6.48

יוסף ר. אשר, יוחנן — על זיון המשקים. עד "נחשון" היו לחטיבות כאלף(?) רובים. הוסכם למסור מיד למשקים 2.000 רובים, 150 מקלעים, 20 מרגמות 3", 50 פיאטים. יוסף מערער על משטר האספקה הישן, שאינו מותאם לתנאי מדינה. "שבילים" ועד הקניה. יש לסדר מחלקה לאספקה.

ביררתי עם קפלן ורוכל ריאורגניזציה של קניות ואספקה. שקולניק מנהל המחלקה לאספקה, יעקובסון סגן, בקר מנהל הקניות.

ביוני נכנסו לממשלה ממסים בערך מיליון לא"י (כ-55% ממכס), מזה ניתנו 450.000

לבטחון. המלוח
על ערבות למ

אשר — א
עתה — אל
קפלן —
בקר — א
שבילי
לכוחות ה
היתה בארץ

23.6.48

משלח
(בארות יצחק)
התאס
רוחמה, דורו
משותף לצב
עתונים — א
נוימן

בנקודות. בנ
גם על כמה
המוחלט של
בחצרים יש
ויש הכרה
הכוח הצבא
הנגב. מקרי
מקום לתיקו

גרניזו

24.6.48 (ד 2)
לפי

תעופה. לח
טון בערך.
במלאי לש
מגנואה, ל

בן
לשונא לכ
מש
טריז דן
הפיקוד ל
על הגבו
המשקים.

לבטחון. המלווה הכניס 3.5 מיליון במקום 5. קה"ק תובעת 20% מהמלווה, אחרת אינם חותמים על ערבות למלווה. וערבות זו הובטחה למלווים.

א ש ר — אשר פלד, ממפקדי ההגנה, התמשהכללי של ההגנה ואח"כ מפקד שירות החימוש בצה"ל.
 עתה — אל"מ א. פלד.
 ק ס ל ן — אליעזר קפלן המנוח, שר האוצר.
 ב ק ר — אהרן בקר, לפניכן ממנהלי המשביר, או בהנהלת אגף האספקה של משרד הבטחון.
 " ש ב י ל י ם " — חברה אשר הוקמה בשלהי 1947 בשביל לנהל "במעמד ליגלי" את סעולת הקניית לכותות ההגנה המתרחבים, כיסוד לצבא שיוקם. צורה ארגונית זו היתה נחוצה אז, כל עוד קימת היתה בארץ ממשלת-המנדט הבריטית.

23.6.48

משלחת מנגב: גרשוני (ניר-עם), נוימן (חצרים), יהודה רוטשילד (גבר-עם), שלמה לוי (בארות יצחק), ראובן צנטנר (דורות).

התאספו אתמול, מודאגים מחוסר שיירה, מזון וציוד, שמועות על מו"מ (ויתור על הנגב). רוחמה, דורות הם משקים, ניר-עם וגבר-עם במקצת, אחרים — רק גרניזונים. מרכז-האספקה משותף לצבא ולמתישבים. המשקים דרשו שתופם בחלוקת האספקה ולא נענו. לא מקבלים עתונים — אם כי יש אירונים. גם החיילים לא מקבלים עתונים, גם מכתבים לא מקבלים בסדר. נוימן — עומד על מצב הנקודות הקטנות והמבודדות. דואגים לגורל הנגב ולבטחון בנקודות. בנקודות אלה אין אף מחלקה של הצבא, ומעט נשק ועוד פחות תחמושת. יש ערעורים גם על כמה פעולות — ויש לחקור, למשל, למה לא כבשו באר-שבוע ב-15 למאי? מתנגדים לגיוס המוחלט של הנקודות — וגיוס זה נוצל לרעה. הוצאו אנשים מהנקודות יתר על המידה. בחצרים יש 40 בחורים, הוצאו 8... ציינתי שחשיבות המשקים גם במבצעים צבאיים ידועה לנו, ויש הכרה מלאה בצורך לצייד המשקים בנשק ולתת תגבורת באנשים. גורל הנגב יוכרע ע"י הכוח הצבאי שלנו, אולי גם במידה ידועה ע"י דיון פוליטי. בממשלה יש הכרה בחשיבותו של הנגב. מקרי אי-משמעת לא מיוחדים לנגב בלבד, לצערי. בענין האספקה יש כנראה ליקוי, ויש מקום לתיקון, הוא הדין בסדרי הדואר.

גרניזונים — "חילות מצב" בלע"ז, והיינו — פלוגות-החזקה בלבד.

24.6.48 (12 91)

לפי דו"ח של זיו אנו צורכים בימי ההפוגה 500 טון (150.000 גלון) לחודש — בנויך-תעופה. לחיל-האוויר יש מלאי של 800 טון (250.000 גלון), לחברות-הנפט יש מלאי של 800 טון בערך. אם תתחדש המלחמה יהיה צורך ב-1000 טון לחודש (300.000 גלון), ויש צורך לפחות במלאי לשלושה חדשים (3000 טון). לפי שעה יש היצע אחד — 1800 טון בחביות ממרסיל או מגנואה, להמציא בסוף יולי. המחיר \$140 לטון, משלוח עוד כ-25\$. כל ההיצע \$316.000. בן-צבי מתאונן שמניחים לקטמון ול"אלנבי-ברקס" לעמוד שוממים — ואפשר יהיה לשונא לכבוש אותם על נקלה. אנשי ההגנה צריכים להכנס שמה.

משלחת מהגליל העליון. סכנת הפלישה מארבעה צדדים. טריז חולתה — משמר הירדן, טריז דן — כפר סולד, טריז מלכיה — וממנו לדרום ולמזרח. היו שלושה ליקויים אצלנו: הפיקוד לא דפק בסדר, לא הספיקו כוחות לוחמים, לא היה נשק מספיק. נחום מציע להתחפר על הגבולות, לתת כוח לוחם לג"ע (אלה שנמצאים אינם אנשי מלחמה), נשק יעיל, לחזק המשקים. מושל צפת מדגיש המצב המיוחד של צפת. הערבים חוזרים לכפרים העזובים.

יגאל מציע 4 חזיתות: צפון, תיכון, ת"א-ירושלם, דרום (כולל הנגב). מפקדים: לחטיבת "עודד" — מולא, לחטיבת "גולני" — נחום שפיגל, ב"כרמלי" — מקלף. מפקד חזית — משה זליצקי. תיכון — חטיבת אלכסנדרוני, בלי שינויים. לת"א — שלמה רבינוביץ. לחטיבה 7 — חיים. לחטיבה 8 — ללא שינוי. לירושלם — אליהו כהן (או שלמה לירושלם ואליהו לת"א). מפקד חזית — יגאל פיקוביץ. במקום אליהו — (אהד), משה לרר, לאכא — משה מן. לחטיבות פלמ"ח — דן לנר, יצחק רבין. מפקדי חטיבות רזרביים: צבי גרמן, אולי פונדק.

דו"ח של זיו — אחד התזכירים שהוגשו ע"י זיו, יודע-דבר במשק מלחמה, איש אנגליה. בן-צבי — יצחק בן-צבי. מולא — שמואל כהן, מפקד הגדוד השלישי של הפלמ"ח אחר-כך מפקד חטיבת "יפתח". עתה — סאל ש. כהן. נחום שפיגל — מפעילי ההגנה ומחילי הבריגדה היהודית, חבר קיבוץ כפר-סולד; אז — קצין מבצעים של חטיבת "גולני"; כעת אל"מ נ. גולן. זליצקי — משה כרמל, שהיה עד סוף חודש מאי מפקד חטיבת "כרמלי", עתה אלוף מ. כרמל. חיים — חייב לסקוב, פקד עד אז על גדוד משורין — נתמנה כעבור זמן קצר לפקד על מבצע "דקל". דן לנר — אז מפקד גדוד בחטיבת "יפתח". עתה — אל"מ ד. לנר. צבי גרמן — מפקד גדוד השני בחטיבת אלכסנדרוני ואחר-כך קצין מבצעים של החטיבה. פונדק — יצחק פונדק או מפקד גדוד בחטיבת "גבעתי". עתה — אל"מ י. פונדק.

25.6.48

יצאתי הבוקר לירושלם. יצאנו בשמונה והגענו לירושלם דרך בית ג'יו, בית סוסין, בית מחסיר — סריס ב.11.30. יחד עם יוסף רוכל וב. ג'וסף עברנו את השכונות הנכבשות. יצאנו מרחביה דרך קטמון, מושבה יזונית, גרמנית, בקעה, קסרקטיני אלנבי, תלפיות ורמת-רחל ההרוסה.

בחמש ישיבה עם ועדת ירושלם: ב. ג'וסף, אבולאפיה (סלומון ושרייבמן בת"א) ורפל, ואוסטר.

אבולאפיה מונה על החרמות והפקעות, אבל הוא טוען שכוחות הבטחון ומשמר העם מוסיפים להחרים בלי רשותם. מלבד החרמות מטפל אבולאפיה בחשמל, חמרי גלם ובנין. אוסטר — בנפגעי המאורעות, סלומון בשכון, פסמן — בעיר העתיקה ופליטיה, לאחר נסיעתו לחו"ל עבר ענין זה לסלומון. ורפל — בדלק והסברה, שרייבמן — בכוח אדם ובטחון פנימי (משטרה ומשמר), ב.ג'. — באספקה.

...שאלתי במה יכלה הממשלה לעזור לירושלם? — ב.ג'. — כבשנו רוב העיר. אבל בשטח הבטחוני סבלנו: מחסור בתותחים, תחמושת, חיל תוקפני, בשטח המזון הולכים הדברים ומסתדרים: עד אתמול בבקר קיבלה ירושלם 2.200 טונות מזון, אתמול נוספו 600 טון. ...ורלינסקי אמר לג'וסף שיוכל לשלוח רק 160 טון גבינה צהובה. ב.ג'. דורש 400 טון, ומציע שתל-אביב וחיפה לא יאכלו זמן מה גבינה והוא הדין בביצים. יכולים לשמור על ביצים במשך 4-5 שבועות ורלינסקי מציע מליון ביצים, ב.ג'. דורש 2 מליון. ...אבקת-חלב חשובה. אין בארץ, אבל אפשר לשלוח באוירונים מאמריקה. אם המלחמה תתחדש יהיה צורך לשלוח 20 טון קמח ליום בדרך החדשה. במשך זמן היה בכל בית מלאי, זה אול לגמרי בכל הבתים, והשאלה היא איך יאגרו פרטים מלאי לעצמם — שלא על חשבון הצבור. לכן מציע אוסטר שירשו משלוח חבילות מזון בלי בקורת. י. רוקח ביקש מאנשי או"מ רשות, הם סרבו משני טעמים: 1. ישלח עודף. 2. יחביאו בחבילות נשק.

בערב קיבלתי שדר מאגם, שיצא בשעה 1215 מת"א: — המצרים הפרו את ההפוגה ותקפו

באש מכונות-יריה שני אוירוני "ספיני הותקפו קשות. חיי מנסיעה ע"י הכוחות בכתב כי המצרים כפר בירוה משורנים הוצאו מ נפגעים. שר החוץ במקום ובזמן אשר נחמיה מודי

ב. ג'וסף — ועדת ירוש לאחר פרוץ מלחמ אבולאפיה — סלומון — שרייבמן — ורפל — יצחק אוסטר — דני בונדה — קול כפר בירוה נחמיה — נחמ

26.6.48

ב-08.45 המ בירושלם 4500 רגל אתמול, אולם לא קטן. הוא נתן הורא יהודה יערי המלחמה למדינת יע שלי. יערי מייחס ח עד עכשיו ק 30.000 לא"י לדלק עוד להוציא 180.000 קטניות (300 טון). חלב מזון לתינוקות לא"י, יש לשלוח ג כסף — המצרך ישנ בצהרים השב אחה"צ ישיב הבהלתי את משלוח הכלים הכבו

באש מכונות-יריה, מאוירונים מנמיכי-טוס את כפר-ורבורג ובאר-טוביה. כמו כן נפגע ע"י שני אוירוני "ספיטפייר" מצריים מטוס או"מ אשר נאלץ לירידת-אונס. אנשינו אשר אצו לעזרה הותקפו קשות. חייל אחד נפצע. השיירה לנגב אשר היתה צריכה לעבור לפי החלטת או"מ נמנעה מנסיעה ע"י הכוחות המצריים. השיירה חזרה לבסיסה. בונדה, ראש-המטה של ברנדוט, הצהיר בכתב כי המצרים הפרו את ההפוגה וליהודים חופש פעולה להגיב.

כפר בירוה נכבש בחזרה ע"י כוחותינו. לאויב אבדות מספר. ביניהם 50 הרוגים. משלושה משוריינים הוצאו מכלל פעולה (של מי ?) 2, תותחים ומרגמות "3 נהרסו (של מי ?). אבידותינו 24 נפגעים. שר החוץ הכריז בפני עתונאים כי, לאור המאורעות יופעלו כוחותינו בהתאם לצורך, במקום ובזמן אשר ימצאו נחוצים.

נחמיה מודיע שממחר בבוקר יעמוד מטוס לרשותו בשדה התעופה בירושלם.

ב. ג'וסף — ד"ר ברנרד ג'וסף, יו"ר ועדת ירושלים. עתה — ד"ר דב יוסף.
ועדת ירושלים — ועדה לטיפול בכל עניני ירושלים בתקופת החירום שנתמנתה זמן לא רב לאחר פרוץ מלחמת תש"ח.
אבולאפיה — דוד אבולאפיה חבר מועצת העיריה, חבר ועדת ירושלים.
סלומון — חיים סלומון חבר מועצת העיריה, חבר ועדת ירושלים.
שרייבמן — ראובן שרייבמן מזכיר מועצת פועלי ירושלים וחבר מועצת העיריה; עתה — ר. שרי.
ורפל — יצחק ורפל חבר ועדת ירושלים. עתה — י. רפאל.
אוסטר — דניאל אוסטר ראש העיריה, חבר ועדת ירושלים.
בונדה — קולי בונדה, קצין שואדי ממטהו של המתוך, הרוזן ברנדוט.
כפר בירוה — מזרחת לעכו, במבואות הגליל.
נחמיה — נחמיה ניימסין-ארגוב המנוח, מזכירו הצבאי של ראש-הממשלה, אחר-כך אל"מ נ. ארגוב.

26.6.48

ב-08.45 המראתי משדה התעופה בירושלם ואחרי ארבעים רגע נחתנו בת"א. טסנו בירושלם 4500 רגל, בשפלה 4000 רגל מעל הים. חששנו לאוירוני אויב, לאחר המקרים בדרום אתמול. אולם לא ראינו באויר שום אוירון, והכל עבר בשקט. נחמיה התפלא למה שלחו אוירון קטן. הוא נתן הוראה, וכך הבטיחו לו, לשלוח אוירון עם 4 מקומות.

יהודה יערי מטלגרף מני. שהוצאת הספרים Doubleday מציעה לי לכתוב ספר על המלחמה למדינת ישראל במשך הדור (החל ממדינת יהודית של הרצל) — מתוך הנסיון האישי שלי. יערי מייחס חשיבות רבה לדבר מבחינת התעמולה ומציע עזרת דפנה טראוור.

עד עכשיו קנה קפלן ב-170.000 לא"י מצרכים שנשלחו כבר לירושלם, קפלן אישר גם 30.000 לא"י לדלק בשביל ירושלם. העברת הסחורות תעלה 40.000 לא"י (6 לא"י טון). יש עוד להוציא 180.000 לא"י על ריבה (120 טון), סרדינים (72 טון), חלב מרוכז (360.000 קופסאות), קטניות (300 טון), גריסים (150 טון), שמורי-ירקות (72 טון), תפוחי אדמה מיובשים (10 טון), חלב מזון לתינוקות (5 טון), ממרח של כבד (64 טון). אפשר לשלוח עוד 1.000 טון קמח (55.000 לא"י), יש לשלוח גם עוד 150 טון סוכר (11.000 לא"י). תוספת קמח וסוכר היא רק שאלה של כסף — המצרך ישנו בארץ. גבינה צהובה — היא שאלה בין ירושלם ובין הצבא.

בצהרים השבעתי את ראשי האגפים והמפקדים.

אחה"צ ישיבת הממשלה.

הבהלתי את שאול מכנרת, שימהר לחזור לאירופה, שמא תיפסק ההפוגה, ויש להחיש משלוח הכלים הכבדים והסכינים.

לחטיבת
זשה זליצקי.
7 — חיים.
נ"א). מפקד
ז פלמ"ח —

עתה —

קצין —

מ. כרמל.
ע "דקל".

סוסין, בית
שות. יצאנו
ורמת-רחל

"א) ורפל.

שמר העם
י. אוסטר
נתו לחו"ל
(משטרה

בל בשטח
הדברים
600 טון.

ומציע
ל ביצים
חשובה.

שלוח 20
והשאלה
ושלוח
1. ישלח

ה ותקפו

טלפן לי אבא מחיפה: בשעה 12.30 יעזוב אחרון האנגלים את חיפה. הוסרו כל המחסומים הבריטיים. בשתיים וחצי יכנס הצי שלנו לנמל.

הודעתי ליגאל שיתכן וההפוגה תופר לפני הזמן, ועלינו להחיש ההזמנות. מעלים היום כל כוחות "הראל" (לרבות גדוד 6) לגזרת בית-סוסין—מוצא. שם נמצא גם גדוד חי"ש. "יפתח" יפעל בגזרת לוד ורמלה עם חטיבה 8; חטיבה זו תועבר לגליל-העליון כהצעתו. יגאל דורש נוער בן 17 לתותחנים.

משלחת מטבריה דורשת להשאיר מגוייסי 36—40 בטבריה, להוסיף ציוד, להחיש ביצורים. משלחת מצפת דורשת פינוי האוכלוסיה הבלתי לוחמת, עזרה.

יהודה יערי — הסופר י. יערי. היה אז בשליחות, מטעם המגבית הארץ-ישראלית המאוחדת בארה"ב ובקנדה.
Doutleday — אחת מהוצאות הספרים הניו-יורקיות החשובות.

1.7.48

בא אצלי ד"ר וילהלם, שנתמנה רב ראשי בסטוקהולם. הוא היה חבר ל"איחוד" מאנשי מגנס. הוא מברך אותי כמנוצח ושמה על כך שניצחתי. הוא מודה בשגיאתו. הוא גר בבן יהודה והופצץ באותו יום וכל רכושו נהרס — גם על זה הוא שמח.

2.7.48

יש עכשיו קורסים אלה: 225 איש בקורס של מ"מ, 30 יום, המדריך הלל פפרמן; 45 איש בקורס צלפים, המדריך אלכס ילישביץ; 30 איש בקורס מרגמות (עד 3"), המדריך יהודה פרידברג; קורס לקציני מכונות — המדריך עמוס רוזנפלד, בפיקוח בורובסקי; 60 איש בקורס למדריכי אימון גופני, 14 — 30 יום.

עם השבעת המפקדים

הלל פפמן
אלכס י
הראשון של
יהודה פ
עמוס ר
עתי — ר
בורובסק
ההדרכה ש

4.7.48
אלון ד
הזה 2.100 ר
האוויר.
שינד
לבדוק בשוב

אלון -
בחול בר
שינד
נחום
מתנדבים.

5.7.48

חוק
(האלוף) ד
גורלי לוקר
ביק
שאפשר יד
עיקרית, ל
הס
בח
אוויריים).
מש

גריין
במטה
שבת
סון
שנתמ
גורל
בז

11.7.48

יום מנו

הלל ספרמן — מקציני הבריגדה היהודית (קפיטן). עתה — רס"ן ה. ספרמן.
אלכס ילישביץ — סמל צלפים בגדוד הראשון של הבריגדה היהודית, מפקד קורס הצלפים
הראשון של צה"ל. עתה — סא"ל א. אלירז.
יהודה פרידברג — מקציני הבריגדה היהודית (מיוזר); עתה — אל"מ י. פרייהר.
עמוס רוזנפלד — ממדריכי המקלעים ב"הגנה", אז מדריך בקורסים למקלעים של צה"ל.
עתה — רס"ן ע. רון.
בורובסקי — זאב בורובסקי. ממדריכי המקלעים של ה"הגנה", אז אחראי לענף המקלעים באגף
ההדרכה של צה"ל. עתה סא"ל ז. ברסבר.

4.7.48

אלון התקשר על 200 טון טיט וכ-100 טון בליסטים, 50 טון קורדיט. אלון ישלח עם החומר
הזה 2.100 רובים תוך שבוע ימים. משלוח 15 תותחים 20 מ"מ של אלון מתעכב ויבואו דרך
האוויר.

שינד דורש למנוע חזירת נחום ואנשיו העוסקים בגיוס. הצעתי למסור סמכות לשאול
לבדוק בשובו לחו"ל המצב ולתת הוראות לפי ראות עיניו.

אלון — יהודה ארוזי המנות, מראשי הפועלים בעניני רכש, הברחת נשק וארגוני ההעפלה שפעל או
בחול"ל ברכישת נשק.
שינד — זאב שינד המנות, חבר קיבוץ אילת השחר, שבאותן שנים פעל בעניני העפלה והובלה ימית.
נחום — נחום קרמר מותיקי המפקדים ב"הגנה" פעל אז בארצות הוק-לארץ בשליחות של ריכוז
מתנדבים. עתה — אל"מ נ. שדמי.

5.7.48

חוק השפוט הקיים לא מתאים בכלל. יש להכין חוק חדש — מי יוכל לעשות זאת? גרין
(האלוף). ד"ר פיינברג (מומחה לחוקי מלחמה); שבתי רווסון, גם פון-פרידמן חשוב בענין זה.
גורלי לוקח על עצמו להכין במשך שבוע חוק צבאי.

ביקשתי ממשה כרמל שישים לב להקמת מסגרות נוספות בשביל חיפה — הע"ץ וחי"מ —
שאפשר יהיה לגייס אותם בשעת הצורך, כי חיפה תשמש מעכשיו מטרה חשובה, אם לא
עיקרית, לערבים ולאנגלים.

הסורים נערכים בתל-חנזיר (ע"י כפר-סולד) ובסביבות מלכיה.
בחיפה יש 4 תותחים 20 מ"מ, 5 בזות, 3 הוצ'קים, 2 תותחים בני 75 מ"מ (הם רק אנטי-
אוויריים).

משה כרמל מתאונן שאין לו די רובים בשביל גדודיו לפי התקן — 406 רובים לגדוד.

גרין — מונטגיו גרין, שירת בשעתו בצבא הבריטי (קול-לויטננט); היה ראש מחלקת-תפקידי-מטה
במטה הכללי. עתה — אלוף מ. גרין.
שבתי רווסון — ספטון רווסון, משפטן איש אנגליה, עתה — שבתי רווסון.
פון-פרידמן — ז. פון-פרידמן קצין בצבא אוסטריה לשעבר, מאנשי המנגנון המרכזי של ה"הגנה",
שנתמנה נשיא ראשן לבית הדין הצבאי העליון של צה"ל. כיום — אלוף איתן אישר.
גורלי — א. גורלי המנות, התובע הצבאי הכללי הראשון של צה"ל.
"בזות" — מקלעים-בינוניים מדגם צ"כ.

11.7.48

רק היום יכולתי לשוב למשרד. מאמץ ממושך, למעלה מששה חדשים בלי הפסקה של
יום מנוחה אחד, נתן סוף סוף אותותיו.

ל המחסומים

מעלים היום
וי"ש. "יפתח"

זיש ביצורים.

המאוחדת

יחוד" מאנשי
ר בכך יהודה

פפרמן; 45
מדריך יהודה
איש בקורס

בינתיים נסתיימה הפוגה. וכנסנו, כפי שהיה אפשר לראות מראש, לשלב מכריע. לפי שעה היו לנו נצחונות (קלים, אבל חשובים), בחזית העיקרית — לוד-רמלה. שתי הערים מוקפות מכל עבריהן; בצהרים נפוצה שמועה שרמלה נפלה — אבל זו היתה הרהור-לב. בבית-נבלה נתקלנו בהתנגדות עזה, ועדיין קשה לדעת במה ומתי מערכה זו תגמר. יגאל עורר את השאלה מה נעשה לאחר נפילת לוד ורמלה; הנשלח את הכוח הפועל בחזית זו לקראת רמאלה—ירושלם, לקראת בית גוברין או לדרום? לע"ע הלחץ המצרי בדרום מתחזק, אם כי סבלו אבדות לא מעטות, אבל גם אנו סבלנו אבדות הרבה (פצועים).

בצהרים נפוצה שמועה שהעיר העתיקה נכבשה ורמלה נפלה, אבל נתברר מיד ש"הידיעה מוקדמת".

לפנות ערב טילפן לי יגאל שחדרנו ללוד, בית-נבלה נכבשה ואנו מתקרבים לרמלה. אם שתי הערים — לוד ורמלה — תיפולנה, נצטרך לחלק כוחותינו המנהלים קרבות אלו. יש להניח שבסוף השבוע או בשבוע הבא יטילו עלינו הפוגה — וזו תוכל ליהפך לגמר המלחמה בפועל. עלינו, איפוא, לנצל הימים המועטים שנשארו למלחמה בודאות — אני משער עד יום ה'—ו' — לכיבוש לטרון ועמואס.

שחרור העיר העתיקה וכיבוש שייך ג'ראח והריסתה ומתן מכה למצרים בצומת-הדרכים בדרום. לשם כך יהיה צורך לשלוח שני גדודים — של שריון — לכל הפחות לדרום. חלק מהכוחות ל"עיגול" הכיבושים, השאר ללטרון, וירושלם — לתת מכה מהירה ללגיון ולמצרים סביב ירושלם. אם כי — וזהו "אם" לא קטן, יתכן שצפויה לנו עוד מכה לפני כן, הערב יש ישיבה עם ועדת-הנגב.

12.7.48

מינתי סקידל לשלישו של דונקלמן — מפקד החטיבה ה"אנגלו-סכסית", לשמש קשר בינו ובין א"י.

בגליל המצב מתוח, בדרום הוא חמור. השאלה היא מי ילך לעזרת הדרום? חטיבה ח' כמעט שלא מוכשרה לפעול למשך 7-8 ימים, כי רוב כלי הרכב שלה ניזוקו. אם ילך "יפתח" — אין בטחון שכל מה שיש לעשות לשחרור ירושלם ייעשה. הזמנתי את יצחק שדה למטה לוד-רמלה ויצאנו לשם בצהרים.

המטה נמצא ביאזור. מצאנו שם יגאל אלון ויצחק רבין. לא יכלו להתקשר עם יצחק שדה — ורק בשלוש הגיע.

טור חזק של הלגיון הגיע לעזרת לוד ורמלה ומתקרב. יצחק סבור שאינו בא בחשבון לשום פעולה למשך שבוע.

לרגל חשיפת חיפה שלחנו משלחת של שלושה: יוחנן, אבידר וצדוק — לחזק חיפה בכוח אדם וציוד מלחמתי.

משלחת מהעמק: המצב הצבאי מדאיג. דורשים תוספת צבא וציוד. המשקים כבר נתנו 1.100 חיילים, בימים האחרונים נדרשו לתת עוד 300. זהו הגבול האחרון. 60% מהגברים מגויסים. במשקים אין פיאט, אין די נשק. אמרתי שכוח צבאי נוסף לא נוכל לשלוח מיד — על תוספת נשק אדבר עם האגפים השייכים לדבר.

סקידל — עקיבא סקידל מהעולים מקנדה, חבר קיבוץ כפר-בלום. עתה — רס"ן ע. סקידל. דונקלמן — בן דונקלמן, קצין בצבא הקנדי במלחמת-העולם השנייה (בזירת צרפת-גרמניה). חטיבה "אנגלו-סכסית" — הכונה לחטיבה 7, בה החלו מרכזים או מתנדבים שמוצאם מארצות דוברות אנגלית.

למטה לוד-רמלה — הכונה למטה מבצע "דני". כיבוש לוד ורמלה בוצע כשלו הראשון של מבצע זה.
 המטה — המטה המיוחד למבצע "דני" בו שימש יצחק רבין ראש מטה. מפקד המבצע היה יגאל אלון.
 יצחק סבור שאינו בא בחשבון — הכונה לחטיבת חטיבת השמונה (ח).
 חשיפת חיפה — כתוצאה מהטלת החטיבה ה"חיפאית", היא חטיבת "כרמלי", למערכה נגד הצבא הסורי ב"ראשיהגשר" של משמר הירדן.
 שלחנו משלחת של שלושה — והיינו, אלוף י. רטנר — ראש אגף התכנון; אלוף י. אבידר — ראש אגף האפסנאות; אלוף מ. צדוק — ראש אגף כוח אדם.

13.7 48

יוסף אבידר חזר עם חבריו (יוחנן וצדוק) מחיפה.

חיפה מצאו ריקה. משה הוציא גם גדוד חי"מ והפך אותו לחי"ש. גם מחע"צ לקח 200 לביצורים, 120 למלחמה. נשארו רק 400 איש ברשות מפקד העיר. החלט על גיוס גדוד נוסף של חי"מ ע"פ צו הגיוס החדש (40—30), גם בזבולון יגייסו עוד גדוד על בסיס זה (7-800 איש). חע"צ יחזיק רזרבה של 200 מאומנים, ויכניס עוד 200 לאימון, עד אמצע השבוע יאמן עוד 600 איש. היום יכנסו לאימונים גם אנשי אגא (300 איש) — עובדים בבתי המלאכה לתיקון נשק ומכוניות). גם בחיליהים יש יחידה לוחמת של 100 איש. אתמול נשלחו לחיפה 350 רובים, 25 מקלעים, מספר מכוניות יריה, 2 פיאטים, 2 מרגמות "3", שתי מרגמות "6" — היום ישלחו עוד נשק.

ישיבת המטה: משטרת לוד הפסיקה באמצע הלילה את התנגדותה. הבוקר נכנסים ללוד. עד 9½ הבוקר לא תקף האויב את גמזו. כבשנו הלילה את צרעה וגם סובה. אולם כל זמן ש"הראל" תופס המשלטים אין לו חופש פעולה אופרטיבי. יש צורך להחליף אותם באנשי "קריתי" (קריתי נמצא כבר בבית-סוסין, כוכב, עינבה, גמזו, בן שמן). יש לגייס כל חי"מ בת"א — עוד 1.500. יש שאלת השבויים הערבים. כבר עכשיו נתפסו כ-3.000 שבויים. היכן לשמור אותם? נשלחו הבוקר עוד 300 איש לדרום — לא אנשי אצל. לגבעתי יש מכל המלחמה 500 נפגעים, מזה 50 הרוגים, השאר פצועים קל (מרסיסי הפצצות והפגזים). רוח האנשים טובה. לגדוד 2 של "גבעתי" בלבד יש 180 נפגעים.

המצרים תקפו אתמול 12 שעות בלי הפסק — תקפו 3 גדודים, תותחים, אוירונים. חיל הרגלים באו גלים גלים עד מרחק של 600 מטר. היו להם אבדות — לא ידוע כמה. יש לנו כוח תותחים להגנה — אולם להתקפה חסר לנו חיל רגלים. אין גם תותחים אנטי-אוויריים. בנגבה נהרסו כל הביצורים.

יגאל אלון מודאג. הלגיון נמצא בסלביט. בית-נבלה עודנה בידי הערבים, דיר-טריף בידינו. הערבים פינו ראשי-העין ואומרים שהרסו מכון המים. בכפר-קאסם יש לערבים תותחים כבדים ויורים לפ"ת.

פריץ מציע לרכז כל הכוח המפציץ שלנו נגד המצרים. פועלים רק ה"רפידים וה"בוננצות". מהגליל אין עוד ידיעות.

השאלה המרכזית — כוח אדם. דרושים כ-2.000 איש מלואים לגדודים. יש בידינו 1.500 בני 17, מהעולים החדשים מתאמנים 500, ממיינים, 400 עודם בתוך המחנות ונבדקים רפואית. 300 עולים נשלחו לדרום (ל"גבעתי"), מלבד 200 אנשי אצ"ל. 200 עולים מיועדים לנגב. כל בני 35 ולמטה שבחי"מ מעבירים לחי"ש. מבני 36 ומעלה יכניסו לחי"מ. יש להביא בני א"י שבאמריקה. מספרם אלף איש לכל הפחות, ביניהם כמה מפקדים.

ב מכריע. לפי הערים מוקפות ב. בבית-נבלה

ג הכוח הפועל

גם אנו סבלנו

מיד ש"הידיעה

ורבים לרמלה.

ונהלים קרבות

ליהפך לגמר

— אני משער

בומתי-הדרכים

חלק מהכוחות

למצרים סביב

מש קשר בינו

? חטיבה ח'

ד" "יפתח" —

למטה לוד-

יצחק שדה —

בא בחשבון

חיפה בכוח

כבר נתנו

60 מהגברים

לוח מיד —

מארצות

דן אבן בתשובה לשאלתי מצהיר שבשני גדודים (של בנץ ושל דני קורנפלד) עם גדוד של נשק מסייע, (4 מרגמות 120 מ"מ, 2 מחלקות של 4 תותחים [65 מ"מ] לכ"א יחידת טנקים של 8 הוצ'קיסים), הוא מוכן לכבוש את טול-כרם ואחר-כך שכם.

ח ע"ז — "חטיבות עבודה צבאיות" שהוקמו החל מסוף מאי, ושירתו בהן עובדי מפעלים חיוניים (נמל, חשמל ועוד) שנשארו מרותקים לעבודתם אך קבלו אימון ונועדו להפעלה במצבי-חירום, של צורך בביצוע עבודות צבאיות דחופות, או בהגנה על הישובים והמפעלים.
 בכפר קאסם יש לערבים — הכונה לכוחות הצבא העיראקי.
 "רפידים" זו "בוונצות" — מטוסי "רפיד"; "בוונצה" — מטוסי הובלה, לא מן הגדולים, אשר שימשו בשעת הכרח גם לתפקידי הפצצה.
 דן אבן — מפקד חטיבת "אלכסנדרוני". עתה אלוף ד. אבן.
 בנץ — ב. זיו מפקד גדוד 3 של "אלכסנדרוני". עתה — אל"מ בן-ציון זיו.
 דני קורנפלד — הניאל קורנפלד מפקד גדוד 1 של "אלכסנדרוני". עתה — סא"ל ד. דגן.

14.7.48

ישיבת המטה — על בעית דרום וקו ירושלים.
 קבעתי שאין מוצא אם נשאר בתוך החוג הצר של קו ירושלים ודרום. עלינו למצוא כוחות נוספים מהחוג. אין לסכן כיבוש לטרון ושחרור ירושלים, וגם אין להניח למצרים לנתק את הדרום, ותוספת כוח לדרום צריכה לבוא לא מקו ירושלים או על חשבונה.
 הוסכם לגייס תלמידי הקורסים של מ"מ ולהחזירם לגדודיהם, לגייס חיל-הים, חיל התחבורה, אנשי המטה ולשלוח אותם לדרום. גם גדוד הפשיטה של משה דיין.
 יצאתי ללוד, יותר נכון לשדה התעופה. עברנו עם 3 משוריינים של יצחק את סלמה, כפר ענה, יהודיה, וילהלמה. המעשים הכבירים שנעשו בימים המעטים שלאחרי ההפוגה כמעט לא יאומנו. שדה התעופה — מי יודע אם במשך 10 שנים היתה ממשלת ישראל בונה שדה-תעופה כזה — בידינו. הוא כמעט שלם. ראיתי שני הטנקים הכבדים — "קרומולים" — שירשנו מהאנגלים ביום האחרון לשהותם בארץ. הם כבשו שדה-התעופה.
 בחמש חזרתי לקריה והשתתפתי בישיבת הממשלה.

גדוד הפשיטה — של מ. דיין שנשתייך להטיבה 8.

15.7.48

— נכנסנו למלחה, הערבים בסביבה בורחים. בדרום כבשנו שוב בית-עפא וחתה ותפסנו הרבה שלל, בתוך זה תותחים. יצאנו לדרום כפי שהחלטנו אתמול. 130 מהתחבורה, 32 מ"הגבעה", 106 מחיל-הים, 203 ממטה-הקלט, 12 מפקדי כיתות, 5 מ"מ בס"ה 488, היום יצא הגדוד של משה דיין — בערך 250 איש.

מ"הגבעה" — הכונה, כנראה, למחלקת ההבטחה של המטה הכללי שנשלחה או אל איזור הקרבות שבדרום, מ"הגבעה" עליה שכן אז המטכ"ל.

16.7.48

חלוקת התותחים (ביום 11.7.48).
 20 ת"מ (אנטי אווירית): 2 מול ראש הגשר הסורי, על כלי רכב, 1 בגורת עכו, 4 בחיפה, 3 ברמת דוד, 2 בשדה דוב, 1, 3 שדה תל-נוף, 1 באר-טוביה, 1 גזלים, 4 נגב.

(ד) עם גדוד של ידת טנקים של

חיוניים (נמל), מ, של צורך

גדולים, אשר

דגן.

למצוא כוחות מ לנתק את

ל-הים, חיל

את סלמה, הפוגה כמעט בונה שדה- שירשנו

זה ותפסנו ג, הגבעה, הגדוד של

קרבנות

בחיפה,

3,7 הוביצר — 1 בירושלים.

6 ליטראות — 2 גבעתי.

65 מ"מ: — 4+4 מול ראש הגשר הסורי, 4 גזרת עכו, 4+4 חזית דני, 4+4 חזית הראל, 4+3+3 גבעתי, 4 נגב.

75 מ"מ: — 2 גליל עליון מזרחי, 2 חיפה, 2 תל-אביב, 1 ירושלים.

120 מ"מ — 2 חזית ג'נין, 2 דני, 2 גבעתי, 2 ירושלים. 6" — 4 ירושלים, 2 צפון, 2 דני, 1 גבעתי.

חזית דני — הכונה לאזור מבצע "דני" (מלודרמלה ומזרחה לעבר "פרוזדור ירושלים").

19.7.48

אם כי פה ושם נמשכו קרבות — הרי יש הפוגה, ויש לחשוש שבשמות שונים (שביתת נשק וכדומה) זו תימשך 1-5 חדשים אם לא יותר. המתווך יגיש הצעה (מוסכמת או לא מוסכמת) לעצרת, זו תיפתח בסוף ספטמבר ועלולה להמשך עד סוף נובמבר אם לא יותר, החזקת הצבא כל הזמן עלולה להחניק אותנו מבחינה כספית ומשקית. מאידך גיסא, אסור לנו להחליש או אפילו להקפיא כוחנו, הוא מוכרח לגדול, אם לא בכמות, הרי באיכות. הציוד צריך לגדול גם בכמות וגם באיכות. אם הפוגה זו באה לאורך ימים (וכך נדמה לי הדבר) הרי מתחילה עכשיו המערכה המדינית בכל רצינותה וסכנותיה, ואם כי השיקולים הצבאיים כשהם לבדם לא יכריעו במערכה זו — הרי יכלתנו הצבאית תשמש גורם חשוב, ויכלתנו זו מן ההכרח שתגדל, אולם בלי העול הכספי העצום הרובץ עלינו עתה. במשך ארבעת השבועות הראשונים בודאי שלא נוכל להפחית מספר החיילים, אולם יש למצוא דרך להבא להקטין מספר המגויסים, ולהגדיל יעילותנו הצבאית.

עלינו, איפוא, לפעול לפי חמשת-ששת עקרונות אלה:

- א) אימון מוגבר של מפקדים ובעלי מקצוע: מ"כ, מ"מ, תותחנים, אנשי קשר ובעלי מקצוע אחרים.
  - ב) אימון החיילים לפי הנחה שכל חייל בצבאנו יקבל מינימום של חודש אימונים.
  - ג) הגברת ייצור הנשק שלנו.
  - ד) המשכת הרכישה בציוד כבד: תותחים (לשדה ולים ולחופים), אווירונים, טנקים, נשק אבטומטי.
  - ה) ביצורים — בקוי החזית החדשים בכל חלקי הארץ.
  - ו) תכנית של גיוס שלפיה אפשר יהיה לגייס מחדש במשך שעות אחדות החיילים שלאחר חודש ימים אפשר (וצריך) יהיה לשחרר בהדרגה.
- יש גם לעשות רשימה של כפרים נטושים העומדים בעמדות איסטרטגיות מסוכנות למען סלק אותם, ויש לדאוג להתישבות במקומות נטושים, באדמות הממשלה ובאדמות הקרנות. יש לבדוק תכנית הקניות שלנו בארץ וביתוד בחו"ל.

20.7.48

אח"צ ישיבת ועד הבטחון. הרצאתי על תגובתי הראשונה לבעיות הפוגה: הגברת כוחנו הצבאי ושכלולים (אימונים, ציוד כבד, תוצרת), פריקת עול התקציב הצבאי ומעבר למסלול קונסטרוקטיבי — מבלי להחליש כוחנו הצבאי, נכונות לחדש המלחמה אם יפגעו ברבונות, בעליה, בשטח המינימלי המגיע לנו, מאמץ לשלום לאו דווקא על יסוד אפשרויות הכוח שלנו (שלפי דעתי הן כוללות כל א"י).

23.7.48

מטה. נוכח גם דוד. אין לגייס יותר אנשים בירושלם, ואינם מספיקים הכוחות להחזקת המשלטים. יש 2.400 לוחמים בירושלם, הם מחזיקים ירושלם ומוצא בתוך זה גדוד רזרבי של 9 מחלקות ונשק מסייע (הגדוד של זר). פלוגה אחת שלו לא מאומנה. דוד מציע להוציא שני גדודים מירושלם לאימונים, ולהכניס שני גדודים אחרים במקומם. גדוד "מוריה" שחנה במשלטים ירד לסרפנד להתארגן. נשאר בדרך ירושלם—שער־הגיא שני גדודי "הראל". מספר המגויסים בירושלם 6.100 איש (גיוס מלא). — יוסף אבידר מציע להבחין בירושלם בין הגילים, להכניס צעירים לגדודי חי"ש, השאר — להפוך לחי"מ. בשאר חלקי הארץ המצב מתוח. כל החי"מ נמצא במשלטים, גם חי"ש נמצא בכמה משלטים, ועדין אין לנו כוח מספיק למשלטים. בגליל מבקשים שלושה כפרים להכנע — ואין "מכניע". מצבת החי"מ היא רק 50% של תקן חי"מ.

יגאל שואל משה (אכ"א) אם אפשר במשך שבועיים להקים כל התקן של חי"מ ולשחרר חי"ש לאימון?

ז ר ו — מאיר זרודינסקי, מקציני הבריגדה העברית (קפיטן) או מפקד גדוד ביתחורון בחטיבת "עציוני". עתה אלוף מ. זורע.

26.7.48

משלחת המשקים (הפט, וויניה ואחרים) דורשים :
(א) למלא גדודי חי"מ מהעולים למען שחרר אנשי המשקים. רוצים גם שעולים (לא דווקא "מוגדרים") ישלחו למשקים.
(ב) נשק — עד עכשיו הוחזר הנשק שנלקח מהמשקים, ניתנה בכמה מקומות גם תוספת, אבל לא מספיקה. דורשים עוד 2.000 רובים, 400 מקלעים, 100 מרגמות 3", 60 פיאטים, 100 מכונות כבדות.
(ג) התישבות חדשה.
(ד) לברר אם אפשר להחזיר לכמה משקים הילדים והנשים. שליח בארות יצחק מעיר על המצב היחיד במינו של משק זה. היו במקום 75 מתישבים, מהם נפגעו 20 איש לפני הפוגה א, בקרב האחרון לפני הפוגה ב' נהרגו 15, נפצעו 10, נשאר רק 30 איש.

ה פ ט — א. הפט חבר דגניה ב'.
ו י נ י ה — ראובן כהן, מעין חרוד.
"מכונות כבדות" — דהיינו מקלעים-בינוניים.

27.7.48

מיסדר. הצליח יותר משפיללתי. מגיע יישר-כוח לשלמה.

ש ל מ ה — אלוף ש. שמיר.

29.7.48

יגאל וצדוק מעוררים שאלת חי"מ. לשמור על המשלטים דרושים 24 גדודי חי"מ — יש לנו רק החצי, חסרים 9000 איש. בלי זה אין להוריד גדודי הצבא מהמשלטים ולא ינוחו ולא יתאמנו, ולגמר ההפוגה יהיו עיפים ובלתי מוכשרים לקרב. החלטתי לכנס היום או מחר ועדת החמשה, בהשתתפות יגאל וצדוק.

2.8.48

נחום שריג בא, ב"עשרת-הימים" ניסו המצרים לחסום באופן סופי את הנגב — ולא הצליחו (?). לכתחילה התכוונו המצרים לא לנגב אלא לארץ, אבל כשנכשלו צימצמו מאמצייהם בנגב. הם תופסים עכשיו משלטים באופן "קר". ...המצרים זהו בלי ספק, הכוח הרציני ביותר העומד נגדנו. כוחם גדל בנגב. ...בנגב יש לנו 1.700 איש בלי הישובים (יש פה 650 חיילים מתאמנים בשביל הנגב, מהם כ-600 לוחמים (?)). ...המלחמה בנגב לא נפסקה. הפסקת הפעולות בצפון הגבירה פעולת המצרים בנגב. התנועה ביום בנגב מיד לאחר ההפוגה היתה בסדר, עכשיו רק בלילה, כי התגברה פעילות המצרים.

הצרכים: תחבורה, תוספת כוח למשקים, מילוי החטיבה, פיקוד אחיד בדרום.

"עשרת-הימים" — פעולות-המלחמה שבין ההפוגות א' וב', ביולי 1948.

4.8.48

בבוקר נסעתי לנתניה להשתתף בתמרון חדש משולב: פעולת חיל-רגלים, תותחים, מרגמות, "בזות", אוירונים — בקורס של מ"מ תחת הדרכת חיים. משלחת של הורי שבויים. כחודשיים לא היו ידיעות מהשבויים. השבוע התחילו לבוא גלויות. לפי החוק אפשר לשלוח גלויה לשבוע ומכתב סגור לשבועיים. אין אישור על קבלת חבילות, ויש חשש שאינן מגיעות. הצלב האדום עושה רושם של איטיות. מבקשים פגישה עם הצלב-האדום. מבקשים גם שליחת רב למחנה.

חיים — ת. לסקוב, נתמנה זמן קצר לפני כן כראש אגף ההדרכה.

במסדר החגיגי הראשון של צה"ל

ות להחזקת
דוד רורבי
יע להוציא
יה" שחנה
אל". מספר
ישלם בין
מצב מתוח.
למשלטים.
5 של תקן

מ ולשחרר

בחיבת

לים (לאו

תוספת,
טים, 100

מעיר על
פוגה א'

זי"מ —
א ינחו
או מחר

5.8.48

אל. אבנר גמר סיורו באיפרכיות שלו. הגיע לידי מסקנה שדרושים לשירות בשטחים הנכבשים — 2000 איש מיוחדים לכך, אך אפשר יהיה לאמן אותם ולשלחם לקרב במקרה הצורך.

אל. אבנר — המנוח אלוף אלימלך אבנר ז"ל (קוביץ), מותיקי מפקדי ההגנה, מפקד עיר ת"א (והמחוז) במשך שנים רבות. נתמנה אז לממונה על כל הממשלה הצבאי באזורים הנכבשים.

6.8.48

5½ ישיבת המטה. יצאה פקודה על חזיתות. יגאל וצדוק ישבו עם ראשי החזיתות לברר החטיבות הדרושות. עד עשרים בחודש יבוררו הדברים.

„פקודה על חזיתות“ — פקודה על הקמת מפקדות חזית נוסף על חזית הצפון גם באלו של דרום, מרכז ומזרח.

8.8.48

אחרי ההפוגה באו 3 אניות: „קדמה“ (28.7.48), 114 נפש, „כ' תמוז“ — 2,105, „קורטה“ (3.8.48) 360 בס"ה 2,609. מהם חייבי גיוס: 799 רווקים, 490 נשואים, ס"ה 1,289 (44%), נשים חייבות גיוס 325 (11%); לא חייבי גיוס 1,292 (45%). נכנסו לקלט 302, תחת פיקוח או"מ 460. החלטנו לתת דין-קדימה להוצאה מבתי-עולים — למגויסים; לשם שיכון יש לגייס אמצעים ע"ח משכורת משפחת החייל. קפלן, שפירא ושקולניק יעבדו על הפרטים.

הוסכם לשלוח משלחת צבאית בצירוף ב"כ משרד העליה, להעלות מגויסים ממערב אירופה. לפי דברי בן-דוד אפשר להעלות 8000 מגויסים צעירים, לאו דוקא בעלי משפחה.

שפירא — מ. שפירא, או שר העליה; עתה — משה חיים שפירא.
בן-דוד — יהודה בן דוד, שחזר לפני כן משליחות ההגנה באירופה, כעת סא"ל י. בן-דוד.

9.8.48

שלמה, יוחנן, אליק, פרס. בכל תנועות הנוער החלוצי (בני עקיבא, מכבי הצעיר, השוה"צ, מחנות עולים, התנועה המאוחדת, הנוער העובד והצופים) יש תסיסה לקיים אימון צבאי במסגרת אחת עם הכשרה התישבותית, החל מגיל 17, יחד עם בחורות. הצעתי אימון צבאי רצוף של שלושה חדשים בצבא, ואח"כ הכשרה במשקים, עם 2-3 ימי תמרונים רצופים בכל חודש. סעדתי עם אסף שמחוני מהפלמ"ח, גדוד א' (יפתח). זה עכשיו נתמנה למפקד הגדוד, מפקד החטיבה הוא מולא כהן. הוא שבע שנים בפלמ"ח — כלומר מההתחלה. שאלתיו כיצד קרה שנתמנה מפקד — האם זה מקרה או מפנה. ענה — לא מקרה ולא מפנה. בפלמ"ח יש ויכוח כל הזמן. לאט לאט הכירו חלק מהמפקדים שהם — אנשי פלמ"ח — מפגרים לעומת הצבא, אם כי בהתחלה היו מאומנים יותר טוב. האימון היה חלקי, אימון היחיד, ולא אימון הגדוד, לא ידעו סדרי צבא, לא ידעו מנהל צבאי. הוא היה בין המבקרים שדרשו לימוד מהצבא, ומכיון שרבים עכשיו מכירים בכך — עלתה קרנו.

יש ויכוח בין הנהלת החינוך ובין הצבא. בן-יהודה (מנהל החינוך) תובע הנוער לביה"ס — אני בעיקר מסכים לדעתו. החינוך הצבאי בבתי-ספר בימי שלום צריך להיות חלק החינוך הכלל האנושי, ולא דבר צבאי. אבל בימי חירום אלו לא נשנה המשטר ולא נחליף השליטה הצבאית.

אליק — א
אגף הנוער
פרס — שמ
בן-יהודה

11.8.48

בערב ש
בכללו מצב לא

12.8.48

בן-יהוד
לשחררם אחרי
וללימודיהם. ה
לאימונים לחוד
ניתנה הבטחה

בוגר שוב
בירם —

15.8.48

בישיבת
2000 חיילים
לחצי המחנה
די חגור. חסר
דוקא מלאים.
בשעה זו רק
אישי וכמה זה
עם זיי

אורחיים, חינו
בערב
במדינה יהודי
דיברת
מאז הימים
חורבן יהדות
ארם, עמלק

זיאמה
בסה"ל
סכינים
יגאל —
משרת
משה —

א ל י ק — אליהו שומרוני המנוח, חבר קיבוץ אפיקים שבסמוך לרשום ביומן הוטלה עליו, כעל ראש
 אגף הנוער והנח"ל במשרד-הבטחון, הקמת הנח"ל.
 פ ר ס — שמעון פרס; אז מעוררו של סגן שר הבטחון.
 בן-יהודה — ד"ר ברוך בן-יהודה.

11.8.48

בערב שיחה עם המטה על המצב ביחידות. יגאל, יוסף וצדוק ששבו מביקורים בחזיתות מצאו
 בכללו מצב לא רע — האנשים מאמינים בכוחם, הם מצוידים, ויש רק למלא את החטיבות.

12.8.48

בן-יהודה, בוגרשוב וזכרון בראון לתבוע שחרור נערים בני-17, אשר הובטח להוריהם
 לשחררם אחרי שני חודשי אימון וגם מרכז הגיוס פרסם בעתונים שכעבור חדשיים ישובו לביתם
 וללימודיהם. הסברתי להם שהודעה זו לא היתה מוסמכת, ושהחלטת היתה שהם מגויסים
 לאימונים לחודשיים, ולא יוכלו להשלח לחזית בלי החלטת מיוחדת של הממשלה, אולם לא
 ניתנה הבטחה לשחררם. ביקשתי להפגש עם ועד ההורים להסביר לו המצב.

בוגרשוב — ד"ר חיים בוגרשוב.
 בירם — ד"ר ארתור בירם.

15.8.48

בישיבת המטה סיכמה המשלחת את מסקנותיה. לדעת צדוק חסרים 7000 איש לחטיבות;
 2000 חיילים בתוך החטיבות יש להוציא — חולים, נכים, תשושים. מלואים חדשים — 5000.
 לחצי המחנה חסרים כובעים, לרבים נעלים, חליפה שניה. יש לדאוג מיד לתלבושת חורף. אין
 די חגור. חסר רכב. במקום 50 יש 20 כלי רכב בגודל. אין זהירות בשמוש כלי רכב. השרותים
 דוקא מלאים. שאלתי יגאל אם הערבים יחדשו פתאום הקרב — הנהיה מוכנים? לדעתו —
 בשעה זו רק להתגוננות, להתקפה דרושים לנו עוד 4 שבועות. ביקשתי מיוסף כל החסר לצידוד
 אישי וכמה זה יעלה בערך.

עם זיאמה בררתי צרכי הפעולה התרבותית בצבא. השכלה יסודית, הכשרה לחיים
 אורחיים, חינוך ציוני-חלוצי, ארגון מסגרות להתישבות וקואופרציה.
 בערב מסיבה במחנה תל-ליטונינסקי. ששת אלפים חיילים וחיילות. מוצאי תשעה באב —
 במדינה יהודית, במחנה צבא עברי.

דיברתי על המקור ההיסטורי של כוח הצבא היהודי — רוח אי-הכניעה של העם היהודי
 מאז הימים הקדומים, דרך המלחמות עם שכניהם האדירים בימי בית ראשון ושני, הגולה,
 חורבן יהדות אירופה, המאבק בסה"ל ועד ימינו אלה — המלחמה בצבאות פרעה, סנחריב,
 ארם, עמלק שבימינו.

זיאמה — זלמן ארן.
 בסה"ל — בספר הלבן.
 סכנינים — מטוסי "מסרשמיט".
 יגאל — כאן ובכל שאר המקרים בהם לא ניתן במיוחד ציון שונה — יגאל ידן.
 מ ש ס ר ת ל ו ד — הכונה לא לכוח מ ש ס ר ת ל ו ד כי אם לחיל המצב של מ צ ו ד ת - ה מ ש ס ר ת.
 מ ש ה — משה כרמל, מפקד חזית-הצפון.

שירות בשטחים
 : במקרה הצורך.

מפקד עיר ת"א

החזיתות לברר

גם באלו של

2,11 "קזרטה"
 (44%), נשים
 יח או"מ 460
 ון יש לגייס

סים ממערב
 משפחה.

בן-זוהר.

כי הצעיר,
 יומון צבאי
 נבאי רצוף
 וכל חודש.

יד הגדוד,
 יצד קרה
 ויכוח כל
 ג אם כי
 עו סדרי
 ע עכשיו

לביה"ס
 החינוך
 צבאית.

לצה"ל

ש א ב ר כ ה
לחג העצמאות ישראל

ה ד א ר צ י

חברה ישראלית לתעשית תקליטים בע"מ
רמת-גן, רחוב חלזון 4
טלפון 7-3605

יצרני תקליטים:

אדוכי-נגן LP 33¹/₃

אדוכי-נגן EP 45

רגילים 45 ו 78

ש י ר י צ ב א
שירי להקות (נח"ל פקודה-מרכז)
שירי-עם ישראלים
מוסיקה קלה וקלסית מהקלטות חו"ל
שירי יידיש, חזנות וכו'.

לצה"ל

ש א ב ר כ ה
ל י ו ם ה ע צ מ א ו ת

מצות ראשון לציון בע"מ

ראשון לציון - איזור התעשייה

„ארגמן“ בע"מ

בני ברק

אחים פרנק „טכנוקפיץ“

„חריש“ בע"מ

חברה קואופרטיבית לעבודות עפר

תל-אביב, רחוב לבונטין 30

ע"מ

7-36

לצה"ל

ברכתנו ליום העצמאות

עלה והצלח!

מרכז "תנובה"

לצה"ל

שלוחה ברכת

"הסנה" בע"מ

עלה והצלח!

הקמתה של תעשיית
שלימותה ועצמאותה
הפקת התאית מן
2,000,000 ל"י נוסף
זר להשקעות... הרח
ניכסת של 100,000
הענפים המבוססים
ליסוד בתעשיות
זר בשעור 100,000
עם \$4,000,000
שחרור הארץ מת

מפעל

הקמתה של תעשיית ניר בארץ... הצעדתה לקראת
שלימותה ועצמאותה המלאה ע"י... הנחת יסוד למפעל
הפקת התאית מפסולת חקלאית תוך... הזרמת
2,000,000 ל"י נוספים למשק החקלאי... משיכת חון
ההשקעות... הרחבת המפעל הקיים תודות להשקעה
ניכפת של \$10,000,000... שגשוג העתונות ויתר
הענפים המבוססים על צריכת הנייר... מוצר שהפך
זיכה בתעשיות שונות בארץ... חכרון במטבע
זי בשעור \$1,000,000 לשנה בעת... והגדלתו ל-
\$4,000,000 עם השלמת ההרחבה בשנת 1959.

החור הארץ מתלות בייבוא ניר - הוכחה לכדאיות השקעות חוץ בישראל.

מפעלי ניר אמריקאיים ישראלים בע

לצה"ל

שלוחה ברכת

מפעלי מלט פורטלנד ארץ-ישראליים

בע"מ **"נשר"**

לצה"ל

שא ברכת חג נאמנה

עלה והצלח!

"חרות" בע"מ

מפעלי אינסטלציה סניטרית

לצבא הגנה לישראל

שא ברכתנו הנאמנה

ליום העצמאות

עלה והצלח!

בנק „ארצי” בע”מ

בנק „זרובל” בע”מ

בנק הפועל המזרחי בע”מ

הלואה וחסכון בע”מ

בנק למלאכה בע”מ

המוסד הכספי של בעל המלאכה והתעשין הזעיר

לצבא הגנה לישראל

שא ברכה
ליום העצמאות

עלה והצלח!

"נעמן" בע"מ

מפעלי חרשת ללבני חמור

לצבא הגנה לישראל

שא ברכתנו
ליום העצמאות

עלה והצלח!

"המגפר" בע"מ

ביחיד למוצרי גומי - מפרץ חיפה

לצה"ל

ש

בלכות

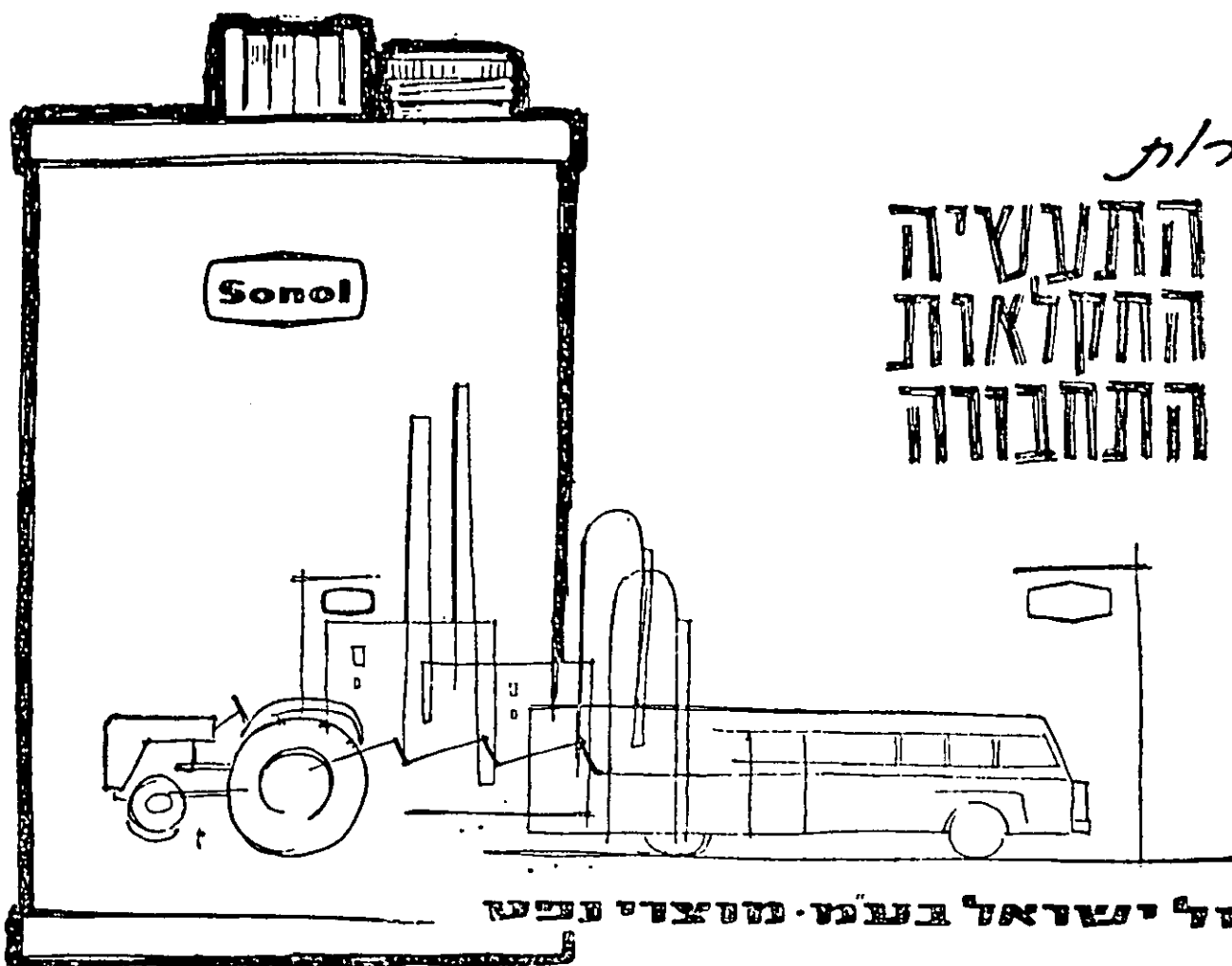
ה
ה
ה

שזכור

לצבא

לצה"ל

שא ברכה למלאות עשר השנים
של שרוחך הכביר לאומה

בלרות

התעשייה
החקלאית
התחבורה

שנצנעל ישראל בע"מ. מנצנעל פכע

לצבא הגנה לישראל

שא ברכתנו
ליום העצמאות

"ציון"

חברה לבטוח בע"מ

התמורות באורח הלחימה

במשך 2600 השנים שממלחמת טרויה ועד לימיו של ממציא אבקה-השרפה — הכומר ברטולד שוארץ מגרמניה — לא חלו תמורות מהפכניות במבנה ואורח הלחימה של הצבאות; אך השווה נא לעומתן את 94 השנים ממלחמת האזרחים בארה"ב ועד ימינו אנו ותיוכה, כי אין עוד דמיון רב בין חייליו של אברהם לינקולן לבין אלה בני אותו צבא כיום.

ההתפתחות הטכנית המדהימה ולאורה השינוי המתמיד באורח הלחימה, כפי שהם חלים כיום, לא משאירים בידך אפשרות ללמוד רק מתוך קורסים קצרים או בשרות פעיל. גם על נסיוןך שרכשת בקרבות העבר, בהם נטלת חלק, לא תוכל לסמוך, שכן אופק ראייתך היה אז בהכרח צר מדי. נחוץ לך, אם כן, מבט רב-היקף של כלל המערכה. רק בדרך קריאת מחקריהם של מפקדים וסופרים צבאיים תוכל לעמוד על התמונה הכוללת ולמנוע בכך את תשלום דמי הלמוד היקרים — כפי שגובה הקרב מאלה שלא למדו די הצורך לפני השתתפם בו. שומה עליך איפוא להרבות בקריאת ספרות צבאית, שלנו ושל צבאות זרים ולהרחיב את תחום ידיעותיך באמצעותם.

הוצאת "מערכות" שוקדת להמציא לך את החומר העדכני והחשוב ביותר, ומגישה לך אותו על דפי חוברת "מערכות". מבחר תרגומים מכתבי-עת צבאיים של צבאות זרים מובאים, לנוחיותך, בחוברת "צקלון" שמחירה נכלל בדמי המינוי לחוברת "מערכות".
חתום איפוא על הסכום הסמלי של 2.500 ל"י למשך שנה והבטח לעצמך אספקת חומר קריאה מענין ומועיל כאחד.

לכבוד מנהלת "מערכות"

הקריה — רח' ג' מס' 1, תל-אביב

הריני מבקש בזה להיות מנוי על "מערכות" ו"צקלון" / "מערכות" * ר"ב ..... ל"י.
בהמחאה / במזומן * כדמי חתימה לשנה.
("מערכות" ו"צקלון" — 2.500 ל"י; "מערכות" — 2.000 ל"י).

מס' צבאי: ..... חתימה
השם: .....
מס' הבית רחוב שכונה עיר
* מחק את המיותר.

"מערכות"

בית ההוצאה של צבא הגנה לישראל

עורך ראשי: סא"ל אלעזר גלילי
סגן עורך ראשי: סא"ל גרשון ריבלין
"מערכות": קצין עריכה סרן משה ברימר
עוזר קצין עריכה סגן אלכסנדר לוי
"צקלון": קצין עריכה שרגא גפני

ספרים להנצחת החייל: העורך ראובן אבינעם
מזכירת המערכת: מרים נתנאל

המערכת והמנהלה: הקריה-ת"א, רח' ג' מס. 1

דפוס: י. שלומי, ת"א. עטיפה: דפוס אריאל, ת"א.